M-183

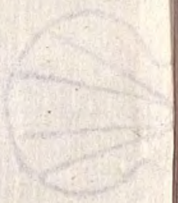

DISPUTATIONIBUS TVM LOGICIS, TUM ET IAN METHAPHISICIS ANIMO *PENE FESO; MENTE AUTEM* defatigata, præmißis, ameniora

Philoſsophiæ ſpatia felici fato pertingimus. Hactenus intellectui, diſcendi vtique fame vexato, innanem entium rationis, abſtractionum queeſcam inmißsimus. Ne igitur ſupra cibo iſto leviſſimo nauſe et fecundiſſimum naturæ campum coran Philoſsophia ponit, floribus quidem ornatum, rerum varietate venuſtum, infinitis pene delitijs affluentem, Miſſis igitur plexuoſis Logicæ, et Methaphiſicæ diſputationibus, illarumque dificultatum meandris, ameniori fruamur obrutu, ut quæ iniucunda arida que hucusque mens gradiebatur gradu iucūdiori per latiſsima totius naturæ decurrat Spatia Ovtinan ſorte Felici.

QVÆSTIO UNICA.

PROŒMIALIS.

De Natura, Divisione, et Obiecto Philossophiæ.

PHILOSOPHIA, si nominis ethimologiam attendas, idem est ac amor scientiæ. Vox enim græca est ex Philos, et Sophia composita. Philos autem amorem, Sophia vero significat scientiam. Communis autem usus Philossophiam accipit pro scientia rerum ratione naturali scibilium. Partitur in Dialecticam, quæ Rationalis Philosophia dicitur, in Ethicam et Methaphisicam, quarum illa moralis, altera vero Prima Philossophia nuncupatur. Denique sub se comprehendit Philossophiam naturalem sive Phisicam de qua in præsenti.

Circa huius obiectum varij dissident Authores. Frequentior asserit esse ens movile ut tale: illud enim est Phisicæ obiectum de quo ipsa agit et pertractat: sed agit de ente movili: ergo. Probatur minor: Phisica agit de ente, quatenus capax est motus generationis, Corruptionis, Augmentationis, Diminutionis &a, ut dicenda declarabunt: sed ens capax prædictorum motuum est ens movile: ergo.

Dices: Philosophia est simpliciter scientia: sed nulla scientia agit de ente movili: ergo. Maior communis est: plura enim circa eius obiectum demonstrat. Probatur minor: ens movile non est invariabile et necesarium, imo est mutationibus subiectum: sed ens de quo agunt scientiæ invaria-

bile est et necessarium: q. — Dic ens mobile non esse necessarium quoad existentiam, bene tamen quoad essentialia, et connexione suorum praedicatorum: haec enim ita necessario connectuntur sicuto praedicata hominis sive alterius rei.

Forsitan quaeres: An Philosophia sit Scientia Speculativa affirmative ad hoc respondemus; versatur enim in contemplatione rerum naturalium, Caelestium, terrae, elementorum, aliorumque quae in eis continentur: in horum autem pura speculatione gradum ultimo sistit, nec aliquid illarum operatur.

LIBER I'

PHISICORUM.

CAPUT. I.m

De principijs Entis naturalis in communi.

Non accipitur principium in praesenti pro eo quod primum est in aliqua re, quo sensu aurora dicitur principium diei, punctum lineae et orationis exordium, sed praecise et strictius pro eo scilicet ex quo res fit sive producitur. Duplex autem principium designant Philosophi, extrinsecum, a quo res extrinsece provenit, ut causa finalis sive efficiens. Deinde intrinsecum, quod est in ipsa re sive ex quo res intrinsece componitur, ut Lapides respectu domus.

Receptior principij expositio sumitur ex Aristotele hic capite 5º. text. 42. ubi principium entis naturalis sub hac forma definit: Quae nec ex se se nec ex alijs, sed omnia fiunt ex ipsis: Principia quae nec ex se invicem

nec ex aliis fieri possunt, alias non principia forent sed principiata. Asserunt autem Philosophus omnia fieri ex ipsis et in nuero principia cuiusvis entis naturalis sub data deffinitione comprehendit.

Dices tamen: Forma fit ex materia quae sunt principia, fit ex alio: — Distinguo ant. tanquam ex parte, essentialiter intrinsece ipsam componente, nego: tanquam ex subiecto ex quo educitur, concedo ant. Materia quae non erit principii intrinseci, sed unice extrinseci formae. — Replicabis: Materia fit ex suis partibus ipsam intrinsece componentibus: et tamen est principium: hoc quae illegitime deffinitur — Dic materiam fieri ex partibus integralibus, non autem essentialiter physice; illa autem principium est veluti pars essentialis compositi.

QVÆSTIO UNICA

Quænam sint principia Entis naturalis in communi?

Nonnullæ Antiquorum oppiniones recensentur.

§. I.

Cum sit Aristotelis veterum placita circa numerum principiorum recensenti, subscribere eorum quippe notitia non parum utilitati, paullulum autem iucunditatis afferre censemus. Nonnulli igitur existimarunt aquam esse rerum omnium unicum principium. Eo ducti, quod mundum esse quodcumque ab omnium existimabant errore: quia autem humidum aptum quidem sit ad rerum procreationem conservationemque; illo enim adstante, plantae virescunt, defficiente autem, statim occidunt. ideo aquam veluti unicum principium statuerunt.

Alii aerem veluti rerum principium designarunt: ex quo adventitias formas facile ob

eius docilitatem accipiat, habitasque suorum despiciat. Cuius cogitationis assertor Thales Milesius, unus ex septem sapientibus Graeciae. Alii longe nobilius quidem elementum principium esse rerum defensarunt: eo quod maxime quia omnia in illius pabulum cedunt, in flammas abire cernuntur. Sed opiniones relatae a via veritatis aberrant. aqua enim, aer, et ignis, sicut pote ex materia et forma qualescentia, potius principiata sunt quam principia.

Nonnulli autem quos refert Vincentius Lorca defensarunt infinitas attomos, insectiles quidem, omnium qualitatum expertes esse rerum naturalium principia: ex illarum enim ope cuncta res omnes fieri cogitabant et separatione interire. Quaelibet igitur res fieri prius ad eius generationem iuxta hos illa exiunt, sub ipsa tamen attomorum separatione ex qua mens infinita (Deus scillicet) illam extrahit attomum ordinando et in formam ponendo. Ex quo ergo Deum tanquam principium rerum agnoscebant.

Sistema hoc sequenti ratiocinio fulcitur: Rerum quaeque restant, aut nichil aut aliquid est: non primum; quia ex nichilo nichil fit et illi firmiter sentiebant. restat ergo quod omnia, quae fiunt antea praecesserint, ipsa tamen et permixta: quae sola mens infinita veluti superior ad rerum omnium ipsius permixtionem res ipsa valeat ordinare attomi praedictae insuperque Deum tanquam rerum primordia deberi designavi.

Huic opinioni affinis aliquantulum est existimatio Chartesii, quatenus asserit quasdam particulas sive corpuscula esse omnium primordia rerum; sed hoc autem explicet, eo asserit corporeae substantiae esse in pura extensione: quae autem proprietates extensionis sint motus, quies, figura, magnitudo, et parvitas, sentit praedictus quod ipsorum substantiale generari, quatenus

particulę hac et illa dispositione vinciuntur et cominantur.

Sed et opinionem hanc apertius penetret systhema Chartesii de mundi textura quod omnimoda formatione ita ex sapientissimo Goudino palam appono. Asserit igitur Deum substantiam illam, quam in extensione constituit in principio produxisse, minutam quidem. Hinc eam in varias divisit particulas, sive fragminula equalia angulis variisque prominentiis pendentia, et sese ex omni parte tangerent, nullaque forent interstitia, ne daretur vacuum impossibile quidem apud Chartesium.

Sed autem corpusculis duplicem etiam motum Deus impressit. Alium quo quodlibet circa proprium centrum moveretur; alium vero quo omnia ad commune centrum confluerent. Primo igitur corpusculorum motu circa cuiuslibet centrum necessum quidem fuit ut corpuscula illa invicem confricando eorum angula, sive prominentię effrangerentur, aliis crassioribus, aliis vero subtilioribus deinceps remanentibus, ut accidit de terra vitro sive metallo apte ad id instrumentis contundendo.

Similiter factum et corpuscula, quę adveniebant ad prędictum motum angulis prominentiisque pendebant illis, ictibus quidem repentinis, et fractis, spherica remanerent sive in globos evaderent. Hinc triplex Chartesianum elementum constare habemus, partes quippe minutiores sive scobs illa ex angulorum contritione resultans materia subtilis, etherea nuncupata et cęlestis, hac autem primum statuit elementum. Globulos autem tanquam materiam secundi elementi partes denique crassiores veluti tertii elementi materiam designat Chartesius.

Deinde ut supra relato motu circa centrum globuli circa etiam particulę in commune centrum confluerent ex illorum adinvicem occursu motum rectum in circularem mutarunt. Hinc in varios vortices

(Vulgo Temolinos) materiæ illæ asserit Chartesius distributas ideoque circa centrum vorticum materiæ subtilis constitisse, quasi validiorem globulorum motum resistere nequiens. Rursus asserit materiæ illæ ætheres corpora lucida solem videlicet et stellas constituere.

Stellæ igitur sicut et aliud quodlibet luminare nil aliud putat Chartesius quæ vortices materiæ subtilis in gyrum supra proprium centrum se moventes. Globuli autem cæli, aeris, et aquæ, illæ autem crassiores particulæ corpora opaca terræ scilicet planetas ex eodem constituunt.

Chartesius quodlibet ens corporeum illis constituit particulis, quarum adinvicem copulatis quadam gaudent dispositione, proportione et armonia. Subiectum illæ velut materiæ, eius autem dispositionem tanquam formæ entis naturalis designat. Opinio autem hæc, etsi a pluribus amplectitur, frequenter tamen velut temeraria impugnatur. Videatur Magister Feijoo dulci quidem satis ac venusto eloquio, nervoso tamen illas pro dignitate refellens.

Quimici quinque rerum corporearum designant principia. Tria quidem activa Mercurium scilicet, Sulphur, et Sal, duo vero passiva aquam videlicet insipidam, quam flemma vocant, et terram, quam dicunt caput mortuum: hæc autem velut aliorum receptaculum se gerit. Ex eo autem hoc sibi persuadent quod ope ignis quæcunque corpora in prædicta resolvantur principia. Si enim vinum immittatur alambico ignisque supponatur eo liquorem subtilem et volatilem facileque evanescentem emittit, quem mercurium vocant, ex quo antiqui mercurium alatum frequenter designant. Deinde aquam emittit insipidam

His autem peractis materiam residuam retortæ in pomum admotoque igne validiori spiritus odorosque

Subst. emittit sulphur scillicet. Hoc autem extracto, remanens materia sicca quidem et elutior aqua fervida diluta ad aliud vas transfertur, igniq. subsidio sal in fundo vasis deponit, quo etiam extracto, pulvis aridus remanet, terra videlicet, quae vocatur caput mortuum, ex quo ad nulla sunt apta medicamenta.

Sed principia haec eo refelluntur quod ipsa exquisitiori analysi in alia tamen resolvuntur. Ut teste Boudino istud repetitis experimentis: principia autem ut sint non ex aliis, neque unt in alia resolvi. Item reiciuntur ex quo in illa non resolvantur omnia entia naturalia: aurum enim nequit in illa resolvi, ipsis fatentibus Chimicis, qui nullo pacto similem resolutionem exequi potuere.

Principia Entis naturalis ad mentem Aristotelis exposita amplectuntur.

§. II.

Notandum quod ens naturale accipi posse in fieri et quatenus generatur, rursusque in facto esse, sive ut genitum. Secundo nota hic non designari principia generationis rerum sed ipsarum rerum ut generatarum. Tertio nota quodlibet ens naturale triplici posse fieri: vel per creationem sive ex nichilo sui praesuppositi, vel per generationem, quae non est stricte transmutatio, ut accidere si materia et forma eodem fierent instanti: tunc enim materia proprie non transit de non esse ad esse formae; vel denique per generationem, quae est stricta transmutatio quatenus realiter supponit materiam, quae transeat de non habendo formam ad illam habendum.

Assertio nostra

§. III.

Principia entis naturalis in fieri, in ergo in facto esse sunt materia, forma, et privatio. Ia pars suadetur: quia Leo generatur, fit ex aliquo sui praesupposito: sed sic fit, tria relata concurrunt principia: ergo. Probatur minor: ut Leo fiat ex aliquo necessarium est quod illud transeat de non esse ad esse Leonis: sed ad hoc praedicta principia concurrunt; Io enim requiritur illud quod transit, quod est materia, deinde non esse Leonis tanquam terminus a quo transit, in quo stat privatio, tandem esse sive forma Leonis ad quam materia transit: ergo.

Explicatur: ut homo non Logicus fiat Logicus, tria necessario requiruntur: homo scillicet, privatio Logicae, et ipsa Logica: nequit enim homo similem mutationem subire, quin transeat de non habendo ad habendam Logicam: sed ad similem transitum necessario concurrit homo tanquam subiectum transiens, privatio, sive non esse Logicae, a quo transit, et Logica, quam per talem transitum adquirit: ergo idem respective philosophandum de generatione compositi substantialis.

Secunda pars assertionis specialis est, quatenus asserit privationem esse principium entis naturalis in facto esse, de forma namque et materia non est, qui dubitet, semel stabilita Ia parte assertionis: illa enim ens naturale intrinsece constituunt, in illoque remanent generatione transacta, quod satis extra quaestionem ponit materiam et formam esse principia entis naturalis in genito sive in facto esse.

De privatione autem suadetur: privatio est principium entis naturalis in fieri: ergo etiam in facto esse. Probatur consequentia: ideo primum est verum, quia nequit ens naturale fieri, sive mutari de non esse ad esse, quin concurrat privatio, sive non esse tanquam terminus a quo: sed ens naturale nequit esse factum, sive mutatum de non esse ad esse, quin etiam concurrat privatio pra

modū t̃ni a quo: ergo.

Confirmatur: Principia entis naturalis in facto esse sunt principia illius ut geniti, sive facti: sed privatio est principium entis naturalis ut geniti: ergo. maior certa videtur: hic enim non agimus de ente naturali absolute, et secundum se, sed precise ut subest motui generativo, quo sic est Obiectum Philosophiæ. Suadetur minor: ens naturale ut genitum idem est ac ut transactum de non esse ad esse: sed privatio est principium entis naturalis ut transacti de non esse ad esse per modum t̃ni a quo ens naturale transactum est: ergo.

Respondetur: ideo forma est principium per modum t̃ni ad quem tam in fieri, tam vero in facto esse, quia materia illam respicit in fieri tamquam terminum ad quem tendit, et in facto esse tamquam terminum ad quem est transacta: sed materia respicit in fieri privationem tamquam a quo recedit, et in facto esse velut terminum a quo est transacta: ergo privatio est principium per modum t̃ni a quo tam in fieri, tam vero in facto esse.

Ultimo premitur hæc ratio: eo modo materia accedit ad formam tamquam ad terminum ad quem, quo recedit a privatione tamquam a t̃no a quo: sed in facto esse datur accessus ad formam tamquam ad terminum ad quem: ergo datur recessus a privatione velut a t̃no a quo: subindeque ut forma in facto esse non est principium tamquam t̃nus ad quem, ut privatio est principium ut t̃nus a quo.

Diriмuntur contraria. §. IV.

Arguitur 1o: non ens non est principium entis nec in fieri, nec in facto esse: talis est privatio: ergo. — Distinguo maiorem: non est principium intrinsecum et constituens, concedo: extrinsecum et per modum t̃ni a quo, nego maiorem: et, concessa minori, nego consequentiam. — Replicabis: id quod non existit, non est principium entis naturalis: verum de non existenti nihil vere potest prædicari: sed privatio non existit nec in fieri nec in facto esse: aliàs (?) iminueretur (?) cum forma in tribus quibus statum eius tenet: ergo

Distinguo maj: non est principium entis naturalis per modum termini a quo et deserentis, nego: velut pars componens ipsum ens naturale, concedo maj: min. et nego conseq. nec implicita probatio ex propositionis contradictoriis extorquetur: solum enim valet verificari privationem esse principium per modum termini a quo et recessus, dum recedit sive non existit: de privatione autem hoc dum verificatur, quatenus asseritur esse principium a quo entis naturalis.

Nec mirari de privatione non existente hoc verificari: verissime namque asseritur Antichristum nunc esse futurum, tamen ipse nunc non existat. Similiter hominem esse mortuum dum non est nec existit. imo denominationes istae unice subiectis non existentibus valent convenire: propterea igitur affirmatur privationem non existentem esse principium entis naturalis per modum termini a quo et recessus. Ratio patet cum equus non dicatur fieri ex non equo, sed ex non equo pereunte sive deficiente.

Arguet 2o: forma corrupta est terminus a quo generationis: et tamen non est principium entis naturalis: ergo licet privatio sit terminus a quo non licet colligere esse principium. — Nego paritatem: nam forma corrupta non est terminus a quo exigentia ipsius generationis, sed exigentia materiae impotentis existere pro instanti antecedenti sine forma: privatio autem est terminus a quo per se exactus a generatione (saltem regulari) quae ex proprio conceptu est transitus de non esse ad esse.

Replicabis: generatio cadaveris ex proprio conceptu est ex praeexistenti forma viventis: ergo illa supponitur tanquam terminus a quo exigentia ipsius generationis. — Distinguo ant: ex proprio conceptu talis generationis, concedo: generationis in communi, nego ant: hic autem solum loquimur de principiis entis naturalis prout subest generationi sive mutationi de non esse ad esse communiter acceptae.

9

Instabis: generatio unius ex communi conceptu generationis est corruptio alterius: ergo ex conceptu communi exigit formae corruptae tanquam terminum a quo. = Distinguo antecedens: est concomitanter, concedo: formaliter, nego: generatio enim ex conceptu formali et prout eius explicat definitio, solum exigit ex parte materiae non esse formae: quod autem generatione unius immediate corruptio alterius ex consequenti, quod materia existere naturaliter nequit sine forma, ad adventum alterius necessario corruptibile. Si autem per possibile vel impossibile sine tali forma praecederet, adhuc stare posset generatio, sicut et transitus de non esse ad esse.

Arguis 3º: in tantum munda actione qua de corruptis speciebus eucharisticis producuntur vermes, nulla praecedit privatio formae in materia: haec enim creatur in eodem instanti in quo forma producitur: et tamen similes productiones sunt verae generationes: in illis enim formae educuntur ex potentia materiae: ergo privatio non est principium entis naturalis per veram generationem producti.

Praecipua huius argumenti difficultas alibi expendenda relinquitur. Dicimus tamen privationem unice esse principium entis naturalis producti per generationem transmutativam; cuius principia hic designabit Philosophus: generatio autem vermium ex speciebus eucharisticis corruptis, sicut et productio formarum in tali rerum productione non sunt generationes transmutativae ob ipsam rationem argumenti.

Arguis 4º: forma est terminus generationis illaque posterior: ergo non est principium entis naturalis in fieri sive in generari. = Permisso antecedenti, nego consequentiam: quia optime cohaeret esse terminum generationis, illaque posteriorem ac esse partem constitutivam entis naturalis, subindeque illius principium intrinsecum. Respondeo quod adhuc vix valet esse principium ipsius generationis: quia licet eam subseque-

in executione, praecedit tamen in intentione.

Arguet 5o. Causa efficiens necessario exigitur ad ens naturale, ut insitui ut ergo infacto esse, quippe ens naturale petit produci per causam efficientem: haec ergo est illius principium — Dic dubium procedere de principiis entis naturalis non in esse effectu, sed prout est nunc transmutationi: Sic auten dicitur materiam transire de non esse ad esse formae. Vel quod soli concurrunt formaliter materia, forma, et privatio.

Arguet 6o. Unio materiae cum forma ergo concurrit ad fieri et facti esse entis naturalis, similiter dic de subsistentia: Magis ergo erit principium entis naturalis. — Dicendum eo pronunc modo unionem et subsistentiam concurrere ad ens naturale, quo illud intrinsece constituunt: cum autem ea tanquam nexum partium, ea vero velut complementum illud componant, dicitur eaundem nexum et complementum principiorum, non autem principia componendia.

CAPUT. II.m
De Materia primo Entis naturalis principio.

QUAESTIO I.a
An sit in Rebus Materia prima?
Exponitur Titulus, et stavilitur Assertio.
§ Unicus.

Materia ex vulgari acceptione est subiectum ex quo aliquid, et in quo aliquid recipitur; dividitur in 1am et 2am. 1a est subiectum recipiens esse substantiale per quod ad aliquam speciem entis determinatur. Secunda est subiectum recipiens esse accidentale, quod dicitur 2a eo quod substantiale tanquam 1am supponat. Hoc autem exemplo declaratur: elementa enim materia sunt ex qua mixtum componitur: quae tamen ele-

mentum ipsa ex aliâ materiâ fiunt, hæc erit prima dt pote aliq ñ supponens: elementa vero erunt secunda ob contrariâ rationes.

Dubium est an existat materia prima, sive comune aliqd subiectum, ex quo omnia fiunt, ipsum vero ñ fiat ex alio? affirmative respondeo, et suadetur: comperitum enim est calore ligni disponere ad formam ignis recipiendam, quæ quidem dt pote destructiva formæ ligni in ipsa ñ recipitur: alibi recipitur in illo qd disponitur, ad quid enim tot dispositiones præcurrerent. manet ergo qd in ligno detur aliqd subiectum recipiens formam ignis; cum quod aliunde ipsum ergo receperit formam ligni, erit subiectum commune utriusque formæ, sive materia pa utriusque.

Confirmatur: omnia quæ generantur ex aliquo fiunt, ut vermes ex mortui alicuius corpore, ignis autem ex ligno &c. vel igitur illud ex quo fiunt, fit ex alio vel ñ? si 2um: illud erit ex quo omnia fiunt, ipsum vero ñ fit ex alio. si autem tu dicas, illud nempe fieri ex alio, iterum quæro - an hoc ergo ex alio fiat, sic quod in infinitum procedo.

Arguitur: forma ignis pugnat cum forma ligni: quod datur utriusque comune subiectum. Ans docet experientia. Nego consequentiam: dummodo duplex illa forma sit in diversi subiecti nullam pugnam exercet; ideoque ignis ñ pugnat, imo conparitur cum quovis ligno a se distante: si quod formam ligni sibi proximi expellit, ideo est, quia recipitur in materia in qua recepta erat forma ligni: materia quod est comune utriusque subiectum.

Rursus: quoniam cernitur ex parvo parvum et item ex magno vero ligno magnum ignem generari. Similiter, oleo deficiente, lucernam extingui, et illo adstante, conservari: quod quia aliquid ligni et olei manet in igne, simulque in lucerna: hoc autem ñ est forma ligni, nec olei, ista enim pereunt: certum quod qd sit materia, sive subiectum transiens de una ad aliam formam.

Ex dictis satis infertur materiam ingenerabilem esse, subindeque a Deo creatam,

si enim fierent per generationem, essent ex praesupposito subiecto, illud quod ex alio, et sic in infinitum. Similiter colligitur illam esse incorruptibilem: non enim habet materiam per aliquod quod ipsam desinere queat, imo cum qualibet forma compatitur.

QVÆSTIO IIa

Quid sit Materia prima?

Deciditur dubium ad mentem Philossophi.

§us Vnicus.

Sicut Deus bifariam concipitur vel removendo scilicet quamlibet imperfectionem ab illo, ut si dicas, non esse mutabilem, nec corporeum &a. vel asserendo infinitam illius perfectionem affirmando, ut cum dicimus esse omnipotentem, omniscium, summe bonum &c, sic ergo dupliciter materia 1a exponitur a Philosopho: ait enim 7 methaphisicae textu 8: *Materia 1a ex se nec est quid, nec quantum, nec quale, nec aliquid aliud ex his quibus ens determinatur.*

Quibus verbis nil aliud intendit quam materiam non esse aliquam determinatam, ut plerumque speciem entis substantialis, hominem scilicet, aut leonem, lapidem aut plantam. Ratione quod ex professo concepit nullum actum, sive formam accidentalem importare, sed esse in potentia ad formas recipiendas, ut constat ex positiva illius definitione. Hic textu 81 his verbis: *materia est subiectum, ex quo aliquid fit, cum insit et non secundum accidens.*

Hæc autem definitio germana est, quandoquidem solum continet materiæ, eamque ab omnibus aliis secernit. Siquidem materia ea per esse subiectum convenit cum ea a qua differt per ly ex. Illa autem verba ex quo aliquid fit, ideo ponit, ut causas externas excludat. Causa quippe efficiens est a qua, finalis propter quam, exemplaris vero ad cuius instar aliquid efficitur. Denique per ly cum insit, et non per accidens denotat materiam perseverare in composito, quod fit ex illa velut parte essentiali, et non accidentali, per quod tandem ergo differt a privatione, quæ in composito non remanente.

Attamen, adhuc stabilito materiam esse primum subiectum, huius natura resultat exponenda. Sentimus tamen materiam esse primum subiectum, quatenus ex se indeterminata est ad hanc sive illam speciem compositi substantialis, atque ideo ut per determinationem ad formam hominis hominem, per determinationem autem ad formam leonis leonem constituat.

Ratio huius expositionis prioris subiecti ex eo desumitur, quod recte optime concipiant materiam pro ratione sui, nec esse quid, nec quantum, nec quale, nec aliquid ~~aliud~~ eorum quibus ens determinatur, item concipitur esse prope nihil ut asseruit Augustinus. Similiter esse Chaos, Silvam, et confusionem, ut asseruerunt antiqui Philosophi existimantes distinctionem, pulchritudinem, et ornatum a forma provenire.

Rursus: prædicta expositio materiæ compositi substantialis explicatur more Philosophi per analogiam ad materiam, sive subiectum artefactum: hæc enim ex proprio conceptu indeterminata est et indifferens

ut per formas accidentales potius ad hoc quam ad illud individuum accidentaliter determinetur, ut lignum ad Cathedram, sive hominem, quam autem ad Alexandrum statuam, sive Philippi.

Dices: materia coelesti in communi opinione ex se determinata est ad hoc numero compositum. ergo saltem primo subiectum non stat in indifferentia nuper designata. ——— Nego antecedens: quia licet materia coelestis exigat ex proprio conceptu formam determinatam; ad hanc tamen speciem entis determinatur per illam: stat enim similis exigentia, quin materia sit hoc determinatum compositum.

Praedicta igitur ergo indifferentia materiae in hoc uno consistit quod ex proprio conceptu, nec sit hoc determinatum compositum, nec aliud: hoc autem optime cohaeret cum exigentia formae determinatae: illa enim supposita, adhuc formaliter constituitur in hoc determinata specie entis complete per ipsam formam exactam, non autem per semetipsam, sed requiritur ut ex proprio conceptu sit aliquod determinatum compositum.

QVÆSTIO. III.ª

An Materia naturaliter, vl. saltim divinitus valeat existere sine Forma?

Prælivantur aliqua, et recensentur Sententiæ.

§. I.

Longe hic omittimus disputationem, an videlicet materia sua propria habeat existentiam: stabilito enim essentiam ab existentia non distinctione includi, quidem est propriam existentiam sicut et essentiam habere. Sed in præsenti disputatione, quavis supposita opinione, fiat satis, gratis permittimus materiam existere per formæ existentiam, rogamusque an omni forma destituta existere valeat.

Sed ut singula capiat scita, in Deo duplex potentia invenitur: naturalis sive ordinaria, qua iuxta rerum exigentias operatur; absolutaque sive extraordinaria, qua ut absolutus Dominus supra rerum exigentiam valet operari, veluti dum facit accidentia eucharistica manere sine subiecto, et si alioquin naturaliter exigant dependentiam ab illo. Similiter duplex ergo potentia in quavis reperitur creatura, alia naturalis ad agendum vel recipiendum aliquid, eius naturales vires non excedens; alia obedientialis, qua supremo Dei subdita dominio, ut in illa operetur quidquid contradictionem non involvit, licet eius naturalem exigentiam excedat.

Thomistæ pro negativa decertant: inconcussabili namque Divi Doctoris adstricti censura, ut asserunt materiam semel existentem per existentiam formæ, nec divinitus existere posse sine forma. Iesuitæ autem et Scotistæ contrarium propugnant. Pauci tamen sunt, qui nec tantum divinitus sed naturaliter ergo posse materiam omni forma destitutam existere defensarunt. Paucissimi vero et ita

evenire nencluro.

Assertio 1ª

SII'

Materia ta nequit naturaliter existere sine forma. Probatur: Materia exigit formam velut eius naturale complementum: aliàs nullum agens naturale oppositum exigit: nequit ergo naturaliter sine forma existere. Nega inferendo; quod est a materia naturaliter exigitur unice valet auferri naturaliter per formationem exigentiam oppositi, sic auferatur frigiditas ab aqua. Probatur minor: Omnia agentia naturalia pugnant in arrectionem materiae, et illam compleant: ergo nullum exigit illam existere absque naturali complemento.

Confirmatur: Natura humana nequit citra miraculum existere sine eius subsistentia: ergo nec materia sine forma: sicut enim subsistentia est naturale complementum naturae, sic forma materiae. — 2º. Ex quo Sol nunquam exstiterit luce destitutus optime infertur naturaliter existere non posse sine luce: sed nec materia aliquando exstitit sine forma: ergo.

Dices 1º: terra in 1º mundi nascentis exordio erat inanis et vacua: ergo erat sine forma. — Dic terram exstitisse inanem et vacuam ornamento arboribus scilicet, floribus, et fructibus, animantibusque vitam in ipsa agentibus, nunquam vero praecessisse sine forma terrae nisi in signo intelligentiae. Sic Divus Augustinus Libro 13 Confessionum capite 33: simul tamen utrumque fecisti et materiae forma nulla morae intercapedine sequeretur.

Dices 2º: in 1ª creatione formarum nullum aderat agens valens formam deficere a materia: quilibet enim res habet intrinsecam durationem. Sed in casu materia existens

naturalita remaneret sine forma: g. Ceterum etiam et maior pt in sono, qui nullo obstante, deficit ex quo hic intrinsece habeat suæ durationis. — Ceterum maiori, nego min: adhuc enim simili in eventu Deus et actor naturæ produceret formæ quam fieret sæpi naturali exigentiæ materiæ, et accidit in materiæ dispositæ ad formam hominis Deus Deus animæ rationalis.

Replicabis: in casu posito materia non foret disposita nec determinata ad aliquam formam: g nulla ei determinare deberet; subindeque posset existere independenter ab omni forma. — Aliud dicendum, nego illam deinde: tunc enim, est materia nullo formæ determinate exigeret indeterminate autem exposceret aliquam: Deus autem simili exigentiæ ipsius hanc vel illam materiæ infrendo.

Dices 3º. Nulla forma generari salis regulariter sine dispositionibus præviis: sed multoties una forma corrupta, non præcedunt dispositiones ad aliam, ut accidit cum homo perfectæ valetudinis ictu pugionis vulneratur in corde: tunc enim percipi nequit brevi illo spatio quo deficit forma vitæ introducantur dispositiones ad aliam formam requisitæ: g.

Dic eodem spatio quo introducuntur dispositiones ad corruptionem formæ vitæ introduci ergo ad generationem subsequentis, cadavericæ scilicet: quia eadem mora discontinuationis partium aliorumque ad motum vitalem deservientium perturbatio disponit quidem ad corruptionem formæ vitæ et generationem cadavericæ.

Dices 4º. Materia Christi Domini in triduo mortis existit sine forma cadaverica vel alia simili; aliunde ergo existit sine anima

Rationali: ergo et omni forma destituta. Maior suadetur: Si enim materia Christi Domini maneret unita formae cadavericae vel alteri simili nunquam illam amisisset: quod enim verbum assumpsit nunquam dimisit (post triduum scillicet mortis) ut fatentur Theologi: sed falsum est verum non amisisse formam cadavericam: nisi dicas adhuc illam retinere: ergo =

= Dic-

Opinionem illam Theologorum intelligendam esse de his, quae verbum assumpsit ex primaria intentione: secus autem occasionaliter et secundario, ita accidit in forma cadaverica illi in triduo mortis unita: haec enim unita fuit materiae ut non remaneret sine forma; minime vero ex incarnationis primario recepta.

Assertio 2ª

S. III.

Materia a omni forma destituta divinitus existere valet: Suadetur: Materiae existere sine forma nullam contradictionem involvit: sed divinitus fieri valet quidquid non involvit contradictionem: ergo. Probatur maior: Materiae existere sine forma est habere existentiam et non habere formam ab illa distinctam: sed in hoc nulla est contradictio: haec enim in eo stat quod habere et non habere existentiam: ergo.

Confirmatur: Materia in

Opinione Thomistarum existit per existentiam formae distinctam quidque a forma: ergo valet Deus producere existentiam formae, qua existat materia, forma non producta: sed in hoc casu existeret sine forma: ergo. Prima sequela probatur: Deus enim producere valet quamlibet rem, alia distincta non producta. = Deinde: Materia valet existere aliunde quam a forma: ergo et existere sine illa. Probatur antecedens: Materia Christi Domini existit in opinione Thomistarum per existentiam verbi: ergo.

Ratio proposita: Immunis est nec sibi firma, quia aliunde fulcitur: ita autem fulcimentum accipitur. Dicunt Thomistae existentiam esse posse actum ejus essentialiter supponere actum ejus formae scilicet: Deoque materiam non posse suscipere existentiam, quin prius susceperit formam, tametsi non realiter distinguatur ab ea. Ad modum quo substantia nequit recipi in subiecto, non accepta quantitate, et si tamen ipsa non realiter a quantitate distinguatur.

Sed contra: quia ex hac thomistica solutione ad summum infertur materiam non posse existere sine forma per existentiam, quae sit actus ejus formae naturaliter ad ipsam consecutus: Et hoc autem optime cohaeret quod existat per aliam existentiam divinitus ei communicatam: haec enim nec foret effectus formae, nec velut actus ejus ad illam consecuta: qui enim dicet quod existentia supernaturali naturaliter sequitur ad formam.~

Praeterea: forma substantialis est actus ejus et accidentalis ejus: et tamen valet existere forma accidentalis, non praeexistente substantiali, ut evenit in eucharistia: ergo licet existentia sit actus ejus materiae, haec valet existere sine forma, quae est actus ejus. = Deinde: magis dependet accidens a subiecto quam existentia a forma: illud enim ex propria definitione similem importat dependentiam: sed accidens per absolutam Dei potentiam existit sine subiecto: ergo.~

Denique: ex eo requiritur formam praecedere existentiam ut materiam disponat ad illam suscipiendam: sed Deus valet conferre materiae existentiam, nulla dispositione praeeunte, sicut ergo valet conferre quamlibet formam, nullis dispositionibus praecedentibus, ut accidit in resurrectione, simulque in sanitate miraculose collata. Si autem dicas existentiam essentialiter supponere formam; hanc vero solum naturaliter supponere dispositiones, hujus designetur ratio non parviter.

clara

Solutio.

Argumenta dissolvo
§. IV.

Arguet, 1o ratione nuper allata: Actus suus essentialiter supponit suum: sed existentia est actus suus, forma vero actus suus: ergo existentia supponit essentialiter formam: materia ergo nec divinitus existere valet independenter a forma: Deus enim nec divinitus opperari ma esse rex. — Supposita indistinctione essentiae ab existentia nullius roboris est praecipua haec thomistarum difficultas: existentia enim unice est actus suae potentiae obiectivae: ut materia autem praecedat sub potentia obiectiva nulla prorsus requirit formam.

Data tamen essentiae ab existentia distinctione, distinguo majorem: supponit suum entitative concedo, formaliter, concedo: formaliter pure, nego majorem: et concessa minori, nego consequentiam. Licet ergo materia divinitus existeret omni forma destituta, adhuc gauderet actu suo vero: quandoquidem per suam met entitatem foret in actu essendi, per existentiam vero in actu existendi: ille autem esset actus suus, hic vero suus

Ut hoc clare percipiatur duplex esse venit distinguendum in materia, aliud quo in esse tali, et distincta ab omni eo quod materia non sit, constituitur, aliud vero quo in aliqua specie completa ponitur leonis videlicet aut equi &c. primum esse habet materia independenter a forma: haec enim non constituit materiam quod materia sit: secundum vero a forma dependet, quatenus ab illa determinatur ad speciem leonis aut equi.

Quaeres iterum existentia materiae communicata constituit eam supponit in actu essendi absolute et in actu essendi formaliter, et in determinata specie entis substantialis completi: valet ergo divinitus communicari materiae existentia nulla forma communicata.

quin ex hoc colligere liceat existentiã illã quã formae actu 2y
n supponere ty.

Replicabis: Forma tribuit esse materiae: sed hujus
est esse quo existere: ergo prius est quod materia suscipiat formam, quam exi-
stentiam. — asserere possum formam non conferre esse materiae sed oppositio, cuius
esse a materia emendicatur et forma. sed aliter respondeo di-
stinguens maj: tribuit esse absolute, seu tribuit quod sit materia, nego: esse
completum, concedo maj. min. et distinguo consequens: prius est attenta existentia
naturali materiae, concedo: attenta eius pota obedientiali, nego conseq.

Hoc
autem ita verum est ac quod materia distinguitur a forma: nulla autem
res accipit esse tale ab alio realiter ab ipsa disto. sicut ergo forma non constituit
materiam in esse materiae, sic nec illi confert ty actu essentiali absolute et ex
hic, sed essentiali complete et in determinata specie: existentia ergo non supponit essen-
tialiter formam, licet prius sit esse quam existere.

Rationes 2o: Repugnat
aliquid existere sub determinato genere substantiae, et non sub determinata spe-
cie: sed materia existens sine forma foret sub determinato genere substantiae, non vero
sub determinata specie: hoc enim habet per formam: ergo. — Dic materiam
existentem divinitus sine forma esse sub determinata specie incompleta: constat
enim ratione communi substantiae et propria differentia ti subiecti ex quo aliquid fit etc.

Arguet 3º: ex duplici ente in actu nequit fieri unum per se: sed materia existens per existentiam divinitus communicatam esset ens in actu: ergo ex illa et forma non posset fieri unum per se: cum tamen nulla sit designabilis materia ex qua et forma nequeat unum per se resultare. — Distinguo maj.: ex duplici ente in actu completo, concedo: in actu incompleto, nego maj. et dicta minori, nego consequentiam.

Sicut enim ex duplici ente incompleto fit ens completum, sic ex duplici ente in actu incompleto fieri valet ens actuale completum. eo vel maxime quia ens actuale completum exigit fieri ex duplici ente productio et existendi. — Dices: si materia per prius ad formam existentiam haberet, existentia illa foret in potentia ad existentiam formae: consequenter foret actus existendi et potentia ad existendum: sed hoc aperte repugnat: implicat enim eandem in eadem linea esse actum et potentiam: ergo.

Replica haec communis est, difficilisque thomistis apparet, nihil tandem evincit: stat enim quod existentia materiae sit actus existendi absolute et incomplete, potentia autem ad existendum complete et in specie determinata. Hoc autem optime cohaeret, sicut enim quod aliquid sit in actu incompleto essendi, rursusque in potentia ad actum essendi complete.

Arguet 4º: plus dependet materia a forma substantiali, quam ab accidentali: sed nec divinitus valet existere sine forma accidentali nequit

eius dari in rerum natura sine actione productiva, duratione, ubicatione, et q. maior fit, nobilius quidem perficitur materia forma substantiali, quam accidentali. — Nego maiorem: a praedictis siquidem accidentibus dependet ut habeat esse simpliciter et absolute: nequit enim esse, quin aliquo tempore et loco producatur: a forma autem tantum dependet ut habeat nobilius esse, simpliciter scilicet, non vero ut absolute sit.

Ita expressius indicat Divus Thomas pro adversa opinione ut asseruerit Bañez illius verba sufficienter exprimere positionem non admittere, tametsi aliunde censeat ob novas rationes non repugnare materiam existere sine forma. ingenua utique confessio incauta tamen facere quidem est auctoritatem Angelici Praeceptoris cedere rationi, et rationem non esse auctoritati, quod quidem absit a discipulo tanti Praeceptoris.

Potissima igitur auctoritas ex colle[illegible] articulo 2: ubi ita ait: idem est dicere materiam esse in actu, et materiam habere formam. Dicere ergo quod materia sit in actu sine forma est dicere contradictoria simul. — Dic tamen si Divi Thomae mens hoc loco, et ergo alius ad hoc tantum reduci quod materia non possit esse in actu completo sine forma: hic enim est actus ille completus, et in specie determinata tribuens.

Si dicere potestis ex auctoritate nuper excerpta tantum colligi materiam non posse habere actum existentialem provenientem a forma, sine

forma, minime tamen quod non possit habere existentiam divinitus quidquid collatam, et adeo immediate productam. Ipsius tamen videtur Angelici D. exponere, quae eius auctoritati rationi difformis favet.

QVÆSTIO. IV.ª

An, et quomodo Materia prima appetat omnes formas?

Aliqua præmituntur, et apponuntur Sententiæ.

§. I.

Appetitus inclinatio est qua unaquaeque res in bonum sibi conveniens propendit: duplex autem frequenter designatur innatus scillicet et ellicitus. Ellicitus est propensio sive inclinatio in bonum cognitum et apprehensum: hic autem viventibus sensibilibus unice ratione pollentibus valet convenire hoc uno discrimine, quod in pure sensibilibus nuncupatur sensibilis, in Rationalibus autem dicitur Rationalis.

Appetitus innatus est propensio indicta ab auctore naturae qua res in bonum nulla praevia cognitione propositi inclinatur velut ait Philosophus: est inclinatio sive naturale pondus in bonum quod res quaelibet appeteret dummodo cognitione polleret. Appetitus rursus dividitur in appetitum gaudii et desiderii. ille in bonum praesens, hic autem in bonum absens inclinat. Dubium est: an et cuius modi ex nuper relatis appetitu materia appetat formas.

Prima sententia materiae omnem denegat appetitum ita Justinus martyr, Avicena, Scali-

liberu. Secunda propugnat formę possessę appetitu gaudii, desiderii vero reliquas appetere. Sunt tamen qui similes appetitus ad formas corruptas extendunt. Aliter ro dicit ad illas quas possit naturaliter obtinere.

Assertio 1.ª §. II.

Materia ita appetit omnes formas: appetitu quidem gaudii, quę possidet, cęteras vero appetitu desiderii. Prima pars probatur: Materia ita propendit et inclinat ad omnes formas: ergo illas appetit. Probatur ans: Quęlibet res propendit et inclinat in perfectionem sibi naturaliter debitam: sic se habent formę respectu materię: ergo. Probatur maior: Quęlibet res propendit et inclinat in perfectionem quę exigit naturaliter: aliquid enim exigere, idem est ac in illud propendere, et ad illud inclinari: sed Quęlibet res exigit naturaliter perfectionem sibi naturaliter debitam: ergo.

Secunda pars assertionis clarissima est: appetitus enim boni absentis dicitur desiderii: pręsentis vero nuncupatur gaudii: sed forma habita illa scilicet quę possidet materia ei pręsens est: reliquę vero sunt absentes: ergo. — Dices primo: Appetitus omnium formarum nequit satiari: sunt enim sincathegorematice infinitę: sed non est dicendus dari in materia appetitus insatiabilis: ergo.

Dic appetitus materię intensive satiari per quamlibet formam: esse autem extensive insatiabilis in quo nullum inconveniens reperitur: ideo enim formas appetit ut perpetuo per ipsas invicem succedentes res durent: ad hoc autem aptissimus est omnes appetere. Praeterquamquod nulla potentia ad actus sincathegorematice infinitos, qualis est materia, valet extensive satiari: non enim satiatur occulus visu, nec auris auditu impletur.

Dices 1º: Appetitus desiderii non est ad impossibile: sed impossibile est quod materia existens sub una forma habeat alias: ergo dum est sub una forma reliquas non appetit. = 2º: Materia non appetit destructionem formae possessae: imo gaudet de eius possessione: ergo nec appetit introductionem aliarum ad quas necessario sequitur illius corruptio. = 3º: Materia existens sub una forma non indiget aliis: ergo nec illas appetit: appetitus enim supponit indigentiam. ~

Ad 1um, concessa maiori, distinguo minorem: habeat alias simul, concedo: successive, nego minorem et consequentiam. Sufficit enim quod materia possit omnes formas successive obtinere ut illas appetat sic habendas. = Ad 2um, concesso antecedenti, nego consequentiam. ideo enim appetit materia alias formas quia quas possidet et de qua gaudet exigit ex propria conditione corrumpi: eius tamen corruptionem non desiderat. = Ad 3um distinguo antecedens: non indiget aliis, in sensu composito, concedo: in sensu diviso, nego antecedens. etenim ut materia conservetur necessario requiritur, ut, forma possessa deficiente, alia succedat, ideoque omnibus indiget. ~

Dices 2º: Materia tantum non appetit naturaliter quod nequit naturaliter habere: sic se habet forma corrupta: hanc enim nequit citra miraculum recuperare: ergo hanc non appetit: ergo nec omnes. = Distinguo maiorem: quod nequit naturaliter habere intrinsece et quoad substantiam, concedo: extrinsece et quoad modum, nego maiorem. et, distincta minori, nego consequentiam. Igitur forma corrupta et recuperari valet intrinsece et ex se quo sensu nullam impossibilitatem dicit ut uniatur materiae; et extrinsece et quatenus supponit eius destructionem: sic autem est naturaliter irreunibilis: nullum quippe datur agens naturale intra cuius

attribuat͡ꝑ contineat, in eo sit appetitꝰ valet a materia, et posse illi naturalit[er] uniri.
li. Secus autem in eo ob rationem argumenti.

Assertio 2ª
§ III

Materia prima appetit omnes formas. Suadetur: Si enim plus appeteret formæ perfectiorem, violenta quidem foret sub qualibet alia, nec de huius possessione gauderet: sed hoc non est dicendum: ergo. Pbo maj: Materia plus appetens formæ perfectiorem per nullam satiaretur, qualibet enim possessa, adhuc restaret perfectior: Deus enim perfectiores formas usque in infinitum producere valet: ergo.

Confirmatur: Appetitus materiæ in eius pendeat indigentia: sed æque indiget omnibus formis: ergo. Pbo min: Materia indiget forma ad eius conservationem: sed ad hanc omnes æqualiter conducunt: cum ex successiva illarum susceptione eius pendeat conservatio: ergo. — Dices 1o: materia appetit formæ et eius perfectionem: sed forma perfectior plus afferat perfectionis materiæ: ergo illam plus appetit.

Dic potissimam perfectionem materiæ sitam esse in eius perpetua duratione: ad hanc autem æque omnes formæ conducunt. — Dices 2o: illa appetit materia appetitu innato, quam appeteret elicito si polleret cognitione: sed tunc casus plus appeteret formæ perfectiorem: omne siquidem Rationale perfectius plus appetit quam imperfectius: ergo.

Concessa majori, nego min: Rationale enim non appetit quod est ~~im~~perfectius sed quod illi plus affert perfectionis: Materiæ autem ad suam conservationem sibi sita est eius speci-

ali

perfectio æqualis afferat perfectionis forma imperfecta ac perfecta: illasque æqualiter afferat, excepta perfectione de materiali se habente. Distinguuntur quod inquam quidem forte materia quæ deserviendo ad modum omnium formarum plus afferre deinceps aliquid proprium modum illarum desiderans

CAPUT. III.^m
De Forma Substantiali.

QUÆSTIO I.^a
An, et quid sit Forma Substantialis? Aliqua præmitto.

§ I.

Forma communissime accepta est actualitas rei, sive id quo res determinatur ad specialem modum essendi: hoc autem in sua significatione dicitur forma quantitativa. Dividitur in intrinsecam et extrinsecam: hæc est sita in forma extrinsece denominante, ut in idea ad cuius instar res accipit hoc esse potius quam aliud. Forma autem intrinseca per sui communicationem determinat ad particulare esse, quod quidem subiectum exigit quod in tali esse perficiat.

Illa autem, quæ perficit substantialiter, dicitur substantialis, accidentalis vero, quæ accidentaliter perficit, sive, quod idem est, substantialis dicitur, quæ subiecto confert tale esse complete in linea substantiæ, ut forma Leonis materiæ conferens quod Leo sit. Accidentalis autem, quæ supponens esse substantiale complete aliud confert ut albedo respectu hominis.

Assertio 1.^a
§ II.

Vere existunt in rerum natura formæ substantiales. Probatur: in quolibet ente

Naturali designari debet principium proprietatum, et specialium accidentium, quae reperiuntur in ipso: sed materia ut pote eadem in omnibus entibus sublunaribus non est simile principium: ideo enim nequit esse principium ita diversarum proprietatum et accidentium: restat ergo quod praeter materiam existat ergo in ente naturali forma substantialis.

Confirmatur: homo gaudet anima rationali veluti principio operationum ab ipsa provenientium: idem ergo dicendum respective de leone, equo etc., quibus ergo competunt peculiares operationes ab ipsarum natura provenientes. Ergo infertur, et consequens innegabile est: nisi dicas quod anima rationalis a materia non distinguitur, quod esse aliquod accidens quod est nostrum absurdum.

Dices: impossibile est forma, quae foret et non foret substantia: sed data forma substantiali, hoc accideret: foret enim substantia ut supponitur, simulque non esset substantialis, quia posset adesse et abesse absque subiecti materiae scilicet corruptione: ergo — Dic ad absentiam formae materiam corrumpi quoad esse substantiale simpliciter: deficiente enim forma equi non remaneret materia determinata ad speciem equi. Quod nullum accideret, deficiente forma ~~substantiali~~ accidentali.

Dices 2o: aqua frigescit ex quo ignis recedat, sicut aer tenebrescit ad absentiam lucis: ergo frigiditas, quae veluti proprietas aquae designatur non provenit ab aliqua forma substantiali: falsa igitur est ratio adducta pro assertione. — Nego consequentiam: similiter

fundamento affirmari valet tam lignum virescere, hominemque esse album pa-
rietem siccitati et mortalitati. Exemplum adductum impertinens est: siquidem
tenebrae sunt carentia lucis, frigiditas vero qualitas quaedam sensibilis.

Assertio 2a

§ III

Forma substantialis apte definitur: Actus primus materiae, quae cum ipsa per se unum constituit. Per esse actum convenit cum accidentibus, a quibus per alias particulas secernitur: accidentia enim sunt actus etiam, ut constat ex dictis. Ponitur in definitione constituere cum materia unum per se compositum, ut praecipuum eius munus rectius forma cognoscatur.

Dices: Forma non est actus simplex et purus, nec est potentia et actu compositus: ergo nullo modo est actus. = Dic esse actum componendum totum substantiale: licet enim simplex sit non est tamen actus purus: hic enim nec componit nec per alium componitur.

QVÆSTIO IIa

Utrum Forma Substantialis sit tota quidditas Compositi?

Numerantur Sententiae.

§ I

Averroes, cui aliqui ex veteranis adhaerent, asserunt formam substantialem esse adaequatam quidditatem compositi, materiam vero esse quidditatis vehiculum.

Ex sequentia autem differentia essentiae sive quidditatis compositi a

materiâ et forma tanquam a duplici parte essentiali dicuntur. Porro Durandus defendit quodlibet particulare compositum essentialiter importare determinatam formam et indeterminatam materiam.

Assertio nostra.

§. II.

Quodvis compositum substantiale coalescit essentialiter ex forma et materiâ. Probatur: Christus componitur essentialiter ex humanitate et Deitate: nec Deitas enim nec humanitas est tota quidditas Christi: ergo et homo ex materiâ et forma: nam sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus.

Suadetur ratione: Quodlibet compositum substantiale physicum constat essentialiter genere et differentia physica: alias non posset physice definiri; sed materia est genus et forma differentia: per materiam enim quodlibet compositum convenit cum alio a quo differt per formam: ergo. — Confirmatur 1o: Anima non est essentialiter homo: alias anima separata non hominis anima, sed homo diceretur: ergo.

Secundo: Haec praedicatio: homo est essentialiter anima falsa frequenter reputatur: haec autem: homo est materialis, communiter vera censetur; sed prima solam continet formam ex parte praedicati, ista vero etiam continet materiam: haec ergo essentialiter praedicatur de homine, subindeque est illi essentialis. — 3o. Compositum physicum et corporeum essentialiter est materiale: ergo

istarum essentialiter materia:~

Solvuntur Obiectiones.

§ III

Obiicies 1o: distinctivum et distinctum sunt idem: sed sola forma compositi est eius distinctivum: ergo. — Distinguo maiorem: distinctivum per modum differentiae, concedo: per modum rationis communis, nego maiorem. — Ad dic idem esse distinctivum ac distinctum ut quod; compositum autem ut istarum forma et materia esse distinctivum ut quod, sive quod ab alio compositum distinguitur.~

Obiicies 2o. Experientiae quidem fundamento: mutata parte essentiali compositi et ipsum mutatur compositum sive eius quidditas: mutata quidem parte essentiali, non manet eadem essentia: sed mutata materia, non mutatur essentialiter compositum: ergo. Probatur minor: homo dum senex idem essentialiter est cum se ipso dum puero; sed dum homo pervenit ad senectutem mutata est materia, quam habebat dum puer: plures siquidem partes materiae pereunt, aliae vero per nutrimentum adquiruntur: ergo.~

Confirmatur: ponamus hominem esse alterius miserabile pabulum: ergo materia illius transit per nutrimentum in huius materiam: hic ergo in novissimo die cum materia alterius ab ipso devorati resurget: resurget enim ipsemet et non alius. Ex quo demum inferunt hominem miserum devoratum credendum esse novam materiam ut resurgat: et tamen ipsemet resurget: ergo variata materia, permanet idem homo.

Ad argumentum, concessa maiori, et nego minorem. Ad probationem ergo, concessa maiori, nego minorem, quae non est ex utraque implicita probatio. Pater siquidem per nutrimentum adquisitum unum numero

materiæ cum præexistentibus componitur: partes enim homogeneæ, quales sunt partes materiæ, unum numero constituunt per reciprocam unionem; advenientes autem indubie est præexistentibus uniri. Cujus quidem doctrina patet ex eo quod una numero dicitur quantitas; si autem illa in quadruplici dividatur portione quatuor quantitates minus resultabunt.

Ad confirmationem dico, hominem alium devorantem adæquate illius materiam in propriam non transferre: quando quidem si medicos audias, asserunt quidem nec centesimam partem alimenti in substantiam comedentis converti. Remanebit ergo sufficiens materia, qua homo devoratus appareat in die novissimo. ~

Nec facit quod resurrecturus sit in viro perfecto: si enim ad perfectionem hanc aliquid materiæ deficiat a Deo supplenda est, sicut supplebitur quæ deficit hominibus in pueritia sive infantia decedentibus ut viri perfecti resurgant. ~

QVÆSTIO. III.ª

An Formæ Cœlorum, et Elementorum eductæ sint ex potentia Materiæ?

~ Exponitur eductio, et refferuntur Sententiæ.

§. I.

Pluribus antiquorum placitis referimus, ut receptionem eductionis expositionem perstringas, sciendum solum educi ex aliquo quod in illo continetur: eductio enim continentiam necessario supponit. Bifariam autem valet aliquid in alio contineri, active scilicet, quatenus fieri potest ab illo, sicut effectus ab agente: passive vero

quatenus ex illo vasa fieri, ut statua ex ligno. = Quarto aliquid in alio dicitur, ut actu aqua in vase; et in potentia quatenus licet nihil sit actu aliquid tamen est in potentia et activa agentis et passiva materiae.

Vt verius

sciendum ad eductionem formae de potentia materiae necessario requiri quod forma in fieri et esse a materia dependeat, ad modum quo ergo requiritur effectum in suo fieri et esse ergo ab agente pendere ut ab illo dicatur productus.

Quomodo autem forma a materia in esse et fieri dependeat, obscurum quidem est nec utrumque satis explanatum.

Communiter autem asseritur formam pendere in esse a materia, quatenus nequit esse nisi in illa recipiatur: pendere autem in fieri, quatenus necdum forma sed et eius productio a materia dependet.

Productio autem duplex est: activa scilicet et passiva; activa se tenet ex parte agentis, illudque active producere denominat: passiva vero est motus sive passio a quo effectus dicitur productus in fieri: ut ergo productio formae passive quidem accepta a materia dependeat necesse est quod in illa recipiatur sicut et ipsa forma. Forma ergo fit per eductionem quatenus eius passiva productio suppositum subiectum, materiae scilicet, qua recipiatur.

Et in hoc

sensu dicimus formam educi ex potentia materiae quatenus in esse et fieri dependet ab illius causam, sive quatenus forma fit, coadiuvante materia ad fieri

& esse illius tanquã subiecty fieri & esse recipiens. Ex his satis colligitur animã rationalẽ ñ educi ex pota materiæ: illa enim a materia ñ deppendet in esse: cũ esse naturaliter possit independenter a materia: forma autem ñ deppendens in esse nec deppendet in fieri. Et satius patebit ex dicendis.

Prima oppinio negat formas cælorũ & elementorũ creatas fuisse, de pota tamen absoluta censet potuisse creari. Communis est apud thomistas. 2a ita necessario eductas deffendit ut asserat nullo pacto potuisse creari. 3a propugnat sic fuisse creatas ut impossibilẽ censeat illarũ eductionẽ. Ultima tenet de facto quidẽ eductas fuisse, absolute tamen potuisse creari.

Assertio Vnica.

§. II.

Formæ cælestes & elementales in ta mundi cõditione eductæ sunt ex pota materiæ. Suadetur ratione: Forma deppendens in esse a materia ex huius pota fuit educta: sic se habent cælestes & elementales: ergo. Maior nota est ex vi terminorum expositione eductionis. Pbo min: Quælibet forma materialis necessario deppendet in esse a materia: sed similes formæ materiales sunt: ergo. Pbo maj: nulla forma materialis valet esse nec extra materiã conservari: aliás illæ abs spiritualibus ñ secernerentur: ergo.

Confirmatur: Forma per se ñ subsistens in suo esse deppendet a materia: sed formæ materiales ñ subsistunt per se: ergo. Maior certa videtur: quæ enim forma per se ñ subsistit materiã quærit ut subsistat. Pbo minor: Nulla forma materialis se sola subsistit: separata enim a materia statim corrumpitur: sed quæ ñ subsistit se sola per se subsistens ñ est: ergo.

Asserunt Thomistæ formas cœlestes et elementares a materia pendere tanquam a subiecto receptionis, minime vero tanquam a subiecto eductionis: ad hoc enim necessarium indicant quod materia præsupponatur ad formam sub eius privatione: quod quidem ita non evenit in tali rerum conditione, in qua materia non præcessit formam sed simul fuit producta cum illa.

Sed contra est: quia licet materia non præcesserit formam: hæc tamen se sola non valuit esse sive existere, quod speciale est formæ spiritualis: quæ adhuc in esse dependet a materia: quod autem in esse dependet simul etiam dependet in fieri. 1º: quia fieri est via ad esse. 2º: ideo enim anima Rationalis non dependet a materia in fieri quia ab illa non dependet in esse, ut asserit Angellicus Doctor 1a parte quæstione 90 articulo 2o: Anima Rationalis non potest fieri nisi per Creationem, quod non est verum de aliis formis: quia cum fieri sit via ad esse, hoc modo alicui competit fieri, sicut illi competit esse: ergo.

Deinde: Aut dependent formæ materiales a materia, quæ anima Rationalis: sed hæc ab illa dependet tanquam a subiecto receptionis: ergo illæ tanquam a subiecto eductionis. Denique: Dum corruptis speciebus sacramentalibus generantur vermes materia non præcedit sub privatione formæ: itaque enim in eodem met instanti producitur: similiter ergo præcedentia minime ad generationem sive eductionem requiritur.

Ennodantur contraria.

§. III.

Argues 1º: ex illo Genesis: in principio creavit Deus Cœlum et terram: sed Cœlum et terra important materiam et formam: itaque ergo fuit creata, non autem educta: siquidem verba sacræ paginæ accipienda sunt (Augustino iudice)

in sū literali dȳ nullū ex hoc sequitur absurdū: = Dic verbū Creavit pro eodē in Sacra pagina usurpari ac Produxit, sive eduxit. Et ex simbolo ubi asseritur Deū esse Creatorē visibiliū et invisibiliū: Cū tamen plures res visibiles n̄ creatæ sint sed eductæ. ~

Arguitur V: Respondeo formæ educi ex potē materiæ, quin hæc transeat de potē in actū: sed in ista rerū productione materia n̄ transiit de potē in actū: ergo. Probatur minor: materiæ transire de potē in actū est transire de n̄ esse ad esse formæ: sed in ista rerū productione n̄ transiit materia de n̄ esse ad esse formæ: Cū nullū dederit instans in quo præcesserit sub n̄ esse, sive privatione formæ: ergo. ~

Argumentū hoc difficultatē minet adversæ opinionis. Dicendū tamen ad eductionē formæ ex potē materiæ sufficere transitū methaphisicū de potē ad actū, ad quod solū requiritur quod materia præcedat formæ, n̄ quidē præcedentia temporis et phisica sed naturæ sive methaphisica. ~

Ad hoc ergo ut forma educatur ex potē materiæ sat est quod illa causet in genere causæ materialis. Causalitas autem hæc necdū existere valet, sed et necessario existit in eodem instanti eductionis cuiuslibet formæ: aliquid ergo est instans in quo forma educitur ex potē materiæ; in illo autem et datur materia causans et alterius forma, quæ sit eius effectus. igitur præcedentia illa temporis et phisica materiæ sub n̄ esse formæ accidentalis quidē est ad eius eductionē. ~

Dices: materia n̄ fuit in potē ad formas cælestes et elementares: ergo nec fuerunt eductæ ex potē

materię. Ad 3m. ans: in instanti creationis materię hęc fuit in actu per formam in eodem met instanti productam: sed materia, quę est in actu per formam, non est in pota ad illam: ergo. — Distinguo majorem: non fuit in pota causante sive recipiente formam, nego: non causante sive recipiente, subdistinguo: non fuit metaphisice et prescisive, nego: Phisice et precedentia temporis, concedo. Sub qua distinctione cętera corruunt.

Quid enim prohibet quod Deus materiam crearet tanquam causam actu causantem in instanti ipso creationis? ad hoc autem sufficiens est quod formam precedat in signo naturę: siquidem causa actu causans solum precedentia rationis antevertit effectum. Quapropter in eodem met instanti quo natura producitur, proprietates ab illa profluunt, sicut etiam lumen a Sole in eo instanti suę productionis.

Argues 3º. eadem met actione qua Deus produxit materiam produxit etiam et formam: frustra quippe fiunt per plura, quę fieri possunt per pauciora: sed per actionem creativam produxit materiam: ergo etiam formam: hęc ergo non fuit educta sed creata. — Distinguo majorem: eadem formaliter, concedo: virtualiter, nego majorem et distinguo minorem: per actionem creativam quoad munus creativum, concedo: quoad munus eductivum, nego majorem et dicta ita, nego consequentiam.

Deus qui est auctor naturę se attemperat eius exigentiis: formę autem materiales sub hac ratione exigunt educi ex materia atque in esse et servari deppendere: ideoque eadem met actio formaliter dupplici munere gaudet creativo videllicet materię et eductivo formę in quo nullum inconveniens reperio: actio enim creativa animę Rationalis simul eductiva est voluntatis et intellectus. Similiter eadem actio Divina respectu diversorum libera est et necesaria.

Dices: totum compositum nequit creari et educi: repugnat enim quod fiat ex nihilo et aliquo: sed admissa actione creativa materiae, et eductiva formae ita contingeret: repugnat ergo similis actio. Probatur minor: actio terminata ad materiam et ad formam mediate terminatur ad compositum: ergo admissa actione creativa materiae, et eductiva formae, compositum diceretur creatum et eductum: denominatur enim per actionem ad ipsum terminatam.

Concessa maiori, nego minorem: ad probationem distinguo antecedens: mediate terminatur ad compositum sub munere creativae aut eductivae, nego: sub munere unitivae materiae et formae, concedo antecedens et nego consequentiam, quae non extorquet probatio insufficienta: actio enim qua Deus caelos sive elementa produxit triplici gaudet munere aut facultate creativae scilicet materiae, eductivae formae, ac unitivae utriusque. Utique eadem actio sub triplici diverso munere est creatio materiae, eductio formae et productio sive generatio compositi: hoc enim dicitur generari quatenus illius materia aliqualiter transmutatur de non esse ad esse.

Replicabis: Creatio est productio totius esse, et non solius materiae. ita D. Thomas 1a parte, quaestione 45 articulo 4 ad 3um: ergo actio creativa necessario ad materiam, et etiam ad formam, consequenterque ad totum compositum terminatur. — Respondeo ex nuper dictis creationem sub speciali munere creationis ad solam materiam, sub munere autem eductionis ad formam et sub munere productionis ad totum compositum terminari, sicque optime salvari esse productionem totius esse. Composito itaque convenit creari solum materialiter quatenus actio creativa materiae realiter est productiva compositi, non vero formaliter: ad ipsum enim non terminatur sub munere creationis.

Dices 2o. Actio eductiva recipitur in materia, et ab ea dependet

dt notandum manet in limine disputationis secundo actionis qua Deus formas caelestes et elementares produxit, dt potest perfectissima nec recipitur in materia nec ab illa depPendet: ergo non est eductiva. — Dicendum actionem Dei active sumptam nec in materia recipi nec ab illa pendere: sic enim substantia est a Deo indistincta: passive autem accepta, quo sensu est ipsum fieri formae, sive forma in fieri, a materia dependet, tanquam a subiecto ex quo fit sive educitur.

A rguitur 4°. Ex quo forma materialis dependeat a materia in signo praesupposita deducimus formas materiales non creari sed educi: sed subsistentia Angeli ergo dependet ab illius natura: est enim eius modus illam praesupponens in signo supponit ergo fit per eductionem: repugnat Deum aliquam creaturam per creationem producere.

D ic verum esse subsistentiam Angeli educi ex illius natura ex quo tamen sequitur quod Angelus et subsistentia non creetur sed educatur: adhuc tamen benedicitur Angelum creari quatenus eius natura verefit per creationem: cum nichil illius praesupponatur in ipsam, cuius contrarium accidit in ente materiali.

A rguitur 5°. Caelum est incorruptibile: ergo etiam ingenerabile: restat ergo quod fiat per creationem. consequentia patet quia corruptio in eo stat quod deficiente forma, permaneat materia: materia autem caeli incapax est alterius formae: unde illa deficiente, non remaneret materia: quin ergo fieret sine forma existens. — Respondeo materiam caeli mearum essentialiter cum eius forma: sed actione Dei producens producit ergo aliud ex mearum cum illo sic ergo materia caeli fit per creationem necesse est quod per creationem fiat eius forma

Concedo antecedens, nego conseq: quia o[mn]i[no] opp[ri]me cohæret q[uo]d materia Cœli nequeat sub aliá forma existere et q[uo]d præcesserit in signo formæ cœlestis: hoc autem sufficit ut fiat per generationem. Cœlus q[uo]d u[ni]ce ingenerabilis dictus sit generatione, quæ propriè transmutatio phisica. — Ad 2[m], concesso ante maiori, nego min: Proprietates enim mechanic[æ] essentia. et tamen ill[æ] n[on] producuntur ab agente, sed producuntur per diversas actiones. Resp[ondeo] q[uo]d ex argumento inde infertur q[uo]d actio ut creativa materiæ cœlestis mecum ex se ipsa ut eductiva formæ.

Ex dictis satis colligitur animæ Rationalis n[on] educi ex pota materiæ: Lucius tamen suadetur: anima Rationalis est independens a materiá: ergo n[on] educitur ex illa: q[uo]d enim educitur ex alio ab illo dependet, causatq[ue] in genere causæ materialis. Pbo ans: anima Rationalis est immaterialis: ergo et independens a materia. Nega conseq a paritate: ideo enim aliæ formæ materiales sunt, quia dependent in esse materia.

Confirmatur: anima Rationalis n[on] continetur in pota materiæ: ergo. Pbtur ans: esse et operari animæ Rationalis excedit capacitatem materiæ: esse enim immateriale quid elevatur est supra omnem materiæ: s[e]d q[uo]d aliud excedit n[on] continetur in illo: ergo. — Dices: anima Rationalis dependet in esse a materiá: ergo educitur ex illa. Ans pbtur: anima Rationalis dependet a materiá in operari: sentire enim et vegetare sunt operationes a materiá dependentes: s[e]d q[uo]d dependet in operari, etiam dependet in esse: ergo.

Nego ans. Ad pbationem dico animæ Rationalis solum pendere a materiá in operationibus inferioris ordinis:

sentire scillicet et vegetare, minime vero in velle et intelligere, quae quidem opperationes longe perfectiores sunt ipsa materia: subindeque profluere ex ipso ab esse perfectiori, quod non possit a materia pendere.

Replicabis: quod anima Rationalis saltem ut principium sentiendi et vegetandi deppendet a materia: principium enim opperationum a materia deppendentium, saltem ut talle, a materia deppendet: quod ut vegetativa et sensitiva educitur ex potentia materiae. — Nego sequelam: anima quippe Rationalis est eminenter vegetativa et sensitiva: ideoque habet esse excelentius materia, consequenterque independens ab illa: nequit quod in illius potentia contineri nec ex ea educi.

CAPUT. IV.m

De Privatione.

QUAESTIO UNICA.

In quo consistat Privatio, sive Carentia Rei?

Nonnulla praemituntur, et referuntur Sententiae.

§. I.

Tametsi Privatio, ut pote unum naturale principium ad praesens instituti spectet, dubium tamen de omni carentia procedit: omnium quippe eadem est difficultas. Carentia igitur duplex est: Virtualis et formalis. Prima est entitas positiva inferens carentiam alterius, ut entitas frigoris necessario inferens carentiam caloris. Carentia autem formalis stat in non esse rei: de hac igitur inquirimus, an in aliquo esse consistat, an vero sit purum nihil.

Prima sententia privationem a materia ita indistinctam propugnavit, simul asserens

materiæ non esse ens actu, sed pure negativum, illud tamen respicit Aristoteles ex quo materia sit subiectum receptivum formarum, quas quidem recipere non posset semel a privatione indivincta: alias forma reciperetur in eius privatione. Alii defendunt Carentiam esse quoddam ens reale negativum, sive entitaculum quandam ab omni esse positivo distinctum. Alii vero sentiunt esse quid distinctum ab ente positivo. Alii esse Relationem ad subiecto inhærentem, et ab illo indistinctam. Omnia tamen asserunt carentiam omne esse purum nichil; licet ex modo concipiendi significent aliquid.~

Assertio nostra.

§. II.

Carentiæ rerum ex parte obiecti sunt purum nichil, omninoque in non esse rei consistunt. Sic docens Anselmus de casu diaboli, capite 11: Cæcitas dicitur aliquid secundum formam loquendi, cum non sit aliquid secundum rem. Item Divus Augustinus Soliloquiorum capite 3º: Mors est, imo non est mors, quia nichil est mors. Sed mors est carentia vitæ: ergo nichil est huiusmodi carentia.~

Suadetur ergo ratione: Carentia rei est non esse ipsius: sed non esse rei est purum nichil: ergo. Probo minorem: non esse rei est eius contradictorium: sed contradictorium rei est purum nichil: ergo. Probatur minor: contradictorium rei non est aliquid: si enim aliquid esset res et eius contradictorium forent unum et aliud: sed res et eius contradictorium non sunt unum et aliud: imo sunt circa idem, ut fert communis proloquium: ergo.~

Suadetur 2º eadem minor: contradictorium entis positivi negat quidquid importatur ens positivum: sed ens positivum est ens reale: ergo contradictorium entis positivi negat ens reale: restat ergo quod sit purum nichil.

Ostimadi: nulli ens positivum, praeter Deum, existit ab aeterno: sed ab aeterno existunt rerum carentiae: ergo non sunt aliquid positivum.

Quod autem privatio formae non consistat in relatione sic ero stabilitur: si enim in relatione consistere subjecti privati formam esse fundamentum relationis, forma foret eius terminus, nec alius facile designabitur: sed hoc nequit dici: ergo. Probo minorem: posito fundamento et termino, resultat relatio: sed posito subjecto et forma, privatio non resultat: alias hic contingeret, simulque existere cum forma qua privat.

Solvuntur opposita.

§. III.

Arguet 1°: de Deo verificatur non esse, sive non existere: ergo non esse sive non existere identificatur cum Deo: probatur consequentia: de eo esse, sive existere verificatur de Deo, esse, sive existere identificatur cum illo: ergo a simili. — Concedo antecedentem, nego consequentiam. Ad probationem, ergo antecedentem concedo, consequentiam negatam: licet enim in propositionibus affirmativis, si verae sint, praedicatum identificetur cum subjecto, in negativis autem non identificatur cum illo.

Patet hoc in hac propositione Deus non est albus. Ibi non esse album non identificatur cum Deo: alias, manente huius entitate, numquam foret albus, imo semper careret albedine, cuius materiam dubium non admittit. — Replicabis: semel ac praedicatum identificetur cum subjecto non esse praedicatum, distinguitur ab illo: ergo praedicatum non identificatur cum subjecto non esse praedicatum est a subjecto inclusum: consequentia tenet a paritate. Nunc ergo ostendo: si enim aliquid praedicetur de homine identificatur cum illo non esse aliud ab eo distinctum

Omisso antecedenti, nego conseq: qa qd praedicatr n identifice cu subiecto indep-endens omnino est ab eo qd cu subiecto identifice carentia, sive n esse praedicati: etenim n cu nullo identificatr. Sive q praedicatu identifice cu subiecto, sive distinguatr ab illo, subiectu tamen nunqu identificatr cu n esse praedicati: ita ut enim q n esse nulla valet identitas exercere.

Arques 2. Carentia Dei est vere possibilis, ni dicas Deum necessario existere: sd Omne possibile est ens positivu: q. Arg. Secundo: qd vere existit est ens positivu: sd vere existit carentia antichristi: q. Pbr minor: vere n existit Antichristus: q vere existit eius carentia. Distinguo maj: est vere possibilis possibilitate stricta & positiva: aequiv Nego: aequivalenti & remota est vere possibilis possibilitate stricta & positiva: ~~aequiv~~ Nego: aequivalenti & remota. Ad 2m distincta, concedo maj. & concessa minori in sua distinctione, nego conseq. Ad 2m distinguo maj: qd vere existit existentia positiva & stricta, concedo: remotiva & aequivalenti, nego maj. & distincta minori, nego conseq.

Pro huius argumenti solutione Augustini libro de vita beata auscultare: nescio quomodo dicamus: habere egestatem tale est enim, ac si locu aliquem, qui lumine caret, dicamus habere tenebras, qd nichil aliud est, qu lumen n habere. n enim tenebrae quasi veniunt aut recedunt, sd carere lumine hoc ipsu est tenebrosu esse: et carere veste hoc est esse nudu: n enim veste accedente velut aliqua res mobilis nuditas fugit. Quambris st qd volo explicare ita dicitur habet egestatem, quasi dicatur habet n habere.

Adu ipsius libri et ad mentem loquamur Augustini notandum verbum est n semper denotare aliqd esse positivu ex parte obiecti, sd potius remotivu, sive n esse. Et in propositionibus adductis in obiectione: hec enim: carentia Dei est vere possibili.

equivalet huic: Rerum non existit necessario. Quae quidem nichil positivum importat ex parte obiecti. Similiter dicendum de existentia, quae tamen de carentia non verificatur velut aliquid positivum et tribuens esse, sed tanquam aliquid pure negativum et removens esse, sive existentiam.

Igitur propositio haec: Vere existit carentia Antichristi, equivalet huic: Antichristus vere non existit, in qua nichil positivum importatur, sed pure remotivum, sive negativum. Item notandum hoc verbum Nichil ergo bifariam usurpari, Cathegorematice, et Sincathegorematice. In toto sui ipsum significat nichilitatem, et dum dicitur: nichil non est ens: tunc enim de ipsa loquitur nichilitate.

Sincathegorematice autem acceptum nec seipsum, nec aliud significat, sed vices gerit purae negationis, dicitur ex illo: tota nocte laborantes nichil cepimus. Item ex illo nichil cogito. Ibi non significatur aut tanto labore nichilitatem captum esse, aut me nichilitatem cogitare. Ex his sani infertur solutio ad argumentum appositum, itemque ad plura sophismata ex abusu vocum incidentia.

Dices tamen: quod importat praedicata nullam contradictionem involventia est vere possibile: Sic se habet carentia Antichristi: ergo. — Distinguo maiorem: quod importat proprie et positive, concedo: improprie et equivalenter et ex modo significandi, nego maiorem. Porro carentia Antichristi unice improprie et ex modo significandi talia importat praedicata, quatenus hoc quod est non repugnare, quod non existat Antichristus recipit a nobis ac si non repugnaret quod existat eius carentia: hoc autem nichil aliud est, quam pure negativum velut positivum recipere.

Replicabis: Removere existentiam Antichristi proprie convenit eius carentiae: hoc ergo proprie importat praedicata

nullã contradictionẽ involventia. — Nego ans: Carentia enim non removet actibitate aliqua positiva velut forma contraria eius opposita, sed tantum ex modo significandi, prout removere concipitur a nobis ad modum actus vere excludentis per influxum positivum: cum tamen removere existentiam chimaerae idem sit ex parte rei significatae ac chimaeram non existere.

Insurges: Eomodo chimaera non existit, quo eius existentia removetur: sed chimaera proprie non existit: ergo proprie removetur eius existentia. — Distinguo maj: quo eius existentia removetur, proprie, aut improprie, concedo: proprie praecise, nego maj. Et concessa minori, nego conseq. Ut enim chimaera proprie non existat minime requiritur quod illius carentia existentiam dematur per actionem positivam, sed satis est quod non existere chimaeram concipiatur tanquam removens illam existens improprie et ex modo concipiendi.

Ratio huius est: quia ut chimaerus revera non existat, sufficit quod non detur: hoc autem quod est non dari chimaeram est purum non esse illius: de quo licet loquamur ac si res aliqua foret, ut dum dicimus: datur, sive existit non esse, vel carentia chimaerae, totum hoc se habet ex modo loquendi, formaliterque per abusum, vel vocum penuria dictum: ipsum tamen non esse nichil est quantumvis ut positivum de ipso loquamur.

Arguet 3°: existente forma, non datur eius carentia: sed quod non datur nichil est: ergo forma existente, nichil est eius carentia. Hunc ita: ergo forma non existente, aliquid est eius carentia: ni dicas carentiam formae nichil esse, sive forma existat, sive non: subindeque in utroque eventu carentiam eodem modo se habere. — Concessa maiori, distinguo min: nichil est sincathegorematice, concedo: cathegorematice, nego min. Forma autem non existente, carentia eius est

nichil cathegorematice: hunc enim clara nichilitas formae: dum haec autem existit, non clara eius carentia.

Argues 2º: Carentia Antichristi minus nichil est, quam quimera: sed haec est pure nichil: ergo illa est aliquid saltem diminutum. Probatur maior: Carentia Antichristi non repugnat omnino; quimera vero est omnino repugnans: sed quod non repugnat omnino minus nichil est, quam quod omnino repugnat. — Nego maiorem: ad probationem distinguo maiorem: non repugnat omnino existere positive, nego: remotive et aequivalenter, concedo. Et, distincta minori, nego consequentiam.

Et carentia Antichristi esset minus nichil quam quimera necessario quidem foret, quod aliquam importaret non repugnantiam existendi positive: hanc tamen non importat, sed tantum existendi remotive et aequivalenter quatenus existere carentiam Antichristi est aequivalenter Antichristum non existere. Igitur in non existere positive carentia convenit cum quimera, quod idem est ac nulla sit minus nichil prae alia.

Argues 3º: Carentia Petri distinguitur a carentia Pauli, et econverso: sed distinctio est passio entium: ergo utraque est ens. Minor liquet cum consequentia. Probatur maior: Carentia Petri separatur a carentia Pauli: clarum enim valet sine illa. — 2º: distinctio aliquid est: sed distinctio est carentia identitatis: ergo. — Ad hoc nego maiorem: distinctio enim innuit unum non esse aliud, sive unum aliquid esse quod aliud non sit: hoc autem nequit dici de carentiis, ideoque nec distinctionem nec identitatem, quia non sunt. Unice ex modo loquendi separari possunt et distingui.

Dum dicimus formam distingui ab eius privatione, sive negatione innuimus quidem formam esse aliquid quod non est eius privatio. Ex quo obiter inferes privationem a forma non distingui, et non habere distinctionem

a Privatione. — Ad 2y, omissa maiori, distinguo min: est carentia identitatis ex modo significandi, concedo: ex parte rei significatae, nego min, et cons.

Permittimus itaque distinctionem aliquid positivi esse: hoc autem minime tollit quod ex modo significandi sit pura carentia, quatenus ab aliquo explicatur distinctio per quod unum non sit aliud, sive unitas per carentiam divisionis. — Dicere tamen possumus distinctionem pro formali esse purum carentiam fundamentaliter vero aliquid positivum. Verum hoc parum facit in superioribus manet.

Arguens 6º. Deus per suam met entitatem est carentia alterius Dei: ergo carentia alterius Dei est vera entitas: ergo et omnes aliae. Suadetur ans: Deus per suam met entitatem alium Deum excludit: a semetipso enim est immultiplicabilis: ergo.

Concesso antecedenti, et prima consequentia, nego 2am: quia cum alter Deus sit impossibilis et quimera eius carentia aliquid possibile est et vera entitas, secus vero carentia positivorum entium de qua in praesenti.

Arguens denique: Si Privatio non est aliquid positivum, tot dantur in materia privationes, quot sunt formae: nunc enim materia non erit privata omnibus formis per suam met entitatem, sed per non esse cuiuslibet formae, cum autem non esse unius formae non sit non esse alterius, restat quod in materia dentur infinitae privationes: cum sit privata infinitis formis: hoc autem est manifestum absurdum: sic enim possibile iudicamus infinitum in actu: ergo.

Tot concedimus, quin illatum subsequatur absurdum: dari enim infinitas Privationes et non dari infinitas formas: hoc autem non est existere, sed possibiles non existere infinitum in actu.

Dico ex quo detur in homine carentia infinitæ perfectionis, non sequitur esse in homine aliquid infinitum, imo sicut infinitum. Denique quoad ... carentia solum ex parte rei constituitur nihil sit nec est una, nec plures; unitas enim & pluralitas est proprietas entium.

CAPVT ULTIMVM.

De Composito Substantiali.

QVÆSTIO. Iª

An Vnio Materiæ, et Formæ realiter ab illis distinguatur?

Titulum expono, et Sententias Reffero.

§. I.

Nemo non asserit materiam et formam intrinsece realiter uniri, dubium autem id quod scitu difficile est: an se ipsis immediate, an vero nexu ab utraque realiter distincto copulentur? Nec loquimur de actu uniendi, sive unione effectiva, sed de formali, ea scilicet, qua utrumque extremum formaliter intrinsece copulatur.

Sententia affirmativa frequentior est apud recentiores, illi tamen plurimi extremistis defendunt centendes unionem substantialem esse quendam modum extremis realiter superadditum. ita Carmelitæ discalceati, illustrissimus Godoi, Navarro, Forres, et eminentissimus Aguirre, cui plures subscribunt ex nostris, negativa vero nobis videtur probabilior et superius dictis consequentior. ex quibus haud difficile erit praecipuas adversariorum difficultates explorare.

Assertio Unica.

§ II.

Materia et forma se ipsis uniuntur immediate, excluso quovis vinculo illis realiter

superadditis. Stabilitur ratione communi: forma substantialis se ipsa immediate unitur materiae: ergo non unitur medio vinculo ab utraque distincto. Probo ant: eatenus forma unitur materiae, quatenus ipsam actuat formaliter: sed forma substantialis seipsa actuat materiam. Probo min: forma substantialis seipsa est actus formalis materiae: ergo seipsa actu informat materiam.

Quod autem materia seipsa etiam uniatur cum forma facile negotio evadetur: materia enim unitur cum forma, quatenus ipsam recipit: sed materia per suam met entitatem recipit formam: potissimum quidem munus materiae est pati, sive recipere: ergo. — Confirmatur: ex pota et actu substantiali fit unum per se in linea substantiae: sed materia et forma seipsis sunt pota et actus substantialis: ergo ex illis fit immediate unum per se in linea substantiae. Hinc sic: sed non fit ex materia et forma unum per se nisi quatenus uniuntur: ergo uniuntur immediate.

Dices: materiae esse receptionem formae, hanc autem informationem materiae in actu 1o: attamen ut perveniat ad actum 2m, sive exercitium recipiendi et informandi opere modo unionis realiter superadditio, qui sit exercitium et actus 2us recipiendi et informandi. — Sed denuique adversariorum solutionem merito divi Thomae aperto marte oppugnavit 2o contra gentes Cap. 71.

Ita ibi Doctor Angelicus:

Forma unitur materiae absque omni medio: per se enim competit formae quod sit actus corporis, et non per aliquid aliud: unde neque est aliquid aliud faciens unum ex materia et forma, nisi agens quod potentiam reducit ad actum. Igitur forma absque omni medio unitur materiae: sed unio se habens velut exercitium et actus 2us aliquod medium est: repugnat ergo similis unio, si merito attendas tanti Praeceptoris.

Praeterea tamen impugnatur solutio: materia enim est, quae formam recipit et sustentat

Simulq; quę in actu 2° actuata et informata: ni dicas modu[m] unionis formę recipere ab ipsa q[uę] actuari et informari. Similiter forma, anima rationali v[.g.] se ipsa actuat et informat materię: corpus enim animatur ab anima, minime vero a modo unionis superaddito: quia materia recipit formę, hęc autem informat in actu 2° materię, secluso quovismodo ab utraq[ue] distincto.

Deinde ex prędicta colligitur solutione partibus non dealbari in actu 2°, per albedine[m], sed per unione[m]: hęc quia erit ratio formalis dealbandi, non autem albedo, quod penitus imperceptibile videtur.

Rursus: quia sicut unionis est unire, sic formę informare, si quia unio distincta unit imme[di]ate extrema apud adversarium, forma ergo debet immediate informare semel qua[m] posita materię per agens illa[m] producens.

Deniq[ue]: Bene Dei formę creare in materia absq[ue] modo illo realiter superaddito: valet utriusq[ue] producere et sine eius modo, tamen si modu[m] producere nequeat sine re modificata per ipsu[m]. Porro in hoc casu forma materię actuaret, illamq[ue] in determinato esse constitueret, quod nequit percipi, quin fore[t] unita: igitur forma conceptu[m] unita materię excluso vinculo ab utraq[ue] distincto.

Nec sane occurrunt alii asserentes unione[m] superadditam esse piam conditione[m] ut forma informet materię, minime autem ratione[m] formale[m] informandi: hi enim nobiscum convenire videntur: si enim forma informat in actu 2° materię per propria[m] entitate[m] (quidquid sit de illa conditione) ipsi ergo est quia per propria[m] entitate[m] unit: quippe informatio est intrinsecima unio: formaq[ue] erit ratio formalis uniendi, sive unio formaliter talis. Hoc autem et nil amplius intendimus.

Dices: Et si intellectus sit ex propria conditione pota intellectiva, transit tamen ad actu[m] intelligendi per superadditam intellectione[m]: ergo licet materia sit receptiva formę, hęc autem informativa

materiæ, reducuntur tamen ad actum recipiendi et informandi per unionem illis superadditam.
— Nego paritatem: intellectus enim, ut pote causa efficiens, causat producendo aliquid ad extra, distinctum quidem ab ipso: subinde ergo ea causalitate qua transeat de actu 1o ad 2m: enim vero materia et forma, cum sint causæ intrinsecæ, causant per exhibitionem sui esse, ad quod nulla superaddita causalitas requiritur.

Replicabis: materia causat formam et econtra: sed adinvicem distinguuntur: ergo causant aliquid distinctum ergo propria dicta causalitate. — Dic materiam causare formam illam recipiendo, formam autem materiam ipsam actuando, et determinando esse instituendo: hoc autem nil amplius est, quam utramque esse adinvicem exhibere et constituant compositum, minime vero ut illud efficiant velut causæ extrinsecæ.

Argumenta solvuntur.

§. III.

Nonnulli adversam opinionem ex Angelico Præceptore firmare conantur: nil tamen adducunt, quod ut levi reflexione refutari non possit. Vapues igitur 1o ratione fundamentali: separatio realis evidens signum est realis distinctionis: sed valet existere materia et forma, non existente unione: ergo. Probatur minor: de facto existit materia et anima rationalis Socratis, aut Platonis: et tamen unio, sive illarum nexus non existit: ergo.

Distinguo maj: separatio realis quoad entitatem, concedo: quoad denominationem, nego maj. et distincta minori, nego conseq. Licet enim materia et forma sint adequata entitas unionis, non tamen denominantur unitæ, nisi dependenter ab actione extrinseca agentis formam ponentis in materia. Quod ergo materia et forma Socratis, aut Platonis non denominentur unitæ ex defectu dictæ conditionis, prædictæ scilicet actionis unitivæ, minime vero ex parte realis entitatis videlicet materiæ et formæ, ubi sita est unio formalis utriusque

Dices: nunc vere existit adequata entitas materiæ et formæ Platonis: sed nunc non existit unio illarum quoad denominationem: hæc ergo realiter distinguitur a materia et forma Platonis. — R: Vel unio quoad denominationem est unio quoad entitatem, vel non. Si primum: deficiente quoad denominationem, deficit ergo quoad entitatem. Si secundum: ergo unio quoad denominationem aliquid addit ad entitatem materiæ et formæ.

Ad primum, concessa maiori, distinguo minorem: non existit unio quoad denominationem defectu recti, nego: defectu connotati, concedo minorem, et distinguo consequens: hæc primum quod importat in recto, nego: ex parte connotati, concedo consequens. Unio necessario importat ex parte recti entitatem extremorum, sed etiam dicit ex parte connotati actionem unitivam: hac ergo deficiente, deficit ergo denominatio unionis defectu quidem connotati necessario requisiti ut extrema prædicta accipiant denominationem, minime vero defectu entitatis extremorum in qua formaliter entitative consistit prædicta unio.

Ad secundum dico unionem quoad denominationem expressive tantum distingui ab eius entitate, quatenus aliter exprimuntur extrema ut unita, ac ut separata, tametsi per propriam entitatem immediate formaliter uniantur. Unio ergo quoad denominationem primum addit expressionem ad se ipsam quoad entitatem acceptam, ut diximus de relatione et eius fundamento proximo in distinctione proponentes.

Dices secundo: esse unitum, et non esse unitum opponuntur contradictorie: ergo aliter se habet materia unita, ac non unita: sed ut materia aliter se habeat debet illi aliquid superaddi: ergo unita est per aliquid superadditum. — Admissis concessis, distinguo subsumptum: aliquid per modum expressionis et denominationis, concedo: entitatis, nego minorem, et in sua distinctione consequens. Sicut ergo subiectum transit ad esse relatum per puram connotationem ad terminum, sic ergo materia ad esse unitum per connotationem actionis unitivæ.

Arguens secundo: actio generativa hominis aliquid producit: sed non producit

mateuę nec animę rationalę: ergo utriusque: nichil enim aliud fingi potest. — Concesso primo, nego consequentiam, quia ut actio generativa terminum aliquem producat necesse non est producere materię formęque ut utrique distinctę, sed sat est producere terminum totalem hominem scilicet: ad hoc autem sufficit quod ex vi talis actionis anima rationalis, quę non erat in materia, ponatur in illa.

Ratio huius est, quia ad veram generationem substantialem unice requiritur quod materia transeat de non esse ad esse formę: quod quidem ita accidit, et si actio formę nec utrique producat, dummodo materię disponat usque ad subceptionem formę; sicut ergo ut pereat homo necesse non est aliquid illius subiective destrui, sed sat est efficere quod forma non sit in materia, sive quod separetur ab illa. ~

Replicabis: actio generativa unit effective materię et formę: ergo facit, sive producit utrumque: alias nec materię producit, nec formę: ergo unio est ab utraque realiter distincta. — Illius consequentiam concesso, distinguo subsumptum: nec materię producat nec formę seorsim acceptas, concedo: quoad simultatem, nego antecedens et consequentiam. Porro ut prędicta actio materię et formę quoad simultatem producat solum requiritur quod faciat esse simul ad quod solum exigitur materię disponere usque ad receptionem formę. Sed de hoc ~~in~~ sanius quęstione subsequenti. ~

Arguęs 3°: informatio quid distinctum est ab ipsa forma: sed informatio est unio. Ergo. Probatur major 1°: quia licet anima rationalis per suam met entitatem sit informativa non semper informat: ergo 2° forma actu informans realem imputat informationem, quę non imputabat propositioni: ergo ipse. 3° Si enim informatio, sive causalitas formę (idem dicito de materia) indistincta fuerit a forma, hęc esset actus purus et infinitus: opprime quidem infert Dei esse actum purum ex quo in linea essendi et operandi actum identificet. ~

Ad 1.um nego ant: quia subsequens: qa licet anima Rationalis quandoque materiam non informet; attamen non transeat ad actum informandi solum per actionem agentis illam conferentis materiam apte dispositam. —— Ad 2.um distinguo ant: quam per prius minime importabat quoad denominationem, concedo ant: quoad entitatem, nego ant et conseq. —— Ad ultimum probationem dic ex identitate materiae et formae cum actu recipiendi et informandi perperam colligi illarum infinitudinem: Cum enim recipere et informare imperfectio sit, tanto imperfectiores evadunt, quanto plus ad receptionem et informationem accedunt. Deus autem identificans actum essendi et opperandi evadit infinitus ex quo praedicta sint perfectiones simpliciter simplices, sive nullis imperfectionibus admixtae.

Argues

1º: materia vere et realiter mutatur per unionem cum forma: ergo unio realiter ab illa distinguitur. —— 2º: partes lineae integrantes uniuntur punctis indivisibilibus realiter distinctis ab illis: ergo idem in praesenti. —— Ad 1.um dic materiam mutari per formam illi conferentem novum esse, minime autem per unionem intervenctam. —— Ad 2.um, concesso antecedenti, nego conseq: siquidem partes lineae non comparantur ad invicem per modum actus et potentiae, bene tamen materia et forma: ideoque proportionanda sit immediate sese ipsis copulanda.

QVÆSTIO. IIa

An Compositum, sive Totum Substantiale realiter distinguatur a partibus simul sumptis?

Titulus exponitur, et referuntur Sententiae.

§. I.

Disputatio de toto physico essentiali, sive de composito naturali procedit. Rogamus igitur, an forsitan consistat in aliqua 3a entitate, dicta quidem a partibus simul sumptis et unitis, an vero sit realiter indistinctum ab illis? Scotistae pro negativa affirmativa, quibus pauci

merito adhaerent. Opinio autem negativa recepta est et pariter demonstrabilis.

Assertio nostra.

§. II.

Compositum substantiale realiter non distinguitur a partibus simul sumptis et unitis. Efficaci suadetur ratiocinio: Compositum substantiale formaliter consistit in partibus et unitis: ergo non distinguitur realiter ab illis. Probatur antecedens: in eo stat compositum substantiale, quo intellecto, ipsum ergo compositum intelligitur: sed intellectis materia et forma et unitis ipsum ergo compositum intelligitur: ergo. Probatur minor: intellectis materia et forma et unitis, intelligitur totum ex materia et forma: sed compositum est totum ex materia et forma: ergo.

Confirmatur: dummodo compositum foret aliquid praeter materiam et formam et unitas, aliquid hominis esset totus homo: hoc autem est prorsus imperceptibile: ergo. Probatur assumptum: illa realitas entitas praeter materiam et formam hominis aliquid hominis est: hic enim praeter illa includit ergo materiam et formam: ergo si compositum foret aliquid praeter materiam et formam aliquid hominis esset totus homo. 2°: Si compositum est realitas quaedam entitas materiae et formae superaddita homo componeretur ex aliquo quod esset totum et ex alio quod esset pars: hoc dici nequit: ergo.

Ratione:

Compositum substantiale est quaedam substantia completa: sed substantia completa nil aliud est praeter materiam et formam invicem unitas: ergo. Probatur minor: substantia completa est substantia in determinata specie constituta: sed materia et forma invicem unitae sunt substantia in determinata specie constituta: forma enim est complementum materiae ipsam actuans, et in determinata specie constituens. Ergo.

Solvuntur contraria.

§. III.

Argues 1° ex Philosopho asserente 7° Metaphysicae textu 60. quod sillaba Ba

n est B et A: s[e]d p[rae]dicta sillaba et tot[um]; B autem et A sunt p[ar]tes: ergo tot[um] a p[ar]tibus distinguitur. — Dic[un]t s[ecundu]m esse Philosophi q[uo]d sillaba n[on] est literae inordinatae, s[ed] quae ordine quodam proferuntur. Quapropter si prius proferas A postea autem B literae n[on] constituunt sillabam Ba s[e]d ab, loco tamen p[rae]dicto nec verbum de distinctione totius a suis p[ar]tibus continet.

Arguit 2o. Nil causat seipsum: s[e]d materia et forma causant tot[um] substantiale: ergo tot[um] substantiale aliud est a materia et forma. — 2o. p[ar]tes totius sunt in toto: s[e]d tot[um] in seipso: ergo p[ar]tes et tot[um] realiter distinguuntur. — Ad 1m distinguo maj: nil causat seipsum extrinsece, concedo: intrinsece et per modum constituentis, subdistinguo: seipsum sub eadem expressione, concedo: aliter expressum, nego maj, et, distincta minori, nego conseq. Licet enim inter causam extrinsecam et eius effectum realis intercedat distinctio, secus accidit in causa intrinseca et constituente respectu constituti: causat enim conferens constitutivo suum esse: compositum ergo substantiale nil aliud est praeter materiam et formam ipsum constituentes, sicut homo idem est ac animal rationale.

Sed ut hoc perfecte scipias nota materiam et formam posse considerari, quatenus ad invicem conferuntur, vel usque pro ut ad compositum comparantur. Sub 1a acceptione materia se habet ad formam ipsam recipiendo; forma autem ad materiam eam actuando, sive perficiendo: quo in sensu ad invicem distinguuntur veluti recipiens et receptum, informans et informatum. Si autem comparentur ad compositum nec ipsum recipit materia nec actuat forma, s[e]d magis se habet veluti pars illum constituens: constituens autem et constitutum invice importare expressiorem distinctionem.

Ad 2m distinguo maj: sunt in toto veluti constituens in constituto, concedo: aliter, nego. et, concessa minori, nego conseq. Licet enim q[uo]d est in alio ut tanquam forma in subiecto, ut aqua in vase realiter distinctionem dicat: attamen q[uo]d

est intrinsece et tanquam pars continens unice dicit expressivam distinctionem. Respondeo quod: quaelibet pars singulariter est in toto: veruntamen partes simul sumptae non sunt in toto, sed totum ipsum.

Replicabis: nihil dependet a seipso: sed totum dependet a partibus: ergo ab illis distinguitur. — Dic totum a partibus pendere late et improprie quatenus sine illis nec esse nec intelligi valet sine illis; minime vero proprie et tanquam effectus a causa finali aut efficienti: illa autem dependentia nullam arguit realem distinctionem totius a suis partibus; bene tamen expressivam qualis est, quam inter animal rationale et hominem agnoscimus.

Arguens 3º. Plura verificantur de toto, quae non verificantur de partibus: ergo adinvicem realiter distinguuntur. Probatur antecedens: nam de toto verificatur corrumpi et generari, rursusque esse compositum et continuum: partes autem nec generari valent nec corrumpi, similiterque, licet continuentes sint et componentes, minime vero compositum, sive continuum: ergo.

Dico, quae verificantur de toto, simul etiam verificari de partibus simul sumptis et unitis in sensu entitativo, secus autem in expressivo ad quod sufficit expressiva distinctio partium componentium a toto per ipsas composito. Ad modum quo dicitur de deffinitione quidquid affirmatur de deffinito in sensu identico, licet non in expressivo, in quo de deffinitione asseritur esse deffinientem, de re autem, quae deffinitur, esse deffinitum.

Praeterquamquod de partibus et unitis verificatur corrumpi quatenus amittunt unionem, similiterque generari quatenus actione agentis unitae sunt et copulatae. Rursus partes componunt, sive continuunt totum, quatenus invicem uniuntur, sunt autem ipsum compositum, sive totum quatenus considerantur

Identitatis: Sic enim unum sunt in linea substantiali, sicut et ipsi compositi; non tamen unitate simplici, sed composita.

Pro supponenda autem compositione notandum materiam esse quandam entitatem ab entitate formae distinctam, compositionem vero esse id quod ex utraque coalescit. Ex quo minime infertur compositionem distingui a partibus simul sumptis, bene tamen ab utraque seorsim accepta; ideoque, etsi plurimi adversariorum voce differant, re tamen nobiscum conveniunt asserentes per actionem generationis nec generari materiam nec formam, sed novam quandam entitatem ex utraque compactam quam nos utique libenter fatemur.

Igitur ut rem apertius exponam assero quidem compositum esse specialem substantiam distinctam a materia et forma sigillatim acceptis in quo aperte differt compositum substantiale a quolibet alio: dum enim coacervantur lapides, aut manus iunguntur non dicimus novam generari substantiam: quippe manus iunctae nihil aliud sunt quam manus simul positae, non vero nova aliqua entitas ex duplici manu constituta. Materia autem et forma invicem unitae id constituunt entitatem hominis scilicet, aut leonis etc.

LIBER II.

PHISICORUM.

Superiori libro de principiis essendi, nunc vero de principiis agendi, et operandi totius Philosophiæ Principium subscribamus. Quam autem præ oculis pono Causarum scilicet exactionem nominis sedula esse vigilantia conquirendo: plurimum quippe utilitatis affert pro cuiuscumque rei natura penetranda, et postquam res a suis causis in esse dependent, per illas ergo facile innotescit. merito igitur felices proclamat Poeta rerum principia, sive causas agnoscentes, ut isto ex illo.

CAPUT. I.m

De Natura, Violento, et Arte.

QUÆSTIO. I.a

Quid sit Natura, et quibus Ratio Naturæ conveniat?

Nonnullæ apponuntur Naturæ acceptiones.

§. I.

Natura 1° sumitur pro rerum omnium collectione: hoc autem sensu aliquid esse in rerum natura communiter dicitur. 2° accipitur pro Deo omnium rerum opifice, qui Natura naturans, minus quidem latine vulgo nuncupatur. Ab Augustino tamen Creatrix natura dicitur. 3° pro rei essentia, sive quidditate. 4° pro illo quod est oppositum supernaturali. 5° pro rerum nativitate quo sensu ait Apostolus nos esse natura filios iræ, hoc est, ex ipsa nativitate originali infectos peccato.

Sexto accipitur natura pro temperamento humorum, sive quatuor primarum qualitatum: sic autem aliquem naturae hilaris dicimus, vel tristis. Denique accipitur pro principio, sive radice intrinseca operationum a rebus profluentium: sub hac autem ultima acceptione nunc est de natura pertractandum.

Aristotelica Naturæ Deffinitio amplectitur, et explicatur.

§ II.

Natura ex Aristotele hic textu 3o est principium et causa motus et quietis ejus in quo est primo et per se, et non secundum accidens. Primo posuit principium, naturaeque inseruit vel causa ut principia, quae causae non sunt, a conceptu removeret naturae. Haec causa est quarumlibet mutationum generationis scilicet, alterationis, sive augmentationis etc., est tamen natura principium quietis, quatenus in illo quiescat statu, quem acquisivit: quies enim non sumitur carentia motus, sed ut acquisitae possessionis indepta.

Reliquas ergo particulas eo apposuit ut indicaret naturam esse causam rebus intrinsece insitam, ipsisque primo et per se, minime autem secundario et ex accidenti convenientem. Merito igitur habitus a conceptu repelluntur naturae, veluti principia secundaria et ex accidenti rebus advenientia.

Nota tamen particulas illas motus et quietis accipiendas esse per distributionem accommodam, quippe caeli dumtaxat est principium motus, terrae autem natura, dumtaxat et quietis principium. Deinde nota naturam non ostendi per ordinem ad quaslibet operationes naturales. Licet enim calefactio ignis bona sit inclinationi naturae, illa tamen dumtaxat supponitur: cum non sit motus ejus in quo est, sed alterius in quo natura ignis minime reperitur. Ex quibus praeoccupatae maneant obiectiunculae fieri solitae.

Altera pars Disputationis resolvitur.

§ III

Assero 1o materiæ et formæ propriè convenire rationem Naturæ: sunt enim princi-
pia motus et quietis eius in quo est &c. Probatur assumptum: principia intrinseca et es-
sentialia rei prædictum motum vel quietem causantia sunt causa talis motus et quietis: sed mate-
ria et forma sunt huiusmodi: ergo res quælibet naturalis essentialiter constat materia et for-
ma: ergo.

Assero 2o compositum non esse verè et propriè naturam, esse tamen latè et
impropriè. Prima pars suadetur: nam compositum non est absolutè principium 1o et per se: esse enim
principium activum illius competit ex meritis formæ, passivum verò ratione materiæ. Secunda pars
ex eo ergo constat quod licet compositum absolutè non sit principium, est tamen principium to-
tale: hoc autem sufficiens est ut latè obtineat conceptum Naturæ.

Assero 3o nec Deus
nec Angelos rationem habere naturæ: hæc enim definitur in ordine ad motum physicum et
sensibilem: nec Deus autem nec Angeli simili motu moventur: illorum enim operationes om-
nino a sensibilibus independent. Hinc pariter colliges et rationalem animam immersam in
materia obtinere rationem naturæ: licet enim operationes supra corporeæ eliciant naturæ,
ut velle et intelligere per materiam tamen aliquomodo sensibiles sunt.

Nonnullis respondetur Obiectionibus

§. IV.

Obiicies 1o: motus violentus opponitur naturæ: sed non opponitur materiæ: ergo hæc non
est propriè natura. Suadetur minor: materia enim indifferens est, habet quia naturalem in-
clinationem ad quamcumque formam: quilibet autem motus innaturalis est alicuius formæ:

subiindeq materiq ipsq. = Maiori Iceſa, distinguo min: materiq nude sumptq, concedo: ut disposita ad aliquq formq particularq, nego min & Iseqq. Materiq q & ut dispositq ad formq aquq violentus est motus calefactionis.

O biicies 2°: natura est principiy motus eius in quo est: sed forma n est sic principiy motus: cy motus n recipiat: q. = Dicé formq esse principiy motus, qui est in Iposito. Sic autem intelligenda est eius definitio. = Obiicies 3°: motus progressivus est violentus: q forma, quq est eius principiy n est natura. Pbr ans: similis motus stat in pedy ascensu & descensu: sed ascensus violentus est corpori gravi quale est qd motu movetr progressivo: q.

D ic ascensy violenty quidy esse gravia sentitivo, naturaly vero sensitivo: hoc velut substinetr per formq sensibily ut procul a violentia ascendere possit. Quapropter licet corpus a simili forma separaty descendere exigat; prout tamen formq subiacet sensitivq suasy naturalitr movetr & deorsy, ut plura quqrat ad victy eiusq Iservationy necessaria. ∞

O biicies 4°: natura est determinata ad uny: n sic anima rationalis, ut pote libere operans: q. = Distinguo maj: natura prout opponitr libero, Icedo: prout violenta opponitr, nego, & Icesa minori, nego Iseqq. Natura ut libero opposita utiqy est ad uny determinata: hoc tamen in su latissime sumitr; stricte autem accepta principiy est motus & quietis, qd tiny Ivenit animq rationali libertate pollenti. ∞

QVÆSTIO. II^a. DOCTRINALIS.

Quænam Artis, et Violenti Natura, et an Ars Naturæ Opera efficere possit?

Resolvitur Quæstio.

§. Unicus.

Violentum ita ex divo Thoma deffinitur: Cuius principium est extra, passo non conferente vim. Principium ipsum violenti extra esse ipsum violentum patienti necesse est esse: violentia enim non fluit ab ipsa re, cui infertur, imo, ipsa resistente, velut in contrarium versum suæ inclinationis, quod fieri nequit nisi ab aliquo extrinseco. Ut motus sursum in lapide deorsum inclinante ob eius gravitatem.

Verba autem illa passo non conferente vim; id est inclinationem non habente, non negative, sed positive intelligi debent: ad violentiam enim insufficiens est quod passum mere negative et indifferenter se habeat ut aer respectu lucis: imo necessario exigitur quod positive resistat, ut corpus grave ad motum sursum. Nota tamen violentiam nec dum exerceri posse circa principium activum, sed ergo circa passivum.

Huius ratio est: quia in principio passivo dari valet repugnantia respectu illius quod naturali eius inclinationi contradicit. Si ergo materia omni forma destituta maneret violentiam tunc pateretur: fieret enim contra illam naturalem inclinationem qua in omnes formas propendit.

Natura Artis nota est ex dictis in Logica. ibi asseruimus esse rectam rationem factibilium, vel, quod idem est, habitum intellectus dirigentem ad opus externum, sive ex materia externa, et quæ scilicet conficiendum aut fiendum. Opus autem illud ex prædicta materia confectum artificiale dicitur; quod quidem ita solet deffiniri: Artificiale est: Cuius principium est extra in ratione practica externe dispo-

nentis

maturę.

Hęc autem deffinitio artificiale a naturali secernit et violento, a naturali quidem, quatenus huius principium est intra, artificialis autem extra: in qualibet enim ratione (ait divus Thomas hic lectione 41) natura ab arte videtur differre nisi quia natura est principium intrinsecum, et ars est principium extrinsecum. violentum vero convenit cum artificiali, quatenus utriusque principium est extra, differunt autem, quatenus violentum opponitur naturali, secus autem artificiale: ars enim imitatur naturam, simiaque nuncupatur naturę vulgo.

Pro ea autem quęstionis parte decidenda assero 1o artem propria virtute solum esse principium formę artificialis accidentalis. Suadetur: nam divinus intellectus a creato differt, quatenus per ideam et artem est factivus subiecti, secus autem creatus: ergo intellectus creatus nequit per artem subiectum efficere. imo illud factum supponit: subindeque forma ex dispositione artis in materia externa resultans accidentalis debet esse.

Assero 2o artem efficere posse formas substantiales virtute agentium naturalium applicando scilicet activa passivis naturalia enim subiiciuntur artis directioni quoad illorum applicationem ideoque valet ars naturalia invicem applicare ut effectus substantiales producant. 2o id ipsa docet experientia: dęmones enim rerum naturalium virtutem et activitatem dignoscentes plures ex illis mirabiles effectus produxere, ut in Ægipto magorum ministerio ranas et serpentes et alia similia.

CAPUT II.m DE CAUSIS IN COMMUNI.

QUÆSTIO. I.a

Quid et quotuplex sit Causa?

Exactior Causæ in communi apponitur Deffinitio.

§ Unicus

Plurimi distident DD in Causæ deffinitione designanda ex quo Aristoteles illo silentio pertransivit. Sed ut receptionis nodo notandum Causam strictissime sumi, quatenus strictè supponit pro causa efficienti. Secundo ergo posse accipi pro quovis principio, adhuc negativo. Tertio pro principio a quo aliquid originem ducit, quo in sensu Patrem Æternum esse causam Filii Græci averterunt.

Causæ communiter acceptæ deffinitio sub his verbis frequentius apponitur: Causa est principium ad quod sequitur aliud. Per esse principium convenit puncto lineæ, privatione aliisque quomodolibet ratione principii gaudentibus. Per li Sequitur verus influxus causæ in effectum indicatur, huiusque dependentia a Causa velut a qua ducitur in esse. Ultima demum particula Aliud scilicet distinctionem innuit effectus a causa.

Dices 1o: Pater Æternus est principium ad quod sequitur filius per verum influxum tanquam persona ab illo distincta: et tamen nequit dici propriè et strictè Causa Filii: ergo deffinitio causæ non est admittenda. — Dico Patrem Æternum esse principium Filii ab ipso in persona distincti non vero in natura: distinctio autem in natura necessario requiritur ut aliquid valeat ab alio causari: nihil enim causat se ipsum.

Quod quidem satis denotatur per li Aliud positum in deffinitione significans alietatem non eidem in persona, sed ergo in natura: Genus quippe neutrum, sicut Divus Thomas 1a parte questione 31 articulo 2o ad quartum, ut pote minus determinatum significat quidditatem, sive essentiam;

ideoq; inquirenti quid est homo respondet al rationale: genus autem masculinum oppo-
te determinatam personam significat, quapropter quaerenti quis est iste optime respondetur
Petrus vel Paulus etc. Dicitur quod ponitur in definitione li Aliud ad significandum effectum esse
a Causa aliud in natura sive quidditate.

Dices 2°: Conditiones sunt principi-
um ad quod sequitur effectus: et tamen non sunt causa illius: ergo. — Nego majorem: etenim conditio-
nes positive non influunt in effectum, sed sunt requisita ut causa influat. — Dices 3°: Causa
finalis est vera causa: sed non distinguitur realiter ab effectu: eadem quippe res in intentione se
ipsam causat in executione: ergo.

Dicendum rem in executione, sive a parte rei existen-
tem distingui a se ipsa in intentione, quatenus in executione habet esse, sive existentiam phy-
sicam, et positivam, in intentione vero pure obiectivum et intentionale, quomodo autem seip-
sum causet ex infra dicendis patebit.

Communiter dividitur Causa in finalem,
efficientem, formalem, et Materialem: Causa enim principium est ad quod sequitur aliud: ad hoc autem
quatuor praedictae Causae concurrunt, Materia scilicet velut subiectum ex quo aliquid fit: for-
ma tanquam perficiens et in determinata specie constituens. Deinde Causa efficiens a qua
fit, sive de potentia in actu effectum reducens. Denique concurrit causa finalis tanquam motivum
propter quod agens operatur: Quatuor ergo praedictae Causae Causae dividuntur in omnium.

Dices:
idea operis praeexistens in mente Artificis est causa effectus provenientis ab arte. Similiter o-
biectum est Causa scientiae, natura proprietatum, dispositiones formae, et instrumentum operis per ip-
sum effecti: sed nullum ex his comprehenditur supra assignata divisio: ergo censetur debet diminuta.

— Dic obiecta ideo reduci ad genus causae formalis: ab illis enim sumit effectus speciem et perfectionem tanquam ab extrinseco: ideoque dici possunt causae formales extrinsecae.

Natura vero ad genus causae efficientis reducitur, quatenus proprietates ab ipsa veluti a fonte dimanant. instrumentum ad causam attinet efficientem: haec enim alia principalis est, instrumentalis alia. Denique reducuntur dispositiones ad genus causae materialis, quatenus illa ad causandum disponunt. an vero praedictae quatuor causae univoce inuicem conveniant, ex dicendis constabit.

Post requisita ad causandum exacta cognoscitur rogabis 1.º an omnis causa sit prior suo effectu? Ad quod respondeo esse priorem ~~prioritate~~ saltem prioritate naturae: illud enim a quo aliud dependet hoc praecedit praecedentia naturae; sed omnis effectus dependet a causa: cum habeat esse ab illa: ergo.

Dices: Nequit intelligi causa causans, quin intelligatur effectus: ergo causa et effectus possunt esse in eodem signo: subindeque absque illa inter illos praecedentia.
— Dic optime componi causam et effectum esse in eodem signo intelligentiae, et quod causa praecedat effectum in signo naturae: licet enim simul consistant; effectus tamen intelligitur fluens et dependens a causa in quo stat praecedentia naturae. Vel dic quod dum causa intelligitur causans concipitur effectus virtualiter, secus autem perfecte.

Rogabis 2.º an causa debeat esse existens in instanti operationis? affirmative respondeo, et probatur: causa operans est aliquid reale: quia quod nihil est non operatur: sed omne ens reale existit: ergo. — 2.º: unumquodque operatur ut quod est in actu, ut pluries docet Divus Thomas: sed ratio est esse in actu ac existere: ergo causa operans ut quod existit: ergo existens debet esse ut operetur.

Dices 1.º: accidere valet proicientem lapidem interire, priusquam motus conficiatur lapis proiectus: sed proiciens causa est

tali motus: ergo. — Dic lapidis motum immediate causari ab impulsu lapidi impresso, qui quidem in lapide remanet, etsi projiciens intereat. — Dices 2º: dum gallina fomento generantur pulli, multoties gallus interiit: sed gallus est vera causa pullorum: ergo existentia causae non requiritur ad productionem effectus. —

Dic causam ergo immediatam pullorum esse virtutem a Gallo immissam et in ~~ovo~~ Ovi tempore generationis pullorum existentem. Vel dic Gallum virtualiter existere, quatenus ejus virtus generativa perseverat, adhuc illo deficiente. Sed solutio haec paene voce differt a praecedenti

QVÆSTIO. II.ª

An Causæ phisicæ esse posint sibi invicem Causæ?

Præmituntur aliqua, et Recensentur Sententiæ.

§. I.

Asseruit Philosophus Causas esse invicem causas: quomodo autem in sensu nunc declarandum arumimus. Illud tamen verum esse de Causa finali et efficienti inficiatur nullus: quippe finis apprehensus movet causam efficientem ad agendum, haec vero agens efficit, sive in executione causat ipsum finem. Ut in sanitate, quae est apprehensa medico quidem movet et ipsa operatur in executione. —

Rursus adverte in eodem genere causae impossibilem esse mutuam causalitatem: quid enim fieri potest ut causa efficiens effectus sit sui effectus? Si enim operatur quatenus est in actu, habet esse prout praeexistere ad ejus effectum: nequit ergo ab illo provenire: tota praesens disputatio ad causam materialem et formalem frequentius devolvitur. Has autem invicem esse causas tenent Thomistae, quibus Nostri etiam plurimi adhaerent.

Mariæ tamen oppinio est subtilis Doctoris, quam simul propugnat Scola Societatis.

Assertio nostra.

§. II.

I.

Inter materiam et formam vere non datur mutua causalitas. Suadetur ratione: Forma non est vera causa materiæ: ergo. Probo ans: Materia supponitur existens ad formam: sed forma non causat quod existens supponitur ad illam: ergo. Probo min: quod forma causat habet esse pro posteriori ad formam: quod non supponitur existens ad illam: nam dicitur aliquid existere priusquam habeat esse.

Explicatur hæc ratio: Forma est perfectio et complementum materiæ: sed omnis perfectio supponit perfectibile: ergo forma supponit materiam: hæc ergo nequit ab illa provenire. — Probatur: Materia non præcedit seipsam: ergo nec causatur a forma. Suadetur consequentia: Si enim materia causaretur per formam, supponit formam causantem: aliunde ergo est ante formam, ut pote hujus causa: ergo necesse quod supponat se ipsam.

Dicunt Thomistæ materiam supponi ad formam velut pota perfectibilis per illam; esse tamen posteriorem forma tanquam pota per ipsam perfecta: siquidem omne perfectum posterius est perficiente: materia ergo sufficienter formam præcedit, ut hanc causet in genere causæ materialis; rursus forma ergo præcedit materiam velut causa formalis ei conferens esse perfectum in linea substantiæ.

Sed solutio hæc nil continet quod nostræ adversetur oppinioni; imo illam manifeste amplectitur, deinceps solum de voce erit contentio: veri omnes fatentur formam materiam perficere, ipsamque in determinato esse constituere: restat tamen nostrum ob hoc ipsi conveniat esse materiæ veræ causæ. Ad quod utrique contendentes, negative respondeant. Rursus nostra firmatur oppinio, clodatque impugnatæ solutio.

Quod materiæ n̄ cōfert esse ipsius materiæ, eā n̄ causat vere et propriè; sicut nec producit Leonē, qui ei n̄ cōfert propriū esse: sᵈ esse perficiens materiā n̄ est esse materiæ sᵈ formæ: ergo. — 2º: qd tribuit esse materiæ est prior illa: sᵈ forma perficiens materiā n̄ est prior illa: cū omne perficiens supponat perfectibile: ergo forma n̄ tribuit esse materiæ quatenus illā perficit et determinat.

Tertio forma, unicè communicat materiæ esse formale: sᵈ esse formale n̄ est esse materiæ sᵈ formæ: ergo. — 2º et explicatur: forma præstat esse materiæ, quatenus illi cōfert actū formalē: sᵈ actus formalis realiter a materiā distinguitur: ergo forma præstat materiæ aliquid ab ipsa distinctū: ergo illā n̄ causat: nisi dicas idē esse causare materiā ac causare aliquid distinctū ab illa. — Deniq. si forma foret causa materiæ esset causa suæ causæ: ergo causaret seipsā: nā causa causæ est causa causati.

Solvuntur Argumenta.

§ III.

Ait Doctor Angellicus 5º Methaphisicæ Lectione 2a: Forma et materia sibi invicē sunt causæ, quantū ad esse: forma quidē materiæ in quantū dat ei esse actu. Materia vero formæ in quantū substentat ipsā. — Dic formæ esse causā materiæ in quantū dat ei esse actu solū probare esse causā late, n̄ vero simpliciter: qa cōferre esse actu, n̄ est tribuere ei esse simpliciter (hoc enī adequate fit per Creationē) sᵈ cōplementū, sive perfectionē essendi, qd est illā latissime causare. ~

Argues 2º: Forma est vera causa illius qd ab illa deppendet: sᵈ materia deppendet a forma: ergo. Probatur minor: materia nequit saltē naturaliter existere sine forma: ergo. — Distinguo maj: qd ab illa deppendet a priori, cōcedo: a posteriori, nego maj. et distā minori, nego consequ. nec aliquid

evincit ultima probatio: nam dependentia materiae a forma a posteriori est et tanquam a complemento naturaliter ad materiam secuto: quod quidem, ut pote materiam supponens, nequit illam producere.

Sed ut forma argumentandi penitus evanescat notandum: ex quo essentia nequeat existere sine proprietatibus perperam inferri proprietates esse causam essentiae. Similiter ex quo nullibi sit Antichristus optime infertur non existere: nequit enim existere, quin alicubi existat: ubicatio tamen non est causa illius existentiae, sed quid subsecutum ad illam.

Argues 3º: Forma causat per informationem, tanquam per eius propriam causalitatem: sed informat materiam: ergo illam causat: cum autem ergo a materia causetur, necesse est dari inter illas mutuam causalitatem. — Permissa maiori, distinguo minorem: informat materiam, constituendo illam, nego: constituendo compositum, concedo minorem. Et nego consequentiam de stricta causalitate.

Materia igitur ut pote ad formam et compositum praesupposita, necnon formam causat sed compositum: illam quidem veluti subiectum a quo in esse et conservari dependet; compositum vero, quatenus ipsum constituat tanquam pars minus principalis. Cum autem forma solum praesupponatur ad compositum invicem causat illud. Principue quia materiam informare nil aliud est quam illam determinare ad esse hominis, aut Leonis: hoc autem idem est ac causare compositum veluti causa formalis illius.

Dices:

Forma est causa formalis illius quod informat: sed informat materiam: ergo. — Dic formam informare materiam ut constituat, et tribuat esse composito: non vero ut conferat esse materiae. Quapropter, etsi materiam informet, non dicitur causa illius, sed compositi, licet tamen in sui

latissimo dici posset causa materiae, quatenus scillicet ei praestat esse perfectum in linea substantiae. Quomodo autem ipsa causa ergo compositi nuncupetur, ex inferius dicendis aperte constabit.

CAPUT III

De Causa Materiali, et Formali.

Ex quo limen Philosophiae tetigimus, plura de causa materiali et formali cursim libavimus. Nonnulla tamen pro illarum exactiori notitia denuo remisimus exponenda. Sciendum igitur quodlibet subiectum formae substantialis, sive accidentalis posse dici causam materialem, dummodo illam recipiat et sustentet. Similiter forma quaevis subiectum in determinato esse constituens dici debet causa formalis illius esse per ipsam constituti.

Nonnullae Resolvuntur Quaestiunculae.

§ Unicus.

Quaeres 1°: Quaenam sit materiae et formae causalitas? Assero materiae causalitatem esse sustentationem et receptionem formae; huius autem informationem materiae. Suadetur: illa est causae cuiuscumque causalitas per quam de actu 1° causandi transit ad 2um: sed materia transit de actu 1o causandi ad actum 2um per sustentationem et receptionem formae; haec vero per informationem materiae:

Prima pars huius minoris probatur: materia per receptionem et sustentationem formae transit de esse receptivo et sustentativo ad recipiendum et sustentandum, similiterque de esse constitutivo compositi ad illud actualiter constituendum: hoc autem nil aliud est quam formae et compositi causare in quo stat eius causalitas

adequata, transitusque de actu 1o ad 2um: &c.

Altera pars illius minoris ergo suadetur, per informationem enim materiae transit forma de actu 1o ad actum 2um constituendi compositum, ubi sita est eius unica et specialis causalitas. Quod autem causalitatem utriusque individuitatis materia et forma sat constat ex dictis; receptio quippe formae, et informatio materiae unio est qua invicem vinciuntur et copulantur: hanc autem indistinctionem proportionavimus a materia et forma.

Quaeres 2o: an materia sit causa vere et stricte? affirmative respondeo: tribuit enim ad esse formae per modum subiecti a quo dependet ut sit et conservetur: ergo est principium ad quod sequitur aliud in quo stat essentia causae propriae et stricte talis. Praeterea: actio eductiva formae essentialiter pendet a materia veluti a praesupposito subiecto: alias non foret eductiva sed creativa: ergo et ipsa forma educta: materia ergo principium est ad quod sequitur forma, quae est aliud ab illa.

Quaeres 3o: an forma sit ergo vera causa? negative videtur respondendum: solum enim valet dici causa compositi, sive perfectionis materiae: nec materiae autem, nec composito confert esse ab illa distinctum; quippe effectus formalis formae est ipsa forma communicata: sed non dicitur vera causa, quae non confert esse ab illa distinctum, ut constat ex deffinitione causae in communi: &c.

CAPUT. IV.m

De Causa Effitienti.

Eius quidditas exponitur, et quotuplex illa sit explicatur.

§ Unicus.

Causa efficiens ita deffinitur ab Aristotelle hic textu 3° Capite nono: Principium a quo primo incipit motus. Ratio esse Principium cum aliis causis convenire videtur; ab illis autem per reliqua differt. Nam sola enim causa efficiens primo incipit motus, sive rei productio. Per quod ergo a privatione secernitur: haec enim principium non est a quo motus profluit, sed motu in motu derelictus. — Dices: Solus Deus est primus motor: ergo omnes motus incipiunt ab illo: igitur solus Deus est causa efficiens.

Dicendum li Primo esse accipiendum respectu Causarum alterius generis materialis scillicet formalis et finalis. Cum hoc autem optime cohaeret quod causae efficientes subordinatae moveantur, et aliae sint aliis priores. — Dices secundo: Motus primo incipit a causa finali: cum omne agens agat ut motus a fine: ergo — Dico causa finalis agens excitare ut motus incipiat: ab illa tamen motus non incipit: nisi dicas finis excitans ad constructionem domus dolare lapides, sculpere ligna, et lapides lapidi superponere.

Dices 3°: Causa creans est vere efficiens: et tamen ab illa non incipit motus: cum non agat per motum: ergo praedicta deffinitio reici debet tanquam diminuta. — Dico motum hic sumi posse pro quavis productione. Nam si mavis asserere vales Philosophum non agnovisse causam creantem.

Nichil ergo mirum quod praedicta deffinitione ad illam non extenderit.

Primo dividitur causa efficiens in Primam et secundam. Illa dicitur, quae ab alia non deppendet, ut Deus. Secunda autem, quae ab alia deppenderet importat ut quaevis Creatura. Ulterius dividitur in Physicam et moralem. Prima physice influit in effectum. 2a vero influit in existimatione prudentum, quatenus fundamentum praebet ut prudenter iudicetur, ita se habere ad effectum ac si illum causaret ut praecipiens respectu operarii, sive effectus praecepti.

Causa physica in Principalem subdividitur et instrumentalem. Prima virtute propria, 2a vero virtute principalis opperatur. Alia est ergo efficiens per se, et alia per accidens. Illa per se tendit in effectum ut Sol respectu lucis. Causa vero per accidens nuncupatur illa cuius effectui accidentaliter coniungitur alius effectus, ut dum aliquis elevat cristallos, pecuniam adinvenit.

Rursus dividitur causa efficiens in universalem et Particularem. Prima ad varios effectus se extendit species, ut Deus, Sol, Caelum etc. Secunda unicam quoad speciem effectum producit, ut Leo, Ursus, Equus etc. Deinde dividitur in univocam et Aequivocam. Univoca producit effectum eiusdem rationis cum illa, ut homo hominem. Aequivoca vero effectum specifice ab ipsa distinctum producit, ut Sol aurum.

Adhuc dividitur causa efficiens in Proximam et Remotam. Illa immediate; haec autem remote et mediate effectum producit. Eaque propter Causa immediata alterius causae, mediata est effectus

ab ipsa profluentis. Ergo dividitur in totalem seu sola effectum producentem, et partialem illum efficientem in consortio alterius. Alia tamen est totalis totalitate causae: et illa scilicet, quae sufficientem praecedit virtutem ad effectum, tametsi illum se sola non producat.

Alia vero dicitur totalis totalitate effectus: haec autem et habet virtutem sufficientem, et effectum se sola producit. Denique dividitur Causa efficiens in liberam, et necessariam. Illa dicitur quae cum electione, sua se determinat actioni; ita scilicet ut positis omnibus requisitis ad operandum, indifferens maneat, ut operetur, vel operationem suspendat. Necessaria cum sit operari natura, ut ignis calorem producens.

QVÆSTIO VNICA.

An Substantia creata sit immediate operatiba?

Notantur aliqua, et recensentur Sententiæ.

§ I.

Causae efficientis existentiam omnes supponunt; sunt tamen, qui asserant, vel solum Deum, vel ipsum et spirituales substantias obtinere virtutem effectivam, quae quidem substantiis corporeis denegant. Falluntur tamen: ad oculum siquidem patet esse in igne alterius ignis virtutem productivam, in arbore alterius arboris, et in quovis animali alterius ejusdem sibi similis.

Haec res est tanti momenti quod operae pretium sit explanari et exquisitiori ratione fulciri. Praesertim quod satis ex sacra pagina constare videtur; Genesis 1o: Germinet terra herbam virentem, et facientem semen iuxta genus suum. Et ergo Lucae 21: arbores cum producunt iam ex se fructum, et alii loci bene multi.

Suppositâ igitur in corporeis substantijs virtute et activitate ad effectus substales, hoc loco ambigimus: an immediate, an vero mediis accidentibus substales producant effectus? Dubium tamen de principio quo, sive de ipsa ratione operativa procedit: nullus quippe dubitat principium quod esse ipsum suppositum.

Thomistæ acriter propugnant Creatam substam effectus producere substales medijs accidentibus ab ipsa profluentibus, veluti potentijs immediatis cuiuscunque operationis. Oppositum tenet Scotus oppinione, cui Scotistæ adhærent et Jesuitæ asserentes Substantiam esse principium immediate productivum alterius substæ.

Assertio nostra.

§ II.

Substantia Creata per se immediate producit effectum substalem. Firmatur assertio ex Divo Thoma, ni veluti antithomistica ab adversarijs respuatur, ait igitur 3.º contra gentes Capite 69: Si agere sequitur ad esse in actu, inconveniens est quod actus perfectior actione destituatur: perfectior autem actus est forma substalis, quam accidentalis: Si igitur accidentales formæ, quæ sunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones, multo magis forma substalis habet aliquam propriam actionem.

Ex quibus ita: actio qua operatur forma substalis propria est ipsius substæ: sed substa operans per propriam actionem immediate operatur: Cum talis actio immediata sit ipsi substæ: ergo. — 2.º Forma accidentalis habens propriam actionem est immediate operativa: sed multo magis forma substalis habet ergo propriam actionem: ergo.

Tertio: dummodo substa foret mediate operativa, ageret utique media forma accidentali, et per huius actionem: sed hoc dissonum quia

Operat.

Angellico Praeceptori: tunc enim forma accidentalis propria gauderet actione, secus autem substantialis: ergo. = Denique: si actio aliqua non profluit immediate a substantia, bene tamen ab accidente, multo magis habebit accidens propriam actionem, quam substantia: si ergo forma substantialis multomagis habet propriam actionem prae accidentali, ergo datur actio immediate profluens a substantia: haec ergo erit immediate opperativa.

Attamen dicta haec firmius roborantur ex Angellico Doctore iterum ipsius auculte 3a parte quaestione 77 articulo 3o ad 2um: Dicendum quod ita actio formae accidentalis depppendet ab actione formae substantialis, sicut esse accidentis deppendet ab esse substantiae. Sed esse accidentis deppendet a substantia ab ipso distincta: ergo ergo actio accidentis deppendet ab actione substantiae tamquam ab alia realiter distincta, quod prorsus imperceptibile est, nisi substantia gaudeat actione propria vi cuius immediate opperetur.

Rationes suadet aversario: effectus substantialis nequit immediate provenire ab accidenti: restat ergo quod immediate proveniat a substantia. Probo ans: effectus substantialis perfectior est quovis accidenti: sed nequit perfectius ab imperfectiori provenire: ergo. = Confirmatur: nullum accidens continere valet effectum substantialem: ergo nec illum producere: nemo enim dat quod non habet. Probo ans: accidens ignobilius est quovis effectu substantiali: sed nobilius nequit in ignobiliori contineri: cum illud excedat in perfectione: ergo.

Dicunt thomistae accidens producere effectum substantialem tamquam causam instrumentalem ipsius, cui ut principaliter opperanti subordinatur: hoc autem sufficere existimant ut effectum ipso perfectiorem producat. Ad modum quo instrumenta effectus producunt ipsis nobiliores, quia virtute agentis principalis cui in opperando subordinantur.

Sed 2da est: accidens ut virtus et instrumentum substantiae adequate manet in linea accidentali: ergo quod imperfectius est quam ut possit effectum substantialem producere. = 2º: vel accidens esse instrumentum et virtutem substantiae ei superaddit aliquid substantiale, vel non? Si 1um illud substantiale erit immediate operationis. Si 2um: ergo ex subordinatione ad substantiam nihil advenit accidenti per quod possit ad effectum illo nobiliorem: ergo.

Tertio: ex quo accidens sit virtus substantiae non habet quod sit perfectius vel aeque perfectum ac substantia: sed nequit operari esse substantiae quod nec perfectius, nec aeque perfectum est ac substantia: ergo. = Denique: quod accidens sit virtus substantiae non immutat intrinsece naturam accidentis: sed ex propria natura improportionatum quidem est cum effectu substantiali: ergo tamen manet adhuc ut subordinatum substantiae.

Ad paritatem in solutione adductam de instrumento Marelli securis (Fabri?) effectum producere, quia artifex illa elevet per impulsum ei impressum quo veluti fulciatur et ad effectum nobiliorem inveniatur quia autem imprimit substantia in accidenti ut illud elevat usque ad productionem effectus substantialis.

Respondent thomistae dellata instrumenta mortua quidem esse: ideoque motionem agentis expectare ut producant effectum nobiliorem. Verum accidentia de quibus in praesenti sunt instrumenta viva et animata destinata ut propria activitate effectum producant substantialem: sed evanit hoc praeoccupata in superioribus manet: quippe natura instituens accidens ut producat effectum substantialem nil illi praestat per quod proportionetur cum effectu substantiali.

Propterquod natura destinare accidens ad producendum effectum substantialem nil aliud esse potest quam accidens ipsum emanare a natura substantiae proprie operari: hoc autem insufficiens est ut sit principium immediatum nobilioris effectus: quippe fluxus et emanatio accidentis a substantia nullam illi confert virtutem, quae illum extrahat a linea accidentali: igitur manet imperfectius quovis effectu substantiali: impotensque illum producere.

Argumentis occurritur.

§ III.

Clarioris existimant adversarii mentem Divi Thomae pro illorum opinione, quae quamvis possit sufficienter exponi: immediate tamen procedat tantum praeceptoris auctoritas, ni adeo videatur expressa. ait igitur in 1o distinctione 3a quaestione 4 articulo 2o: Deus solus est qui non agit per potentiam mediam differentem a sua substantia: in omnibus autem aliis operatio est accidens: et ideo opportet quod proximum principium operationis sit accidens.

Item loco citato: Videmus in corporibus, quod forma substantialis ignis: nullam operationem habet, nisi mediantibus qualitatibus activis et passivis, quae sunt quasi virtutes et potentia ipsius; id ipsum tandem docet 1a parte quaestione 54 articulo 3o: nec in Angello nec in aliqua Creatura virtus vel potentia operativa est idem quod sua essentia: quomodo igitur pacto haec erit immediate operativa.

Ad hoc dico proximum principium operationis substantialis non esse accidens physicum, sed logicum, quatenus esse in potentia ad operandum non attinet

ad essentiam animae, alteriusve formae substantialis, quae quidem expositio sonat verbis Divi 1a parte Quaestione 77 articulo 1o in corpore, ibi asserens potentias animae ab anima distingui, ex eo probat quod non sint de illius essentia.

Patet ex his verbis, quae ex loco nuper allegato adducit: relinquitur quod essentia animae non est eius potentia: nichil enim est in potentia secundum quod actus in quantum est actus. In ibi unice asserit animam non esse potentiam in sensu reduplicativo et logico, nichil determinans de phisico et identico. — Ad 2um dicendum ex illo solum inferri ignem non posse aliud generare, quin praecedant dispositiones quibus materia praeparatur ad susceptionem formae ignis.

Ad ultimum dicendum potentiam operativam Angeli non esse idem quod sua essentia quatenus Angelus non dicitur metaphisice per illam: Cum hoc autem optime cohaeret substantiam Angeli in sensu phisico immediate operari. Ex quibus aperte constat satis probabiliter dici posse Doctorem Angelicum oppositum et adversariorum oppinionem adeo expresse non docuisse, ut de eius mente dubitari non liceat.

Arguens 2o ratione: Quod per se ordinatur ad esse, sive existere non ordinatur per se ad operari: sed substantia per se ordinatur ad esse sive existere: ergo. Probatur maior: esse aut existere est actus diversus ab operari: ergo quod per se ordinatur ad esse, sive existere, non ordinatur per se ad operari: Ex actuum quippe distinctione optime infertur potentiarum distinctio.

Argumentum essentiae ab existentia distinctae supponit, illam quae velut potentia phisica comparatur ad actum existendi

hoc autem esse defectus sit in superioribus, modo tamen velut certum admittimus. Respondeo igitur negando maj. stat probatione, concedo antecedens, nego conseq: stat enim quod in eadem substa. sit connexio essentiae, et per se respiciat actu essendi et opperandi: illum quidem connexio esse; unum vero in esse naturae.

Quod si in vita fateri tenentur quicunque asserunt substam esse principium radicale opperationum proxime proficiscentium ab accidente: quippe principium radicale cuiusvis opperationum per se ordinatur ad illa: cum igitur ordinet per se ad esse sive existere, necesse igitur erit utrumque per se respicere, esse scilicet et opperari.

Dices: potentia per se ordinata ad opperationem specificatur per illam: sed substantia nequit specificari per opperationem, quia, ut potentia accidens, imperfectior ipsa substantia: ergo — distinguo maj: specificatur intrinsece et constitutive, nego: extrinsece, concedo: intrinsece specificatio est essentialis rei differentia qua secernitur ab omni non ipsa: haec autem in substantia substantialis quidem est, ut potentia illam intrinsece constituens.

Porro ut aliquid extrinsece aliud specificet, satis est quod huius perfectio mensuretur et dignoscatur per illud: opportet autem dignoscitur perfectio substantiae per productionem effectus substantialis: hoc enim ut potentiae ad effectum substantialem ordinata necessario infert eius principium esse aliquid substantiale.

Replicabis: opperatio intrinsece constituit potentiam in esse opperantis: ergo illam intrinsece specificat. Probatur ans: opperatio est ultimus actus potentiae opperativae: ergo illam intrinsece constituit: ideo enim subsistentia constituit intrinsece substantiam, quia est eius ultimus actus. — 2o: quia subsistentia est ultima perfectio substantiae, utraque est in eadem linea: sed opperatio est ultima perfectio potentiae opperativae: ergo cum opperatio locata sit in linea accidentali, necesse est potentiam opperativam esse accidentem;

Ad replicg, Iceso antecedent, nego Iregq: qa licet opperatio potq Ixhuat actu oppeeranq, nullg ei Iferat subtalq perfectiong, sd illg Ipletq supponit in esse substq: prius quippe est q esse, qug opperari: igitr ex pota opperativa et eius opperatione minime Ixtuit dnq in linea substq, bene tamen in linea accidentis.

E contra se habet subsistentia, qug st actus vltimus de linea substali, dnq per se substale cq ipsa substa Ixhuit. Rergo pt ad q: falsq enq est quenlibet acq vltimq perficientq substantiq esse aliquid subtale, sd dnice qui cq actu 1o Ixhuit dnq per se de linea substali, huiusmodi est subsistentia, secus auten actio opperativa supponens naturq cq omni substali Iplemento.

Replicabis 2o: substantia nequit esse propta accidens, imo omne accidens est propta substantiq: sd substancia immediate opperativa esset propta accidens, opperationg scillicet: q. — Dic substantiq solq respicere opperationg, ipsq qs effectq opperarq tanqug finq Cui, substantia vero opperans est finis Cui: qa sibi appetit perfectiong producendi effectq substalq.

Replicabis 3o: esse et opperari sunt actus, cozq quilibet est adequatus: sd nulla potentia respicere valet primario et per se dupplicq acq adequatq: q. Pbas maj: esse et opperari adequate distinguuntr, dt pote ad diversas lineas, substantiq scillicet et accidentis pertinentes: q quilibet cozq est adequatus: subindeqs nequit dnicus adequatus actus ex vtroqs qualescere.

Dic replicq dnice pbare substq sub Icepti essentiq, aut naturq nposse respicere acq essendi et opperandi: bene tamen q in esse essentiq, q vero in esse naturq: sub ta

cũ acceptione ad essendũ, sub ra autem ordinatã ad operandũ. Itaq ipsũ primarius substantiæ adequate sumptæ ex duplici designato qualescit: quolibet autem illorũ valet dici adequatus substantiæ sub reduplicatione qua illũ respicit.

Nec doctrina hæc exosa debet esse thomistis: siquidem in illorũ opinione necdũ substa ordinatã ad esse, sed etiã ad operari, cũ sit ex proprio concepta radix et pũ principiũ quarumlibet operationũ, quod et ratte cũ obtineat conceptũ naturæ, haud valet definiri nisi per ordinem ad operationem: natura enĩ est essentialiter principiũ motus et in superioribus diximus.

Nec satisfacit si dicas substam remote inspicere operationem: subindeque non specificari per illã: semel enĩ ac defininatur per ordinem ad operationem, exigit per illã specificari: alias nullũ erit fundamentũ argumenti. Deinde quia quod nequit substa respicere mediate operatione quin immediate respiciat accidens illud immediate operativũ: hocque specificabit substantiã, in quo tamen impossibilitas est.

Argues 3º: ex eo accidens nequit esse productivũ substantiæ quia est illa ignobilius: sed actio productiva, et pote accidens ignobilior est quovis effectu substali: hæc ergo non erit productiva illius, quod falsũ videtur. — Dic nullã omnino esse paritatẽ: actio enĩ tantũ est determinatio et applicatio potentiæ ut operetur esse effectui.

Porro actio omni virtute applicet et determinet, virtute tamen præcontentiva effectus non habet: subindeque

nullus valet illi conferre, nisi concepti causæ et potentiæ proximæ cui eam confundat actione nec secernat causæ productivæ a productione ipsius causæ.

Argues 4º: dummodo forma substantialis foret proximum operandi principium illud habens semper esset in actu operationis: hoc autem falsissimum est: ergo. Probatur major: quia forma est principium essendi et vivendi habens illud semper est et vivit: ergo si esset principium proximum operandi illud habens continuo operaretur. Confirmatur: forma substantialis est actus ultimus: ergo non ordinatur ad ulteriorem: ergo nec ad operandum.

Instat in forma illa accidentali quæ fatentur principium proximum operationis, quin illud habens semper operetur. In forma nego majorem. Ad probationem distinguo antecedens: quia est in genere causæ formalis, concedo: efficientis, nego antecedens et consequentiam. Dicitur enim causa formalis semel subjecto communicata, ei conferat suum effectum formalem, causa tamen efficiens a pluribus dependet circumstantiis, dispositionibus scilicet materiæ approximatione et ca. ob cujus deffectum multoties non operatur.

Ex quibus constat formam substantialem in esse talis et de parte esse constitutiva non esse operationis principium: bene tamen proxime in esse naturæ ordinatur ad motum ipsi correspondentem: ideoque potentia operativa est aliquid logice superadditum essentiæ, non vero res aliqua ab essentia sive substantia dicta. Ad confirmationem dico formam esse actum ultimum in linea essendi, non autem in linea operandi, eo pacto quo intellectus est actus ultimus animæ; non vero respectu intellectionis apud ipsos thomistas.

Argues 5º: potentia et actus sunt in eodem genere: sed operatio effectus

Substalis est accidens: g & eius pota. Maior est Philosophi 12 Methaphisicg tex-
tu 26. utrumq sequens traditr a Divo thoma. — Dicendy sufficere qd
pota sit accidens logice et sit in eodg genere ac eius actus. Hoc simpliciter ac-
sioma Smichorg sy admittit. Sin autem quomodo existentia, que accidens est apud
thomistas, erit actus substg.

Arguet 6° argumento ab experientia desump-
to: multoties siquidg cernitr plures effectus produci substales, quin adsit substa,
cui similis productio tribuatr: g. Et in ferro prg nimio calore candente, qui
quidg ab igne separatus stupg comburit. Similiter percussione silicis ignes educ-
untr scintillg. Item ex aqua in pulverg decidente buffones exoriuntur. Denique
accidentia eucharistica formg substalg vini producunt in aquz guttula eis per-
mixta.

Argumenty hoc si aliquid evincit, pbat quidg accidens esse
causg principalg, qd meritle negatur n̄ accidet. Ad ty igitr dicere vales in
ferro candente plures sublatere particulas igneas, quibus ignis in stupa generatr.
Vel dic per illg produci ultimg dispositiong ad formg ignis, cuius species Deus et
Auctor naturg tenetr, et ita dicg producere formg ignis.

Et hac solu-
tione satis occurritr aliis in argumento adductis: quoties g ad presentig acciden-
tiy effectus producitr substalis, absente substa, cui similis effectus tribuatr, censen-
dy est, et quidg philosophice, Auctorg naturg illy efficientr producere actione ordi-
naria: qa ex suppositione dispositiong ad formg hgc naturaliter debetr subiecto
ita disposito.

Nec fortè dicas indignū esse Philosopho ad Deū recurrere ut effectus substantialis se solo producat: cum tamen causas eas destinaverit ad illorum productionem. Non inquam dicas, quia similis recursus et pius est et philosophicus quoties nulla adest causa 2a sufficiens habens virtutem ad talem productionem. Et certe pars contraria est, imo prorsus indigna principiis Philosophicis, quod causis ignobilioribus tribuatur productio nobilioris effectus. ~

Arguet demum: imperfectius valet perfectius destruere, ut ignis hominem: ergo et illud producere. — Valet negari consequentia: quia licet homo possit lignum scindere et dividere, nequit partes divisas continuare. Attamen distinguo ans: valet mediatè, concedo: immediatè, nego ans et conseqq. imperfectius enim tantum potest perfectius destruere evertendo accidentia illius conservativa eo modo, quo febris destruit hominem, non vero attingendo eius formae corruptionem. ~

Pro complemento inquires: an Accidentia partialiter saltim concurrant ad productionem Effectus Substantialis? ~ ~

Negativè videtur respondendum. Substantia enim se sola continet effectum substantialem: ergo illum totaliter producit: causa enim solum indiget alterius concursu ut producat effectum, cui quem non habet sufficientem virtutem; ans patet: nulla siquidem perfectio relucet in effectu substantiali, quae non sit in substantia ipsum producente.

Dices 1o: in igne producto resplendet vis productiva ignis et simul caloris: sed illa correspondet igni producenti: ergo haec producitur per calorem. — Hinc concessis, nego conseqq: quia licet vis illa productiva caloris correspondeat calori

Correspondentiâ similitudinis, non tamen correspondentiâ efficientiæ. Ad modum quo albedo, tamen si alteri accrescit, ab illa tamen non producitur. Virtus itaque illa, sicut et tota ignis perfectio per aliud ignem debet produci. Si ergo calor ab igne profluit quid mirum quod contineatur in illo.

Dices 2°: ignes A et B sufficienter applicati concurrunt ad eundem effectum, et quilibet eorum illum continet: ergo ignis adæquate continet alium, valet ergo calor ad illius productionem concurrere. — Respondetur disparitatem esse rationem: si enim itaque ignis æqualiter alium continet, nulla ratio apparet cur alteri eorum deneget concursum. Porro calor ignem non continet per ipso ignobilior.

Dices 3°: Sol generat aurum in terræ visceribus mediis qualitatibus, quibus suum communicat virtutem: ergo qualitates illæ ad auri generationem concurrunt. — Dico solem non generare aurum immediate, sed materiam qualitatibus illis ultimo disponere: sic autem disposita Deus introducit formam substantialem auri, ut est naturalis exigentia ultimæ dispositionis.

CAPUT. V.m
De Causa prima.

QUÆSTIO UNICA.
An ad omnes Effectus causæ 2æ immediate concurrat Causa 1a?

Titulus exponitur, et apponuntur Sententiæ.
§. I.

Dubium est an prima productione causarum in mundi exordio detur ergo immediatus concursus Dei ad illarum effectus, sive cooperatio, qua simul cum creatura illos immediate producat? Negat Durandus, cui subscribunt nonnulli. Attamen oppinio

affirmans proponat quidem sic Deum ad quodlibet effectum immediate concurrere ut sine tali concursu nil prorsus in natura rerum operetur.

Assertio Unica.

§. II.

Deus ut causa universalissima quemlibet effectum immediate cum creatura producit. Patet ex illo Lucae 12: Si foenum agri quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos pusillae fidei. Item ex illo Pauli 1. ad Corinthios capite 3o. nec qui plantat est aliquid, nec qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Denique ex Isaya capite 26: Omnia opera nostra operatus es nobis domine.

Sed omnia accipit Durandus de concursu mediato: immerito tamen in actibus quippe Appostolorum maximi expresse docetur capite 17 his verbis: Quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus et movemus et sumus. Ex eo igitur suadetur in doctrina Dei a nobis quod causa sit vitae, esse et operationis nostrae: hoc autem singulare non esset si Deus mediate ad actus nostros concurrit. Reliqua quae sancti Patres de concursu immediato praedicto sentiunt accipiunt.

Ratione suadetur assertio: Deus est vera et propria causa cuiuscunque effectus creati: ergo immediate concurrit ad eius productionem. Antecedens nec Durandus negabit, qui dicat Deum vere non esse creatorem omnium. Probatur consequentia: vera causa verae influit in effectum: sed quae immediate non concurrit vere non influit: ergo. Probatur minor: Causa, quae non concurrit immediate, sed mediate tantum ad productionem effectus non pertingit effectum per eius influxum: ergo proprie non influit.

Confirmatur 1º: Novus effectus novum exposcit influxum causæ erga illum: sed causa mediata ut mediata est nullum impendit novum influxum: ergo non est vera causa. Major patet: quia causa talis dicitur ab influxu in effectum. Probo minorem: causa mediata talis dicitur a denuando ex quo immediata ab illa dependeat in suo primo esse: sed in hoc nullus resplendet influxus in effectum causæ immediatæ: ergo.

Confirmatur 2º: Si Deus diceretur vera causa ex quo mediate concurrat ad effectus ita Deus foret causa universalis creaturarum sicut Adamus causa universalis hominum: sed hoc ridiculum est: quia ergo non diceat Adamum esse veram causam universalem hominum: ergo. Assumptum patet: quia non aliter Deus mediate concurrit ad effectus creatos nisi quatenus initio produxit causas illas a quibus omnes effectus descendunt: et Adamus ergo produxit Cainum, et Abelem a quibus ceteri profluunt homines.

Dices longe esse disparitatem: quia quælibet causa immediate pendet adeo in conservari, secus autem homines ab Adamo: propterea igitur titulo Deus dicitur causa universalis creaturarum, quo Adamus omnium hominum. — Sed contra: hoc ergo solum evincit quod sicut existentia et conservatio causarum est conditio ad causandum, sic quod Deus illam conservet se habet velut primum requisitum.

Præterea quod requirit Creaturas adeo immediate conservari, quin immediate ab illo producantur: si enim ex dictis animale conservatio est continuata productio, immediata conservatio erit ergo immediata productio. — Deinde quia Creatura dependet adeo perfectam dependentiam, necalter capiet supremum illud et absolutum dominium: sed major est dependentia immediata quam mediata: ergo.

Præterea: si Deus non habet immediatum concursum, nequit Creaturas im-

mediate destruere: sed hoc non est dicendum: ergo. Probo maj: si enim Deus similem virtutem non haberet destruendi creaturam per actionem suspensionem, sed necesse esset alterum producere ad illum destruendum: hoc autem est illum mediate destruere, in quo aliquid derogaretur demum supremo dominio: — Denique: Creatura immediate est ens per participationem: sed participatum profluit a participante: ergo et creatura profluit immediate a Deo.

Exarmantur Opposita.

§ III. Argues 1°: nequit Deus concurrere ad effectum creatum nec ut causa totalis, nec partialis: ergo nullomodo concurrit. Probatur ant: Deo enim concurrente ut causa totali, nullatenus creatura concurreret: rursum concurrente ut causa partiali concurreret imperfecte: siquidem causa partialis imperfecta est et diminuta.

Nego antecedens: nulla quippe est repugnantia quod plures causae totales subordinatae ad eundem concurrant effectum sub diversa ratione. Quapropter et si Deus totum effectum producat sub ratione universalissima entis, illum tamen valet producere creatura sub alia ratione determinationis. Homo ergo valet a Deo produci sub ratione entis, rursumque ab homine sub ratione hominis.

Replicabis: si Deus totaliter producit hominem necesse illum producit sub ratione entis, sed etiam sub ratione hominis: nihil ergo restat quod ab homine producatur. — Negatur assumptum, ut fore de se specificativo ad reduplicativum transgrediens. Fateor igitur totum hominem a Deo produci; nego tamen quod producatur sub ratione hominis.

Nec ut totus effectus eiusque formalitates a Deo producantur necesse est quod attingantur sub determinatis rationibus, sed satis est attingi sub ratione universalissima entis. Et in actu supernaturali, qui adaequate a Deo producitur, quin ab ipso proveniat sub ratione vitalis: sub

hoc enim exigit profluere a principio intrinseco se movente per illud.

Arguer. 2°. Deus

non concurrit immediate ad effectum creatum nec eadem nec diversa actione a creatura: ergo nullo modo. Ans pbatur: in primis non concurrit eadem actione, haec enim nequit evadere a duplici agente completo et diversis virtutibus: aliunde nec diversa actione: tum: quia diversa actio diversum ergo terminum procedit principium: tum ergo: quia cum quaelibet earum sit completa, altera superflueret.

Dicendum Deum et creaturam eadem met actione concurrere ad effectum: nil enim prohibet quod causae subordinatae per eandem influant actionem, ut ait divus Thomas pa parte quaestione 105 [illegible] quia ratio supremi dominii requirit quod quaelibet actio sicut et effectus a Deo proveniat, licet aliunde in creatura sit sufficiens et adaequata virtus ad similem effectum producendum.

Replicabis: quod eadem numero actio est libera et necessaria, transiens et immanens, quod impossibile apparet. Patet sequela: actio enim qua ignis concurrit est ab igne est necessaria, et est a Deo libera. Item actio qua voluntas creata amat immanens est respectu ipsius, ut pote in illa recepta, transiens vero quia in Deo non recipitur.

Dic nullum involvere contradictionem quod eadem numero actio necessaria sit respectu creaturae, et libera respectu Dei. Similiter transiens et immanens sub diversa ergo consideratione: ut enim tactus [illegible] necessarius quidem est respectu sapientis, liber autem respectu [illegible], multotiesque casualis respectu creaturae, et internus respectu Dei.

Iterum replicabis: quod ratio supremi dominii Dei in creaturas requirit quod actio sicut et effectus creatus a Deo dependeat:

s.º qd a Deo depppendet est creatura: g actio Dei est creatura qd repugnare videtur cum n. distinguatur ab ipso nec aliquid ei in tempore adveniat. — Dicendum esse quidem impossibile qd actio Dei immanens sit creatura et sit a Deo indistincta: consistit enim in divino decreto quo ab æterno decrevit producere.

Porro actio transiens et sit executio ipsius decreti est ipsemet effectus et dicens egressionem a Deo, sive ipsa transiens actio et executio est Divini decreti: hæc autem a Deo distinguitur et nihil prohibet qd ab illo deppendeat omnino g conceptum creaturæ.

Arguet 3.º Dari actio, quæ a Deo n. deppendet immediate: g Deus immediate n. concurrit ad actionem creaturæ. Probatur ans: actio vitalis a Deo n. deppendet: etenim ex conceptu talis exigit egredi a principio intrinseco se movente per illam: repugnat autem qd Deus moveatur. — Dicitur qd licet actio vitalis exigeat profluere a principio intrinseco, valet ergo ab extrinseco progredi.

Patet in intellectione, quæ ab intellectu progreditur tanquam a principio intrinseco, ab specie vero tanquam ab extrinseco. Similiter compositum progreditur intrinsece a materia et forma, extrinsece vero a causa finali et efficienti. licet g eadem met actio nequeat esse ab intrinseco et extrinseco respectu eiusdem, valet esse respectu diversorum.

Arguet demum: Deo concurrente ad quamlibet actionem, ergo ad pravam concurret. s.º hoc nequit dici: n. asserat Deum prave operari: g. — Argumentum hoc difficilius est quam et possit a quovis Philosopho enodari: evidentem tamen patitur retorsionem: pari siquidem ratione colligi valet nec mediate concurrere Deum

ad pravas actiones quod certe non placet adversariis.

Attamen ut illius pro utriusque capite sicut sanis notandum in actione prava esse entitatem, et ulterius pravitatem, sive malitiam. Prout importat entitatem bona quidem est, et a voluntate profluit tanquam a causa efficiente. Attamen prout importat malitiam nullam habet causam efficientem, sed defficientem. Dicimus ergo ad eius entitatem concurrere Deum, velut causa efficiens cooperans cum creatura. illius autem malitia sicut non efficitur a creatura, sic nec coefficitur a Deo.

Quod vero prout a creatura profluit similis actio prava quidem sit ex eo deffendet quod ex parte creaturae motat legem impositam, secus autem ex parte Dei. Quapropter ut nuis loquar Doctoris Anselmi Libro de concordia gratiae cum libero arbitrio: in bonis quidem facit quod sint et quod bona sint: in malis facit quod sint sed non quod mala sint.

Brebis notitia Concursus prævij.

QVÆSTIO PROBLEMATICA.

An Deus prævie concurrat, ut Creatura operetur?

Prælivantur aliqua.

§. I.

Dubium hoc explicare quidem difficile plura continet extra capitis Philosophiae. Nos autem ea dabimus, quae aperta indicaverimus pro illo pure Philosophice pertractando. Notandum ergo praevium concursum sive physicam praemotionem diversimode athomistis exponi, aliis asserentibus esse ipsum concursum simultaneum, non autem ut simultaneus, sed quatenus praeredit praecedentia naturae applicando et physice determinando

Creaturas ad operationem.

Alii indicant esse qualitatem fluidam, quae licet virtute supponant ipsam in causa applicat et determinat effectum producat. Alii denique asserunt praedictam praemotionem esse ipsam actionem immanentem Dei qua efficaciter movet Creaturam ad eliciendam operationem. Attamen diversitas haec parum officit indicat pro difficultate emendanda.

Apponitur oppinio Thomistarum, eiusque Fundamenta solvuntur.

§. II.

Sentiunt thomistae Deum praemovere, sive physice praedeterminare creaturas ad operandum. Quod omissis variis Divi thomae auctoritatibus, sic suadent ratione: ab indifferenti ut tali nullus profluit effectus determinatus: sed omnis causa creata est indifferens: ergo quin determinetur adeo nullum eliciet effectum determinatum. — Respondent recentiores distinguentes majorem: ab indifferenti passive, concedunt: active, negant majorem et distinguunt minorem: est indifferens active aut passive, concedunt: passive praecise, negant minorem et consequentiam.

Fatentur quod a principio passive indifferenti, quale est materia prima nullum profluere effectum determinatum, quin ad illud per dispositiones determinetur. Principium activum autem quod non sit indifferens ob defectum sed ob eminentiam virtutis se ipso determinat, alias non foret activum. Quapropter actio non profluit a principio determinato, sed ipsa actio determinatio est, ut hic numero effectus ab illo procedat.

2um fundamentum est huiusmodi: Deus est causa libera: ergo ipso determinat actiones liberas creaturae: subindeque praevie ad creaturae determinationem. Et confirmatur: ideo enim existit praevie ad omnem creaturam: quia est causa entis: ergo a simili. — Respondendo ad rationem causam liberam sufficere quod actionem determinet per propriam virtutem, ad distinctionem causae liberae illius determinatae per virtutem mutuatam a Deo; non tamen requiritur quod illa ipso determinet.

Ratio praecipua ex eo desumitur quod causa libera nequeat ab alio determinari: quia libera dicitur tale non per aliud, sed per se ipsam elligit et determinat agendum, ita ut possit habere potestatem supra propriam actionem quod imperceptibile est dummodo per aliud determinetur: tunc enim ita subiacet alterius dominio ut solum agat, sive actionem suspendat pro illius libito.

Sed replicant recentiores: ergo causa libera seipsam determinat: ergo similiter determinatio non oritur adeo ut a se determinante: ergo nec Deus erit causa libera. — Concesso 1a, negant consequentiam. Quia ut actio libera adeo ut a se determinante proveniat satis est quod ipsa actio sit causalitas qua Deus constituitur in actu exercito opperandi ad extra, profluens quidem ab ipsa Dei virtute absoluta et omnino independenti.

Tertium fundamentum sub hac forma proponitur: Voluntas creata non determinat Deum ut concurrat ad suum opperandum: ergo Deus illam determinat: non enim est designabile medium. Et confirmatur: Si enim voluntas creata Deum determinaret ille necessario concurreret, ac subinde esset subordinatus voluntati creaturae. — Dicunt creaturam non determinare Deum absolute ut simul cum illa concurrat, bene tamen ex suppositione quod Deus decreverit ad quamlibet opperationem creaturae concursum praestare.

Ex hoc autem deducitur, quod Deus concurrat necessario, necessitate consequenti eius liberi decreti: igitur pro signo illo quo creatura se determinat ad operandum incipit quidem Dei determinare et recte operari: quin hoc prohibeat quod Deus sit antecedenter determinatus decreto illo quo ab aeterno decrevit cum creatura concurrere, quod sufficit ut Deus non trahatur velut invitus ad operandum imo ex eo sequitur Deum se attemperare voluntati creaturae, suaviterque cum illa concurrere.

Jesuitica Fundamenta solvuntur.

§ III

Primum sic efformatur: adstantibus omnibus requisitis ut ignis, aliave causa necessaria operetur, nequit non operari: ergo secluso quovis praevio concursu similis profluet operatio. = Distinguunt thomistae majorem: nequit non operari ut subordinata a Deo, concedunt; ut illi non subordinata negant. Porro ut causa a Deo subordinetur necesse est quod in ipso operari ab illo dependeat: hoc autem impossibile iudicant, quin Deus concursu praevio operationem determinet.

Secundum fundamentum ex ratione humanae libertatis desumptum ita valet proponi: praedeterminatio physica ad amorem aufert quod creatura possit ponere carentiam amoris: ergo tollit libertatem a creatura: in eo quippe eius locatur libertas quod possit pro suo libito ponere amorem vel illum suspendere. = Explicatur: posita physica et efficaci praedeterminatione ad amorem voluntas non potest non amare: ergo amatura est necessario in quo eius libertas evidenter tollitur.

Probatur: quod habet aliquid pugnans cum carentia amoris nec illud valet vitare nequit ponere carentiam amoris: sed voluntas praedeterminata ad amorem habet aliquid pugnans cum carentia

amoris, praedeterminationis scillicet ad amorem quem vitare nequit, ni dicas Deo efficaciter praedeterminanti posse resistere. ~

Pro huius argumenti solutione plura congessit collegium Sti Thomae Complutense. Primo igitur nota omnem actum liberum voluntatis creatae necessario pendere a duplici causa, et ergo subiici dominio duplicis agentis, Dei scillicet et creaturae. Quapropter illius carentia ex utriusque ergo dominio poni debet. A Deo tamen tanquam a causa prima sibi subordinante in actuali exercitio omittendi praedictum actum: a creatura vero tanquam a causa Dei dominio subiecta. ~

Ex quo infertur ad existentiam praedicti actus praecedere physicam praedeterminationem ~~physicam~~ illum subiicientem supremo dominio Dei, quare ad omissionem ergo praecedere negationem praedeterminationis in eo consistentem quod Deus non applicet creaturam ad agendum. 2o infertur quod ut creatura libere possit ponere actum vel eius omissionem minime requiritur potestas ad ponendam existentiam vel non existentiam praedeterminationis: hoc enim esset Deum subordinari creaturae, quod nefas est dicere. ~

Hinc 3o infertur quod ut voluntas possit ponere carentiam actus in sensu diviso a praedeterminatione non est necessarium quod possit praedeterminationem vitare, sed satis est potestas ut ponat carentiam actus prout subordinata a Deo nolenti ad actum praedeterminare, quibus positis aliisque, quae ibi adducit, omissis, argumento apposito pluribusque eiusdem faciei parata solutio. ~

In forma ergo distinguo maiorem: ante pro thomistis: aufert consequentem, concedo: antecedentem, nego ante et consequentiam. Cuius solutio implicita ita ergo

distinguitr: et illud suspendere ut subordinata te causæ, concedtr: independenter ab illa negatr. Vel explicationis distinguitr ans: n posset n amare, consequenter concedutr: antecedenter negatr ans et consegq.

Ad illud quod tangit argumentum distinguitr maj: nequit ponere consequenter, concedutr: antecedenter, negatr maj; et concessa minori, negatr conseqq. Licet physica prædeterminatio ad amorem huius carentiæ consequenter impediat, n impedit potestatem ad illum quatenus voluntas valet illum ponere ut subordinata deo nolenti.

Hoc præcipue ratione ex eo sumunt thomistæ qd physica prædeterminatio n se habeat ex parte actus 1i velut destruens potentiam ad utrumlibet sed ex parte actus 2i et tanquam aliquid applicans voluntatem ad operandum ut eius suspensionem tollat, simulque illam in operari et deo subiiciat. Et hæc satis ut de levi notitia tantæ difficultatis obtinere possitis.

CAPVT. VI^m

De Causa Instrumentali.

Quid sit declaratur.

§ Unicus.

Causæ instrumentalis notitia ex eius a principali veranda est differentia. Sic autem eas distinguit Doctor Angelicus 3a parte quæstione 62 articulo 1o in corpore: Dupplex est causa agens, principalis et instrumentalis. Principalis operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit:

Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo movetur a principali agente. Unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in mente artificis.

Ex quibus 1° colligitur instrumentum non habere proprium et peculiarem motum sed a principali moveri. 2° instrumentum nullam in se habere virtutem producendi effectus sed illam mutuare a causa principali, quatenus per eius motum elevatur et proportionatur ad productionem effectus. 3° puram subordinationem ad causam principalem insufficientem esse ad rationem causæ instrumentalis.

Deinde colligitur instrumentum exigere quod ex parte effectus nulla ei respondeat forlitas: tunc enim respectu illius non foret causa instrumentalis sed principalis. Hinc licet voluntas aut intellectus elevetur ad actus supernaturales, nequeunt dici instrumenta, ex quo prædicatum actus illis correspondeat sub ratione vitalis. Denique colliges causas rationales non assumi a Deo ut instrumenta propria ad illarum naturales effectus: cum polleant virtute ad illos.

CAPUT. VII.m

De Causa Exemplari.

Exemplar seu idea est id ad quod respiciens agens operatur: sic autem ex Divo Thoma definitur: idea est forma quam aliquid imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem. Forma autem triplex est, alia per quam aliquid constituitur, altera a qua aliquid efficitur, 3a vero ad cuius instar aliquid operatur: hæc autem est de qua loquitur definitio, ut indicant illa verba: Quam aliquid imitatur.

Ponitur ergo ex intentione agentis ad excludendam formam illam ad cuius instar aliquid efficitur non per se et intentione, sed casu et per accidens. Denique ponitur determinantis sibi finem, ad significandum solum agere per ideam qui finem aliquem quem limitem restituat. Hinc Bruta nequeunt per ideam opperari. an vero exemplar, sive idea in mente formali, sive obiectivo consistat, difficultas est parum utilis, nec placet in ea immorari.

CAPVT. VIII.m

De Causa Finali.

QVÆSTIO. I.a

An Finis sit vera Causa realis?

Quotuplex sit Finis exponitur.

§. I.

Finis ex communi deffinitione est id cuius gratia aliquid fit, sive propter quem assequendum caetera fiunt. Alius autem dicitur finis cuius gratia, et alius finis Cui. Finis cuius gratia est bonum illud, cuius intenditur assecutio. Finis Cui est subiectum, cui bonum concupitur. ideo sanitas intenta est finis cuius gratia, subiectum vero, cui sanitas desideratur, nuncupatur finis Cui.

Attamen divisio haec non est in duplicem finem adequatum; sic enim constitui debet ex sanitate intenta, et persona, cui intenditur: quia nec sola persona amata, nec sanitas se sumpta movent ad apperenda, quae ad sanitatem conducunt: bene tamen persona ut sananda, in qua utrumque relucet. Rursus dividitur finis in formalem, et obiectivum, sive in

finis quo et finis cui. ille dicitur assecutio boni: hic autem bonum ipsum assequutum v.g. Visio beata, qua Deum assequimur, finis formalis nuncupatur; Deus autem finis obiectivus.

Denique dividitur finis in ultimum, et non ultimum. Ultimus dicitur, qui ad nullum alium ordinatur. [redacted] Non ultimus autem, sive intermedius ille est, qui licet aliquam habeat bonitatem propter se appetibilem, adhuc sub alia consideratione ab alio subordinatur. Supposita solus Deus dici valet finis ultimus, quilibet autem alius non ultimus, sive intermedius.

Assertio nostra.

§. II.

Finis est vera causa realis. Suadetur: Finis vere et realiter causat: nam enim finis quod movet voluntatem ad illius assecutionem: ergo est vera causa realis. Probatur: a fine profluit effectus realis: ergo. Probatur antecedens: a bono siquidem absente provenit desiderium, et a praesente gaudium: gaudium autem et desiderium sunt effectus reales. Praeterea necdum dependet effectus a principio a quo fit, sed ab eo propter quod fit: sed propter talem causa efficiens est realis: ergo etiam causa finalis propter talem.

Obiicies 1o Causa non existens non est vera causa realis: sed finis non existit dum causat: causat enim ut apprehensus: ergo. — Distinguo maiorem: Causa non existens physice nec intentionaliter, concedo: physice, praecise, nego maiorem. Ita quidem finis non causat nisi intentionaliter, movendo scilicet voluntatem: sufficit quod existat in apprehensione, sive quod eius bonitas sit apprehensa.

Replicabis: Quod existit tantum intentionaliter solum existit per rationem: sed quod tantum per rationem existit non causat realiter: ergo

= Conc. maiori, nego min: quia licet existentia sit per rationem, illud tamen quod sic existit est quid reale: ad modum quo res possibilis a nobis apprehensa realis est, tamen non per rationem sit existens.

Instes: Mons aureus ut sic potest movere voluntatem, est causa finalis: et tamen nullam habet realem bonitatem qua realiter influat in effectum: ergo. = Dic montem aureum non movere voluntatem prout dicit naturam auri identificatam cum natura montis, sed per ipsas reales naturas, alias ficte identificatas.

Obiicies 2o. Finis non est principium: sed causa realis est principium, ut constat ex eius deffinitione: ergo. = Dic finem in intentione esse priorem suo effectu, et sic esse principium illius, licet aliunde respectu causae efficientis dicatur finis. = Obiicies 3o. Causalitas finis est methaphorica: ergo finis non est vera causa. = Dic causalitatem finis quia intentionalis communiter dici methaphoricam comparative ad causalitatem phisicam: in se tamen est proprie realis, ut fusius constabit ex dicendis.

QVÆSTIO IIa.

Quænan sit Ratio formalis finaliçandi in actu primo?

Mittuntur aliqua, et Refferuntur Sententiæ.

§. I.

Causae finalis habere rationem boni inde constat quod nemo intendens in malum operatur. Quapropter licet plurimi videantur malum appetere, ipsi tamen

appetitur sub ratione boni. Cui q ob nimiam virtutis exoptat illas de fine virtutis appetit, consequenter sub ratione boni; itaque difficultas est, an quod finis constituit in ratione causae sit bonitas apprehensa, vel apprehensio bonitatis. ~

Prima sententia propugnat apprehensionem sive cognitionem boni esse rationem formalem finalizandi in actu primo. ita Avicena, Loncinas, Capreolus, Medina, et alii. Secunda affirmat rationem formalem finalizandi esse bonitatem finis; apprehensionem vero prae conditionem et applicationem causae finalis. ~

Assertio nostra.

§ II.

Ratio formalis constituens finem in actu primo non est apprehensio bonitatis, sed bonitas apprehensa. Suadetur ratione: illud constituit finem in ratione causae, quod voluntatem allicit ad sui assecutionem: sed non allicit voluntatem apprehensio bonitatis, sed bonitas apprehensa: ergo. Probo minorem: illud allicit voluntatem ad sui assecutionem, quod voluntas allecta assequi intendit: sed voluntas non intendit assecutionem apprehensionis, sed bonitatis apprehensae: ergo. ~

Confirmatur: id constituit finem in ratione causae, quod ipsum constituit appetibilem: sed finis non constituitur appetibilis per apprehensionem bonitatis, sed per bonitatem apprehensam: ergo. Probo minorem: per illud constituitur finis in ratione appetibilis, cuius possessione satiatur appetitus: sed non satiatur possessione apprehensionis, sed bonitatis apprehensae: ergo. ~

Dices bonitatem allicere et movere voluntatem ut quod; apprehensionem vero esse rationem sub qua: quia licet voluntas appetat bonum; illud tamen appetit ut apprehensum. — Sed

adhuc perpendet ratio suprafacta: Voluntas enim non intendit executionem boni nisi quatenus illi conveniens, sed non quatenus apprehensum, sed quatenus bonum est illi conveniens: ergo. Quis enim dicet quod sanitas est conveniens infirmo quatenus apprehensa et non quatenus bona: ergo.

Secundo: Voluntas fertur in bonum sub ratione boni: ergo ratio boni est ratio sub qua motiva voluntatis. Probo antecedens: Voluntas fertur in bonum quatenus eius ratio appetitur: sed ratio sub ratione boni: ni dicas aut exempli gratia sanare quatenus apprehensum et non quatenus bonum et utile: ergo. — Denique: illa est ratio formalis sub qua finalizandi cuius gratia agens opperatur: sed dives quidem non laborant nec opperantur gratia apprehensionis auri, sed bonitatis et convenientiae quam illis affert quatenus possessum: ergo.

Dices 1º: rationibus suprafactis unice probari bonitatem quatenus talem esse principium radicale finalizandi, non vero proximum et formale: Stat ergo quod apprehensio boni sit proxima et formalis ratio finalizandi. — Sed contra: nam ratio proxima finalizandi, et movendi appetitum debet esse in linea appetibili: sed bonum quatenus tale est in linea appetibili, non autem quatenus apprehensum: sic enim attinet ad lineam intelligibilem: ergo.

Patet impugnatio ex Divo Thoma 1a parte quaestione 8 articulo 1º sic aiente: id quod apprehenditur et appetitur est idem subiecto: differunt tamen ratione: apprehenditur enim quatenus sensibile et intelligibile, appetitur vero quatenus est conveniens aut bonum; diversitas tamen rationis in obiectis requiritur ad diversitatem potentiarum non autem materialis diversitas.

Dices tertio in rationem probationis: Sanitas quidem movet voluntatem quatenus conveniens et utilis infirmo: sed non

est ẽtlis et ɔveniens nisi quoad esse phisicũ, sive ut phisice existens: q ꝫ movet ut phisice existens, qd ñ dicimus, ꝫ nulla est ratiõ probva — Distingo maj: ut ɔveniens et ẽtlis ɔveniẽtiã et ẽtlitate assequibili, ɔcedo: assecuta nego maj et distincta minori, nego ɔsegg.

Infirmus g fert desiderio in sanitatẽ quoad esse phisicũ; ñ quidẽ possesũ et assecutũ sd assequibile: bonũ siquidẽ assecutũ ñ movet desideriũ sd ɔplacentiã et gaudiũ. Porro ut sic in sanitatẽ tendat infirmus ñ requirit qd illa phisice existat, sd qd illi ut assequibilis repraesentetur: ex hoc enĩ apparet sanitas ut ɔveniens ñ quidẽ ɔveniẽtiã assecuta, sd mediis ɔvenientibus assequibili.

Solvuntur Contraria.

§ III

Arguis 1º ex Angelico D. 1a pte quaestione 8 articulo 1º ad 1ũ: appetibili ñ accidit esse apprehensũ per se ꝫ intellectũ, sd per accĩ ɔverat. Ergo appetibile ñ movet appetitũ, nisi in quantũ est apprehensũ. Unde differentiae apprehensi sunt per se differentiae appetibilis. Unde potentiae appetitivae distinguuntur per differentias apprehensorũ, sicut per propria obiecta.

Dicendũ Divũ Thomã tantũ sentire apprehensionẽ boni esse ɔditionẽ per se et ñ per accidens requisitã, ut bonũ apprehensũ moveat appetitũ, simulq ut diversa bona diversificent potentias appetitivas. Ɔstat expositio haec illius mente quaestione 22 de veritate articulo 4 in solutione ad 1ũ. Ubi asserit qd voluntas ab appetitu sensibili ñ distinguitur directe per hoc qd est sequi hanc ꝫ illã apprehensionẽ, sd quasi ex ɔsequenti.

Item quæstione 25 de veritate articulo 1º ad 6um ibi ergo ait quod diversitas apprehensionum per accidens se habere ad appetitivas vires distinguendas, nisi diversitati apprehensionum diversitas apprehensorum coniungeretur. Et quod diversitas boni apprehensi de formali se habet ad potentias appetitivas diversificandas, tamensi ob consonantiam apprehensionum cum bono apprehenso similiter diversitas indirecte ex apprehensionum diversitate inferatur.

Arguens 2º: illa est ratio formalis finalizandi et movendi voluntatem per quam actus voluntatis specificantur et distinguuntur; sed hoc habent per apprehensionem boni, et non per bonum apprehensum: ergo. Probatur minor: idem met bonum apprehensum ut præsens causat gaudium, et ut absens desiderium: sed actus isti specifice distinguuntur: ergo hoc habent per diversas apprehensiones, secus autem per bonum apprehensum, quod idem est quantumvis diversimode apprehendatur: ergo.

Concessa maiori, nego minorem. Ad probationem distinguo maiorem: idem met sub diverso respectu, concedo: sub eodem, nego maiorem, et minori concessa, nego consequentiam: ratio obiectiva voluntatis non est bonum absolute et veluti materialiter acceptum, sed sumptum respective et formaliter, prout scillicet diversimode convenit appetenti: cum idem met bonum diversimode conveniat ut absens ac ut præsens diversitas actuum a bono desumitur tanquam a ratione formali diversimode movente, ab apprehensione vero tanquam a proponente et applicante.

Replicabis: quod bonum sit absens vel præsens habet ab apprehensione: sed specificat ut absens aut præsens: ergo apprehensio est ratio specificandi. Distinguo maiorem: habet applicative, concedo: formaliter, nego maiorem. Nam licet apprehensio

repraesentat bonum ut praesens, ut quatenus cognoscit ipsum praesentiam quam habet, ut quatenus falso applicat quam non habet, ipsa tamen praesentia formaliter se tenet ex parte boni applicativè autem ex parte apprehensionis.

Replicabis 2°: idem bonum quod specificat voluntatem Angeli specificat etiam voluntatem hominis: ergo diversitas utriusque voluntatis desumi debet a diversa apprehensione qua bonum proponitur et repraesentatur: = Rursus: appetitus rationalis et sensitivus distinguuntur, quatenus ille ut potentia immaterialis ab obiecto immateriali, hic autem a materiali specificatur: sed quod obiectum sit immateriale habet ab apprehensione illud abstrahente a materia: ergo.

Ad 1um distinguo antecedens: idem materialiter, concedo: formaliter, nego antecedens: nam voluntas Angeli perfectius attingit bonum quam voluntas hominis: ad hoc autem sufficit quod intelligentia cognitio applicet ipsum bonum sub esse perfectiori ac applicat voluntas hominis. = Ad 2um dico appetitum rationalem specificari ab immaterialitate obiecti radicaliter sumpta, quae est ipsa ratio boni quae abstrahitur, non vero ab immaterialitate formaliter accepta pro statu scilicet quem habet obiectum in intellectu ipsum ut universale recipiente.

Argues 3°: illa est ratio formalis finalizandi per quam obiectum constituitur appetibile: sed ita constituitur per apprehensionem: ergo. Probatur minor: quia malum apprehenditur ut bonum appetibile constituitur: sed hoc habet per apprehensionem: ergo. = Distinguo maiorem: per quam constituitur appetibile formaliter, concedo: applicativè, nego maiorem. Apprehensio autem solum habet falso applicare bonitatem obiecto illam non habenti: hoc vero non constituitur appetibile per applicationem bonitatis sed per ipsam bonitatem applicatam tanquam per rationem formalem.

Arguet 4°: Apprehensio non est mera conditio ad finalizandum: ergo est ratio formalis. Probatur antecedens: pura conditio supponit causam

in actu 1º constituto: sed apprehensio non supponit finem in actu 1º: ergo bonum non habet virtutem movendi nisi ut apprehensum: ergo. — Nego ant: Ad probationem distinguo majorem: Sua conditio spectans ad actum 1um, concedo: ad 2um, nego maj. et concessa minori, nego conseq.

Apprehensio ergo bonitatis, sive finis necessario requiritur ut finis causet, sed ergo ut possit causare: ideoque est conditio, sive requisitum se tenens ex parte actus 1i sicut existentia respectu causae efficientis. Conditiones autem se habentes ex parte actus 1i non supponunt sed concomitantur causam in actu 1º. Adhuc tamen dicere possumus apprehensionem supponere finem constitutum in actu 1º causandi quatenus illi nullam confert virtutem ut causet, non vero quia ipsam praecedat apprehensionem.

Argues 5º: Causa ut talis est prior suo effectu: sed finis solum est prior in apprehensione: ergo solum in apprehensione est causa: ergo apprehensio est ratio formalis causandi. — Nego distinguo conseq: non prioritas ad causandum requisita in eo stat quod causa habeat virtutem a qua effectus dependeat: finis autem non accipit ab apprehensione similem virtutem, et si illam non habeat nisi in apprehensione, sicut causa efficiens non mutuat virtutem ab existentia licet illam non habeat quin existat.

Argues denique: actus odii respicit malum sub ratione mali: et tamen est actus voluntatis: ergo non omnis actus voluntatis fertur a bono tanquam a causa finali: igitur falso asseritur causam finalem esse bonum sub ratione boni. — Distinguo maj: respicit malum propter bonum, concedo: propter ipsum malum, nego maj, et, concessa minori, nego conseq. in tantum enim aliquis odio habet malum in quantum amat bonum. Quapropter et non

Odiu respiciat malu velut immediatu obiectu, motivu tamen semper est bonu.

Replicabis: Dæmones appetunt peccatu quod est iniuria Dei: sed prout sic est malu: ergo appetunt malu sub ratione mali: hoc movet illoru voluntatē. — Dic Dæmones non appetere peccatu prout est iniuria Dei præcisè, sed quatenus ex tali iniuria resultat vindicatio quædam, quæ est bonu intendunt: Deu enim tanquam inimicu habent.

Ex dictis colliges apprehensionē esse puram conditionē, sive applicationē causæ finalis ad causandu ex quo nequeat causare nisi sit apprehensa. Rursus colliges ipsam apprehensionē ergo movere voluntatē prout importat propriā rationē boni, secus autem quatenus repræsentatio est bonitatis.

QVÆSTIO. III.ª

Quænam sit Causalitas Finis?

Duplex oppinio apponitur, et reijcitur.

§. I.

Triplex in hac re circunfertur principalis oppinio. Prima asserit causalitatē finis esse quoddam esse intentionale voluntati impressu a fine quo illa allicitur et inclinatur in bonu. Attamen oppinio hæc ~~ex hoc~~ nobis probari potest ex ~~eo~~ quo nulla sit causa efficiens producens esse intentionalis: illud enim nequit a

a voluntate effici, ut pote eius actus praecedens. Rursus nec fieri valet ab apprehensione se habente tanquam pura conditio ad finalizandum: nec ab ipso fine; nam causa finalis fundatur in efficienti: ergo nulla est causa efficiens talis esse intentionalis.

Secunda oppinio, eaque celebris apud recentiores Thomistas asserit ipsum actum voluntatis prout a voluntate esse huius causalitatem, et prout a fine causalitatem esse causae finalis. — Sed et modus iste oppinandi ita efficaciter reicitur: actus voluntatis est effectus finis: ergo non est eius causalitas. Probo ans: voluntas ellicit praedictum actum ut mota a fine: ergo est effectus finis.

Deinde: omnis actio humana est propter finem (ita Divus Thomas 1a 2ae quaestione 1a articulo 1o in corpore): sed actus voluntatis est actio humana: ergo est propter finem: ergo a fine deppendet: ergo est eius effectus. — Denique: voluntas opperatur ut mota et excitata a fine: ergo causalitas finis intelligitur pro priori ad opperationem voluntatis: sed actus voluntatis non intelligitur pro priori ad talem opperationem, imo est ipsa opperatio voluntatis: ergo.

Tertia oppinio panditur, et defensatur.

§ II.

Causalitas finis consistit in quadam motione, qua finis excitat et movet voluntatem. Suadetur: illa dicitur causalitas finis, qua ille suum effectum producit: sed producit excitatione et motione voluntatis: ergo. Probo minorem: actus voluntatis

est effectus finis: sed finis producit actum voluntatis per motionem et excitationem: cum voluntas agat ut mota a fine, vel quia a fine movetur: ergo.

Confirmatur: voluntas movetur et excitatur a fine: sed talis motio est finis causalitas: ergo. Maior est inegabilis: nemo siquidem inficiatur voluntatem moveri a fine ut eliciat actum amoris. Probo minorem: praedicta motio et excitatio est actus secundus causae finalis: cum per illam moveat bonum de posse excitare et movere ad movendum et excitandum: sed actus secundus causae finalis est eius causalitas: ergo. = Explicatur: bonitas attractiva et motiva est finis ut potens causare: ergo bonitas ut movens et attrahens est finis ut causans: ergo attractio et motio est eius causalitas.

Dices: praedictam motionem nihil aliud esse praeter ostensionem bonitatis: hanc autem non esse finis causalitatem sed applicationem ad causandum. = Contra: quia praedicta motio et excitatio supponit applicationem et ostensionem bonitatis: prius enim est quod bonum ostendatur voluntati quam quod illam moveat et excitet. Deinde: quia multoties bonum ostenditur: voluntas autem ob indispositionem et inclinationem in malum immota manet et inexcitata.

Dices 2º: Causa finalis est omnium prior: ergo quilibet effectus prius est a causa finali: sed actus voluntatis est effectus finis: ergo actus voluntatis prius est a fine quam a voluntate: subindeque prout a fine valet esse huius causalitas. = Concedo antecedentem, nego consequentiam et distinguo subsumptum: est effectus mediatus, concedo: immediatus, nego subsumptum et consequentiam. Etenim cum actus voluntatis proveniat ab illa ut mota a fine necessum est quod sit effectus mediatus causae finalis, descendens quidem a fine media

voluntate: hoc autem sufficit ut actus voluntatis non sit prius a fine quam a voluntate.

Replicabis: ex hac solutione tantum sequitur quod actus voluntatis prout in executione non sit prius a fine quam a voluntate: non tamen prout in intentione: quod satis ut intentio valeat esse causalitas finis. — Dicendum tamen actum voluntatis prout in intentione solum intelligi tanquam effectum possibilis et in executione ponendum per voluntatem ut motum a fine: hoc autem insufficiens est ut sit causalitas finis, quum huius causalitatem cum effectu confundat.

Reffelluntur Opposita.

§. III.

Argues 1º ex D. Thoma quaestione 22 de veritate articulo 2º in corpore: Sicut influere causae efficientis est agere, ita influere causae finalis est appeti et desiderari. Sed appeti et desiderari est actus voluntatis: ergo influere causae finalis est actus voluntatis, influere autem est eius causalitas. — Dicendum cum Thoilano Diaz causalitatem finis esse appeti et desiderari virtualiter et initiative, quatenus dum voluntas excitatur a bono initiatur illius desiderium aut gaudium. Hoc autem in sensu intelligendum est Angelicus Doctor.

Argues 2º: illa est finis causalitas qua reducitur finis de actu 1º ad 2um: sed hoc habet per actum voluntatis quo finis appetitur et amatur: ergo. Probatur minor: finis constituitur in actu 1º per esse amabilem et appetibilem: sed de esse amabili et appetibili reducitur ad actum 2um per actum quo appetitur et amatur: ergo. — Concessa maiori, nego minorem: Ad probationem

distingo maj: per esse amabile et appetibile intrinsece, concedo: extrinsece, nego maj et distinguo min: de esse amabili et appetibili extrinsece, concedo: intrinsece, nego min et conseq.

Vt argumento occurras duplex est appetibilitas distinguenda. Alia intrinseca, quae est ipsius boni ut potens movere voluntatem in quo stat finis in actu 1°: alia extrinseca consistens in passiva capacitate ut bonum ipsum denominetur amatum sive appetitum. Appetibilitas quae intrinseca reducitur ad actum 1um per actualem motionem et excitationem tanquam per propriam finis causalitatem, extrinseca vero per actum quo bonum amatur et appetitur, qui quidem causalitas est voluntatis, effectus autem causae finalis.

Argues 3°: Causalitas finis est qua finis trahit ad se voluntatem: sed illam trahit per amorem: ergo. Probatur min: voluntas fertur ad finem per amorem: sed trahitur pergendo fertur: ergo. — Distinguo maj: trahit ad se in genere causae finalis, concedo: efficientis, nego maj et distinguo min: trahit in genere causae finalis, nego min: in genere causae efficientis, nego suppositum. Vel per probationem distinguo maj: fertur in genere causae efficientis, concedo: finalis, nego maj, et concessa minori in sua distinctione, nego conseq.

Igitur ut voluntas moveatur a fine minime requiritur quod eliciat actum amoris: hic enim profluit ab illa tanquam a causa efficiente, sed satis est quod per bonum ipsum, veluti simpatice moveatur, provocetur ad propriam eliciendam causalitatem, amorem scilicet, aliàs confunderetur causalitas causae finalis cum causalitate efficientis, ejusque effectu finis cum ejus causalitate.

Replicabis: sicut intellectus habet res ad se, ita voluntas fertur a rebus: sed intellectus habet res ad se per intellectionem: ergo voluntas fertur a rebus per amorem: — Probatur: voluntas mota et excitata a fine est inclinata ad illum: sed non est inclinata nisi per actum amoris: ergo. Probatur minor: nequit enim intelligi inclinata nisi per actum ab ipsa elicitum: hic autem est actus amoris: ergo. ~

Ad hanc aliud dicens, distinguo sequens: fertur a rebus per amorem in genere causae efficientis, concedo: in alio, nego sequelam. Dico quod voluntas feratur efficienter a rebus per actum ab illa profluentem in quo assimilatur intellectui habenti res ad se: attamen in genere causae finalis fertur a rebus quatenus per illarum bonitatem movetur et excitatur ad amorem. Motione quidem et excitatione praedicta actum praeveniente. ~

Ad hanc dicta maiori, nego minorem: quia inclinatio voluntatis sicut et illius motio sive excitatio in hoc dumtaxat consistunt quod bonitate proposita, voluntas ob simpatiam cum bono velut provocetur et invitetur ad illud prosequendum: illud tamen non prosequitur nisi per actum similem provocationem et invitationem subsequentem. ~

Instabis: nequit voluntas moveri a fine, quin finis aliquid addat voluntati: sed motio illa, sive excitatio nichil addit voluntati: ergo. Probatur minor: praedicta siquidem motio nec in voluntate ponit actum amoris, nec illi imprimit aliquid esse: nisi dicas subsistere in obiectivo: ergo. — Nego maiorem: quia ut voluntas excitetur a bono sufficit simpatia et naturalis [ad illud propensio]. Nec quod aliqua qualitate ab illo profluente. Admodum quo dum aliquis poculo vini invitatur manet quidem provocatus et excitatus ad bibendum, quin invitans aliquam qualitatem imprimat invitato. ~

Instabis: finis creatus alitr movet ac increatus: sed hic movet per Causalitatem distinctam: ergo ille per distinctam. Ny sic: sed motio et excitatio non distinguitur a fine creato, bene tamen actu amoris: ergo. — R: Causa identificans suam causalitatem evadit infinita: ergo finis nequit identificare suam Causalitatem: sed identificat motionem et excitationem: ergo. ∾

Ad 1m, concesso praemissis, nego consequentiam: in eo siquidem stat finis dist. quod diversitas quod increatus necessario rapit et sanat appetitum: Creatus autem nec illum sanat nec necessitat. — Ad 2m dic finem habere esse imperfectum et pote tantum existens in intentione: ideoque et si identificet causalitatem, infinitus non importat perfectionem. Et in materia identificante Causalitatem quin infinita evadet ob eius imperfectionem

Ex dictis colliges omnes actus voluntatis a fine provenire: nullus quippe designabitur qui a voluntate non proveniat ut a fine mota et excitata. Attamen ut dignoscantur species qua praedicti actus ab ipsa voluntate profluunt.

Argues demum argumento quodam principali: Repugnat causalitas alicuius causae absque eo quod excitet eius effectum: sed data motio et excitatio causae finalis quin eius effectus excitetur: ergo. Probatur minor: posita simili motione et excitatione potest voluntas non ellicere actum amoris: alias non esset libera in amando: sed actus amoris est effectus causae finalis moventis et excitantis: ergo. ∾

Ad argumentum dic effectum immediatum finis excitantis et moventis esse quendam actum inefficacem voluntatis, qui solet Velleitas nuncupari: hic autem necessario sequitur ad praedictam motionem et excitationem: nec obest quod multoties

finis proponatur. quin voluntas praedicto velleitatem eliciat: hoc enim eo provenit quod finis tunc non exercet eius causalitatem ob indispositionem voluntatis nimis ad aliud obiectum inclinatae.

Igitur effectus immediate a fine productus et cum eius causalitate necessario connexus est velleitas illa, sive actus inefficax: mediante autem subsequuntur simplex complacentia boni, intentio assequendi, electio mediorum, illorum executio, demumque finis intenti possessio et fruitio.

CAPUT ULTIMUM.

De causis per Accidens.

§ I.

De Fato.

Fatum esse inevitabilem causam rebus creatis necessitatem inducentem antiqui proponebant Philosophi asserentes adeo res omnes esse fato subiectas ut e medio tollerent humanam libertatem. Hoc tamen tanquam vanum figmentum omnes RR. reiciunt: nemo siquidem non experitur se pro libito plurima operari aliorum quoque operationem suspendere. Hac igitur reiecta cogitatione sic fatum solet ex Divo Thoma definiri: Ordinatio causarum secundarum ad effectus a Deo praevisos.

Porro ordinatio haec bifariam potest considerari: vel enim accipitur pro rerum ordinatione activa existente in mente Dei quo in sensu dicitur Providentia: vel prout similis ordinatio est in ipsis causis

a Deo ordinatis: Sic autem dicitur fatum. Nota tamen quod licet causae mutabiles sint in se effectusque contingenter producant, prout tamen ordini illi divinae providentiae subjiciuntur immobiles sunt et nullatenus contingentes: quippe decretum et ordinatio divina est undequaque infrustrabilis.~

Dices: Ordinatio causarum non est causa: sed fatum est causa: ergo non stat in praedicta ordinatione. — Dico ordinationem causarum concretive sumptam pro ipsis nempe causis ordinatis esse fatum. Nec vos terreat Divus Augustinus fatum appellans aversandum nomen fati: loquitur enim de fato prout ab antiquis accepto.~

§. II.

De Fortuna.

Plurima mentiuntur de fortuna Poetae: illis tamen omissis, ita apud Philosophos definitur: Causa efficiens per accidens in his, quae raro contingunt ex electione. Causa enim quae aliquos effectus ex electione et intentione producens alios vero inopinatos efficit fortuna nuncupatur. Igitur inventio thesauri dicitur effectus fortuitus respectu terrae fodientis: thesaurum autem discooperiens nuncupatur fortuna. Vulgus autem effectus fortunae fortunam nuncupare consuevit.~

§ III

De Casu.~

Casus parum differt a fortuna; definitur autem: Causa efficiens per accidens in his, quae raro contingunt sine electione. Id quod in irrationalibus sine electione quidquam operantibus dicitur casus, in rationalibus nuncupatur fortuna. Ex dictis autem duo infertur. 1. nullam praecedere in causa cognitionem respectu effectus casualis aut fortuiti. Hinc ortum ducit illud Philosophi: Ubi magis de fortuna ibi minus de intellectu, merito quod simplices aut ignari fortunati dicuntur. 2dus infertur Deum nil fortuito aut casu operari sed potius omnino expers ignorantiae.~

LIBER IIII.

PHISICORUM.

Causis simulque principiis entis naturalis expositione persoluta, de illius accessionibus Aristotelicae methodi insequentes libet nunc pertractare. Motus igitur quia praecipua entis naturalis affectio primus sibi vendicat locum. Secundum vero actio et passio, sive indistincte, sive a motu inseparabiles. Postremum denique agendum de infinito: ex quo motus sit de numero quantitatis in quarum definitione ergo infinitum cadit.

CAPUT UNICUM.

De Motu, Actione, Passione, et Infinito.

QUÆSTIO I.ª

Quaenam sit Deffinitio Motus, eiusq. Deffinitum?

Prior pars exponitur.

§. I.

Nonnulli existentiam motus negavere: Marii tamen, velut experientia firmi caeteri omnes amplectuntur: ex quo plurima corpora moveri videantur

Subiecta peculiare quae motui ad oculum peragant. Missa igitur motus existentia, sic definitur ex Philosopho: Actus entis in potentia, prout in potentia. Per esse actum convenit cum forma a qua per caetera differt: motus enim ita subiectum perficit, ut illud relinquat in potentia ad terminum per motum adquirendum: forma autem est terminus per motum acquisitus.

Attamen, ut definitio caleat, lapidis elucidatur exemplo: sic enim priusquam moveatur est in potentia ad motum, simulque ad huius terminum. Motus igitur lapidis est actus entis quod erat in potentia ad ipsum. Caeterum quia motus est fluxus et tendentia ad aliquem terminum, ita lapidem actuat, ut ipsum relinquat in potentia ad terminum assequendum. Hinc habes motum esse actum entis, qui taliter ipsum actuat, ut adhuc relinquat in potentia.

Dices 1o. Calor ut quatuor actuat subiectum, rursusque ipsum relinquit in potentia ad calorem ut quinque: quod est actus entis prout in potentia. Calori igitur convenit motus definitio. — Dic subiectum in potentia relinquere, quatenus omne imperfectum ad perfectum ordinatur, secus autem per modum fluxus, seu et tendentiae ad terminum. Porro actuate subiectum tanquam via, seu et tendentia specifica est motus natura. Et hoc sensu accipi debet eius definitio.

Dices Secundo: Corruptio formae, remissio qualitatis, et quantitatis imminutio sunt vere motus: et tamen eis non convenit definitio apposita: ergo diminuta. — Dicito praedictas mutationes non esse motus proprie et positive, sed privative duntaxat: quippe subiectum positive non actuant, sed actu privant: subindeque reiiciuntur per particulam illam: Actus entis in potentia. Nec facit quod a Philosopho ad explicandum motum tanquam exempla adducantur: in exemplis enim non spectatur veritas, sed similitudo.

Posterior pars Disputationis resolvitur.

§. II.

Pro resolutione claritate notandum motum 1º dividi in successivum et instantaneum. Successivus dicitur, qui non perficitur in instanti: instantaneus vero, qui unico instanti perficitur. Hic autem subdividitur in materialem et spiritualem. ille est, qui a materia quoad esse deppendet, ut generatio substantialis. Spiritualis autem ut tantum a materia deppendet quoad modum, sive statum, ut intellectio humana in statu immersionis in materia, ut nullomodo deppendet a materia, ut volitio, sive intellectio Angelica.

His positis, nulli dubium est motum successivum esse praedictae definitionis definitum. Aliquantulum tamen propugnatur an conveniat motui instantaneo, simulque intentionali. Assero autem motui intentionali non convenire. (talis est actus intelligendi, volendi, et sentiendi: Coeteri enim dicuntur motus naturales, ut generatio, Augmentatio, &a.) Suadetur assertio: Nam subiectum motus imperfecte per motum, perfecte autem actuatur per terminum: sed per motum intentionalem, et non per terminum perfecte actuatur illius subiectum: intellectus enim adequate perficitur per intelligere, et voluntas per amare: ergo.

Assero secundo definitionem motus proprie convenire mutationi instantaneae naturali: generatio enim substantialis sic actuat subiectum, ut in potentia ad ulteriorem actum relinquat: sed est motus instantaneus: ergo. Maior probatur: Nam generatio substantialis materiam actuat per modum prioris formae: ergo illam relinquit in potentia ad formam.

Dices 1º in prima assertione: intellectio est productiva verbi: ergo est actus relinquens

intellectus in potentia ad actum ulteriorem: sed in hoc stat ratio motus: ergo. — Dic supposita distinctione intellectionis a verbo mentis, hoc non esse actum intellectus activè intelligentis, sed ipsius objecti passive intellecti: propterea nequit intellectio relinquere intellectum in potentia ad ulteriorem actum. ∾

Dices secundò contra 1am assertionem: in instanti generationis est forma in materia: ergo generatio non relinquit materiam in potentia ad illam: ergo ei non convenit ratio motus. — Concesso antecedenti, distinguo consequens: in potentia phisica, concedo: methaphisica, nego 1am et 2am consequentiam: quia licet forma sit in instanti generationis in materia; haec tamen sine forma intelligitur pro aliquo priori naturae, quod sufficit ut sit in potentia methaphisica ad illam. ∾

QVÆSTIO II.a

An Actio, et Passio realiter inter se; utraq. autem a Motu distinguatur?

Declaratur titulus, et referuntur Sententiæ. ∾

§. I.

Loquimur de actione transeunte, quae nunquam est sine motu et Passione: nam callefactio nunquam est sine fluxu et tendentia ad Calorem, in quo motus natura relucet, nec ergo est absque lenti alteriusve immutatione combustibili, in quo stat conceptus Passionis. Inquirimus ergo an entitas illa, quae ignem ad agendum determinat, a Motu et Passione nuspiam explicati realiter distinguatur. ∾

S exttuplex in hac re circumfertur opinio. Prima distinctio

nis formalis ex natura rei admittere conatur inter actionem, motum, et passionem. Sic Complutenses, Lerma, nonnullique ex recentioribus Thomistis, quibus alibi praedicta distinctio displicuit. Secunda distinctionem modalem. Tertia entitativam. Quarta actionem et passionem invicem non distingui, utramque tamen esse a motu distinctam realiter. Quinta censet utramque cum motu identificari, invicem quoque distingui: haec tamen exorta est, nobisque prorsus imperceptibilis. Postrema denique nullam realem distinctionem inter actionem, motum, et passionem cognoscit; tenet autem per rationem distingui.

Assertio nostra.

§. II.

Inter actionem, motum, et passionem nulla intercedit distinctio realis: eadem quippe entitas calefactionis, sive ebullitionis, actio est prout egreditur ab igne, passio autem, quatenus recipitur in ebullibili, illud quod physice immutat; motus vero secundum quod est fluxus et tendentia ad terminum productum: nulla quoque adest necessitas ut tria relata sint triplex realis entitas.

Confirmatur: Passio ab actione distincta vel foret tamen per illam productum, vel fieri et influxus in terminum productum: neutrum dici valet: quoque ab actione non distinguitur. Utrumque pariter manifestum videtur: Prima quidem, quia passio est id quo terminus est in passo: quod non est tantum actionis. Secunda vero, quia unicus terminus nequit habere duplex fieri, nec duplicem influxum: hoc autem accideret semel ac passio ab actione distincta foret fieri et influxus in terminum. ergo.

Solvuntur argumenta.

§. III.

Arguunt 1º: Actio, motus, et passio pertinent ad diversa praedicamenta: motus enim spectat ad praedicamentum sui termini; actio autem et passio speciale praedicamentum constituunt: sed eadem entitas ad diversa praedicamenta non spectat: ergo. Minor probatur: Quae ad diversa attinent praedicamenta,

genere differunt; cum praedicamenta sint suprema genera: sed quae genere differunt non sunt eadem entitas: ergo. Probatur minor: quia, quae genere differunt necesse est, quod etiam specie et numero differant: ergo.

Argumentum hoc solum in superioribus manet; caeterum quia tamen superioribus illud proponere placuit, concessa maiori, nego minorem: ad probationem distinguo maiorem: differunt genere formaliter et metaphisice, concedo: phisice et realiter, nego. Et distincta minori, nego consequentiam. Ad probationem dic ex distinctione generica non colligi numericam et entitativam, dummodo illa sit praecise nostro conceptu. Alias ex distinctione specifica animalis a rationali numericam distinctionem colligere liceret.

Replicabis: Plus distinctionis importare, quae generice quam illa quae numerice differunt: sed quae differunt numerice realiter distinguuntur: ergo. = Distinguo maiorem: plus distinctionis sumpta pro dissimilitudine, concedo: sumpta pro carentia identitatis, nego: quia distinctio generica sicut et specifica stat in diversitate et formali dissimilitudine, non vero in materiali et entitativa distinctione: cum non sit idem res generice aut specifice summere, ac entitative et materialiter accipere.

Argues 2°: Actio et Passio fundant distinctas relationes: illa scillicet relationem Paternitatis; haec autem filiationis: ergo realiter distinguuntur. = Nego consequentiam: quia ~~ad distinctam~~ eadem entitas distincta fundet relationes sufficit praecise diversas formalitates diversa connotata respicere. Ut in albedine fundante relationem similitudinis et dissimilitudinis propter diversum respicit connotatum. Propterea quod Actio et Passio unice fundant tanquam connotatum a substantia genita et generante.

Hinc facile infertur nimia relata formaliter per intellectum

distinctioni: id enim satis evincunt rationes adversariorum; utrumque inde dicta quod diversis definitionibus definiantur. Nec illarum hoc solum impugnant ratione in contrarium adducta quæ subsequenti liber forma proponere.

Passum, et movile non distinguuntur formaliter: ergo nec motus et passio. Probatur antecedens: movile ut tale dicit formaliter esse subiectum receptivum motus: sed hoc dicit passum in esse tali: ergo. — Dicendum movile in esse tali solum dicere esse subiectum receptivum motus ut transitus est dumtaxat termini ad alterum; passum vero ex proprio et formali conceptu dicit esse subiectum motus ab agente: hoc ergo agens motum; secus autem illud in quo differunt.

QVÆSTIO III.ª

An actio transiens recipiatur in Agente, vel in Passo?

Nonnulla præmitto, et Sententias refero.

§. I.

Non asserimus actionem immanentem in agente subiectari, certo quia actio transiens in id tendit ut passum perficiat mediante motu recipiatur, nunc in ipso passo in quo est effectus per illam productus. Scito tamen actionem transeuntem materialiter sumptam ut fore accidens physicum subiectum inhæsionis exigere; secus autem si consideretur formaliter: ita enim unice importat conceptum tantum et egressionis ab eius principio.

Prima sententia defendit actionem transeuntem in agente subiectari. Ita quamplurimi cum Scoto et Rubiena. Secunda tuetur subiectari in passo. Sic Doctor Eximius, Cui fere

Omnes ferme subscribunt; ex Nostris autem Eminentissimus Aquirre et illustrissimus Moneta. Utraque autem oppinio in Scola thomistica observatur. tertia denique proponitur in termino subiectivo. Pro hac autem plurimi recentiores nostrae familiae moderni; Nobis autem oppinio placet eximii Doctoris.

Assertio Unica.

§. II

Actio transiens subiectatur in Passo: Huius oppinionis Patroni plura adducunt Angelici Praeceptoris testimonia; Contrariam alia quoque plurima; ea quae propter a mente tanti Doctoris perscrutanda abstinendum censui. Suadetur igitur assertio ratione: actio immanens recipitur in agente: ergo transiens subiectatur in Passo. Probo consequentiam: ideo est verum quod actio immanens ex proprio conceptu intus manet: sed transiens non manet intus, imo ad exteriora movetur, passum scillicet transit: ergo.

Confirmatur: Actio recepta in agente, manet in illo: sed actio transiens non manet in agente; nam conveniret illi esse immanentem: ergo. = Secundo: Passum patitur actionem: ergo illam recipit. = Dicunt Thomistae actionem immanentem eo a transeunte distingui, quod nullum effectum ad extra producat; bene tamen actio transiens; quod ergo hoc in agente subiectetur non infert convenire illi esse immanentem.

Contra: quia effectum ad extra producere, etiam convenit actioni formaliter immanenti: ipsa actio transiens non distinguitur ab immanenti ex quo effectum ad extra producat. Suadetur antecedens: Nam actio intellectus et voluntatis Divinae ad extra operatur: et tamen est actio formaliter immanens, solum quae virtualiter seu causaliter transiens, quatenus scillicet causat id quod transit ad extra: ergo effectum ad extra producere convenit etiam actioni immanenti: ergo ut sit formaliter transiens necesse est quod in passo subiectetur.

Dices: actionem transeuntem per se primario ordinari ad effectum extra producendum, sive ad aliquid extra perfi-

ciendi; immanens vero secundario et ex consequenti primario tangs in id tendit ut agens perficiat: sed g distinguitur, tamen si utraq in agente recipiatur. — Contra: si enj actio transiens ordinatur ad passi perficiendi subiectum debet in illo, quippe forma accidentalis recipitur in subiecto qd perficit ex respectu primario: solutio g, Machiclouia continuit intendens actione transeuntem in agente recessum primario ordinari ad passi perficiendi. ~

Deinde: quia actio exemplario recepta est effectus diffusio: sed diffusio effectus recipitur in passo: g. Probo min: in eo recipitur diffusio effectus in quo effectus qui diffunditur: sed hic recipitur in passo: g. — Urgetur: effectus diffunditur ab agente in passo: g diffusio est ab agente et in passo: sed diffusio est actio. ~

Solvuntur Opposita.

S. III.

Argues 1o: Quælibet forma recipitur in illo, cui communicat eius effectum primarium: sed actio communicat eius effectum primarium agenti: g recipitur in agente. Probatur minor: effectus primarius actionis est constituere agens: sed hunc effectum agenti communicat: g. — Confirmatur: actio est actus secundus agentis: g ipsum actuat et perficit agens qd in eo non recipitur: g. ~

Distinguo maj: cui communicat eius effectum primarium tanquam subiecto ~~a~~ in quo est, concedo: tanquam subiecto a quo est, nego maj: porro actio non communicat effectum formalem agenti, velut subiecto in quo sit, ut accidit in albedine respectu parietis, sed tanquam subiecto a quo est sive egreditur, ad qd satis est qd ab illo sit et egrediatur. ~

Ad confirmationem, concedo antecedens, distinguo consequens: actuat et perficit tanquam principium a quo, concedo: in quo, nego consequentiam. Nam perfectio agentis in hoc uno consistit qd agat et causet; ad hoc autem unice requi-

actionę intrinsece orīri ab agente, ipsum q́s de potentia ad actum reducere. = Re-
flictabis: constitutiuum est in constitutio: sed actio constituit agens actualiter causans: g.
= Distinguo maj: modo quo ipsum constituit, Concedo: alia, nego maj. Cum autem
actio ſ constitutiua agens actu causans quatenus ab illo egredi sufficiens est
quod egrediatur ab agente et sic illud constituet. Receptio q causalitatis impertinens
est, ut agens in actu causandi constituat.

Instabis: Nequit causalitas
constituere agens actualiter causans, quin illi uniatur: sed unio causalitatis cum subiec-
to est inhaerentia: forma siquidem accidentalis subiecto inhaeret per unionem cum
illo: g. = Dicendum causalitatem uniri agenti unione egressiva, quatenus scil-
licet ipsum in egressu perstringit, minime vero unione inhaesiva, quatenus in
ipso suscipiatur et maneat. in quo actio transiens utiq́s ab immanenti distingui-
tur.

Insurges: actio nequit constituere, nec denominare agens, quatenus
ab illo egreditur: g nec per unionem egressivam. Probas ans: actio prout denominans,
et constituens est causa; agens vero prout constitutum et denominatum est eius effe-
ctus: sed actio prout egreditur ab agente non est causa, nec agens effectus, imo econ-
tra: g. = Nego ans. Ad probationem, concessa maiori de causa formali, distinguo
min: non est causa formalis, sub diversa consideratione, nego: sub eadem, concedo min
et nego conseq.

Actio dupliciter potest considerari prout effective egreditur, si-
ve quatenus ab agente efficitur; vel prout in genere causae formalis agens de-
terminat ad agendum. in primo sensu est effectus agentis, in secundo autem
eius causa formalis: formaliter quidem: quia agenti non confert quod agens sit, sed quod actu
causet. Nota quae diximus de forma respectu materiae de mutua utriusq́s cau-
salitate disserentes.

Arguet 3°: agens intrinsece mutari per actionem: sed

nequit intrinsece mutari nisi per formam intrinsecam illi, ut patet in quavis mutatione: atqui actio est forma intrinseca agentis: ergo intrinsece recipitur in illo. Probatur maior: quia per actionem tollitur intrinseca indifferentia agentis, transitque de non operari ad operandum: sed in hoc stat mutatio intrinseca: ergo.

Communis huius argumenti solutio negat maiorem, censetque actionem esse formam extrinsecam agentis, per illamque solum extrinsece mutari. Attamen doctrina haec vehementissime displicet, ab illius tamen oppugnatione abstinere censui, ut pugnam domesticam cum opinioni nostrae doctoribus vitarem. Igitur maiorem 2a. (?) concessa, nego minorem: quippe ut agens intrinsece mutetur, transeatque de non operari ad operandum, sufficit regulariter actionem intrinsece egredi ab illo, quae sic accidit, licet recipiatur in passo.

Replicabis: ex hac solutione manifeste colligitur Deum intrinsece mutari: Creatura enim adeo intrinsece egreditur Deo, fluit ab ipso. — Sequelam nego: Creatura enim egreditur a Deo tanquam eius effectus: huius autem non est perficere principium a quo oritur; actio vero agentis reducit ad actum, perficit, indifferentiam tollit, et denique immutat. (Subindeque Deus per actionem ab ipso indistincta operatur).

Arguitur 3o. actio ut talis debet in aliquo subiectari: non est in passo: ergo in agente. — Secundo: Relatio per se ordinatur ad terminum: sed in illo non recipitur: ergo nec actio in passo quantumvis ad illud ordinetur. — Denique: Relatio eius proximum fundamentum in eodem recipiuntur subiecto: relatio enim emanat, pendetque a fundamento eius: sed relatio agentis ad passum recipitur in agente: ergo et eius fundamentum: sed hoc est actio: ergo.

Ad 1um nego maiorem: quia in esse talis solum exigit principium egressionis. — Ad 2um, dato sic permissu, nego consequentiam: Relatio enim non ordinatur ad terminum ut ipsum perficiat; bene tamen actio ad passum. — Ad ultimum dic relationem fundari in agente, ut actionem denotante, minime autem in actione, quo posito nulla est difficultas argumenti. Imo tamen in actione ipsa fundari, dic relationem subiectari in termino, in

quo ergo subiectatur actio. Et denique relationes fundari in actione physice consistit quo semper actio non in passo est sed in agente.

Argues denique: actio communicat agenti consistentiam: ergo physice consistit in: quo integro agenti. Probatur consequentia prima: quia nequit communicari physice consistentia particulares et differentiales, quin ergo communicet physice communes. — Dico actionem communicatione agenti consistentiam simul ultimate materialiter communicare consistentiam, non vero formaliter quatenus per consistentiam agenti integrat; sed quia tota actio, et formalitates eius identice et materialiter ab agente egrediuntur.

QUÆSTIO IV.ª

An saltim divina potestate dari possit Infinitum in actu?

Nonnulla prælibantur, et Sententiæ referuntur.

§. I.

Disputatio hæc difficilior est, quæ quæ possit sane enodari. Quippe de infinito per nationem infiniti physice iterata est pro utraque parte ratiocinio. Dicitur autem infinitum quod termino caret, sive nullis viis clauditur: melius igitur definitur: Cuius semper est aliquid extra accipere: quacumque enim perfectione, sive parte designata, alia est sine fine designabilis. Nota tamen aliud esse infinitum sincategorematicum et in potentia, ut numerus hominum, cui licet actu finito, addi possunt alii homines sine fine.

Aliud deinde est infinitum actu, sive cathegorematicum, illud nempe quod actu alium nullum habet terminum, sive finem. De hoc autem difficultas procedit: Rogamus enim possit ne de potentia absoluta existere aliquod infinitum indeterminatum quidem linea magnitudini, aut multitudini, non vero absolute et quoad essentiam: Omnis quidem essentia creata finitam includit perfectionem.

Negantes opinionem tuentur Thomistae, simul Scotistae. Affirmativa vero apud Iesuitas communis nobis probabilior, divinaeque potestati apparet conformior. ~

Assertio nostra.

§ II.

Divina potestate valet dari actu multitudo et magnitudo infinita. Suadetur efficaciter: Possibiles sunt infiniti homines et infinita magnitudo: sed quod possibile est valet actu existere: ergo. Maior omnium recepta: divina quippe omnipotentia nec ad determinatos homines nec ad finitam coarctatur magnitudinem. Probatur minor: quod possibile est est ens reale: sed omne ens reale actu existere valet: ergo. ~

Solemnis adversariorum solutio asserit quidem posse existere infinitos homines sucesive, non vero collective; similiterque finitae quantitati posse addi aliam atque aliam maiorem sine fine, quin impossibile sit quod simul existat quantitas sine fine externa, ob rationes infra adducendas. ~

Sed contra: possunt namque simul produci illa corpora, neutrum opponitur alteri: sed nullus homo alteri opponitur, nec illa cum illo incompatibilitatem importat: ergo. = Secundo: infiniti homines ut infiniti sunt, et sumpti collective sunt sub divinae omnipotentiae: sed sub divinae omnipotentiae valet produci: ergo. = 3º. Quilibet homo cuilibet valet homini coexistere: ergo nullus datur homo cui coexistere nequeat: ergo simul omnibus coexistere valet: ergo et omnes simul existere ~

Deinde: Deus cognoscit infinitos homines possibiles, cumulumque infinitorum hominum possibilium tanquam quid nexum cum sua omnipotentia, distinctumque ab omni impossibili: ergo cumulus ille est adequate possibilis: ergo valet existere adequate: ergo collective: nulla etenim ratio apparet ut existere nequeat, cum quod nullam impossibilitatem importat. ~

Rursus stabilita averro ratiocinio quidq in adversae oppinionis suffugiis invenire ratione: unde repugnare infinitos in actu, quia infinito hominis producto exhausta manere Divina omnipotentia erga hominis productione. hoc falsissimum est: ergo. Probo min: per productione unius hominis non exhaurit Divina omnipotentia in ordine ad illos: ergo nec per productione infinitorum hominis exhaurit omnipotentia ut illorum productive.

Confirmatur, eo infinito hominis producto, nequit Deus alios homines producere, quia alius homo praeter infinitos est absolute impossibilis: sed non exhaurit omnipotentia ex quo Deus nequeat impossibile producere: ergo. — Urgetur: licet Deus omnia cognoscibilia actu cognoscat non exhaurit eius potentia cognoscitiva: idque quin praesenti philosopho. Nec dicere dicas potentiam cognoscitivam non exhauriri quia perseverat in actu cognitionis: potentia enim productiva etiam conservat homines productos: et id circo perseverat in illorum productione.

Adversæ oppinionis fundamenta solvuntur.

§. III.

Argues 1º: producta infinita hominis multitudine, exhausta manet Divina omnipotentia quoad illorum productione; nullos quippe homines posset deinde producere: sed nequit Divina omnipotentia exhauriri: ergo. — Sed modus hic solutus, imo dicisus manet ex suppeditatis dictis: si enim quolibet homine producto, minime exhaurit Divina omnipotentia erga illos, nec omnibus productis, erga omnis exhauriet productione.

Informa nego maj: Cuius implicitam probatione distinguo: nullos producere posset defectu aliis productibilibus, concedo: defectu virtutis productivae, nego: itaque longe enim abest ut hac deminuatur, quinimo per actuale productione infinitorum hominis eius exprimit infinita perfectio: nullus ergo in praedicta productione pateret detrimentum: si enim absolute producere perfectio est, infinitos producere est infinita perfectio. Nec maius facile evincere Adversarii.

Requires: Producat Deus infinitos homines, singulis autem singula aurea impertiat. Hinc praedicti homines aurea illa in cumulum proiiciant. Inquiro nunc, ut singuli homines bina aurea ex cumulo illo resumere valeant. Non? Primum nequit dici, quia enim fieri potest ut singulo aureo a singulo homine in cumulum proiecto, bina aurea a quolibet illorum resumantur. Si 2um: ergo infiniti homines nequeunt resumere ex cumulo illo bina aurea: ergo in cumulo illo non dantur infinita aureorum binaria: ergo numerus binarium aureorum erit finitus: ergo aurea finita erunt et infinita.

Respondeo in casu posito singulos homines bina aurea non posse recipere. Attamen infiniti homines resumerent bina aurea, et infiniti alii nulla aurea reciperent. Nec vero terrear avertere: in illo quippe aureorum cumulo, sicut ergo in infinito hominum numero nec dum forent infinitae unitates, sed et infinita binaria, infinitae decades, milliades etc.: quia in infinita multitudine nec dum unitates, sed ergo chiliades, decades, milliades quoque infinities replicantur.

Dices: Hinc sequitur numerum quinarium, qui est pars decenarii, toties replicari in infinitum, quoties decenarium. Atque ergo tot erunt decenarii quot quinarii, quod est impossibile. — Nego illatum; quia numerus quinarius duplo maior est decenario: in quolibet enim decenariorum infinito duplex datur quinariorum infinitudo. Ad modum quo in infinitis malogranatis, quorum quodlibet centena grana haberet, centies illa a suis granis superarentur.

Replicabis: ergo unum infinitum est maius alio. — Distinguo sequens: formaliter et in esse infiniti, nego: materialiter et entitative, concedo: quia non inconvenit, imo necessarium est quod plura recipiantur infinita alia ergo infinita inminentia. Ut patet exemplo malogranatorum. Rursus quod in infinito hominum plures inveniantur infinitates capillorum. Quin esse hoc colligere liceat unum infinitum in esse tali ab alio differre, sicut numerus quaternarius hominum non differt in tali a quaternario formicarum, et si hunc materialiter superet.

Et hoc pacto facile decipitur posse infinito addi, sive detrahi plures partes, manente eventu infinito: hoc enim non constat determinatis partibus, ut numerus centenarius, cui si aliqua unitas detrahitur, infra centenarium exit similiter quam aliqua superaddita, ultra centenarium abibit.

Arguces 3.° Quod adeo producitur ut ex determinata intentione: non ita infinitum: cum nullum terminum habeat: ergo — Dic ut infinitum fiat ex determinata intentione, sufficere Deum illud efficere ex aliquo fine particulari, ut Deus exemplis suae omnipotentiae ostendat. — Argues 4.° Quantitas discreta est numerabilis: sed implicat infinitum numerari: ergo et infinita quantitas discreta. — Dic numerabilitatem ~~esse proprietatem~~ [idem dicito de mensura, figura, etc.] non esse proprietatem infinitae sed finitae quantitatis.

Argues 5.° Summodo posset dari quantitas versus omnem partem infinita ex aliquo illius puncto duci possent duae lineae infinitae, quae quidem quo magis protraherentur a puncto, magis distarent inter se; a puncto ergo infinite protractae, infinite ergo inter se distarent: ergo inter duplices illas lineas infinitum existeret spatium intercaptum: hoc autem impossibile apparet; daretur enim infinitum clausum terminis: ergo.

Dicendum duplices illas lineas ut pote infinitas nullum habere terminum: subindeque nullum esse inter captum infinitum terminis clausum. Cuius ratio est, quia sicut nulla pars designari possit in praedictis lineis, sic a puncto distans, ut alia magis non distaret; ita nullum foret spatium ultra quod aliud designari non posset in infinitum.

Adversarii igitur eo vehementer falluntur, quo credant lineas illas sine termino a puncto distare, dari quam in illis terminos, quibus infinitum claudatur spatium: hoc enim quo magis dista-

a puncto illo, magis protrahitur: quae sine fine distans, protrahitur ergo sine fine: sed repugnans est sine fine protrahi, et lineis terminari: ergo.

Argues 6°: Corpus infinitum molis posset et non posset moveri: hoc implicat: ergo. Suadetur assumptum: Primum enim moveri posset, quia ens naturale: aliunde moveri non posset: ducantur enim in corpore illo duabus lineis, eisque in infinitum protractis, infinite distarent: si ergo corpus illud in circulum moveretur, tandem altera illarum ad alterius locum: cum ergo inter illas foret infinita distantia, hanc finito [per tempus] posset percurri, quod est impossibile.

Dic nullam esse in eo repugnantiam quod corpus illud sub diversa inspectione posset et non posset moveri. Posset igitur qua ens naturale, non posset autem ex quo foret infinitae molis ipsius motum impedientis. Exemplo id explico: Corpus coeleste quia quantum dividi posset. Attamen quia incorruptibile indivisibile est. Vel, ut potius dicam, est divisibile, at exercitium tamen divisionis per illius impeditur incorruptibilitatem. Ideo in praesenti dico, et ab ulteriori solutione abstineo.

Argues 7°: producat Deus quantitatem infinitorum palmorum distinctorum, illorumque medietas verum protendatur: sine medietate cuiuslibet palmi anichilet vel auferat. Deinde velit Deus infinitos illos remanentes semipalmos iterum unire et invicem copulare. Tunc sic: vel quantitas haec semipalmorum idem spatium occupat ac praecedens vel non? Primum dici nequit: alias quantitas dupplo maior ac remanens idem met spatium occuparet. Si secundum: ergo quantitas haec semipalmorum habet extensionem minorem ultra quam prima quantitas extendebatur. igitur finita erit et infinita.

Dicendum semipalmos illos remanentes reunim non posse modo quo argumentum intendit: quippe similis unio exigit necessario qd semipalmi recedant ab eo aquo, accedantque ad eum ad quem, id est per motum localem; cum autem semipalmi illi nullum eum haberent, repugnans utique est ita moveri et in proposito ipsius casu vel reunirentur per rarefactionem partium, vel per additionem aliarum. Sicut ergo nullum hunc relinquerent, sic nec hunc post reunionem haberent.

Argues 8°: Lapis infinitus infinitam haberet gravitatem: ergo infinita velocitate localiter moveretur: ergo motum localem in instanti efficeret, qd ex communi repugnat oppinione. —— Respondeo cum P. Alfonso lapidem illum habere infinitam gravitatem quoad extensionem; ita scillicet ut cuilibet illius parti finita gravitas correspondeat, sive pars gravitatis responderet parti corporis.

Quo posito, dicimus lapidem illum finita velocitate movendum: licet enim habeat infinitam gravitatem, constaret ergo infinitis partibus per ipsam movendis; lapis autem velocius non movetur, quo plus habet gravitatis, dummodo pluribus partibus constet, quae per illam moveantur. Quod quidem experientia cuilibet obvia comperit; certum quidem est qd si eloco sublimi ingens saxum et lapillus dimittantur equa velocitate ad terram descenderent, et que simul pertingerent.

Argues 9°: producat Deus virgam infinite versus Orientem extensam, illam que in globum reducat. Vel virga illa fore infinita versus omnem partem, aut non? Primum nequit dici, inconcessibile quidem est eam tantum versus unicam partem, nullo superaddito ad omnem partem extendi. Si dicas 2um, illam scillicet extensam non fore versus omnem partem infinite, dicere

simul teneri n̄ esse infinite extensa versus aliquam. Ea quippe est figuræ orbicularis natura, ut æque versus omnem partem quantitatem extendat.

Dic virgam illam nullatenus posse ad figuram orbicularem reduci. Primo ob rationem argumenti. Secundo, quia quantitas infinita nec habet figuram, nec centrum, nec primum, aut ultimum: siquidem omnia hæc proprietates sunt finitæ quantitatis, figura autem orbicularis impercessibilis est absque centro a quo lineæ ad periferiam ductæ æquales evadant.

Nota tamen argumentum hoc, imo fere omnia, quibus utuntur adversarii posse in infinito sincathegorematico retorqueri: hoc enim respondent, quin sint in divina omnipotentia quantitate infinitæ extensæ, infinita quæ numero possibilia. Deus igitur lineam infinitam versus orientem extensam, itemque efficit in eius omnipotentia. Rogo igitur nunc: ut videtur illam posse in globum reduci, aut n̄? Si ultimum: hoc ipsum et nos fatemur. Si primum: quilibet videtur extensa infinite versus omnem partem, aut versus nullam: et sic manifeste retorquetur argumentum.

Deinde nota Angelicum Præceptorem frequenter adduci pro adversa opinione. Plura tamen illius testimonia de potentia ordinaria, sive de quantitate creata loquuntur. Huiusmodi sunt, quæ adducuntur ex prima parte, quæstione 7 articulo 3º. Porro quodlibeto nono articulo 1º asserit n̄ posse dari de potentia absoluta quantitatem infinitam. — Dicere tamen potest ibi loqui de quantitate numerabili et mensurabili. Nil igitur occurrit quo ab stabilita opinione cogamur recedere.

LIBER IV.

PHISICORUM.

CAPUT I.m

De Loco.

QUÆSTIO I.a

Quid sit Locus realis?

Peripatetica amplectitur Deffinitio, et ab obiectionibus vindicatur.

§ Unicus.

Sic locum Peripatetici ex Aristotele definiunt: Ultima superficies immobilis corporis continentis. Ultima dicitur ad significandum superficiei illius rationem loci obtinere, quae immediate attingit et ambit locatum. Ultima ergo aeris superficies qua corpus aliquod cingitur et circumscribitur locus illius nuncupatur. Similiter ultima superficies concava et interna vasis externae et convexae aquae superficiei attingens dicitur ergo locus aquae in vase contentae.

Sed obiicies 1o: superficies ultima corporis ambientis et continentis non est immobilis: ergo nec locus. Probatur antecedens: ultima namque superficies aeris continentis turrim. Similiter et superficies aquae ambientis arborem locatam in medio fluvii continuo moventur. — Dic ultimam superficiem esse materialiter et entitative variabilem, secus autem formaliter, et prout dicit talem distantiam a centro mundi et polis coeli, eaque propter licet aqua et aer entitative varientur quatenus alius aer, vel aqua advenit, manent tamen formaliter eadem;

quatenus de novo adveniens gerit vices praecedentis, eademque distantiam gaudet a centro et polis.

Dices: Primum mobile localiter movetur: sed motu suo distinctam distantiam a centro et polis non acquirit, cum talis motus sit orbicularis: ergo locus desumendus non est a praedicta distantia. — Dic tamen primum mobile et si circulariter motum distinctam acquirat distantiam, quia et si a loco, ut ita dicam, non recedat, partes tamen eius, quae modo centrum et polos ab occasu respiciunt, postea respiciunt ab oriente.

Obiicies 2: si vera dicta responsio: valet Deus universum orbem alio transferre: sed hoc casu moveretur localiter, quin novam distantiam a centro et polis acquireret ergo. — Dic motum localem totius orbis metiendum non esse penes distantiam a centro et polis, sed penes ordinem ad cuncta fixa immaginaria: ab his autem novam distantiam praedicto acquireret motu.

Locus dividitur in intrinsecum et extrinsecum. Extrinsecus est de quo supra. Intrinsecus autem est praesentia qua huic loco praesens dicitur, sive adiacentia corporis ad locum. Hanc autem indistinctam a corpore censemus. Sicut enim albedo dicitur alteri similis per connotationem alterius albedinis, sic etiam corpus dicitur praesens per suam connotationem ad locum in quo nil intrinsece corpori superaddictum relucet. Nota quae diximus de indistinctione unionis ab extremis, relationisque a proximo fundamento. Rursus dividitur locus in naturalem et mathematicum: hic ultima superficies immobilis, quomodolibet ambiens corpus, naturalis addit quod sit conveniens locato ut servetur, ut lapis in centro, piscis in aqua, et avis in aere.

QVÆSTIO II[a]

Vtrum duplex Corpus quantum esse divinitus possit in eoden loco?

Refferuntur Sententiæ.

§. I.

Durandus probabilem censuit negantem opinionem, quam quidem pertinacissime propugnarunt plurimi Hæreticorum, ut ratiociniis philosophicis impossibile redderent ineffabile misterium eucharistiæ. Sententia autem affirmans frequentissime defenditur, tum in Philosophia, tum etiam in sacra theologia.

Assertio nostra.

§. II.

Divinitus valet fieri ut dupplex corpus sit in eodem loco. Quod quidem pluribus sacræ paginæ firmatur testimoniis: Istud enim Christus Dominus ianuis clausis ad discipulos introiisse. Similiter ex clauso egressum esse sepulchro. Coelos penetrasse, demumque illæso virginali claustro in mundum prodiisse: sed nemo prorsus repugnabit, quin corpus christi cum aliis fuerit corporibus penetratum, sive exstiterit in eodem loco: ergo.

Nec dicas cum Durando corpus christi quia gloriosum tanta gaudere subtilitate, ut se attenuando, et veluti comprimendo potuisse per tenuissima exire, simulque intromitti foramiNula. Hoc enim imperceptibile prorsus apparet quin illius destruerentur figura et corporis organa propemodum comprimerentur, imo absque notabili ut iradicum cruciatu, et membrorum tortura, quod absit omnino a corpore glorioso. Illas expositiones sacris interpretibus impugnandas relinquimus.

Idipsum ratione comprobatur: quia manente extensione in ordine ad se, aufferre va-

le

Deus extensionē inordine ad locū: ergo manente extensione intriu corporis in ordine ad locū, fieri valet ut praedictū corpus aliud ab eiu loco non expellat. Hinc constat in eucharistiae sacramento. Suadetur 2nda: quippe tunc est verū quando extensio in ordine ad se independens omnino est ab extensione locali ut pote ad illā consecuta: sed extensio localis ergo independet ab exclusione alterius corporis, ut pote illi ergo posteriori: ergo ~

Confirmatur et simul hic ratio: Exclusio alterius corporis ab eodem loco est effectus secundarius quantitatis: ergo valet adeo impediri, salva omnino quantitatis essentia. Deinde: sed hoc pacto valet duplex corpus eodem consistere loco: ergo. Maior patet in ipso eucharistiae sacramento ubi extensio localis separatur a quantitate christi citra omne dubiū, salva quidē quantitatis essentia, caetera sunt inegabilia ~

Argumenta solvuntur.

§ III

Argues 1o: Forma existente nequit ei deficere effectus formalis: sed impenetrabilitas est effectus formalis quantitatis: ergo. — Distinguo maj: effectus formalis primarius, concedo: secundarius, nego maj. Porro impenetrabilitas est effectus secundarius quantitatis. — Replicabis 1o: Quantitas est essentialiter impenetrabilis: ergo licet impenetrabilitas sit effectus secundarius, nequit auferri a quantitate. — 2o: impenetrabilitas est effectus secundarius privativus: sed hic nec divinitus valet auferri, manente essentia: alias fieri posset quod equus non sit irrationalis: ergo ~

Ad 1am replicā distinguo ans: est essentialiter impenetrabilis, radicaliter, concedo: formaliter, nego. Ex quo solū sequitur manere impenetrabilitatē radicalē sub lata

forti. Ad 2g nego maj. qa impenetrabilitas stat in quadam vi positiva quantitati collata ut aliq excludat a proprio loco, ni quantitates consurdant ordinem simulque non servantes.

Arguet 2o, simulque replicabit in dicta: expulsio alterius formae est effectus secundarius: et tamen nequit una forma aliq a materia non expellere: ergo nec fieri potest quod unum corpus aliud non expellat ab illius loco. — Nego paritatem: qa licet expulsio formae sit effectus secundarius essentialiter connexus est cum primario. quippe formae tribuere primum esse materiae (in quo stat eius effectus primarius) ex terminis pugnat cum eo quod tale esse praestetur ab alia. At tamen corpus esse locatum nil aliud est quam illius partes partibus loci correspondere in quo non involvitur expulsio alterius ab eodem loco.

Replicabit: pars extensa in ordine ad se nunce valet tangere aliq penes extremitatem: ergo corpus extensum in ordine ad locum nequit aliud attingere cum se totum. — Nego conseq. qa licet una pars aliq tangat penes extremitatem in ordine ad se valet tamen supernaturaliter fieri ut quod altera sit in loco alterius, ut quod neutra sit localiter extensa. eodem igitur pacto facere valet deus ut quod unum corpus sit in alterius loco, ut quod neutrum sit extensum localiter. Salva tamen utriusque extensione in ordine ad se.

Irritabis: hinc sequitur totam coeli molem ad brevissimum spacium posse reduci, et camellum per foramen acus transire, aliaque bene multa, quae ex terminis apparent absurda. — Concedo totum, quin aliquid subinferatur absurdum propter dicta. Nec argumentum favet Durando asserenti corpus Christi potuisse per tenuissimas ianuarum rimas ad discipulos introire: hoc enim servata extensione locali

fieri nequit sine cruciatu, compressioneque membrorum superius tacta.

Insurges: Corpus commensuratum cum loco: qui ergo fieri potest ut ad locum exiguum tota coeli moles reducatur, et Camellus in acus foraminulo locetur? — Neg. valet fieri; Corpus enim tunc est locatum commensuratum cum loco: in praedicto autem eventibus extensioni partium in ordine ad se non correspondet extenso locali: haec enim non adeo absolute aufertur, ut ergo minuatur et attenuatur.

Atqui denique: implicat quod pars, sive instans temporis cum alio penetretur instanti: alias quod duret per horam duraret posset per dimidium: ergo simul implicat partes quantitatis ita penetrari ut quae occuparent integrum locum, hunc solum occuparent dimidium. — Nego conseq. partes siquidem temporis essentialiter sunt priores et posteriores et idcirco nequeunt coniungi. Contra partes quantitatis sunt simul existentes.

QVÆSTIO IIIa

An idem numero Corpus divinitus esse possit in duplici loco?

Præmituntur nonnulla, et referuntur Sententiæ.

§ I.

Quæstio hæc magna apud theologos et Philosophos controversia dirimitur, utilis quidem; plura namque de ineffabili attingit Eucharistiæ misterio. De præsentia autem circumscriptiva procedit, sive de præsentia quantitativa, et localiter externa, sive loco commensurata; non vero de definitiva. Hoc fide certum est corpus Christi esse definitive in pluribus locis:

ita scilicet ut totum sit in toto, et totum in qualibet parte. thomistae amplectuntur negantem opinionem. Affirmans vero ab scotistis et iesuitis propugnatur cum quibus sit.

Assertio Unica

§. II.

Divinitus valet fieri ut idem numero corpus circumscriptive sit in pluribus locis. Suadetur ratione: sicut duplex corpus duplicem locum, sic unum unicum ergo exigit: sed divinitus fieri valet ut duplex corpus unico constitutum loco: ergo quod idem corpus in duplici loco circumscriptive ponatur.

Respondent thomistae negantes paritatem: cum quodlibet corpus sit indivisum in se, quod nequit consequi in corpore bilocato: hoc enim ut pote distans a se ipso, foret in se divisum. Quod autem duplex corpus sit in eodem loco unice insufficiens ~~unum quodque eorum~~ unumquodque eorum non esse divisum localiter ab alio: in hoc autem valet Deus dispensare, cum praesentia localis consequatur ad corpus in se unum, et indivisum.

Sed contra: quippe nulla probabili ratione valet adduci ad stabiliendum corpus bilocatum esse in se, et intrinsece divisum: quia corpus illud unice distaret a se ipso quoad locum; intrinsece autem indivisum foret, et indistans. — Praeterea: per illud unde aliquid est in se indivisum, est ergo divisum a quolibet alio: sed cum divisione in se stat quod non sit ab alio divisum quoad locum, cum divisione loci stabit ergo intrinseca indivisio.

Iterum probatur assertio, adversus quos fundamentum restituitur: Corpus esse circumscriptive in uno loco nullo infert essentialiter, neque contrariè essendi in alio simul: ergo in utroque valet esse. Patet ans: neque corpus Christi Domini praecedit existit circumscriptive in coelo, sed etiam deffinitive in Sacramento. —— Confirmatur: ideo non posset corpus bilocari, quia existens in uno loco non posset simul esse extra illum: sed hoc falsissimum est: alias Corpus christi existens circumscriptive in coelo, simul non posset in sacramento, et posse non valens extra Coelum existere: ergo ~

Secundo confirmatur: mirabilius est Corpus Christi existens in coelo circumscriptive esse deffinitive in sacramento, quam esse circumscriptive in duplici loco: sed tum de facto accidit per absolutam Dei potentiam: ergo. Suadetur assumptum: mirabilius est quod corpus existens circumscriptive in Coelo alibi sit praesentia supernaturali, quam naturali, et sibi convenienti: sed praesentia circumscriptiva est corpori conveniens, et praesentia deffinitiva naturalis: ergo ~

Tertio et urgentius confirmatur: quantitati christi in pluribus hostiis existenti plures debentur praesentiae circumscriptivae: ergo illas potest habere. Probatur ans:

Quantitas Christi in qualibet hostia est extensa in ordine ad se: sed quantitati debetur praesentia circumscriptiva ubicunque similem extensionem habeat: si ergo in pluribus hostiis illam habet, plures illi deberentur praesentiae circumscriptivae. ~

~

Iterum thomistae dicunt corpus circumscribi loco nil aliud esse, sive innuere, quam ita esse in loco, ut non sit extra illum. — sed haec praesentiae circumscriptivae usurpatio voluntaria censetur ab eximio Doctore, et nimis frigida ad valentia. Nobis autem eo videtur excogitata ut ipsa nominum libera ethimologia in limine huncerit disputatio.

~

Praeterquam quod corpus esse in loco circumscriptive nil aliud ~~est~~ formaliter importat quam totum corpus esse in toto loco, et partes in parte: sed hoc manifeste salvatur, tametsi corpus sit in duplici loco, sicut ergo salvatur totum corpus esse in toto loco, totumque in qualibet parte (in quo stat praesentia deffinitiva) et si corpus deffinitive existat in duplici loco: ergo. ~

Deinde: praesentia deffinitiva alicujus deffinitivae praesentiae non excludit: ergo nec circumscriptiva alicujus circumscriptivae: utraque enim est quid positivum, quod satis est ut aliquid essentialiter non excludat. hinc ergo quia corpus

esse deffinitive in loco est intra eius fines teneri, si gradus sumas in pura ethimologia: et tamen corpus deffinitive praesens in uno loco valet esse extra illum: quia licet praesentia circumscriptiva corpus determinet, claudat quod in hoc loco potest divinitus esse in alio.

Paritas multiplicis praesentiae deffinitivae plurimum premit ingenia Thomistarum; eam tamen solvere conantur asserentes praesentiam deffinitivam replicari posse ex quo ratio formalis illius sit conversio substantiae panis in corpus christi; quae quidem conversio valet replicari, imo quotidie multiplicatur ad nutum sacerdotum. At formalis ratio praesentiae circumscriptivae est quantitas ex propria quidem conceptione immultiplicabilis, ideoque nequeunt replicari circumscriptive praesentiae in eodem corpore.

Plausibilis absdubio solutio; verum tamen rationem formalem praesentiae deffinitivae esse praedictam conversionem, illamque ad huius multiplicationem replicari asserere vales quantitatem non esse itemque rationem formalem circumscriptivae praesentiae, sed unice ut motiva locum et applicationis ad illum: subindeque eadem quantitas ut motans diversa loca et diversas applicationes ad illa potest esse in illis circumscriptive.

Secundo: praesentia circumscriptiva est effectus secundarius quantitatis: sed effectus secundarius multiplicari valet, quantitate immultiplicata; quia ubo mitto: denominare patrem relatum ad filium, et esse filium est effectus secundarius relationis: sed hic multiplicatur, immultiplicata relatione, thomi-

tis ipsis convenientibus: g. — 3° et veritas fundamenti solutionis: potuit Deus locare deffinitive corpus Christi sub speciebus panis nulla interveniente conversione: g. conversio non est ratio formalis praesentiae deffinitivae, nec huius multiplicatio ab illius replicatione deppendet. Pbo ans: nil enim prohibet corpus Christi ex sub nativa panis generari: s. hoc pacto deffinitive esse sub speciebus panis, nulla interveniente conversione: g.

Quarto: immultiplicata conversione, multiplicatur praesentia deffinitiva: g. huius multiplicatio tribuenda non est multiplicationi conversionis tanquam rationi formali. Pt ans: unica siquidem conversione hostia consecratur: et tamen ostia divisa multiplicatur praesentia deffinitiva: g. Si autem dicas multiplicari virtualiter conversionem dictam rene in bilocatione circumscriptiva multiplicari erit virtualiter quoad entitatem.

Demum respondebis ex eminentissimo Aguirre corpus Christi non esse sub speciebus quantitatis tanquam in loco, ibi enim est ad modum substantiae praescindentis in esse tali a loco et ubicatione ex quo accidentia ista supponant substantiam in suo esse distinctam. — 3° Contra: ex hac enim solutione unice sequitur Christum Dominum non esse circumscriptive in Sacramento, et ad modum quantitatis, praesentiam tamen phisicam et realem a haud negare valent catholici.

Huius rationem summimus ex Tridentina Sinodo Sessione 13 Capite 1°: his verbis: nec enim haec inter se repugnant, ut ipse salvator noster semper ad dexteram Patris in coelis assideat iuxta modum existendi naturalem et ut multi ni-

hil ominus ahii in locu sacramentalis prasens sua substa nobis adsit. q Christus Dominus alii in locu est sua substa prasens: q ex quo sit ad mody subste perfectg ei denegari prasentia localis.

Sententiæ negantis Fundamenta solvuntur.

§. III.

Parens Noster Anselmus Imaug opinioni aliquantuly favere videtur adversarii capite 20 monologii sic aiens: Quod totg est in aliquo loco quomodo totg est simul in alio loco, si nihil de eo potest esse in alio loco? Imunita tamen asserit Anselmy noster n de absoluta, sd potentia loqui ordinaria. Doctor autem Angelicus expressius loqui videtur pro thomistis in quarto distinctione 44 Quastione 3a articulo 2o quastiuncula 1a ad 4y: ita scillicet: Uny corpus esse simul localiter in duobus locis n potest fieri per miraculy.

Dic tamen Angelicy Doctor impossibile censere bilocationg ratione eiusdg prasentig, n vero ratione duplicis. Hec expositio hyc despici utcunq valet a thomistis; quippe plurimi censent corpus bilocari posse ratione duplicis quantitatis n vero ratione unius: hi autem dl eandg, dl simillimg solutiong adhibere tenentur.

Arguet 1o ratione: Corpus bilocary foret et n foret in inog loco:

Sed hoc est aperta contradictio: ergo nec divinitus valet bilocari. Probatur major quoad 2am partem: ita enim haud potest negari: praedictum corpus fore extra quemlibet ex illis locis: sed quod est extra locum non est intra illum: ergo. Minor certa videtur: quia quod est intra locum B est extra locum A, et a converso: si ergo corpus illud foret in duplici loco, esset etiam extra quemlibet illorum.

Confirmatur: in casu bilocationis quilibet locus esset adaequatus et non esset: hoc implicat: ergo. Suadetur assumptum: quilibet locus adaequate continere corpus, ut supponitur: sed etiam non contineret illud adaequate: ergo. Probatur minor 1o: nullus siquidem locus adaequate continet corpus quod etiam continetur ab alio: sed hoc ita accideret: ergo. 2o: Locus non continet adaequate quod locum ipsum excedit: sed corpus bilocatum quemlibet excederet locum: ut pote se extendens ad replendum alium: ergo.

Hoc argumento haeretici Sacramentarii denegant corpus Christi existens in Coelo esse simul in Sacramento. Merito igitur mirantur eximius Doctor Thomistas, fidei utique orthodoxae praeclaros deffensores illo uti ad suadendam impossibilitatem bilocationis circumscriptivae. In forma nego majorem. Ad probationem distinguo majorem: fore extra per eandem praesentiam, nego: per distinctam, concedo majorem et distincta minori, nego consequentiam. Cujus quidem distinctio utrimque etiam probationi applicetur.

Solutio haec praeterquam quod perspicua est aperitate praesentiae circumscriptivae dominii permittentis alibi ratione alterius praesentiae locari, constat etiam, quia ex praedicta bilocatione nulla subsequitur implicatio.

hic enim distinctio ... affirmatio et negatio eiusdem de eodem, non vero tamen si fateamur corpus esse intra et extra locum A per distinctas praesentias, negamus tamen hoc illi posse per eandem praesentiam convenire.

Quamvis quod idem numero corpus sit extra locum A per praesentiam superadditam, manet tamen intra illum per aliam cuius propter esse extra locum A non est idem ac non esse absolute intra illum, sed hoc ita accipiendum est ut per illam praesentiam per quam est extra non est intra, bene tamen per aliam. Ulterius magis dico ergo ex quo aliquod corpus sit in loco B nullatenus colligitur esse extra locum A. praesentia enim qua existit intra locum B illud non extrahit a loco A sed locat in B simul permittens existentiam in A. Unde tamen solutio invicem cohaeret.

Ad confirmationem nego maj. Ad probationem distinguo maj: adaequate intensive, concedo: extensive, nego maj. Sub qua distinctione caetera debent explicari. Ad 2am probationem distinguo maj: quod locum excedit intensive, concedo: extensive, nego maj, distinctamque minori, conseq. Sic corpus bilocatum ita foret in unoquoque loco ut totum a toto et pars a loci parte cingeretur in quo stat adaequatio intensiva, cum quo optime cohaeret quod ergo adaequaretur ab alio loco per extensionem ad illum. Ad modum quo idem obiectum naturale adaequate et comprehensive cognitum a Deo, ergo adaequate dignoscitur ab Angelo.

Replicabis: eadem quantitas nequit habere duplicem praesentiam: ergo nulla est solutio. Probatur ans: eadem quantitas nequit habere duplicem localem extensionem: sed repugnat quod duplex praesentia absque duplici extensione locali: illa enim ex adiacentia corporis ad locum resultat: ergo. Probatur maj: Localis extensio est effectus secundarius quantitatis sed eadem quantitas nequit duplicem effectum secundarium solo numero distinctum habere, sicut nec primarium ad quem sequitur secundarius: ergo.

Nego ans et maj probationis. Ad alterum dic ergo extensionem esse modum quendam supernaturalem, subindeque non esse effectum secundarium quantitatis. Admisso tamen esse effectum secundarium dico eandem numero quantitatem habere posse duplicem localem extensionem, formaliter et denotative, licet non entitative et absolute; ita scilicet ut licet una et eadem sit materialiter, duplex dicatur quatenus duplicem denotat locum et applicationem Dei ad illum.

Explicatur in relatione qua unum album pluribus assimilatur: haec enim et si una et indivisibilis entitas albi tamen similem pluribus denominat sola denotatorum multitudine. Quidquid quod una numero quantitas pluribus in locis sita extensa sola multiplicatione locorum et applicationum ad illa.

Insurges: ex extensione locali naturaliter resultat localis praesentia: ergo corpus bilocatum praesen

naturaliter est utriusque loco: ergo naturaliter bilocatur, quod non dicimus. — Concesso antecedenti, distinguo consequens: naturaliter absolute, nego: naturaliter ex suppositione, concedo consequentiam, quin aliquod absurdum subsequatur.

Igitur in dubio est corpus duplici in loco circumscriptum binam praesentiam exigere; alteram tamen naturaliter absolute, aliam vero naturaliter ex suppositione divinae applicationis ad locum: cum autem applicatio haec supernaturalis sit et corpori indebita praesentia resultans inde est naturalis ex suppositione miraculi, applicandi scillicet corpus ad eum locum: absolute autem nec naturalis est, nec corpori debita; quia cui non debetur applicatio, nec debetur praesentia ex applicatione resultans.

Sed ut hoc clarius appareat sciendum rationem formalem existendi in loco triplicem esse: aliam radicalem remotam: extensionem videllicet in ordine ad se sehabentem per modum suae radicis eorum, quae quantitati ut cumque conveniunt, aliam vero radicalem proximam, quae est extensio localis. Alia denique proxima formalis, quae est Ubi, sive localis praesentia.

Porro ut eadem quantitas duplici in loco constituatur minime exigitur multiplicatio rationis radicalis et ipsius quantitatis, sed satis est quod formalis multiplicetur: ad modum quo idem corpus successive est pluribus in locis eo quod novas praesentias successive adquirat, quin necesse sit, quod aliam atque aliam quantitatem subinduat. Et hoc maxime notandum pro pluribus solutione

quibus oppinio nostra solet impugnari.~

Argues 2º: idem numero corpus est in se indivisum: sed corpus bilocatum in se non foret indivisum: ergo. Probatur minor: Corpus bilocatum distaret a semetipso: ergo non foret indivisum, et patet. Probatur ans: nam corpus existens Matriti et C. et Salmanticae distaret eadem distantia qua Matritum a Salmanticae distat: ergo. Deinde: nam corpus existens Salmanticae et Matriti plurima corpora intercederent: ergo idem quod nuper.~

Maiori concessa, nego minorem. Ad probationem distingo ans: distaret quoad locum, sive localiter, concedo: in se, entitative, et intrinsece, nego ans, et conseq.: quia corpus bilocatum et posse loca connotans invicem distantia localiter proculdubio distaret, sive distinctas distantesque praesentias et ubicationes haberet; intrinsece autem et entitative unum foret et absolute indivisum, ad modum quo licet corpus Christi sit cum his distantibus et distinctis, in se tamen indivisum manet et indistans.~

Per quod patet ad 2um: nam licet corpus Christi existens in Coelo, et simul in Sacramento plura corpora eaque immensa suae molis interiacent; hoc autem nullum in illo infert divisionem nec entitativam et intrinsecam distantiam, sed unice extrinsecam et localem. Eo quod maxime quia corpora illa interiecta non sunt inter ipsum corporis entitatem absolute et intrinsece acceptam, sed inter corpus ut hic, et ipsum ut alibi.~

Sed dices: praesentiam corporis bilocati fore invicem distantes: ergo corpori illo communicaret effectum distantiae: ergo nec dum praesentiam, sed et corpus ipsum distans fore. — Distinguo totum consequens: effectum distantiae corpori illi, ut locato, concedo: in se et absolute, nego. Transeat consequentia: praesentia enim non convenit quantitati absolute et in se, sed respective et ut ad locum se habenti: ergo et non aliter illi communicare distantiam.

Dices 2º: Corpus bilocatum duplicem habere superficiem: ergo illius quantitas fore entitative divisa: quippe quantitas indivisa unica est superficie contenta. Probatur assumptum: nam corpus illud posset locari in duplici loco contiguo, itaque corpus in uno loco existens esset contiguum sibi ipsi in altero existenti: sed corpus ita contiguum duplici qua se tangeret gauderet superficie: illa enim contigua sunt, quorum superficies tanguntur: ergo.

Concesso antecedenti, nego consequentiam. Ad probationem distinguo majorem: fore contiguum reduplicative ut locatum, concedo: absolute et in se, nego majorem. Et distinguo minorem: duplici superficie extrinseca et loci, concedo: intrinseca et locati, nego: quia corpus aliquod sibi ipsi contiguum sit quoad locum, sufficit seipsum localiter et extrinsece tangere; superfluit autem quod intrinsece et entitative tangatur.

Arguet 3º: non est potior ratio ut idem corpus esse possit in duplici, quam in omnibus locis: sed corpus potens esse in omnibus locis fore immensum: por-

sed eius occupare infinita loca, quippe hoc in nostra sententia non repugnat: g. = Concesa maiori, nego min. 1º: qa aquolibet loco comprehenderetur, omnesq; eius accessus forent illius mensura cum quo repugnat immensitas. 2º: qa prædictum corpus non existeret in infinitis locis per propriam virtutem, sed per divinam omnipotentiam, quod sat est ut immensum non sit.

Argues 4º ex D. Barquerio: dummodo idem corpus possit divinitus bilocari etiam posset naturaliter: sed hoc non admittimus: g. Suadet assumptum: si enim idem corpus in dupplici columna locari, ad motum columnæ naturaliter gravitaret, et ad centrum descenderet: g naturaliter adquireret dupplex ubi: g naturaliter foret bilocatum.

Hoc excogitavit Barquerius pauca fidens rationibus maioris opinionis. Sed nec illi fidendum. Unde distingo maj: naturaliter ex suppositione miraculi, concedo. Naturaliter absolute, nego. Nec premit probatio: prædictum siquidem corpus naturaliter adquireret dupplex ubi ex suppositione bilocationis miraculosæ, ad modum quo homo suscitatus naturaliter vivit ex suppositione utique miraculosæ reunionis et animæ regressionis ad corpus.

Argues 5º: Supposita possibilitate bilocationis, posset idem corpus hic vivere, manducare, quiescere, calefieri, et amare &a, et alibi mori, esurire, currere, frigescere, et odio habere: sed hæc absurda sunt: g. = Deinde: si idem corpus pluribus in locis locaretur unus homo ingens efformaret

exercitu, et ex uno lapide plures posset civitates construi: sed hoc ergo repugnans est: ergo.

Haec (ait Doctor subtilis) puerilia sunt, et sequentia imaginationis, quae non rationi innititur, sed sensui. Pro illorum autem solutione notare oportet propriis est alia esse accidentia absoluta, et omnino a loco independentia ut esse album aut nigrum, vivere et mori, amare, aut odio habere, etc. alia vero, quae a loco dependent ut esse sursum aut deorsum, dextrorsum, aut sinistrorsum, distans, vel indistans, etc. Prima quia a loco independentia corpus ubique comitantur. 2a. possunt hic et non alibi convenire.

Dicendum quod Petrum manentem simulque Salmanticae existentem non posse ibi vivere et hic mori saltem de potentia ordinaria: sicut materialiter moriatur Salmanticae simul deficit, similiter nequit hic manducare, et ibi esurire: ideoque existit hic et non alibi manducet, nullibi tamen esuriet: siquidem esurire est aliquid a loco independens. Valet tamen ob- stantia ratione hic currere et alibi quiescere: hoc enim nullam involvit repugnantiam quia licet repugnet corpus absolute moveri et non moveri, minime repugnat moveri hic et non alibi, sive hic currere et alibi quiescere.

Nequit autem hic amare et calle fieri, alibi autem odio habere et frigescere: haec enim accidentia sunt, quae omnino a loco independent. Eadem propter Petrus Romae et Salmanticae existens nequit Romae callefieri, quin Salmanticae ergo callescat. — Sed dices: nequit agens in distans operari: quod igni Romae nequit callefacere Petrum Salmanticae: quod Petrus Romae

Callefieret, frigesceret autem Salmanticae.

Concesso antecedenti et [illegible] sequela, nego consequentiam. quia licet igni Romanus non callefaciat Salmanticae, callefaciendo Petrum, callefacit Petrum, qui est Salmanticae: hoc autem satis est ut Petrus callesceret Romae et frigesceret Salmanticae. Nota tamen quod si Petrus Romae approximetur igni, Salmanticae autem prope agentis frigefacientis ponatur, callesceret utrique dummodo ignis potentior sit frigore; frigesceret autem, si contrarium eveniat, vel denique tepidus erit si invicem attemperentur.

Ad [illegible] concedo sequelam: nullam quippe in eo deprehendo repugnantiam quod homo toties replicetur ut ingentem efformet exercitum. Ex hac tamen replicatione maioris virtutis non adquiret: bilocatio enim non auget potentiam bilocati, ideoque tametsi unicus homo exercitum efformet exercitui plurium hominum resistere non valebit, per quod satis constat quid dicendum sit ad illud quod additur, aliaque, quae solent adduci.

Rogabis tamen, an saltem divinitus valeat corpus bilocari, quin anima et illius accidentia bilocentur? affirmative respondendum iudico: Nam ubi corporum distinctum est ab ubi animae, et accidentium, ut patet in anima separata et accidentibus eucharisticis. Quapropter nullam in eo repugnantiam invenio quod sit corpus cum anima Romae, et sine illa Compostellae.

Ex hoc autem minime colligere licet esse vivum Romae et mortuum Salmanticae: quippe esse

mortuus necesario dicit animam esse absolute separatam a corpore, quod non accidere in casu prædicto: hinc enim et si auferatur ab anima præsentia Salmantina, semper tamen verum est illam esse in corpore, sive corpus informare.

Dices: Corpus illud non vivit Salmanticæ: ergo Salmanticæ est mortuum. — Nega conseq. cum P. Hurtado: quia ut sit mortuum Salmanticæ duo requiruntur, et quod sit mors, et quod mors sit Salmanticæ; neutrum autem verum est. Vel si mavis dic ergo corpus illud esse vivum Salmanticæ specificative, secus autem reduplicative et ut locatum Salmanticæ. ad hoc enim sat est quod corpus illud absolute vivat et si anima eius Salmanticæ non sit ubicata.

Manet ergo omnia illa, quæ essentialiter oppositione non importantur posse corpori bilocato convenire, secus autem, quæ essentialiter opponuntur, invicemque ab eodem subiecto propulsantur, ut amare et non amare, in peccato esse et in gratia, sanum et infirmum, doctum et ignarum, etc. Ex quibus dictis solutio ad sexcenta alia per adversarios congesta.

QUÆSTIO IVª

Possit ne dari naturaliter Vacuum?

Aliqua notantur, et recensentur Sententiæ.

§. I.

Aliud est vacuu negativu et interminatu, spaciu scillicet immaginariu, sive qd supra ultima superficie coeli immaginatur. Quod quide nullo corpore ambiente circumscribitur nec terminatur. Aliud vero privativu et terminatu, qd ita frequenter deffinitur: Locus privatus corpore, sive locus nullo corpore plenus. Quapropter si Deus omnia corpora ab hoc auferret firmamento, vacuu remaneret; de vacuo autem sic accepto sit dubiu excitatur.

Plurimi nec per absolutam Dei potentiam dari Vacuum, immunitate tamen despiciunt: quid enim prohibet Deus corpora omnia, quæ sub Coelo sunt, anichilare, quin alia eorum loco substituat? tunc autem vacuu illudque magnum dabitur. Alii vacuu minimu, qd disseminatu vocant, dari intra corporum poros existimant. Alii denique maximu vacuu, qd coacervatu nuncupant, naturaliter dari posse deffendunt. Judicium nostrum duplici exprimimus assertione.

Assertio 1ª

§. II.

Vacuu ingens, sive coacervatu est naturaliter impossibile. Suadetur:

Omnia siquidem naturalia ad illud vitandum totis viribus conspirant: quod probatur ans: quia corpora naturalia ut fore totius universi componentia mutuo unione habere conantur. Cum autem, in illud vacuo, similis unione servare non possunt ad illud vitandum necesse est omnia conspirare.

Suadetur et superius ans: experientia namque certum est corpora propria motu moveri inclinatione ad vacuum vitandum: attracto enim fistula aere aqua, ne vacuum detur ascendit, idque etiam accidit in cucurbitulis: extincto siquidem igne, caro tumet ut locum extincti occupet igni. Haec ergo explicari explicari nequeunt, quin pateat foraminulum quo aer immediate ad occupandum spatium interiectum. Idque in clepsydra conspicitur: aqua enim minime descendit quin foraminulum superius reseretur, et ut aeri pateat aditus.

Hic positis, aliisque bene multis omissis, iterum laborata assertio: nullum est agens naturale quod ingerere vacuum inducere possit: erit quod naturaliter impossibile. Probo ans: si aliquod foret id illud posset inducere ex propria et peculiari virtute, vel ex communi et generali: non primum: quia ut constat ex relatis experimentis, omnia agentia naturalia ad vitandum vacuum communi virtute conspirant. Non secundum: quia virtus illa communis praevalet peculiari et privatae cuiuscumque agentis: omnia enim vacuum vitare conantur propria privatae inclinatione.

His tamen rationibus uno verbo satisfacere sibi videtur Magister Feijoo, asserens res ferri in loca vacantia; non quidem ob vitandum vacuum, sed ob gravitantis aeris pressionem: aer enim ita res, quibus superincumbit premit, ut illas cogat ad mutuam cohaesionem, simulque ad loca vacantia replenda. Haec affert ut facti satisfaciat rationibus, ostendatque vacui ingenium repugnantiae illius non

probari. ~

Attamen solutio hac praedicti quidem experimenti, et si parum expensu valide refutatur: equidem enim ipsimet, extincto cucurbitarum igne carnem frangere, et sursum attolli ob pressionem aeris superincumbentis, imo prorsus imperceptibile est carnem alia ve corpora ad replendum inorem vacuum assurgentia aere premi superincumbente: praedicta quippe corpora robustiora sunt quam ut premantur ab aere: igitur praedicta solutio rationes suprapositas non infringit. ~

Assertio 2a

§ III

Datur vacuum disseminatum, sive vacuola per corpora dispersa, eo mihi certa est proposita assertio, quia vacuolis non admissis vix potest rarefactio et corporum condensatio explanari: tunc enim corpus aliquod condensatur, dum eius partes propius accedunt, minoremque locum occupant: sed nequeunt propius accedere, nec ad minorem locum redduci, vacuolis non admissis: si enim nullum inter partes vacuum interiaceat, ita ad se accedunt ut nequeant concipi strictiori accessus: ergo. ~

Dicunt demum corpus rarefieri per quandam materiam subtilem intra illius poros intrusam; condensari vero per praedictae materiae expulsionem. — sed doctrina haec sustineri non valet: certum namque est quodlibet corpus quantumvis subtile et minimum frigescere posse et callefieri, subindeque rarescere et condensari: perquiro quo materia illa subtilis rarescit? si per se ipsam, idem dic de corpore alio quocunque. si autem per ~~quandam~~ aliquam materiam subtiliorem quia poru materiae subtilis dilatentur, idem de illa inquiro, et sic in infinitum. ~

Alii respondent corpora condensari et rarefieri, nullo eis superaddito, nec ab illis excluso, sed ex hoc praecise

qd dilatentr, sive comprimantr. ⸺ Sd hoc, tamesi communiter asseratr, obscurissimu est nec modu condensationi et rarefactioni dissolvit: qa, corpore rarescente, plus distat una pars ab alia, quã du condensu: sd hoc percipi nequit, quin aliqd vacuolu, aut corpus mediet inter utramq: q. Pbo min: si enim nihil mediat inter partes et partes neutra distat ab alia, imo sibi se coniunctæ sunt: subindeq admodu condensæ. ∾

Secundo: vacuoli̅s n̅ admissi, nec corpusculis intersectis, ita partes corporis invicẽ accedunt, ut ex omni parte intime tangantr: nequeunt q condensari, et amplius ad sese accedere, quin altera in aliã intromittatr et cũ ipsa penetretr: sd hoc adversarii n̅ admittunt: q. ∾

Tertio: pone duplicẽ partẽ quantitatis spatiũ palmare occupantẽ, nulloq superaddito sic rarescant ut ad spatiũ bipalmare extendantr. Hinc utiq necessario colligitr quamlibet illarũ esse in duplici loco: quæ enim antea medietatẽ spacii palmaris occupabat nunc duplicẽ medietatẽ, sive duplex spatiũ semipalmare occupat. Similiter si partes illæ per condensationẽ ad medietatẽ spacii reducantr altera erit in eodẽ loco cũ alia cũ duplex pars sit in loco unius. ∾

Opposita solvuntur

§ IV.

Argues 1o. ponatr vas aqua plenũ, illudq nive circumdetr ex omni parte: fiet utiq ut aqua condensetr et ad minorẽ locũ redigatr: q hoc casu existeret vacuũ cũ nulla rima aeri pateat ut locũ repleat ab aqua derelictũ. ⸺ Dic nullũ esse corpus ita solidũ ut

poris careat omnino. Subindeq in prædicto casu aer circumstans per poros ingredietur ut vitet vacuum.

Attamen quia accidere valet ut vas aliquod sic obstruatur ut aer externus vix ingredi possit, dicimus hoc casu vel illud dirrumpendum, vel quod spiritus ab aqua exalantes ita rarefient ut repleant locum ab aqua derelictum. Doctrina hæc perspicuo etiam experimento fulcitur. Constat siquidem in machina pneumatica quod aere extracto a quodam vase vulgo el Recipiente, aer externus maximo quidem conatu in locum exhaustum, sive minima pateat rimula permeet. Sin autem vas illud dirrumpitur.

Vel deniq si vas dirrumpi nequeat cernitur quidem spiritum vini aquæ ve in illo inclusæ insignita ebullire, diffluere et distendi ad locum exhaustum aeris replendum. Quo manifeste apparet insuperabilis esse naturæ conatum ad vacuum vitandum.

Arguere 2º: ponantur duæ tabulæ perfecte planæ, et invicem cohærentes, subitoque altera ab alia divellantur, quod etiam fieri valet: sed hoc casu vacuum existeret: quod probatur suppositum: nam spacium inter duas tabulas suum nequit subito et in instanti aere repleri: aliàs motum in instanti efficeret: quod.

Dicendum non posse alteram tabulam momento ab alia separari, ita scillicet ut simul levetur ex omni latere. Quod quidem vel ex eo constat quod si tabula plana aquæ superincumbat, nequit ex omni parte simul levari, quin aquam secum attollat et in sublime ferat. Ergo, ut ab aqua seiungatur, necesse est quod hiatus ab aliquo incipiat extremo ut aeri viaque

aperiat. idq in præsenti dicendum.

Arguet 3º. valet quis in extrema ora empyrei consistui et brachia sua attollere, sive sagittam per spacium illud vibrare: g supra empyreum existit inane spacium corpore n replerum, et subinde vacuum. — Dic spacium illud vacuum esse negative, minime vero privative: de spacio autem privativo procedit disputatio.

Arguet 4º in hac assertione: vacuola a nobis admissa forent naturæ valde noxia: g naturaliter n existunt. Suadetur ans: illa enim impedirent unionem partium naturæ commercium q ab illis requisitum vacuolis per corpora dispersis exemplo. Sol difficilius illa callefacere, fovereq: actio enim callefactiva in vacuolis sistere solum q procederet per latera ad partes fovendas: subindeq difficilior redderet similis actio: hoc autem sani officit partium commercio.

Dicendum vacuola illa minime officere commercio partium universi ad mutuam conservationem requisito. Ad modum que pori per corpus humanum dispersi minime tollunt partium illius exactam cohæsionem: quippe n requiritur quod actio unius partis ad aliam progrediatur adeo recta via ut nec ex minimo a rectitudine deviet: illius nam q propagatio n fit mathematice sed phisice et modo naturali.

Inquires 5º quænam sit virtus corpora movens ad vacuum ingens vitandum? assero in quovis corpore existere virtutem qua in peculiare bonum inclinat, aliamq, qua ad bonum aspirat universi: vacuum autem conservatum, ut fore unionem partium universi illarumq debitum commercium communi bono

adversatur: igitur res omnes illud vitare tendunt quia in omnine bonum dissipare.

Inquires 2º an Angelus valeat vacuum ingeri inducere? Negative respondeo, nam virtus Angeli non est bonum omnino subvertat, sed illud servet: quippe Angeli non dominantur naturae rerum sed huius actui subiciuntur: atqui simile vacuum undique subverteret naturam nequit ab Angelo induci.

Inquires demum an Corpus moveri posset in vacuo hoc divinitus existente? Affirmative respondeo: nam posset acquirere maiorem aut minorem distantiam ab alio corpore. Utrumque simile corpus foret grave aut leve: ergo sursum aut deorsum posset moveri. Dices autem: in vacuo non est ultima superficies ambiens corpus in quo stet natura loci: ergo nec est locus a quo recedat nec quem acquirat: ergo nec motus localis.

Dic in vacuo dari locum virtualem sive adequatum sumptum scilicet pro distantia respectu alicuius in spatii: hoc autem dari respectu tam locantis et ambientis corpus illud, et si nulla foret superficies immediata et proxima: ideoque Corpus in vacuo localiter moveretur localiter imperfecte et inadequate sumpto.

CAPUT IIum

De Tempore, et Duratione.

Nil tempore prae ore prae cogitatione frequentius: quippe omnes illico, nuper, hodie, cras, heri, aliaque, quae tempus innuunt, frequentissime proferunt. illius tamen clara expositio ab magno Augustino pene insuperabilis offertur, eo quod Libro 11 Confessionum Capite 14 sic de tempore affatur: Quid est tempus? si nemo ex me quaerit, scio. si quaerenti explicare velim, nescio.

Quid ergo ex me profers ut temporis naturae nobis prae occultae ponatur nil venit: ea tamen dabimus, quae hic ab aliis tradi consueverunt. itaque definitur tempus ex Aristotele hic textu 108: Numerus motus secundum prius et posterius. Numerus scilicet numeratus, sive in concreto, non vero numerans et in abstracto: ita enim prima particula frequenter admittitur.

Scilicet tempus est multitudo partium motus, quarum una alteri succedit, sive illi est posterior. Et quia in quolibet mobili est collectio partium motus, quarum una prior est, et alia posterior; ambigitur quidnam quorumque partium motus collectio tempus dicatur? Cui respondendum censemus duplex tempus distinguentes. aliud intrinsecum et late acceptum pro motu videlicet cuiuscunque mobilis. Alterum vero extrinsecum quo motus omnes mensurantur et numerantur: hoc autem motui primi mobilis adaptari sentimus.

Ratio huius est: nam motus primi mobilis uniformior est et inter omnes regularior. Similiter notior

& indeficiens. eo ipso aptius mensurans motus inferiorum durationes; siquidem in unoquoque genere est mensura caeterorum. Partibus itaque motus primi mobilis continuo fluentibus distinguuntur anni, menses, dies, horae, minuta, &c, quibus durationes rerum caeterarum cognoscuntur, & mensurantur.

Dices 1°: tempus necessario est numerus & mensura motus, sed ergo quietis: quod ejus deffinitio illud diminute explicat. — Dic tempus primo & per se motum mensurare, quietem autem secundario, quatenus per mensuram motus quo privatur quies, hujus ergo duratio dignoscitur. Similiter rerum permanentium duratio tempore numeratur & metitur. Quatenus illas veluti successivas apprehendimus, ex quo importo tendentiae esse illarum ad non esse tempore quidem sunt mensurabiles.

Dices 2°: motus primi mobilis tempore metitur: quod tempus in illo non consistit aliàs idem foret mensurans & mensuratum. — Dico motum primi mobilis esse mensuram intrinsecam sui, & extrinsecam caeterorum. Modo quo una se ipsam intrinsece, alia vero extrinsece mensurat. Ad hoc autem sufficit virtualis & expressiva distinctio praedicti motus a tempore, & mensurae a quantitate.

Dices 3°: motu horologii tempus dignoscitur: quod tempus non est mensura motus: sed e contra. — Distinguo ans: dignoscitur a posteriori & tanquam a signo, Concedo: a priori, nego ans. motu enim horologii de tempore transacto transeunteque certificamur tanquam per illius signum. Sicut ergo scripturae quibus annos, menses, & dies designamus non tempus sunt, sed signa temporis, sic ergo motus horologii.

Nota pro horum complemento tempus dividi in reale & immaginarium. illud utcumque explicuimus. immaginarium autem est duratio quaedam universalissima a nobis ap-

prehensa, qua rerum durationem metimur: hoc autem antiquius est tempore reali, quatenus infinitum chei aparte ante fluxive immaginamur. similiter illo ergo durabilius est quatenus infinitum ergo aparte post residuum apprehendimus.

QUÆSTIO Iª

An Tempus sit Quantitas Continua, vel Discreta?

Unum noto, titulum aperio, & Sententias Refero.

§. I.

Erit forsan qui titulus velut de re iudicata dubitans accuset: tempus namque inter quantitates continuas superius numerabimus. Caeterum ibi oportuit a sententia communi non discedere in communissima quantitatis divisione; nunc autem ad trutinam revocanda praedicta quantitatis divisio, ut de re communi iudicium feram peculiare. Quamquam quod dicere possumus tempus esse quantitatem continuam negative & late, quod adhuc permittit locum appositae disputationi.

Ut punctum igitur difficultatis perstringam rogo itaque num tempus constet partibus aliquo tro communi copulatis in quo stat propria ratio quantitatis continuae, an vero ex his, quae licet alia aliis immediate succedant, nullo tamen vinculo iungantur. Idem de omni ente successivo inquirit, tametsi ad tempus contracta. Prima opinio propugnat, imo supponit tempus esse quantitatem continuam. Sic thomistae, simul & iesuitae. Secunda esse quantitatem discretam defendit. ita pauci DD, & plurimae rationes.

Assertio nostra

§. II.

Tempus non est quantitas continua sed discreta. suadetur efficacissime:

Partes quantitatis continuæ copulantur termino communi: non ita partes temporis. Probo min: partes temporis sunt prius et posterius: sed prius et posterius nullo termino communi copulantur: ergo. Probatur minor: nam, quæ termino aliquo communi copulantur simul existunt: sed prius et posterius non existunt simul, sed unum existit prius alio, vel, quod idem est, altero deficiente, aliud existit: ergo.

Dicunt Thomistæ instans copulativum partium præteritæ et futuræ esse illius finem et complementum, huius autem initium: eaque propter utramque partem existere ratione instantis; futuræ quidem in fieri, præteritæ vero in facto esse. Sed pro nunc omisso quod in solutione gratis supponunt, sic eos in illorum argumento: pars existens in facto esse proprie et rigorose existit: sed pars præterita non existit proprie, imo præteriit: ergo.

Secundo: quod non est, nullo termino communi copulatur: sed nec est pars præterita nec futura: illa quippe fuit; hæc autem erit: ergo. 3o: existente partis complemento, pars existit completa: sed existente instanti, non existit completa pars præterita: quod enim completa existit, completa est præsens non præterita: ergo. 4o: vel pars præterita coexistit instanti copulativo vel non? Si primum: pars præterita erit præsens vel fore instanti præsenti coexistens: Si secundum: ergo instans copulativum illam non complet: omne enim complens suo coexistit complemento.

At colliges complurese instans illud partem præteritam complens simul succedere parti, ideoque ei non coexistere. Contra primo: ergo instans non terminat, imo exterminat partem præteritam: quod enim alteri succedit illius interitum supponit vel efficit. Sicut ergo mors est finis vitæ, sic instans fini præteritæ, quo nil abstractius dici potest, semel posito quod instans sit parti copulativum.

Argumenta solvuntur

§. III.

Argues 1º: tempus nulla intercapedine habet, imo continuo fluit: ergo est quantitas discreta sed continua. Conseq. infertur; antecedens autem eo patet, quia inter partes, sive instantia temporis nil interponitur: secundum ita rapit (ut verbis utar Augustini 11 Confessionum capite 16) a futuro in praeteritum transvolat, ut nulla morula extendatur. — Confirmatur: fluxus temporum non est discontinuatur: ergo est aliquid continuum: aliunde est quantitas: ergo.

Distinguo antecedens: continuo, continuitate negativa, concedo: positiva, nego antecedens et consequentiam. Ad confirmationem, concesso antecedenti, distinguo consequens: est aliquid continuum negative, concedo: positive, nego consequentiam. Ita ut tempus continuo, nullaque intercapedine fluat, sed est quod, altero instanti deficiente, aliud immediate succedat, quin instantia illa termino aliquo communi tangantur et copulentur, ut exigit quantitas continua proprie et stricte accepta.

Patet hoc aptissimo exemplo, quia ut materia continuo existat sub forma minime requiritur quod forma vitae et forma contigua cadavericae, sed sufficit quod ita invicem succedant ut nullo interposito, ad defectum formae vitae subsequatur forma cadaveris. Licet ergo instantia, sive partes temporis nulla interruptione succedant, minime positive sed tantum negative continuantur, quatenus nullo interposito inter praeteritum et futurum, illo deficiente, hoc immediate succedit.

Argues 2º: motus extenditur quantitate mobilis: sed mobile est quantitas continua: ergo et motus. Probatur major: motus est accidens mobilis: sed acci-

extendit quantitate subiecti: g. = Nego maj: Ad probationem distinguo min: accidens speciale extensionem ex se non importans, concedo: quod speciale importat extensionem, nego. Porro motus importat specialem extensionem, successivam scilicet: eoque licet quantitas mobilis alia extendat accidentia albedinem scilicet et alia huiuscemodi, motum tamen non extendit, imo a motu participat mobile successivam extensionem. ~

Arguens 3°: partes numeri priores sunt et posteriores: et tamen coexistunt: ergo licet partes temporis sint prius et posterius coexistere valent. = distinguo maj: sunt priores et posteriores quoad numerari, concedo: quoad esse, nego maj. Porro partes temporis nequeunt quoad numerari, sed ergo quoad esse, sive existere, propter suam? ideoque nequeunt simul esse, coexistere, nec invicem tangi. ~

Scola Thomistica frequentius propugnat tempus ex partibus divisibilibus i

QUÆSTIO IIª

An Tempus instantibus indivisibilibus; an vero partibus divisibilibus constituatur et existat?

Refferuntur Sententiæ.

§. I.

Scola Thomistica frequentius propugnat tempus ex partibus divisibilibus instantibus copulatis componi, eiusque partes ratione instantis existere. Iesuitica vero partibus divisibilibus componi; has autem ratione sui pragientes esse sive existere. tertia opinio existimat ex instantibus indivisibilibus invicem succedentibus qualescere, itaque quod ponere instans existere, hanc velut aprioristicam pro re aliunde diffici-

li enodanda deffensare decrevimus.

Assertio Unica

§. II.

Tempus ex instantibus indivisibilibus conflatur uniceque ex instantibus existit. Atque constat ex dictis anteriori quaestione. Iterum tamen firmatur ex Angelico Praeceptore 1a parte quaestione 10a articulo 2o ad 1m: Sicut enim causatur in nobis apprehensio temporis eo quod apprehendimus fluxum ipsius nunc; ita causatur in nobis apprehensio aeternitatis in quantum apprehendimus nunc stans. igitur propria temporis idea influxum nunc, sive instantis consistit: tempusque ex instantibus successive fluentibus exurgit.

Id ipsum ratione suadetur: tempus coalescit ex partibus aliquando existentibus: nisi dicas esse ens fictum: sed in tempore nil aliquando existit praeter instans: ergo. Probo minorem: Si enim pars aliqua divisibilis existeret, cum illa coalesceret ex aliis partibus plures partes temporis simul existerent, tempusque non foret successivum sed permanens et simultaneum.

Confirmatur adversae evasionem praecludendo: nequit duplex pars temporis simul existere adhuc durative (idque dic de existentia inchoativa): sed hoc accideret si tempus ex partibus divisibilibus constaret: ergo. Probo minorem: dum enim aliqua pars divisibilis existit durative sic enim existunt semipartes, quae illam componunt: si ergo tempus ex partibus divisibilibus conflatur simul existeret duplex pars quod eius successivo repugnat.

Explicatur: pars temporis divisibilis constat ex priori et posteriori medietate: ergo priori existente non dum posterior existit. Sed nunc ita: sed prior medietas debet fore divisibilis alia

mediatate priori et posteriori qualescit, et sic in infinitum: nunquam ergo pars aliqua temporis existet: sicque nec dies, nec hora, nec quadrans, aliave pars temporis praeteriit. Solutiones imo evasiones adversariorum ex dictis dicendisque haud difficile evanescent.

Emodantur adversa

§. III.

Arguens 1º: tempus est quantum et extensum: ergo non constat solis indivisibilibus. Probatur consequentia: indivisibile additum indivisibili non facit extensum: si ergo tempus extensum est, solis indivisibilibus non componitur. — concedo antecedentem, nego consequentiam. Ad probationem, antecedens nunc omnino de indivisibili permanenti, negatur de successivo: haec namque indivisibilia permanentia facere non possent extensum quia simul coexistentia sese tangerent adaequate, alterumque intra aliud foret.

Cum autem indivisibilia successiva non simul, sed unum post aliud existat, adhuc inadequate non uniuntur: subinde ergo tempus successive extendere queunt. Denique quamquam quodquod quantitas discreta qualis tempus est ex superiori quaestione solis indivisibilibus extensionem sortitur, et illi ipsi adversarii in numero consistere, cuius extensio fit ex unitatibus, quarum nulla et talis est in alias divisibilis.

Arguens 2º: Partes totius homogenei sapiunt naturam totius: ideoque gutta aquae est aqua, pars ligni lignum, etc: sed tempus est totum homogeneum, constare partibus eiusdem rationis: ergo quaelibet pars temporis est tempus. Tunc ita: sed nullum instans est tempus: quippe non habet prius et posterius: tempus ergo ex solis instantibus non componitur.

Concessa maiori, nego min., cuius implicitę probationem distingo: eiusdem rationis materialiter et entitative, concedo: formaliter et ut continentes ens successivum, nego. Tempus enim (idem dicito de motu) totum ethorogeneum est: quia omnes partes eius sunt materialiter eiusdem rationis prout illud tamen constituunt, altera prior est et alia posterior. Licet ergo in eo conveniant quod quaelibet illarum sit instans differunt tamen in ratione prioris et posterioris.

Forsan dices: quaelibet pars temporis prior est respectu unius, et posterior respectu alterius: ergo adhuc conveniunt in esse priores et posteriores: sunt ergo eiusdem rationis. — Resp. partes temporis bifariam posse summi, vel una respectu alterius cum qua tempus hoc determinatum constituit, quo sensu alia prior est et alia posterior: subindeque ethorogeneae; vel utraque tempus hoc constituens respectu aliarum, quae aliud tempus constituunt; in hoc autem sensu eiusdem rationis sunt et homogeneae. Hinc autem unice colligitur tempus esse totum ethorogeneum; aggregatum vero ex pluribus temporibus, homogeneum esse, in quo nil conspicitur inconvenientis.

Dices 2º: propositio haec: nunc tempus existit: vera est in ore omnium: sed nunc unice existit instans: ergo hoc erit tempus; habebit ergo prius et posterius, quod est absurdum. — Distinguo maj.: nunc tempus existit inadequate; concedo: adequate, nego: nec aliter valet aliquod successivum existere, quia successio postulat necessario quod una pars existat post aliam, alias partes non succederent, sed simul forent et permanerent.

Argues 3º: dummodo tempus et motus ex indivisibilibus componantur, nullum erit discrimen inter motum tardum et velocem: hoc autem

nequit dici: q. Dbas assumptis: si enim motus solum indivisibilibus constet, velocissima aquila quolibet indivisibili temporis adquiret indivisibile spacii. Similiterque pigerrima testudo singulis instantibus singula ergo indivisibilia spacii percurrere valet: ergo aquila eodem tempore plus spacii non acquiret quam testudo, nec aliquod erit inter utriusque motum discrimen.

Quidam morulas quasdam cogitarunt quarum interpositione motus tarditatem, velocitatemve conantur exponere: ita scilicet ut motus ille tardior sit, qui pluribus morulis interiectis misceatur; velocior autem, qui paucioribus. Sed oppinio haec mihi probari non potest; pone enim hominem ita moveri ut dimidia hora leucam percurrat: eo igitur tempore sol plusquam centum quinquaginta millia leucas percurrit; subindeque eo temporis quo homo partem percurrit spacii, sol centum quinquaginta millia partes percurrit.

Hinc manifeste colligitur hominem post quodlibet instans quo partem, sive punctum adquirit spacii morari debere per centum quinquaginta millia instantia: cum autem motum hanc tardissimum quidem nec linceus occulus percipiat, praedictas morulas admittere non valemus. Secundo: quis enim credet ingens saxum ellapsum e sublimi spacio ab ab ipso percurrendo morari?

Tertio et urgentissime: quippe radius rotae tardius movetur ea parte qua circulum concentricum, sive interiorem attingit, quam ea qua excentrico, sive exteriori haeret: sed ea parte qua concentricum tangit praedictas morulas pati nequit: alias necessario pangeretur ut fractus ille partium continuitas reflecteretur: igitur tarditas motus per easque morulas interiectas explicari.

Hac g abüg solutionibus prætermissi dt argumenti primum virg(s) sectoris ingenia possibile enervem claritate dt certi supponimus illud esse motus velocq quo movile plurimy spacii modico tempore percurrit; tardy vero quo eodem aut longiori tempore pauq percurrit spaciq. Tunc sciendy gd sicut agens ad operandy ggd gd passo approximetur, ita dt movile novy spaciq adquirat, exigit erg approximationem ad illud.

Porro dt movile in spacio sibi proximo præsentiq quoad omnes illius partes assequatur necesse n est gd quoad omnes spacio illi approximetur; sd sat est gd aliqd punctum movilis sit applicatum immediate; cæteris autem medio illo. Quod quidem verum erg est aparitate qa dt agens quoad omnes suas partes operetur in passo sufficit gd una sit immediate applicata; reliquæ autem media illa.

Igitur dt doctrina ad oculum pateat, eag distinctione motus tardi a veloci perspicue declaret pone gd movile tanti punctorum spacio sibi æquali applicetur dt subsequens declarat figura.

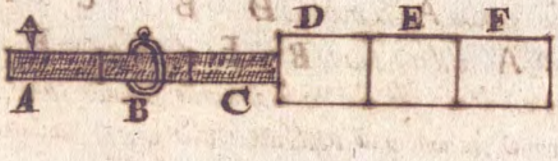

Licet vero igitur gd dt punctum A movilis transeat ad punctum D spacii n requirit tunc esse immediate applicatum. sd sat est gd ratione puncti C cætera puncta sint mediate applicata. Quibus positis, dico in eo situ esse motus velocitatem gd unico instanti transeat puncty A movilis ad occupandy

puncti D spacii; ergo vero si punctum C transeat primo instanti ad D, secundo ad E, tertio demum ad F tardius imo tardissimus erit motus, et potest plura instantia in adquisitione spacii pervolvere.

Plura autem, sive pauciora instantia in spacii adquisitione pervolvere impulsui quo movens in mobile impingit tribuendum censemus: ita scilicet ut si admodum vehemens fuerit impulsus punctum A mobili unico instanti transire ad punctum D, cui mediate applicatur; si autem impulsus fuerit debilior triplea instantia in acquisitione spacii pervolvet.

Replicabis: nequit A transire ad D quin C transeat ad F: sed in instanti quo A transitat D nequit C transire ad F, cui nec mediate praecedit applicatum cum nulla pars mobili mediet inter C et F: ergo. — Respondeo verum esse punctum C nec mediate applicatum esse puncto F in instanti antecedenti: porro in ipso instanti transitus prius prioritate naturae applicatur.

Ratio huius perspicua est quia prius natura A transivit ad D et B ad E quam C ad F: in aliquo ergo priori punctum A applicat punctum B ad E, punctum autem B applicat ergo C ad F quod sufficit ut in illo instanti ad simile transeat spacium: sicut enim causa ipsomet instanti quo applicatur valet effectum producere, sic ergo et mobile ad locum, cui applicatur, transire.

Insuper. nequit punctum A sicut pertransit punctum D, quin prius pertranseat sicut puncti intermedii: alias ad illud pergeret impertransito medio: ergo prius transit ad spacium punctum B et C quam perveniat ad D: sic autem nequit unico instanti

ad punctum D pervenire. Corruit ergo doctrina hactenus exposita.

Nego ans: quia sicut dari valet impulsus quo pars mobilis partem spacii in instanti relinquat, sic dari potest alius validior quo totum mobile unico et eodem instanti adequatum spacium deserat, et novum adquirat supposita applicatione ad id requisita. Nec necesse est quod punctum A per spacium punctorum B et C fuerit praesens in instanti quo transit ad D: nam illud spacium in instanti transitus se habet praecise tanquam terminus a quo et derelictus a puncti illi correspondentibus; non vero tanquam spacium ~~tanquam~~ adquirendum per punctum A.

Acriter tamen insurges: infigatur in virga clavus prominens A, illaque per ferreum annulum immittatur, qualiter in apposita figura despicitur: hinc virgae imprimatur impulsus quo punctum A permeare debeat ad D: in hoc igitur casu punctum A virgae in puncto B detineretur ab annulo per clavum prominentem: sed punctum A nequit detineri in spacio illo cui non fuit praesens: ergo praesens fuit spacio intermedio ultra dicta.

Mirum est D. Alfonsum, cui utrumque venit, asserere illo instanti quo pars A virgae transit ad D, clavum praesentem fieri per replicatam praesentiam toti illi spacio interiacenti inter clavum et spacium prominens supra punctum D, ut sic deponatur ab annulo detineri. Mirum inquam: ex hoc enim manifeste inferetur clavum unico instanti praesentem esse pluribus locis naturaliter: cum tamen dubium, idque sane difficile sit an possit divinitus.

Dicimus ergo in casu posito non posse virgam ita impelli ut unico instanti pars A tran

sire

debeat ad D qa licet pars illa mediate sit applicata; Clavus tamen prominens nec mediate nec immediate applicatus est spacio illo supra puncty D prominenti. Unde licet in casu posito nequeat puncty A advirog transire ad D unico instanti; valet tamen casu quo per clavy n̄ impediatr, qd sat est ut nostra doctrina subsistat.

QUÆSTIO III.a

An Duratio distinguatur realiter ab existentia rei durantis?

Explicatur titulus, & referuntur Sententiæ.

§. I.

Duratio est permanentia rei in esse: sic enj frequentr desfinitr. Dupplex autem est, intrinseca qua res ipsa proprie & formalitr durat, extrinseca qa rei duratio dignoscitr & mensuratr. De intrinseca procedit dubiy in quo S. Bonaventura partg affirmativg tuetr. Cui aliqui ex societate plurimiq Thomistary subscribunt. Scotus autem & Doctr exonis negativg defendunt, quibus quqplurimi adhaerent. Eminentissimus autem Aguirre negat de permanentibus, affirmat vero de successivis.

Assertio nostra.

§. II.

Quqlibet res intrinsece durat per sug existentig. Probatr: ng res durat quatenus est in actu existentig: sd hoc habet per sug existentig: g. Pbr maj: quqlibet res durat quatenus huic, sive alteri tempori coexistit: sd sic coexistit, quatenus est in actu existentis, qa ad alteri coexistendy sat est existere cy illo: g.

Confirmatr: ng durare est hoc ul alio tempore existere: sd per sug existentig hoc ul alio tempore existit.

g. — Secundo: productio rei est eius conservatio: conservatio enim est productio continuata: g. rei existentia est duratio ipsius: cum ergo duratio sit existentia continuata. ~

Dices: existentiam rei esse eius durationem fundamentaliter, non vero formaliter: nam ut res formaliter duret, requiritur forma superaddita, qua determinetur, ut huic tempori potius quam alteri coexistat: esse enim indifferens est ad utrumlibet. — Sed contra: nam ut res hoc tempore duret sufficit quod ei coexistat: sed ad illi coexistendum nullo opus superaddito; quia existente re et tempore, seclusa quavis alia coexistunt: g. ~

Praeterea: nam duratio illa existentiae rei superaddita vel ergo indifferens est ut huic potius quam alteri coexistat; quippe modo huic, modo alteri coexistunt: g. ut potius huic quam alteri coexistat opus est alio quo determinetur sicque abibitur in infinitum. ~

Solvuntur opposita

§. III.

Argues 1o: Petrus durat quatenus hodie existit: sed hodie existere distinguitur ab illius existentia: g. Probatur minor: Petro existenti contingit quod hodie existat: sed quod Petro existenti contingit distinguitur ab eius existentia: g. — Concessa maiori, distinguo minorem: hodie existere cum quod dicit intrinsece et in recto, nego: extrinsece et de connotato, concedo minorem. Sub qua distinctione coetera corruunt. ~

Igitur duratio hodierna Petri propter huius existentiae quam intrinsece importat, dicit ergo de connotato cum actione Dei Petrum conservantis, cum ergo dicimus hodiernum velut mensuram extrinsecam existentiae; cum Petro contingat quod conservetur, et hodierno mensuretur die, dicimus Petro existenti contingere hodiernam durationem cum quod dicit extrinsece

& de ɔnotato, n̄ vero q̃ qd̄ importat in recto.

Dices 1º: valet res existere & n̄ durare: g nec intrinsece durat per eius existentiã. Obarguo: valet res produci in instanti A & in subsequenti perire: sed tunc existeret & n̄ duraret: duratio enim dt pote permanentia in esse plusquam vno instanti exposcit: g. — Secundo: valet Deus vnico & n̄ tribus mensibus existere: g durationis termini ab illius existentia separari: g ab ea distinguitur.

Tertiò: valet Deus existere per instans A quin simili coexistat instanti: sed in hac existentia stat Dei duratio: g duratio aliquid addit ad existentiã Dei & instanti. Coetera stant, & maior inde suadetur quia ex quo Deus existat, & instans existerit de vtroq. verificatur existere, minime autem coexistere.

Maiorem negant Vicentius Torca, & Porter cardinalis asserentes ad durationem sufficere existentiã rei in vnico instanti. Sed illa omnia distinguo ɔsequens: n̄ durat deffectu ɔnotati, concedo: deffectu alicuius intrinseci, nego ɔseq.: sed rem quæ nunc est intrinsece immutata, durat in instanti subsequenti, ipso adveniente: qd g in primo instanti n̄ durat deffectui ɔnotati est tribuendum. — Ad 2um dic existentiã Dei separari a trimestri duratione quoad ɔnotatum extrinsecum; minime vero quoad rectum. Ad 3um nega maj. quia Deum & instans A existere est vtrumq. dari de præsenti.

Arguet 2º: res creata n̄ est sua duratio: sed est sua existentia: g. Maior pt; nam statuerit Angelicus Doctor 1a parte quæstione 1a articulo 2º: Solus Deus est sua duratio.

= Dic Dei esse sui duratione essentialiter et Methaphysice, caeterorum vero solum identice, phisice, et materialiter modo scillicet quo est sua existentia; cum quo optime cohaeret quod contingentia durent, simul et existant.

Arguet 3°: Stat dupplicem motum aequalem esse in entitate, et inaequalem in duratione: sed entitas qua dupplex motus aequalis est distinguitur ab ea qua est inaequalis: ergo. Suadetur maior: nam mobile velox citius per spacium aliquod, leucam scillicet percurrit quam mobile tardum: ergo cum eadem extensione et partium multitudine accidit utrumque motum esse inaequalem durationi.

Hoc argumento utitur eminentissimus Doctor de Aguirre, ut successivorum durationem ab illorum existentia distinguat; illud autem plausibili apud ipsum eminentissimum solutione enervat Doctor eximius asserens motum tardum et velocem aequales esse intrinseca duratione, tamen si inaequales sint in extrinseca, quatenus intrinseca duratio motus velocis minus tempus extrinsecum notat quam motus tardo. Ad modum quo licet quantitas ut densa minus spacium occupet quam ut rara; easdem tamen partes intrinsecas habet in utroque sensu.

Nos vero hac solutione minime reiecta, aliter occurrendum putamus negantes maiorem: cum enim ut supra diximus cuilibet indivisibili motus correspondeat indivisibile instans, eisdem instantibus, quibus motus velox quatuor motus indivisibilia persolvit totidem etiam absumit motus tardus: cum ergo entitas motus ex indivisibilibus componatur repugnat aequalitas dupplicis illius motus in entitate cum inaequalitate in tempore et duratione.

Ex quo autem mobile velox citius leucæ percurrat quæ mobile tardius inde colligitur hoc plura motu indivisibilia, sicut et plura instantia insumere in leuca percurrenda præ mobili velociori, et ideo necessario inæquale esse ei in duratione et etiam in entitate. Inde autem provenit mobile velox pauciori motu et tempore plus spacii percurrere quæ tardius ut supra manet dictum.

Pro complemento nota triplicem communiter durationem designari, æternitatem videlicet, tempus et Ævum. Æternitas est duratio rei omnino invariabilis et prorsus independentis. ideoque solus Deus ut potest esse et operari omnino immutabilis Æternitate mensuratur. Boecius autem sic illam deffinit: interminabilis vitæ tota simul ac perfecta possessio. Deus enim sic vitam possidet ut tota simul præsens sit, nec aliquid eius futurum sit, sive præteritum.

Porro vitam nostram quæ in motu quodam consistens nequit simul possidere: sed præterita possessa fuit, futura possidebitur, solumque instans præsens possidemus. Hinc ut florido subscribo ingenio morimur, morimur, et mortui sumus: Primum quæ vita transit: alterum quia quæ superest transibit: tertium: quæ transacta est, quæ præteriit.

Hic est Quebedo

Ævum est duratio rei permanentis creatæ, ex propria natura incorruptibilis quoad esse, ut duratio Angeli et animæ rationalis, quæ licet a Deo deppendeat nullam importat partium successionem, ut motus, nec intereunt et defficiunt, qualiter substantiæ corruptibiles. igitur res Æviternæ, tametsi principium habeant, finem non habent. Ex quo Ævum æternitas aparte post dici consuevit. De temporis natura nil occurrit speciale præter dicta.

LIBER V.

PHISICORUM.

QUÆSTIO I.ª

Ad quæ prædicamenta detur per se motus?

Quæstio resolvitur, et ab adversis liberatur.

§ Unicus.

Loquimur de motu successivo, cuius hic triplex exigit conditiones: prima, quod habeat latitudinem aliquatenus per motum percurrendam: si enim hic indivisibilis foret non successive sed in instanti fieret. Secunda conditio est ut subiectum motus sit ens in actu, ut susceptivum sit per motum adquirendi. Tertia conditio est ut habeat duo positiva inter quae motus exerceatur.

Assero igitur dari per se motum ad quantitatem, qualitatem, et ubi: nam motus localis, alteratio et augmentatio sunt motus successivi inter duo positiva exerciti: motus namque localis est transitus a loco in locum, augmentatio a minori ad maiorem quantitatem, alteratio denique a qualitate in qualitatem: ergo servant conditiones motus de quo in praesenti. Nunc ita: sed motus localis est ad ~~motum~~ novum ubi, augmentatio ad novam quantitatem, alteratio vero ad novam qualitatem: ergo ad quantitatem, qualitatem, et ubi datur per se motus.

Dices 1º: nihil est quantitati contrarium: sed motus de quo in praesenti versatur inter duo contraria: hic ergo non est ad quantitatem. — Dicendum quantitati nil esse strictissime contrarium, sumpta scilicet contrarietate pro positione duplicis extremi sub eodem genere maxime distantis mutuo se ab eodem subiecto se expellentis: quam quidem contrarietas unice convenit qualitati. Sufficiens tamen dari in quantitate quatenus maior distat

maxime sub eodẽ genere a minori, tamen n̄ expellantur ab eodẽ subiecto.

Dices 2°: qa in generatione substantiali necdũ substantia sed et quantitas producitur, illa per se, [illegible] vero est ipsi generationi per resultantiã: sed ergõ in augmentatione necdũ producitur nova quantitas, sed ergõ fiat nova subst: ḡ augmentatio n̄ terminatur per se ad quantitatẽ, ut supra asseruimus. — Nego disteq perspicuã disparitatẽ designans: nã generatio ut pote intendens similitudinẽ in natura, quæ substantia est, hoc et per se ad substã ordinatur. Porro augmentatio intendit ut subiectũ fiat maius: cũ autem hoc forlite habeat per quantitatẽ, hanc primario intendit.

QVÆSTIO II.ª

A quo motus unitatem specificam, et numericam habeat?

Resolvitur dubium.

§. Vnicus.

Assero hoc unitatẽ numericã et specificã motus dessumi principaliter a termino ad quẽ: ab eo namq accipit motus unitatẽ specificã a quo specificatur ~~a termino ad quẽ~~ sed specificatur a termino ad quẽ; cũ nihil aliud sit quã via et assecutio illius: ḡ. Nota tamen terminũ ad quẽ n̄ in esse entis sed forlite et in esse termini motũ specificare: subindeqz proinde specificatione et dicit modũ attingibilitatis, mediũqz per qd attingitur.

Hinc ~~licet~~ linea recta et circularis specie differunt, motus ergõ rectus specifice differt a circulari etsi utereqz eundẽ terminũ respiciat, ex hoc quidẽ qd per diversũ mediũ attingatur. Ad modũ quo eadẽ met conclusio ad diversas attinet scientias quatenus demonstrata per diversa principia.

Assero V: unitatem numericam motus desumi ab unitate mobilis, termini, ac temporis: nam motus dicitur esse accidens, quo semper unicum exposcit subiectum, et debet esse unicus ad terminum, sub qua consideratione terminus exposcit unitatem, demumque quia petit quod partes eius absque interruptione fluant unitatem temporis exigit

LIBER VI.

PHISICORUM.

CAPUT UNICUM.

De compositione continui.

QUÆSTIO UNICA.

An continuum ex partibus sine fine divisibilibus componatur? Aliqua prælibantur, et recensentur Sententiæ.

§. I.

Multarum philosophicarum hactenus quidem fere latens in tenebris, lincei tamen occuli imperviarum, Philosophiæque peritioribus fere absconditarum perscrutare conamur. Hanc igitur nota sententiarum indigitemus nullam velut certam opinionem seligere, aliquam tamen velut probabiliorem amplecteri offere propositum erit.

Sed ut scopum difficultatis pertingamus sciendum illa esse continua, quæ tanquam partes integrales uniuntur; contigua vero, quæ cum sint localiter proxima, non sunt unita. Quarum nota a diversis Auctoribus quadruplex genus partium designari, Aliquotæ scilicet, aliquantæ, Communicantes, et proportionales. Aliquotæ sunt, quæ aliquoties replicatæ totum adequant, ut palmus, qui quater repetitus ulnam adequat, quarum quidem palmus partium.

Pars aliquanta nuncupatur; quae sub nulla replicatione aequatur cum toto, ut triplex palmus, qui bis replicatus, illum excedit, semel autem illum non aequat. Porro pars ista potius aggregatum ex partibus aliquotis, quam pars dici debet. Partes communicantes dicuntur, quae ab aliis totaliter non distinctae, cum illis communicant.

Partes denique proportionales dici solent quae continua successione, divisioneque abeunt in infinitum, ut si palmus dividatur in duplicem medietatem, rursusque quaelibet medietas in duplicem aliam, et sic deinceps sine fine. Quibus positis Ekanelmus asserit continuum esse simplicem quantitatem, divisibilem tamen in partes, quas non actu includit, sed in potentia quatenus ab agentibus naturalibus possunt per divisionem produci. Sed hoc pacto hic defensare tenetur deum frangimus partem eius producere partes, quod quam falsum sit ipse perspiciat.

Aristoteles expresse docet continuum ex partibus absque fine divisibilibus coalescere, mediis tamen indivisibilibus copulari. Ei plurimi subscribunt tum ex antiquis, tum etiam ex modernis. Sententia opposita ex solis indivisibilibus componi propugnat. Quae quidem communissime ~~Zen~~ Zenoni citico adscribitur; procul tamen a vero (ait Fortea Cardinalis) non continuum docuisse ex Laertio in vita ipsius Zenonis clare colligitur. Quidquid tamen de hoc eius probabilitatem amplectentes, sit.

Assertio nostra.

§ II.

Continuum non ex partibus in infinitum divisibilibus, sed ex punctis indivisibilibus componitur. Prima pars efficacissime suadetur: Si enim continuum ex partibus sine fine divisibilibus (accipe adjective) componatur, existunt utique infinitum in actu: sed hoc minime adversarii admittunt: ergo. Probatur assumptum: Si namque

tinuu, ex partibus sine fine divisibilibus componitur, interminabilis est illius divisio: ergo habet partes divisibiles sine termino: cum autem praedictae partes actu sint in continuo, et possit actualiter ipsum continuum subintrare, actu existunt in continuo infinitae partes: datur ergo infinitum in actu.

Praeterea: illud est infinitum in actu, cuius qualibet parte actuali designata, alia est sine fine designabilis: sed qualibet designata in continuo, est alia sine fine designabilis: cum sit divisibilis in semper divisibilia: ergo. — Secundo: quod constat ex partibus sine fine divisibilibus habet infinitam divisibilitatem: ergo et infinitam extensionem: cum divisibilitas sit extensionis proprietas.

Ut hanc difficultatem effugiant adversarii, duplices partes aliquotas et proportionales confingunt, asserentes quod si ulna in quatuor palmos dividatur, sicut divisiones quater repetitae finiuntur, partes etiam aliquotae in quas ulna ita dividitur, sunt finitae. Si autem ulna dividatur in duas medietates; quaelibet autem medietas in duplicem aliam, et sic in infinitum, sicut divisio in infinitum replicatur, sic partes in quas ulna ita dividitur infinitae evadunt.

Addunt tamen duplicem relationem divisionis non esse in partes entitative distinctas, quia sicut ulna quomodolibet dividatur eadem est, eaedem etiam sunt partes utroque modo dividentes; dicuntur autem aliquotae quatenus aliquoties repetitae totum adaequant; proportionales vero quia sicut proportionatur duplex medietas ulnae cum ulna, ita etiam duplex medietas dimidiae ulnae cum dimidia &c.

Hinc infertur quod etsi partes proportionales infinitae sint quia tamen nec entitatis, nec extensionis ultra habent ab aliquoti finitae extensionis, minime dicuntur infinitae extensionis penes magnitudinem sed tantum penes diminutionem, quatenus licet ulna sit finitae et determinatae magnitudinis, valet tamen usque in infinitum minui, et hoc pacto rationi occurrunt suprafactae.

Urgentissime tamen impugnatur: si enim continuum ex minoribus et minoribus usque in infinitum partibus constat, ergo constat ex maioribus et maioribus sine fine: sed propterea infinitum est penes diminutionem: ergo propter id erit quoad magnitudinem. Assumptum probo: quia omnis pars minor maiorem supponit: ergo minores et minores sine fine supponunt ergo sine fine maiores. Si ergo ex his continuum componitur, necesse est ex iis componatur.

Secundo: quod constat infinitis partibus aliquotis est actu infinitum penes magnitudinem: sic se habet continuum iuxta ipsius solutionem ergo. Suadetur minor: maiorem enim adversarii concedunt: partes proportionales sunt realiter aliquotae: sed continuum constat infinitis partibus proportionalibus: ergo ergo constat infinitis aliquotis. In silogismo in Darii, cuius praemissis decepti sunt ex adversariorum solutione.

Maiorem autem sic expono: illae sunt partes aliquotae, quae aliquoties repetitae totum exhauriunt: sed partes proportionales aliquoties repetitae totum exhauriunt: sicut enim semiulna bis replicata ulnam equat, sic medietas semi ulnae (palmus scillicet) quater repetita ulnam componit: similiter quoque medietas medietatis semipalmus scillicet, octies repetita adequat ulnam, et sic deinceps

in qualibet proportionali divisione.

Tertio impugnat solutio: nam quaelibet pars proportionalis aliquam habet extensionem: ergo infinitae partes proportionales efficiunt extensionem infinitam. = Nec impugnationes deinde factas effugiunt asserentes partes proportionales solum in potentia esse infinitas: quia et si illarum entitas actu sit in continuo, ita tamen infinite divisibile est ut nunquam eius divisio pervenire valeat ad actum.

Minime inquam effugiunt: quia partes finitae sunt ante divisionem finitae actu quoad entitatem vel existentiam: ergo etiam partes infinitae actu entitative ante divisionem existentes erunt actu infinitae. — Deinde: valet Deus omnes divisiones partium proportionalium simul absolvere: sunt enim corruptibiles: sed tum casus existerent infinitae partes separatae et consequenter numerus infinitus: ergo maior sit: si enim Deus unico instanti valet partes copulare, quare et seiungere non poterit?

Dices: continuum non posse dividi ita ut nulla pars dividenda restet: nunc enim veniretur ad puncta indivisibilia, quod est impossibile. = En egregiam petitionem principii: post longam enim disputationem asserunt contrarium illorum sententiam esse veram quia falsam reputant contrariam; hoc autem potius est sola tenacitate contendere, quam philosophice loqui.

Rursus igitur prima pars assertionis suadetur: si enim spatium quodlibet infinitis partibus proportionalibus constat nullum spatium posse pertransiri: nequit enim mobile unam partem percurre-

quin prius illius medietatem pertranseat. nec medietatem quin medietatis medietatem et sic in infinitum: ergo

Secunda pars assertionis et patet ex dictis, et efficaciter suadetur: nam in divisione continui non est in infinitum procedendum: quippe processus in infinitum velut solemne inconveniens alias in rebus reiicitur ab adversariis: ergo in divisione continui tandem deveniendum est ad puncta indivisibilia: sed quodlibet componitur ex illis in quae resolvitur: ergo — Confirmatur: quia incredibile apparet, quod ipsum Deum ab aeterno granum sinapis dividentem, subdividentemque sine intermissione illius divisionem absolvere non potuisse: hoc autem accideret quin continuum ex indivisibilibus componeretur: ergo

Confirmatur 2o: globus perfecte sphaericus unice attingit in puncto indivisibili planum perfectum: si enim in parte divisibili attingeret, pars globi attingens plana foret; cum tamen in perfecte sphaerico nullum sit planum. posito quod globus ille per planum rotaret unice attingeret indivisibilia: igitur planum illud solis indivisibilibus constat. — Ait illustrissimus Tortolanus globum illum solum attingere spatium in indivisibili quin ex hoc colligere liceat solis indivisibilibus constare: quia globus non moveretur motu continuo, sed discreto, saltando scilicet ab uno indivisibili in aliud.

Enervaces solutionis meum effugium: a quo enim didicit globum ita discrete saltare, et, partibus omissis, puncta pertingere? quomodo globus pertinet, et punctis partibusque magna quidem confusione permixtis, puncta seligat, quae suis saltibus designet et tangat? ingenue fateor hoc futurum imperceptibile

tamen si globus tot occultis contingeret quot puncti. Si ergo quaeque virtus, aut Angelus globum ita comprimat ut saltare nequeat, concurrit utrinque libera solutioni cogitatio.

Alii occurrunt hodierni cardinalis asserens globum illum aliquando in puncto et aliquando in parte plani pertingere: ita tamen, ut dum punctum globi punctum attingit spacii, contactus ille sit adequatus: si autem pars globi punctum spacii, et econtra, pertingat, contactus ille erit inadequatus. Denique si pars globi partem tangit spacii, et non tangit utrinque partem determinatae magnitudinis, sed indeterminatae et minoris quavis designabili: hic autem contactus nec obstat rotunditati globi, nec planitiei spacio.

Secunda: quia pars plani perfecte quomodolibet sumpta aliqualem planitiem importat: quae nequit pertingi per punctum indivisibile globi. Secundo: nam punctum globi inadequate pertingens partem spacii inadequatam parti pertingeret: sed inadequata pars extensionem importat et planitiem: ideo igitur redit argumentum. 3º. quia pars plani per partem globi contacta determinata est: illa scilicet quae tangitur, et quae tangi videtur, et quae velut tacta designatur: quae est determinatae magnitudinis: quae et determinatae planitiei: quae pars pertingens erit plana.

Denique suadent pars posterior assertioni: Deus in qualibet linea cognoscit punctum A utrumque punctum B ipsi immediatum: nullum quod punctum inter utrumque dignoscit. Pergamus: quod inter punctum A et B nulla intercedit pars divisibilis, ut dicunt contrarii. Probo conseq: quia pars divisibilis ergo habet puncta copulativa: siquidem pars divisibilis inter punctum A

et B mediante, mediarent ergo puncta illa, sicque punctum A foret et non foret immediatum puncto B.

Dices: post punctum A designatum non posse aliquod punctum immediatum designari, quia quovis designato, aliud et aliud est designabile: cum post illa immediata post punctum A infinita puncta mineant. — Sed contra: quia post punctum A aliquod punctum immediate sequitur; ergo Deus cognoscit immediate sequi; ergo illud valet designare.

Selectiora adversæ oppinionis argumenta solvuntur.

§. III.

Argues 1º: indivisibile additum indivisibili non facit maius et extensum: sed continuum extensum est: ergo ex solis indivisibilibus non componitur. Probatur maior: quia se tangunt cum se tota non faciunt maius et extensum; imo penetrantur: sed quodlibet indivisibile tangit aliud cum se toto: si enim illud per unam partem tangeret non foret indivisibile: duplici namque parte adminus constaret: ergo.

En argumentum quo ita blandiuntur Aristotelici ut eo putent plenum de Zenone victoriam reportasse. Aliis autem adeo futile apparet ut avertant obiectum se mirari tot Celebres DD hic haerere. Dicit autem Andreae libere asserit insipidam esse interrogationem inquirere: quid sit se penetrare nisi se tangere totaliter. Postremo demum Alfonso adeo etiam apparet imbecillum et fateatur se licet Aristotelicum sententiae adhaerens illo non uti ad eam comprobandam. Porro ab his abstinendum censemus; neque difficultatis sublimis tangas solo despumamus contemptu.

Respondeo igitur negando maiorem: Ad probationem

distingo maj: quæ se tangunt τ se tota ex omni latere, Ɔcedo: ex aliquo, Nego maj: Censemus namq indivisibile immediate addictum indivisibili illud tangere quoad totam entitatem, quin ex hoc utriusq inferatur penetratio: qa et dupplex illud indivisibile ita uniatur sufficit qd unum locet post aliud, ~~in~~ du sive qd utrunq in dupplici loco immediato et indivisibili locentur, qd fieri potest, imo necessario fit absq penetratione.

Secundo:

mina hæc refutari valet ab Aristotelicis, nam punctum continuativum dupplici parti, et est in loco partium quas continuat: et tamen eis unitur adequate utrasq ~~partes~~ enim attingit τ se totum: q. Patet assumptum: si enim punctum illud foret in loco utriusq parti, simul esset in dupplici loco qd est naturaliter impossibile. = Secundo: si ex adequato contactu penetratio colligitur, punctum adequate unitum cum parte ab illa penetraretur: et sic penetratio supernaturalis non foret.

Tertio: Vel partes continuatæ sunt in loco puncti continuativi vel non? Si non: ergo partes illæ τ aliquid sui penetrantur: Si τ: habeo intentum: stat enim punctum esse adequate tactum a partibus, quin ubi sint in illius loco. — Denique: in quovis loco sunt iuxta Aristotelem partes divisibiles, et puncta indivisibilia: sed pars locata non est in indivisibili loci, bene tamen per ipsum attactum punctum indivisibile adequate: ergo stat unum adequate tangere aliud, quin sit in eius loco.

Replicabis: penetratio ex eius deffinitione est contactus duorum τ se tota: sed puncta indivisibilia τ se tota tanguntur: ergo penetrantur. — Nego maj: est enim existentia duorum in eodem loco. — instas: corpus Christi

adequate alteri uniz cū ipso penetrat: q indivisibile qd alteri 2ū se toty unita erḡ cū illo penetrat. — Nego 2segq, & disparitaty designo: etenim corpus uniuz nequit alteri penetratione aliud tangere qa ut pote habens partes extra partes, nequeunt posteriores tangi, nisi per intromissione alterius corporis tangentis usq ad illas qd quidz nequit percipi quin uny corpus cū alio penetret, & intra illud ponat. Porro indivisibile partes extra partes n̄ habet, quo perspicua est utriusq disparitas, simul q sensus in quo adequata unio dicit penetratio. ~

Insurgis: qd est alteri unity 2ū se toty n̄ est unity per extremitatz: q nec facit cū illo extensionz: q est penetraty. — Concesso antecedenti de corpore quanto ob nuper dicta, illud distinguo de puncto indivisibili: qd est unity 2ū se toty; & totalita sive ex omni latere, 2cedo: partialita & ex aliquo, nego ant. & 2sequ. 2segq: qa licet indivisibile extrema, sive latera intrinseca n̄ habeat, habet tamen extrinseca quatenus eius indivisibilis entitas suasy habet & dextrsy, orientz q respicit & occidentz, qd sufficit ut ex uno latere uniat inunita manens ex alio. ~

Admodū igit quo si duplex corpus aliud ab oriente, alteri vero ab occidente in idz impingeret indivisibile, primy toty indivisibile moveret, n̄ tamen ex omni latere, sd unice ab oriente in occidentz, 2ū vero econtra, ita erḡ accidere valet ut uny indivisibile toty attingat entitatz alterius ex uno latere, quin illy attingat ex alio. sive qd idz est prȩdicty valet indivisibile attingere eloco immediato ad orientz, quin illud tangat eloco opposito respiciente occidentz. ~

Non quiescit: indivisibile A attingit indivisibile B: sed est in loco C exempli g.: ergo indivisibile A attingit indivisibile B in loco C: ergo est in eodem loco cum illo: consequentia est, antecedens probatur. Patet exclusio solutio: nam ut indivisibile A attingat indivisibile B existens in loco C sufficit quod sit in loco immediato. in forma vero, concesso praemisso, distinguo consequens: ita ut indivisibile attactum sit in loco C, concedo: attingens, nego simpliciter consequentiam.

Arguitur 2o: quod non est extensum nequit fieri extensio: sed indivisibilia non sunt extensa: ergo nequit ex illis fieri extensio: ergo nec continuum. — Dic indivisibilia non esse extensa seorsim sumpta, bene tamen simul accepta et ut unita ex hoc et illo latere. — Replicabis: indivisibilia ut unita unione superaddunt unionem: sed haec nullum cum probet extensionem: cum etiam sit indivisibilis: ergo nec ut unita sunt extensa. instantia: materia et forma seorsim acceptae non sunt homo: sed unio non confert illis quod homo sint: ergo nec ut unitae sunt homo: idem dic de unitatibus numeri.

Respondeo igitur unionem indivisibilium ponere aliquid loco esse indispensabilem conditionem ut faciant extensum; ipsa autem indivisibilia sunt tamquam principia talis extensionis, sicut materia et forma entis naturalis. — Dices: partes continui sunt eiusdem rationis cum toto: hoc enim homogeneum est: ergo sunt extensum. — Dic hoc verum esse de partibus [illegible], falsum vero de [illegible]. sicut ergo partes [illegible] nivis sunt nix, [illegible] vero illas componentes sunt aer et aqua, sic partes [illegible] continui sunt indivisibilia, [illegible] vero divisibiles sunt et extensae, ut palmus respectu [illegible].

Aliæ difficultates solvuntur.

§ IV.

Præcedens paragraphus specialia enodavit Aristotelis argumenta; quæ vero supersunt, æque strenue opinionem invadunt. Sit igitur 1ᵘᵐ: ex nostra opinione sequitur peripheriam circuli interioris figuræ tot punctis constare ac peripheriam circuli exterioris: cum tamen hæc sit illa duplo maior: sed hoc incredibile est: ergo. Probatur assumptum: nam a quolibet puncto circuli exterioris potest duci linea recta ad centrum: cum autem omnes lineæ necessario transeant per circulum interiorem tot erunt in hoc puncta quot in exteriori: hic ergo et æqualis erit et duplo maior.

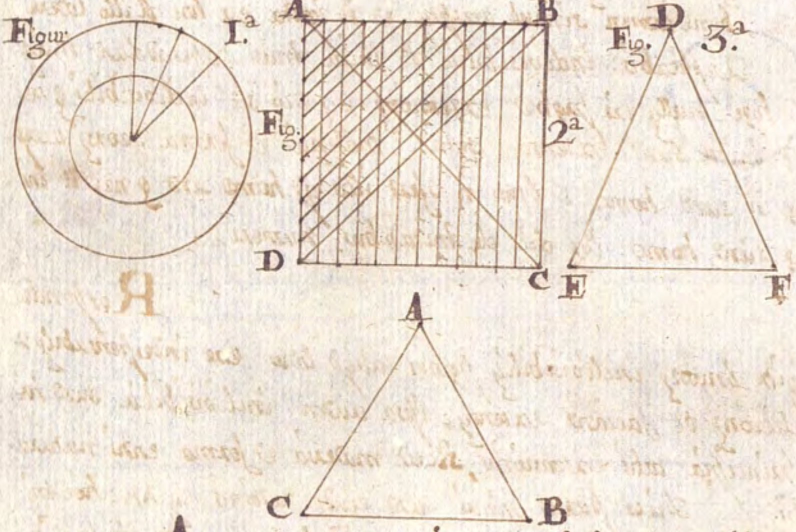

Argues 2º: ergo sequitur ex opinione nostra lineam diagonalem quadrati sit æqualis lateralibus cuius magnitudinem parem ad oculum: Probatur sequela: nam a quolibet puncto unius lateris potest duci linea ad punctum alterius: quæ quidem lineæ adæquate componerent diagonalem: hæc ergo totidem constabit punctis ac laterales: ergo laterales diagonali æquantur

-ma Euclidis libro 1º propositione ultima, (videatur 2a figura).

A questo

iis fieret ex nostra opinione diabonalis quadrati esse dupplo maiorem lateralibus quod est aperte falsum. Probatur assumptum: si in 2a figura diabonali AC educantur quinque lineae a quovis puncto laterali AB usque ad puncta laterali DA: quae quidem lineae diabonalis intersecabunt in totidem punctis alineam DB usque ad angulum A. Sicque totidem puncti constabit mediatas diabonalis ac quaelibet ex lateralibus: subindeque erit lateralibus dupplo maior.

Hic paululum sistamus opportet: maxime quippe notandum adversarios ex eodem principio colligere diabonalis quadrati et aequalem et dupplo maiorem esse lateralibus, ut vel ex hoc uno perspicue demonstratur falsum esse huiuscemodi ratiocinium fidendum.

Itaque 6º: Sequitur etiam ex nostra sententia lineae ductae ab una costa in aliam supra verticem trianguli maiorem ipsa vasi; cuius contrarium demonstrat Euclides. Suadetur: sit in figura 3a triangulum isosceles B.E.F. cuius vasi sex puncti conficiatur. Laterales vero: BF= octo punctis qualescumque, educanturque a superiori puncto unius lateris linea ad punctum superius lateris oppositi: item a quovis puncto unius lateris ducantur aliae lineae descendendo usque ad puncta alterius. Prima igitur linea cuspidi immediata habebit dupplex punctum, 2a triplex, tertia quadruplex, quarta quintuplex, quinta sextuplex, sexta septuplex: quae sexta supra vasim quidem locata erit maior ipsa vasi sex punctis constanti.

En argumenta quibus æque utraq; oppugnatur opinio: pone enim utrung; latus quadrati determinatis partibus aliquoti constare, utrusq; a qualibet ex illis duci superficiem per diagonalem ad latus oppositum: certe superficies istam totam diagonalem cooperient, subindeq; tot partibus proportionalibus constabit lateralis quadrati, ac eius diagonalis quod æque absurdum est ac quod tot punctis constet. Alias instantias omitto quia cuilibet obvias.

Ad 3um igitur argumentum respondeo a quolibet puncto divisive circuli exterioris posse duci lineam ad quodlibet punctum interioris; minime tamen ab omnibus collective: si enim ab omnibus collective ducantur necessario ante centrum confunderentur: huius ratio est quia lineæ ductæ a circumferentia ad centrum minus inter se distant quo magis centro approximantur (videatur prima figura). Hinc accidit quod lineæ quæ in circumferentia immediatæ sunt debeant confundi priusquam ad circulum interiorem perveniant: ex quo oritur quod omnes lineæ non descendant per circulum interiorem, ut intendit argumentum.

Ad quartum dic non posse a quocunque puncto laterali duci lineam per quodvis oppositum punctum diametrali, sive diagonali; quia cum hæc oblique descendat, fit ut linea ducta a laterali aliquando unum aliquando vero duo puncta diagonalis attingat, quod satis est ut sint inæqualis longitudinis sed quo ad punctum: sicut enim diagonalis AC obliqua est respectu lateralium AB et DC AB et DA obliqua ergo sunt respectu prædictæ diagonalis.

Ad sextum dicendum in triangulo piramidali vel isocele laterales aliquantulum oblique descendere ea quo propter non valet quod puncta inæqualiter a cuspide distantia, æque

tamen inter se distent quo omnino corruit argumentum. Porro demonstratio Euclidis non de isoscele D.E.F. sed equilatero A.C.B. procedere censemus. in hoc autem nullum valet argumentum propositi quod hanc difficultatem non valeat enodari.

Argues 7°: colligitur enim ex hac opinione aliquam lineam dividi non posse in duplices equales medietates, illas scillicet, que septem, novem, aut undecim punctis constant; contrarium autem ab Euclide demonstratum. — Dic Euclidis demonstrationem de divisione sensibili procedere, non vero de rationali, sive intellectuali. Nel sunt autem duplex medietas cuiusvis linee equalis appareat, tamen una alteram aliquo in puncto indivisibili excedat.

Hic apponi solet argumentum ex concilio Constanciensi sect. 15 ubi inter alias propositiones Joannis Wiclefi subsequens refertur: linea aliqua mathematica componitur ex duobus aut quatuor punctis immediatis, aut solum ex punctis simpliciter finitis: immediate autem hoc additur: prima pars est error in Philosophia: secunda pars illa nititur nostra opinione: hec ergo damnata est in predicto concilio.

Dicendum tamen cum nostro Cardinali predictam censuram non fuisse a concilio prolatam, sed ab illius promotore ideo quod propositio illa minime refertur inter viginti errores Joannis Wiclefi, et Joannis Husi quos refert et damnat Martinus

Quintus praedicti concilii confirmator. Verum enim aserunt censura illa non stare in actis authenticis concilii, sed in appendice addita opera cuiusdam Canonici collonensis quae vel ipse typographus mendose fecerat. Porro in aliis editionibus minime reperitur.

Pro complemento quaeri solet qua unione indivisibilia iungantur. Cui alii responderunt per propriam unionis entitatem; alii vero per modum superadditum, diversum quidem ratione ab indivisibilibus, quibus continuum componitur. Et potius quia unice se habet per modum nexus, addunt quod modus ille in aliquo ex indivisibilibus realiter prout Deo placuerit alio se habente per modum termini.

* * * * * * *

* * * * *

* * *

*

LIBER VII

PHISICORUM.

Natura motus in praecedentibus explorata deinde quatenus se habet ad movens et movile hic agit Philosophus. circa quod alius omnino, id solet disputari quod quaestione indicatur subsequenti.

QUÆSTIO UNICA.

An agens exigat approximationem ad Passum, ut in illo aliquid operetur.

Nonnulla præmitto.

§. I.

Dupplex aproximatio solet ab AA designari: alia suppositi, vel ipsius agentis ut dum agens in se ipso est passo iunctum: alia virtualis dicta quidem approximatio virtutis in eo sita quod agens virtutem emittat, quæ usque ad passum perveniat, ut sol, qui calorem usque ad passum emitit effectus sibi proprios operatur. inquirimus ergo an agens operetur alterutra ex relatis approximationibus ut aliquid efficiat in passo.

Assertio nostra.

§. II.

Ut agens aliquid operetur in passo opus est aproximatione virtutis, non suppositi: ergo nequit in distans operari. Suadetur: ipsa namque docet experientia agens operari non posse sub quacunque distantia. imo effectus activitatis certo esse determinatum spacio: sed contrarium accideret si posset in distans operari: ergo.

Confirmatur: agens distans a passo virtutem per medium emittit qua passum circa quod operatur pertingat: ergo exigit aproximationem saltem virtutis. Hoc ante: nam interposito medio inepto ad suscipiendam virtutem agentis vel nullum vel diminutum producit effectum: hoc autem satis convincit virtutem emitte se qua passum pertingat: quod maior perspicua est in illuminatione, quæ nullo pacto fieri valet pariete interposito et optime fit per cristallum quæ permittit virtutem.

Solvuntur opposita.

§. III.

Arguitur 1º: agens operatur in distans quia aliquid in proximum operatur:

q n͂ q̃q̃ approximatione virtuti. Ita multiplicia suadent: nã Basilicum visu hominis distantis interficit quin aeris lædat intermedium. Trapedo ligat brachium piscatoris distantis, n͂ vero funis aut arundinis mediante. Vetula oculis fascinat pueros distantes, quin vires fascinet proximiores; aqua leveri admodum superius calet & in fundo friget. Magnes ferrum attrahit quin tabulam aliud ve corpus attrahat interpositum. Item dum vites florent in Hispania vinum inde in Angliam asportatum aut ebullit, aut leve patit motionem. Adsonitum enim Lyræ nervi alterius dummodo æque tensi commoventur. Denique fuiens & oscitans alios ad ridendum excitat & oscitandum quin aliquid appareat q̃d per medium emittat.

Respondeo in triplici 1o exemplo quandam qualitatem diffundi ab agente in passum per medium quidem interpositum: quod quidem n͂ lædit ex quo aptum ad talem lænonem temperamentum n͂ habeat: notandum tamen saepius necdum teneri infantes sed & viri robusti fascinamo affici. ex quo nimis noxia sit qualitas illa ab occulis emissa. Quo autem viri & infantes vitiatiores sunt eo facilius fascinantur ga intensius ob displacentiam del invidiam in specie agitatione spiritum vitalium vapor ille ab occulis fascinanti evocatus validius eiaculatur in illos.

Ad quartum aquam leveri eo superius calidiorem esse qa calidior ob eius levitatem sursum ascendit, frigidiorem dt pote graviorem ad fundum descendere. — Magnes enim per medium virtutem ~~eam~~ attrahentem emittit, quin corpora attrahat interiecta ex quo illius virtus solum pro natura & conditione recipienti offeratur, dn dictum manet in solutione ad 1m, 2m, & 3m.

Ad sextum dic verum calore in vite

res excitandi, vim ergo longe absentem movere, quin aliqua actio sit vim in vim distans, quo toto corruit argumentum. — Ad sextum dico sonum in aere tremore et concitatione consistere: ideoque nervus citharae aliis distantibus per dicto tremore per aerem propagato movetur. Eodem quoque sensu movetur per alium, qui est forte ei similiori aptior ergo est ad illius motum suscipiendum.

Ad ultimum dico ridentes et oscitantes alios ad oscitandum et ridendum commovere quatenus species immittunt, quibus immaginativa ad similes effectus commotam laborum potentias ad ridendum et oscitandum aptas excitat. Quomodo autem hoc fiat hic curas explicandum, et simul discursa maneat difficultas de modo quo phantasia movet apportum.

Igitur dicendum puto immaginativam potentias a se distantes, et tamen subiectas movere non quidem immediate, sed mediante animae influxu, anima enim postquam per species immaginativae obiectum percipit, in illud fertur per potentiam ad illius directionem idoneam, quam quidem facile movet, quia omnibus potentiis immediate adest. Et hoc facto influxus immaginativae ad alias potentias defertur: consequenter rationum et oscitationum immaginatio ad ridendum movet et oscitandum, quatenus afficit animam ut per potentias idoneas similes effectus producat.

Arguet 2°: Agens potest validius in distans quam in proximum operari: ergo et valet absolute suadetur antecedens: sol enim magis infimam, quam medium aeris regionem calefacit similiter ignis stupam distantem accendit quin proximiorem aerem accendat. — Distinguo antecedens: coeteris paribus, nego: si coetera paria non sint, concedo, et nego consequentiam.

Nec aliquid evincunt exempla: qd enj sol magis infima, quae media aeris regionem callefaciat tribuendum est radiorum reflexioni qua fere reduplicatur activitas caloris. Porro reflexio haec infimam aeris regionem pertingit ob terrae obstantem radiorum extensioni; ad mediam autem non pervenit. Ad 2um dic stuppam prope aere aptiorem esse ut accendatur: plures namque illi adsunt dispositiones: sicque caetera non sunt paria.

Ignes demum: ignis necdum callefacit lignum in ultima superficie qua est illi applicatum, sed etiam partes recentiores et remotiores: et tamen partes recentiores et remotiores nil agunt in intermedias: cum nullum agens agat in sibi simile: ergo aliquid operari in distans, quin operetur in medium. — Dicendum tum ignem esse ligno approximatum approximatione suppositi; ad hoc autem satis est quod approximetur immediate per unas aliquas partes, mediate vero per alias: omnes enim concurrunt per modum unius termini et eadem actione. Ad modum quo ingens saxum magis caput vulnerat quam lapillus, quia omnes illius partes per modum unius ad laesionem concurrunt tametsi non omnes caput attingant immediate.

LIBER VIII

PHISICORUM

A rebus caducis earumque vicissitudine et varietate ad Dei contemplationem hic tandem transitus Aristoteles: asserit que Deum ab æterno mundum produxisse: falsa autem, quia in principio creavit Deus coelum et terram, quod ergo ratio ex psalmo 101 initio terram fundasti, et proverbiorum 8 antequam quidquam faceret a principio cum eo erat cuncta componens. Ubi per illud a principio initium temporis omnium indicatur consensu. Missio ratione mundum in tempore fuisse productum disputandum occurrit an potuerit ab æterno produci; quod quidem sequentes elaborant quæstiones.

QUÆSTIO I.ª

An aliqua creatura permanens potuerit esse ab æterno?

Pauca præmitto, et Sententias appono

§. I.

Certum sit primo ad liberam operationem minime exigi quod agens illam tempore præcedat: Deus enim ab æterno libere decrevit quæcumque in tempore produxit. Item certum sit quod ad causam operandam sat est existat in instanti operationis, dummodo effectum præcedat prioritate naturæ. Quibus præstabilitis sententiam negantem plurimi Thomistæ ducunt, illamque sanctus illustrant noster cardinalis et illustrissimus Palanco. Affirmativæ vero eximius D., Oviedo, Vazquea, et Arriaga, quibus frequenter subscribunt societatis D.D. Ex Thomistis eam propugnat Ioannes a S.to Thoma et R.R. nonnulli.

Assertio nostra.

§ II

Res permanentes potuerunt ab æterno creari: hoc enim nec repugnat ex parte Dei creantis nec ex parte creaturæ, nec ex parte ipsius creationis: ergo fieri valet a Deo. Suadetur ans: ex quo enim Deus est, creare potuit: sed ab æterno est: ergo. Similiter: quilibet effectus produci valet a causa ipsum in signo præcedente: sed creatura ab æterno producta Deus in signo præcederet tanquam eius causa: ergo. Quod vero ex parte creationis non repugnet perspicue ergo suadetur: quia creatura ab æterno producta non fieret ex aliquo: ergo ex nihilo fieret: ergo staret actio creativa ab æterno.

Tertia ra pars antecedentis suadetur: 1o. quia creatura permanens quæ qualis ac nunc est ab æterno possibilis. Secundo: si enim non repugnat creaturæ esse infinita duratione a parte post, cur repugnabit quod infinite duret a parte ante? Tertio: quia similiter creaturas libere Deus produceret: ergo duratio æterna non foret creaturæ necessaria quod velut inconveniens intendunt adversarii: nulla ergo in eo deprehenditur repugnantia quod ab æterno existat creatura. Accedit denique hoc asserentes dignius de potestate Dei iudicare.

Adversa solvuntur argumenta.

§ III

Arguitur 1o: creatura ab æterno existens infinite duraret, quin a Deo destrui posset. Sed hoc aperte repugnat: ergo. Maior patet: quippe illius destructio necessario supponeret æternam et infinitam durationem: poneretur enim quod existat ab æterno. Probatur minor: repugnat creaturam supremo Dei dominio non subiectam: sed creatura infinite durans, quin destrui possit, non subiicitur supremo dominio Dei: in eo namque resplendens quod creaturas pro libito servare, sive destruere possit: ergo.

Secundo suadetur minor principalis: repugnat supremo dominio, quod homo per diem existat, quin ipso die possit destrui: ergo etiam quod existat per infinitam durationem quin tota illa destrui possit. Tertio: nequit homo existere per totam aeternitatem a parte post, quin destrui possit: ergo idem dicendum de aeternitate a parte ante. Denique: in eo stat supremum dominium quod res pro hoc instanti producta possit Deus in subsequenti destruere: ergo supremo dominio contradicit rem creare, et non posse immediate destruere: ergo plus contradicit rem creare, illamque per infinitam durationem non posse destruere.

Hoc argumentum ad mentem nostri Cardinalis roborati perspicua solutione diluitur, concessa maiori, distinguendo minorem: quin possit destrui absolute et ex propria ipsius creaturae conditione, concedo: quin possit destrui ex suppositione libera illius creationis ab aeterno, nego minorem: nam Deus decernens creaturam ab aeterno producere, simul decernit et illam existere ab aeterno, simulque ab aeterno non annihilari: quod quod destrui non possit tribuendum non est conditioni creaturae, sed libero decreto Dei de illius aeterna existentia. Itaque propter similem creatura destrui non posset quia Deo sic placeret in quo nullum inconveniens reperio.

Huius doctrinae aptum accipite exemplum: nam ex suppositione creationis rei in instanti A nequit in ipso instanti annihilari, quin hoc supremo dominio contradicat quia ergo quod ex suppositione creationis rei ab aeterno, nequeat ab aeterno annihilari. Sicut enim decretum productionis rei pro instanti A necessario infert carentiam destructionis illius pro hoc instanti, sic decretum producendi illam ab aeterno infert carentiam illius destructionis ab aeterno.

Per hoc patet solutio ad probationes minoris principalis. Ad primam, concessa maiori, distinguo minorem:

infinite duran, ex propria ratione, concedo: ex Dei decreto, nego. Itaque distingo ant: quin ipsa destrui, (che posit) adeo sic decernende, nego: si Deus hoc non decernat, concedo: patet ad terminum: quod enim in eo repugnantia quod homo nequeat in aeternitate aparte posit anihilari si Deus vult illum usque in aeternum existere. Ad ultimum est clara disparitas: Deus enim decernens existentiam rei pro hoc instanti, valet illum in subsequenti destruere quia non decernit quod existat in subsequenti; at decernens existere ab aeterno, qui potest ab aeterno destruere.

Adhuc urgetur laudatus Cardinalis: duratio infinita nequit finiri et terminari: sed duratio creaturae ab aeterno finita est et terminata: quippe usque ad diem hodiernum durans non posset finiri et terminari: ergo. — Dic durationem creaturae ab aeterno durantis finiri non posse comodo quo foret aeterna et infinita; cum autem aeterna esset aparte ante nullum aparte ante terminum haberet, imo quantumvis plura et plura secula immaginaria designentur, adhuc illa omnia praecessit creatura ab aeterno producta.

Dices: Creatura illa anihilari potest in quolibet instanti immaginario aeternitatis aparte ante: quippe nullum valet designari in quo et ante quod illum Deus non posset destruere: valuit ergo Deus in omnibus instantibus immaginariis illum destruere: ergo et ab aeterno. — Dic quodlibet instans ex assignabilibus in quo Deus potuerit creaturam destruere supponere illum ab aeterno existentem: quia illum ponimus ab aeterno productum.

Dices 2°: Deus ita potens est ad anihilandum ac ad producendum: sed non valuit creaturam illam ab aeterno anihilare: ergo nec ab aeterno producere. — Concessis praemissis, nego consequentiam: quia etsi virtus Dei infinita sit et res in nihilum redigat; nequit tamen anihilare quod non supponit existens; cum autem ab aeterno nil existens supponat;

cy nullu[m] ens pr[a]ecedat [a]eternitate[m], nequit ab [a]eterno aliquid anihilare, tamen si aliquid possit ab [a]eterno producere.

Argues 2º: q[uo]d Deus ab [a]eterno creavit, n[on] potuisset n[on] creare: e[rgo] illud creavit necessario, q[uo]d est absurdu[m]. Probatur ant[ecedens]: si e[nim] Deus potuisset illud n[on] creare vel potuisset ante, vel post, vel du[m] creavit: n[on] p[rimu]m: q[ui]a ante [a]eternu[m] creationis nulla duratio pr[a]ecessit. n[on] 2u[m]: q[ui]a nulla est pote[ntia] ad revocandu[m] decretu[m] de creatione. nec denique 3u[m]: tunc e[nim] iam fuit res creata, nec ulla est potentia ut res creata n[on] sit du[m] creata est: q[ui]a res quando est necessario est.

Respondeo in ipso tunc creationis posse Deu[m] n[on] creare simpliciter et absolute loquendo: creat e[nim] q[ui]a vult. Porro ex suppositione q[uo]d creet n[on] potest n[on] creare: quin hoc eius libertati opponatur: q[ui]a similis necessitas [con]sequens est ad ipsa[m] libera[m] creatione[m]: ideoq[ue] absolute n[on] est, s[e]d tantu[m] ex suppositione libera. Pro forma dic: in illo tunc creationis potuisse Deu[m] n[on] creare potentia antecedenti in signo causalitatis; n[on] vero potentia [con]sequenti, ipsa[m]q[ue] creatione[m] supponente.

Argues 3º: Repugnat creaturas, cui nullu[m] possit designari principiu[m] (incepitionis) designari, sic se habere ab [a]eterno producta: e[rgo] — 2º: Creatura existens ab [a]eterno foret [a]eterna: s[e]d hoc repugnat: cu[m] [a]eternitas sit propriu[m] Dei attributu[m]: e[rgo] — Dic: licet creatur[a]e ab [a]eterno existenti nequeat designari tempus aliq[uo]d in quo su[a]e incipiat durationis, valet tamen ei designari principiu[m] a quo in esse dependeat, ut exigit [con]ceptus creatur[a]e.

Ad 2u[m] distinguo maj[orem]: foret [a]eterna essentialiter et necessario, nego: accidentaliter, et ex libera Dei determinatione, [con]cedo. Deus autem [a]eternus essentialiter est ita scilicet ut nequeat n[on] esse. — Ut alia[m] p[ra]ecludas

scito tñ ex nihilo in deffinitione creationis appositũ esse negative acci-
piendũ: qa ut ait Doctor Noster Anselmus Capite 8 monologii: cũ dicitur creatura facta ex nihilo, nihil aliud exprimitur, nisi ut facta sit et tamen nõ intelligatur facta ex aliquo subiecto praecedenti.

QUÆSTIO IIª

An creaturæ Succesibæ potuerint esse ab æterno?

Exponitur titulus, et refferuntur Sententiæ.

§. I.

Dubiũ est posit ne existere, motus cuius qualibet parte designata, alia prior extiterit sine fine? tali namq motus aparte ante foret æternus admodũ quo æternus est aparte post, cuius nulla pars extitit ultra quã qualiã et alia nõ sit extitura. Partẽ negativã defferendunt Omnium thomistæ, plurimiq ex aliis scolis. Affirmantẽ tuentur Nominales, Ægidius, Capreolus, Vazquez, Molina, Arriaga, Amicus, et alii.

Assertio unica.

§. II

Motus succesivus posuit ab æterno produci. Probatur ex Divo Thoma 1a parte quæstione 46 articulo 2 in corpore: Respondeo dicendũ qd mundũ nõ semper fuisse sola fide tenetur, et demonstrative probari nõ potest: Unde demonstrari nõ potest qd homo, aut Coelũ, aut lapis nõ semper fuit. Ex quibus ita: asseo fieri valet quid nõ dicit aperte contradictionẽ: sed Coelũ, subindeq eius motũ ab æterno extitisse nõ dicit apertã contradictionẽ: alias posset demonstrative probari nõ semper fuisse: ergo.

Deinde suadetur ratione: possibiles sunt partes motus priores et priores sine fine aparte

ante: g. & motus ab æterno: hic enim ex prædictis partibus qualescit. Probo ant: nam qualibet parte motus producta, Deus aliam & aliam potuit producere: nulla enim est necessario ta. aut 1a &2a: g. Præterea: nulla est duratio Dei in qua partem motus nequiverit producere: g. in qualibet duratione æternitatis a parte ante valuit partem motus producere: g. & motus ab æterno existere.

Diriminuntur contraria.

§. III.

Argues 1o: quod essentialiter importat prius & posterius, nequit esse ab æterno: sed motus successivus est huiusmodi: g. Probatur maior: quod essentialiter importat prius & posterius dicit aliquid importare esse ab æterno: g. nequit ab æterno esse. Probatur ant: nam quod posterius est nequit ab æterno esse: g. quod importat prius & posterius dicit aliquid quod nequit esse ab æterno. Clarius: pars posterior temporis nequit esse ab æterno: g. nec tempus. Min. probatur: nam pars illa posterior foret ad partem ab æterno existentem: g. non esset simul cum illa: g. nec ab æterno existens.

Pro huius difficilis argumenti solutione certum sit 1o motum successivum æternum non esse, ex quo aliqua eius pars determinata ab æterno sit: nulla enim per totam æternitatem existit, imo cum qualibet illarum fluens sit solum existit in instanti. Secundo certum sit motum non esse æternum quia partes eius collective acceptæ ab æterno existant: ad hoc enim necessum foret quod omnes coexisterent, sive quod essent coæternæ, quod utique earum opponitur successioni. Restat g. motum æternum dici, ex quo nulla pars designari [illegible] anteque alia non extiterit: sic enim esset nulla pars æterna importato durationis earum tamen fluxus erit ab æterno.

Ex his ad argumentum distinguo maj: nequit esse ab æterno permanenter, & per habere partes existentes,

ab æterno, concedo: successive, sive per fluxum partium ab æterno, nego majorem, et concedo minorem, nego consequentiam. Ad probationem concedo antecedens, nego ergo consequentiam in sensu distinctionis. — Ad explicationem, concedo iterum antecedens, ergo negatur consequentia ut nuper.

Argumentum utrinque extraque nullam esse partem posteriorem motus ab æterno existentem; eodemque iure valet extraque nec partem aliquam priorem ab æterno existere. Hinc tamen perperam colligit motum successivum ut successionem partium ab æterno existere non potuisse: talem enim existentiam salvari ex hoc uno quod nulla pars existat antequam non extiterit alia: quippe in hoc stat fluxus illarum ab æterno.

Itaque ut motus æternitatem concipias, cavenda utrinque est cogitatio, qua aliquam partem velut omnium primam et priorem immaginaris: nulla quippe est quam aliæ non præcesserint: et idcirco quamcunque designes posterior est et aliam atque aliam supponens. Quantumvis quippe intellectu partes motus ascendendo percurras, firmum est ut in nulla quiescas, quæ tanquam omnium prima cæteras duratione antecedat. Sic denique partium successionem optime concipis, sin autem omnino falleris successivum cum permanenti confundens.

Replicabis: motus ab eius partibus non distinguitur: sed nulla pars motus potuit esse ab æterno: ergo nec motus ex illis qualiscunque. — Concedo præmissis, distinguo consequens: nec motus divisive acceptus, concedo: sumptus collective, nego consequentiam: quia licet in motu divisive et pro hoc vel illo motu determinate accepto nulla sit pars ab æterno existens, attamen sumptus collective æternus dicit partium successionem, quatenus in illa collectione nulla est pars, quæ aliam priorem non supponat et hæc aliam et aliam sine fine.

Quæ quidem doctrina perspicua est a paritate motus æterni a parte post: hunc enim æternum cogitamus quatenus nulla pars determinata extrinseca est ad quam alia et alia non subsequatur, quin aliqua ultima sit in omnium collectione: ideoque licet quælibet illarum singularum æterna non sit a parte post; omnium tamen collectio æternam importat durationem ex quo non sit in illa designabilis pars aliqua, quæ sit ultima. idem ergo in præsenti respective dicendum: motum scilicet æternum esse sumptum collective: quia licet nulla pars sit æterna, nec aliqua valet designari, quæ sit prima.

Instabis: aliqua pars motus est omnium prima: ruit ergo nostræ solutionis fundamentum. Probatur antecedens: non omnis pars motus supponit aliquam priorem: ergo aliqua est, quæ sit omnium prima, illa scilicet quæ aliquam priorem non supponit. Probatur antecedens: si enim omnis pars motus aliquam priorem supponeret aliqua foret pars motus extra omnes, quod est absurdum: ergo.

Nego antecedens: ad probationem distinguo antecedens: non omnis distributive nego antecedens. non omnis collective, concedo antecedens et nego consequentiam. suppositum quippe implicitis probationis. igitur omnis pars motus æterni singillatim et distributive accepta aliquam priorem supponit, sive nulla est, quæ aliquam priorem non supponat, donec exigit successio partium æterna et a parte ante infinita. ex hoc tamen non infertur aliquam partem esse extra omnium collectionem: hæc enim est collectio partium, quæ primam non agnoscit, quod idem est ut quælibet illarum in prædicta collectione contenta aliquam supponat, quin aliqua sit extra omnium collectionem.

Patet hoc duplici exemplo. sit primum in Deo, cuius durationem

velut successivg (successione quidē immaginaria) Iscipimus; hoc tamen ipso et nullg durationg Dei Iscipiamus, qug altera n̄ præcesserit; et tamen perperā colligit: et aliqug durationē esse tg, et omnes alterg tanqug priorg supponere. Sit ig in motu æterno aparte post, cujus omnes et singulg partes distributive Ieptg post se respiciunt alterg, et si nulla sit ta, nec aliqua extra omnes.

Atque etiā repugnat motus localis ab æterno: q idē dicendū de quolibet alio. Pbat ant: repugnat transire ab æterno de uno ad aliū locū: sed in hoc stat motus localis: q. Pbat maj: si enī movile ab æterno transiret ab uno in aliū locū, et transiret n̄ in instanti quo produceretur, immediate post n̄ tū: alias in eodē instanti esset in loco quo crearetur et in illo ad quē transiret. n̄ ig: si enī movile transiret ad locū in instanti immediato, in illo quo crearetur necessū verū foret dicere: nunc n̄ est motus, et immediate post erit, quod ergo repugnat æternitati motus.

Nego ant. Ad probationē distinguo maj: transire transitu distributive et sigillatī acceptō, Icedo: collective sumpto, nego. Et distinguo min: stat motus localis temporaneus, sive æternus, Icedo: æternus præcise subdistinguo: in transitu de uno ad aliū locū distributive et sigillatī sumpto, nego: collective acceptō, Icedo. igitur motus localis ab æterno. sicut n̄ desumitur ab hoc et illo transitu de loco ad locū, sed aliū atq aliū transitū importat sine fine. sic ergo dicere debet aliū atq aliū locū aquo transit. ideoq quolibet loco designato aquo movile transeat alius atq alius valet designari a quo prius transierit.

Hinc sicut repugnans est aliqd instans determinatū in

quo movile illud produceretur, sit aliqd in quo motus inciperet. Consequenter nequit verificari de movili illo nec qd in instanti suæ productionis foret in duplici loco, nec qd tunc motus non foret, bene tamen immediate post.

Argues 3°: nequit una pars motus generari, quin alia corrumpatur: sed ab æterno nulla valuit corrumpi: ergo nec aliqua valuit generari, sicque motus ab æterno repugnat. Maior est certa: in eo quippe stat partium successio, qd dum alia gignitur, altera corrumpatur. Suadetur minor: nulla pars valet corrumpi, quin prius extiterit: sed pars corrupta proposterioni ad eius existentiam non corrumperetur ab æterno: cum nullum æternum sit posterioni ad aliud: ergo.

Aliud dicens, nego consequentiam consequentiæ quia ut constet ex dicti motus ab æterno ut pote successivus non exigit partem ab æterno productam, eaque propter et si nulla ab æterno generetur nec corrumpatur, nulla tamen datur corruptio, quæ non præcedat generatio, nec unius generatio quin antecedat alterius corruptio, et sic in infinitum: licet ergo nulla pars determinata generetur aut corrumpatur ab æterno, partium tamen corruptiones et generationes ab æterno percipimus, quia per regressum ad æternitatem nec sistimus in generatione quæ non præcedat corruptio nec in corruptione quæ non antecedat generatio.

Hic non erit inconsonum investigare qualiter res incipiant et desinant? Breviter assero res permanentes incipere per positionem sui esse ut motans instans quo producuntur: quippe in illo instanti incipit esse verum illas existere; desinunt autem per positionem sui non esse: quia cum generatio unius

sit corruptio alterius, in instanti quo nova forma generata est, præcedens desinit et corrumpitur.

Discrimen autem rerum successivarum a permanentibus eo unice summitur quod successivæ unico instanti non incipiunt quoad totum esse, sed solum quoad partem: ideoque ut adequate incipiant diversis instantibus indigent. Idem respective dic de illarum desitione, et simul adverte rerum permanentium, cuius partes seorsim valent conservari pluribus ergo instantibus aliquando desinere, ut domus igni successive destruitur; aliquando vero ergo in instanti desinunt. Et hæc de re parvi momenti satis, satisque de libris physicorum.

COMMENTARIA IN LIBROS ARISTOTELIS.

DE ORTU, ET INTERITU.

Supra de ente mobili, nunc de illo ut generabili et corruptibili agit Aristoteles; nascentium namque et intereuntium corporum affectiones explanans. Illum tamen nonnulli carpunt, eo quod tractatum istum ad physiologum spectare censentes iniuste ex illo decerptum existiment. Sed eo forsan nunquam praesentem tractationem protendit Philosophus, quo censuerit immature agendum de motu in particulari, ubi de illo disputatur in communi. Eius itaque vestigia insequentes ea duplici hoc libro extendemus, quae utiliora videantur.

LIBER I.

CAPUT I.^m

De Generatione, et Corruptione.

QUÆSTIO I.^a

Quid sit Substantialis Generatio?

§ Unicus.

Nonnulli veterum existentiam generationum negavere, eo quod censuerint nullam esse substantiam praeter materiam ex proprio namque conceptu ingenerabilem. Sed cogitationes hae communiter refutatae nobis manent relictae eo loci ubi formas substantiales

a materia distas statuimus. supposita g generatione ita hic capite 2° ab Aristotelle deffinitur: Cu totu immutatur et nihil sensibile ut eiusdem subiectu remanet generatio est. Sive quod idem est: generatio est mutatio totius in totu, nullo sensibili remanente ut subiecto eodem. ut matio hominis in cadaver, sive ligni in ignem, qua peracta, nec homo remanet, nec lignum.

Dices tamen: in quavis generatione remanet materia sub forma genita: sed materia sensibilis est: g ultima superfluit deffinitionis particula. — Concessa maiori, nego minorem: quia ex communi loquendi modo non videtur, nec sentitur materia, sed homo, lignum, lapis &a. ideoque ultima particula innuit in generatione non manere subiectum sensibile praecedens, homo videlicet, aut lignum, &a. et in hoc differt substantialis ab accidentali mutatione, quoniam dum homo transit de albo in nigrum remanet ipse homo, sive idem sensibile compositum.

Notandum autem Philosophum hic non loqui de communi, sed de regulari generatione supponente materiam sub formae privatione. Porro communis generatio sic valet deffiniri: Productio entis substantialis ex praesupposito subiecto. Quae nedum convenit generationi ab agente creato, sed etiam productioni formae coelestis et elementaris deppendenter a materia. Hinc facile colliges corruptionem esse transitum materiae ab esse formae substantialis ad non esse illius.

Colliges ergo terminum Quem generationis esse totum compositum, hominem scillicet, lignum, aut lapidem &a.; terminum autem Quo esse formam compositi constituentem. — Sed dices: Anima rationalis non generatur: quae non est terminus quo generationis: et tamen est forma compositi: g. — Nego seqq: nam ut sit terminus generationis non est necesse quod fiat per generationem, sed

92

sufficit q̃d per illũ cõniux materius, sic enĩ a generatione deppendet quoad esse cõniũ, licet quoad esse ñ deppendeat.

Dices 2°: Virgo mater vere genuit Christũ: s[e]d illius generatio ñ fuit ad illũ terminata: cũ suppositũ divinũ nequeat attingi per actionẽ creatã: ẽ generatio illa nullũ tũ habebit. — Ccẽa maiorĩ, nego minũ. Cuius implicitẽ pbationẽ distinguo: suppositũ divinũ ut afficiens natura divinã, ccedo: ut afficiens creatã, nego: sic enĩ sicut ñ valet humana agere et pati, nasci videlicet, pati et mori, sic ẽtiã actionẽ creatã valet terminare.

QVÆSTIO II

Quid sit Generatio Viventium?

Dubium resolvitur, et solvuntur opposita.

§ Unicus.

Viventiũ generatio sic omniũ ore deffinitũ: Origo viventis a principio vivente cõniuncto in similitudine naturæ. Per esse origin[is] cõvenit generatio hæc cũ qua vis alia, simulq[ue] cũ cuiusvis rei productione: nã quolibet res originẽ ducit a principio a quo habet esse. Per li viventis a ñ viventiũ generatione secernitur. Per li a vivente excluditur a cõceptu generationis spõntanea productio hominis a sole, vermiũq[ue] ex putrefactione terræ.

Per particulã cõniuncto innuitur productũ in aliquo cõniũci cũ producente: q̃d fit quatenus generans cõmunicat genito substantiã, quæ ei sit prius intrinseca

generanti, postea geniti ex ea intrinsece disponitur. Postrema particula addita, ut innuatur geniti debere esse simile generanti in natura specifica.

Dicet 1°. Eva orta fuit ab Adamo vivente coniuncto media costa in similitudine naturae: et tamen illa non fuit vera generatio: alias Eva foret filia Adae, et ideo impotens cum illo matrimonio coniungi: ergo. — Dic cum nostro cardinali Evae non fuisse ab Adamo active concurrente, sed ex illo mere passive se habente. At generatio viventis a vivente est, non autem ex vivente. Praeterquam quod ex vi processionis non fuit similis in natura: siquidem costa Adae ex se indifferens erat ut ex illa Deus Evae produceret, aut Draconem, vel Leonem.

Dices 2°: gallina supra ova pavonum incubans pavones generat, ergo parens eorum: sed pavones a gallina non proveniunt tanquam a principio coniuncto etc.: ergo. — Nego maj: sicut enim pavones geniti gallinae non assimilantur, sic nec ab illa gignuntur. Si autem incubatio ad generationem sufficeret, fimus excrementa quae ova callefaciendo pullos educunt, illos ergo generarent. Praeterea teste Castillo, apud Zelayam Cardinalem in urbe Cairo plura ovorum millia supra furni tectum locata nonnunquam pullos absque alicuius avis incubitu educunt. Qui autem inficiabitur parentes pullorum dici debere, qui ova ediderunt?

Dices 3°: plurimi orti nascuntur ex accessu demonis incubi cum muliere, ut Merlinus, Luterus, Homerusque apud Plutarcum: ergo generatio non exigit similitudinem in natura. — 2°: Mulus per veram generationem procedit ab equa et asino, vel ab asina et equo: his illis autem minime in natura assimilatur: ergo. — Ad 1um dic daemones nequaquam posse homines generare, nisi medio semine

ex alio homine desumpto et ab illo servato: ideoque homo ita genitus nec demoni assimilatur nec eius dicitur filius, sed alterius hominis, cuius est progenitus semine.

Addes dic cum nostro cardinali illud defi- nitionem de generatione monstruosa non procedere, ut ad similitudinem in natura sed esse quod generans illa intendat, tamen si accidentaliter intentum frustretur; retenta tamen similitudine proli cum utroque parente quantum fieri potest, ut accidit in exemplo adducto ipsiusque cardinali favet de Catulo ex lupo et Cane procreato ab ipso Salmanticae viso, quem quidem intra domum canem, in monte Lupum censebat, quicunque eius monstruosae generationem ignorabat.

QVÆSTIO IIIª

Num Generatio sit ab Alteratione distincta?

Exponitur titulus, et referuntur Sententiæ.

§. I.

Motio qua producuntur dispositiones, quibus ad formam genitam materia praeparatur, alteratio dicitur. De hac igitur quaero sit ne a generatione distincta? Partem negantem propugnat Caietanus, Complutenses, Goudin et alii thomistae. Affirmativam defendit Scotus, Capreolus, Henricus, Conimbricenses, Eximius Doctor, et Eminentissimus Aguirre, aliique plurimi.

Assertio nostra.

§ II.

Generatio substantialis realiter distinguitur ab alteratione. Probatur: generatio per se terminatur ad producendam substantiam: non sic alteratio: haec enim primo intendit qualitatem qua una subjectum alterat: ergo. Probo majorem: substantia petit per se produci ab aliqua actione: cum sit ens per se existens: siquidem ex omni prologuio unumquodque sicut habet esse sic petit et fieri: sed actio illa est generatio substantialis ut patet ex terminis: ergo.

Confirmatur: datur actio per se terminata ad qualitatem: ergo potiori titulo dari debet quae per se terminetur ad substantiam: haec enim potissime intenditur a natura. = 2º: forma substantialis praeeminet in esse accidentali: ergo etiam in operatione: sed datur operatio solo intendens formam accidentalem: ergo et dari debet quae solo substantialem intendat. ~~tertio suadetur assertio~~:

Tertio suadetur assertio: productio caloris in gradu intenso non est productio ignis: sed est alteratio de qua in praesenti: ergo. Suadetur maior: deficiente calore intenso, subindeque eius productione, manet ignis productio: ergo. Probo antecedens: dum enim remittitur calor eius intensio destruitur: sed tunc manet productio ignis: ergo. Probo minorem: tunc enim ipse permanet ignis: ergo et productio ipsius conservari: quippe conservatio est continuata productio.

Solvuntur argumenta.

§ III.

Argues 1º: quae necessario connectuntur ab eadem actione proveniunt: sed forma ignis connectitur cum summo calore: ergo. Hinc sic: sed actio qua ignis

& calor producunt: est generatio & alteratio: g. — Distinguo maj: Si alterg aliud non excedat, concedo: Sin autem, nego maj. Porro forma igni manifeste excedit calorem ideoque actione qua ligni exempli gratia calore alterat forma igni minime producitur. Ergo quoque quod ex connexione summi caloris cum forma igni bene colligitur actionem alterantem cum generante connecti, minime vero ab illa non distingui.

:Replicabitur:

1. actio ultimo destruens dispositionem ergo destruit formam quia deffectus ultimae dispositioni connectitur cum deffectu formae: g si ultima dispositio cum forma connectitur, quam actio illa introducit, simul & formam ponit. — Dic actionem ultimam dispositionem destruentem bene formam dispositive destruere quatenus praeparat ad formam contrariam; destructio autem formalis a superveniente contrarii generatione debet desumi.

Argues 2o: homo generat hominem quatenus materiam ultimo disponit ut animam suscipiat rationalem: sed illam per alterationem disponit: g alteratio est generatio. — Hoc argumentum difficultatem tangit a pluribus late discussam. Ad illud nego maj: quia praeter actionem alterantem & disponentem materiam, aliam dicimus qua homo animam rationalem attingit non quidem quoad esse absolutum sed ut materiae unibilem & coaptabilem, quo sensu sive capacitatem materiae non superat, nec actionem excedit humanam

QUAESTIO IV.a

An in corruptione Compositi fiat resolutio usque ad materiam primam?

Titulus explicatur, et referuntur Sententiae.

§ I

In quovis composito sunt accidentia communia, quantitas videlicet, color, figura, &c.a, variaque peculiaria et ad illius formam consequuta: haec autem necesse est pereant dum deficit forma: de primis quoque dubium excitari solet. — Thomistae frequenter arbitrantur in corruptione compositi omnia prorsus accidentia perire, materiamque nedum substantiales sed accidentales formas amittere. Jesuitae (dempto Vasquez et Rubio) existimant substantialem quidem formam perire, plura vero accidentia remanere.

Assertio Unica.

§ II

Plura accidentia, quae erant in corrupto, manent in genito. Mens Divi Thomae sic ambigua est in re praesenti ut in eius perscrutatione otiosum duxerim immorari. Assertio autem sensuum experientia frequenter suadetur: quaedam siquidem cicatrices, color, quantitas, calor, figura, &c.a, quae erant in vivente, conspiciuntur in cadavere. Ergo plura accidentia corrupti in genito manent.

Stolidum

est Thomistas fide sensuum deficientes asserere in homine mortuo et vivo non esse eadem numero accidentia, sed specie simillima: subindeque sensus falli quia res perfecte similes minime discernunt, ut evenit dum e duobus ovis, alio ablato, alterum eius loco substituitur: tunc enim nec oculatissimi similium percipiunt mutationem. Ita Goudin, caeterique scholae Thomisticae.

Duas fateor sensus ratione castigare quoties ad id urgens aliqua ratio cinij minime opprimit. in praesenti autem ratio thomistarum imbecillior est, quam ut inducat ad sensuum fidem denegandam, ut infra patebit. nec exemplum adductum quodque evincit: quis enim asserat ovum abstrahi posse, aliudque eius loco substitui quin attente inspiciens similem caveat mutationem? vel qui fieri potest ut quantitas manu quidem apprehensa ita subito mutetur ut nec manus percipiat.

Sensus igitur castigando consentio vel in obsequium fidei ut evenit in sacramento eucharistiae; vel maxime stabiliente ratione; minime autem quia thomistis sic placet: si enim pari adeo sensibus foret fidendum nulla quidem ratione premeremur ad asserendum eundem met solem, qui heri, hodie nos illuminare, in eadem aula nos esse, eosdem homines alloqui &ca. quod quam absurdum sit tu videsis.

Sed autem in via sensuum experientia immoremur ipsum ratione comprobamus: nova accidentia, calor videlicet, quantitas, figura &ca causam non habent productivam in cadavere: remanent ergo, quae erant in vivente. Probo ans: illorum quippe causa nec est materia, nec forma cadaverica: haec enim indifferentes sunt ad illa vel opposita: cum non exigant determinatam figuram coloris nec quantitatem: hinc vel nec est causa producens formam cadavericam cum multiones sit gladius, fumus, aqua, aut ignis, quae nequeunt quantitatem colorem et figuram producere: ergo.

Respondent thomistae materiam manere signatam ad similia accidentia per dispositiones praecedentes: hoc autem sufficiens indicant ut Deus tanquam auctor natu-

a' Pferat talia accidentia quibus saturati materiæ ad illa sigilatæ, sive ea exigentis. — Sed contra: nunquam ergo materia forma virtute spoliata illæ mota: et tamen ad aliquid simile sigilata non manet neque illam exigitque.

Secundo: nec materia amittens accidentia mota illa, sed ergo similia præcedentibus amittit: sed per hoc motationem exigit accidentia dissimilia: quæ per hæc alia ergo exposcit, quæ tunc et tunc assimilentur: quia in omni dispositio materia habebit accidentia similia: sicque supposita albedine et calore nunquam habebit nigredinem, aut frigiditatem.

Denique suadet assertio: plura sunt accidentia quæ unice recipiuntur in materia: sed manent ingenito cum non deficiat eorum subiectum: ergo. Suadet maior: accidentia, quæ materiæ disponunt ad receptionem formæ in illa recipiuntur: sed plura sunt accidentia, quæ materiæ disponunt, ut formam suscipiat: ergo. — Nec dicas dispositiones recipi in materia per formam completa; eoque formæ esse rationem solum recipiendi: non inquam dicas. 1o: quia dispositiones ad formam istam necessario præcedunt: ergo non est ratio solum illas recipiendi.

Secundo: dispositiones sunt causa ut forma recipiatur in materia: ergo forma non est causa ut dispositiones recipiantur: daretur enim mutua causalitas in eodem genere causæ materialis scilicet: quia quod est causa recipiendi reducitur ad causam materialem. Denique: materia habet sufficientem entitatem ut quodlibet accidens recipiat: est enim per se existens, robustiorque quovis accidenti: valet ergo suscipere accidentia independenter a forma.

Fit satis obiectionibus.

§. III.

Nimis fidunt thomistae in Angelico Praeceptore eo quod saepe asserat accidentia recipi in composito. similiter accidens corrupti in genito non manere sed corrumpi ad corruptionem subiecti. et denique nullam dispositionem cadere mediam inter materiam et formam. Ad primum autem dico loqui de subiecto denominationis et non inhaesionis. ad 2um loqui de accidente proprio et ad formam consequente. Ad 3um denique solum intendere materiam et formam non uniri media aliqua accidentali dispositione.

Arguunt 1o ratione: pereunte fundamento necesse est pereat fundatum: sed compositum substantiale est fundamentum accidentium: ergo illo per corruptionem pereunte simul accidentia pereunt. Probatur minor: accidentia enim in composito recipiuntur: cum ei praebeant suum effectum formalem, dicentes album, calidum, etc.: sed subiectum accidentium est eorum fundamentum et sustentaculum: ergo.

Confirmatur: prius materia recipit materialem formam substantialem quam accidentia: quia prius perficitur per esse simpliciter, quam per esse tale quid: sed aliter accideret si accidentia corrupti manerent in genito: tunc enim prius illa forent in materia quam forma genita: ergo. Secundo suadetur: prius est esse tale quam tale: sed forma confert materiae esse tale, et accidentia tale: ergo prius recipit formam quam accidentia.

Ad argumentum respondere valemus admisso compositum esse subiectum receptivum accidentium adhuc non sequi

ad illius defectu ergo accidentia deficere. Oppositum enim est recessio accidentis importata ex adversariis materiae et actuatae per formam; cum autem altera forma deficiente altera substituatur qua materia actuetur et compleatur numquam variabitur subiectum accidentium formaliter et in esse tali quod sufficit ne pereant accidentia ex defectu subiecti.

Doctrina haec haud facile recipitur ab atomistis: asserunt enim materiae existentiam per existentiam formae in huius corruptione non deficere defectu existentiae quae loco existentiae praecedentis substituitur formae subsequentis existentia. item deficiente superficie aeris ambientis corpus locus formaliter non mutatur quia alia loco illius substituitur. Licet quae materia completa per formam substentet accidentia haec non deficientia ex defectu subiecti, si alia forma deficiente, altera advenit immediate.

Hac solutione plane argumentum enervatur. Attamen tamen respondeo concedo maiori, negando minori. Ad probationem nego maiorem; cuius implicitam probationem distinguo: ei tanquam subiecto inhaesionis, nego: tanquam subiecto denominationis, concedo: positionem accidentia compositio denominationem praestare tametsi soli inhaereant materiae. ad modum quo licet cognitio et volitio solum ab anima proveniant totus tamen homo denominatur volens et intelligens.

Ad confirmationem distinguo maiorem: prius prioritate intentionis, concedo: executionis, nego maiorem: nam licet forma substantialis utpote excellentior a natura intendatur; ordo tamen executionis exposcit ut per prius recipiatur accidentalis tanquam quid deserviens ad praeparationem materiae ut suscipiat formam substantialem. = Ad 3um dico esse tum et substantiale

prius esse saltem in intentione quam esse rei et accidentale; in executione vero non semper.

Replicabis: materia est rei subiectum, compositum autem rei: sed accidentia non in se sed in eo subiecto recipiuntur: ergo. — Distinguo minorem: in eo subiecto rei quod tale est in intentione, concedo: in intentione simul et executione, nego: nam licet accidentia adveniant materiae velut in intentione completae, non tamen in executione, quia ut ait D. Thomas quae transeunt de potentia ad actum prius recipiunt actum imperfectum quam perfectum. Propterquod natura accidentium salvatur quoties non ordinatur ad totum substantiale componendum: sic autem accidit, etsi accidens praeveniat formam substantialem.

Argues 2o: strictior est unio formae cum materia quam unio accidentium: sed in corruptione compositi dissolvitur ista: ergo etiam ista: ergo composito pereunte, accidentia non remanent. — Concesso praemisso, distinguo consequentiam ... nego consequentiam: ideo enim in corruptione compositi destruitur unio formae substantialis, quia adest causa illius destructiva; nulla tamen adest, quae destruat unionem accidentium.

Argues 3o: Forma materialis substantialis extensa est et divisibilis: ergo recipit extensionem: sed extensio est quantitas: recipit ergo quantitatem. — Contra: albedo est extensa: ergo recipit extensionem: ergo quantitatem; hoc autem nemo concedit. Inde, praemisso antecedente, nego consequentiam: quia forma extensa denominatur quia in materia extensa recipitur, minime vero quia recipiat extensionem cu-

ratio est quia quantitas directe communicat suum effectum formalem materiae in qua recipitur, indirecte vero alius in materia recepti.

Arguies 2º: forma perita supponit actum accidentalem in materia: ergo non recipitur immediate in illa: ergo non erit actus primus materiae. — Prima consequentia, nego 1m et 2m consequentiam: 1m quidem quia actus accidentalis non se habet ut potentia receptivus, sed ut dispositio et ornamentum potentiae; secundum vero quia ut forma substantialis sit actus primus et sufficit quod praecedat in intentione, et quod alium non supponat actum substantialem.

QUÆSTIO V.ª

An ultima dispositio ad formam ab hac effective proveniat?

Apperitur titulus, et refferuntur Sententiæ.

§. Iº.

Mutuis causalitatibus inter materiam et formam superius relecimus; nunc an possibilis sit inter causam efficientem et materialem disputare decernimus quaerentes quidem an ultima dispositio a qua forma dependet in genere causae materialis ab ipsa forma proveniat in genere causae efficientis. Haec autem difficultas ut ex eo celebris habetur, quo gratiae faciat ad dubium illud satis in theologia plausibile: utrum ne actus contritionis ultimo disponens ad gratiam effective ab ipsa proveniat; Caietanus, cui frequentia

thomistæ subscribunt parti hujus affirmativæ: negativa vero communiter asuidem resuitis.

Assertio unica. §. II.

Vltima dispositio ad formam nequit ab ipsa efficienter provenire. Suadetur ratione: quod a forma provenit effective materiam non præparat ad receptionem formæ: sed ultima dispositio præparat materiam ad receptionem formæ: ergo. Probatur maior: quod a forma provenit effective supponit formam existentem dependenter a materia: sed quod materiam præparat ad receptionem formæ non supponit formam existentem dependenter a materia: ideo enim materiam præparat ut forma existat dependenter ab illa: ergo.

Premitur et explicatur hæc ratio: quod a forma provenit supponit formam existentem: cum prius sit esse quam operari: sed ultima dispositio non supponit formam existentem: ergo. Probatur minor: ultima dispositio non supponit formam in materia: ab illa enim dependet ut in materia sit: sed forma non existit nisi in materia: ergo. — Denique: forma educitur ex materia ultimo disposita: ergo ultima dispositio absolute supponitur ad formam: ab hac ergo effective non provenit. Probo ans: forma educitur ex materia ad illam præ alia determinata: sed determinatur per ultimam dispositionem: ergo.

Dices ex Caietano formam receptam in materia cum gradu generico efficere ultimam dispositionem ut ipsa recipiatur cum gradu specifico. — Contra: nam etiam ad receptionem formæ cum gradu generico præcedunt dispositiones in materia: sed istæ non proveniunt a forma: ergo nec illa quæ ad gradum specificum præparat. 2º: forma operatur cum complexa natura: sed

hic supponit Deceptionem specificam quoad esse, cum prius sit esse quam operari: ergo Deceptio specificus supponitur ad operationem: ergo non efficit ultimam dispositionem ut deceptionem genericam.

Demum et urgentius: dato enim ultimam dispositionem a forma provenire unice ab illa profluere ut illius gradum cuius proprietas est: sed ultima dispositio ad formam ignis est calor scilicet utrum unice est proprietas ignis ut gradus specifici: ergo. Probo minor: calor enim ab igne provenit in esse talis; non vero ut esse generico, aliàs ab omni forma cum qua generice convenit provenire.

Dices 2.o ex complutensibus formam dupliciter recipi in materia essentialiter et quoad quidditatem, rursusque naturaliter, ad hanc receptionem dispositiones non requiri fatentur; bene tamen ad hanc: nam dispositiones non praeparant materiam ut forma sit in illa ut cumque sed ut naturaliter sit: hoc autem pacto supponunt quod forma recepta quidditative causet ultimam dispositionem ut recipiatur naturaliter.

Sed contra: nam materia pro priori ad receptionem formae quoad quidditatem indifferens est ad hanc vel illam formam quidditative recipiendam: sed hanc indifferentiam tollit ultima dispositio: hujusque ad receptionem formae quoad quidditatem supponitur. 2.o: forma utcumque recepta in materia habet esse ab agente naturali: ergo est in illa naturaliter: ergo repugnat receptio illa mere quidditativa. Denique: pro illo signo quo quidditative recipitur intelligitur efficere naturaliter ultimam dispositionem: ergo et naturaliter recepta: sicut enim ad

absolute operandi receptio absoluta requiritur, sic ad connaturaliter operandi receptio naturalis.

Dicunt praedicti PP. ad naturaliter operandum sufficere receptionem naturalem in debito. — Hoc autem magis voluntarium est, mirorque a tantis Doctoribus profecto. sed hac una impugnatione manifeste corruit: ut forma operetur insufficiens est quod indebito recipiatur, sed debet esse absolute recepta: ergo ut operetur naturaliter naturaliter absolute debet recipi, nec aliquid proficit receptio in debito naturali.

Dices 3º ex Magistro Soto: formam posse considerari in fieri et prout a causa efficiente, simulque in facto esse et ut recepta in materia. sub ista consideratione ait ultimam dispositionem producere ut in materia recipiatur. — Sed contra: nam forma in fieri dependet a materia determinata ut agat ad illam: sed determinatur per ultimam dispositionem: ergo supponitur haec ad formam in fieri. 2º: forma fit quatenus ex materia educitur: sed non educitur ex materia indisposita: ergo eius fieri et educi dispositionem supponit.

Dices 4º ex nostris in manuscriptis: instans generationis sex triplici signo persolvi. in 1º autem intelligitur finis movens. in 2º agens motus a fine formam producit. in tertio forma producta materiam informat. in quarto forma dispositiones producit ad sui receptionem. in quinto dispositiones materiam praeparant ut formam suscipiat. in sexto denique materia suscipit formam, sive illa causat in genere causae materialis.

Sed solutio huic nec rationem tangit probationis et reliquis factis impugna-
tionibus subjacet, nam agens formam educit ex materia disposita: ergo dispo-
sitio necessario antecedit productionem formae. 2°: formam materiae infor-
mare est fortissime cum illa intime uniri: sed uniri est recipi: nequit ergo in-
formare quin recipiatur. 3°. materia indifferens est ut potius per hanc
quam per aliam formam informetur: ergo per ultimam dispositionem determinatur: ergo
ultima dispositio informationem praecedit.

Solvuntur opposita.

§ III

Angelicus doctor ait 3a parte quaestione 7 articulo 13 ad 2um: Ca-
lor qui fuit dispositio ad formam ignis est effectus profluens a forma ignis
jam praeexistentis id est non geniti sed generantis: sic enim aptissime exponi-
tur. item eadem parte quaestione 9 articulo 3° ad 2um: per calorem disponitur
materia ad suscipiendam formam ignis qua tamen adveniente calor non cessat,
sed remanet quasi quidam effectus talis formae. Porro hic a nostra o-
pinione stat D. Angelicus si enim adveniente forma ignis calor non cessat:
ergo erat ante illam. dicitur autem quasi effectus formae advenientis quia ab i-
psa pendet in conservari.

Argues 1° ratione: Calor ut octo est ulti-
ma dispositio ad formam ignis: sed calor ut octo profluit a forma ignis. Probatur
minor: calor ut octo est ignis proprietas: ergo profluit a forma ignis. — Concessa
maiori, nego minorem. Ad probationem distinguo antecedens de igne genito: est proprietas per
convenientiam, concedo: per dimanationem, nego antecedens et consequentiam: quia ut aliquid di-
cat

alterius proprietas sufficit quod illi soli et semper conveniat; hoc autem ita accidit in calore. ut octo, qui etsi ab igne non profluens ita tamen ei convenit ut alteri nequeat appropriari.

Nec mirum similiter calorem ab igne non profluere, tametsi in illo sit sufficiens virtus ad illum producendum: etenim namque exigit ordo ut dispositiones ad formam ipsam antecedant velut materiae praeparationem ad illius susceptionem. eaque propter etsi calor ut octo ex conceptu talis valeat a forma ignis profluere; minime tamen ut dispositiones est et praeparationis materiae: sic enim ab agente producitur, in obsequium tamen formae ignis ad quam disponit in quo sufficiens salvatur connexio ut vere dicatur proprietas illius.

Dices 1º: ultima dispositio est agentis secundarius; primarius autem est forma: sed tunc secundarius non producitur pro priori ad primarium: ergo. — Nego min: quia ut aliquid sit tunc secundarium respectu alterius sufficit quod producatur propter illum: quod sic accidit in ultima dispositione, quae licet formae praeveniens, in eius tamen obsequium producitur, propter illamque tanquam propter finem primario intentum a generante.

Dices 2º: ipsammet aqua callida a se frigescit, sive frigiditatem producit: sed frigiditas est dispositio ad formam aquae: ergo. — Permissa maiori, nego min. de frigiditate recuperata: haec enim ut pote aquam supponens non praeparat ad eius receptionem, nec deservit ut forma aquae sit, sed ut melius se habeat, ideoque quantumvis aqua callefiat, semper

remanet sufficiens frigiditas ad eius conservationem: minus siquidem requiritur ut aliquid conservet quam ut producat.

Argues 2°: valet dispositio præcedere formam in genere causæ materialis et efficienter subsequi: ergo nil evincunt rationes supra factæ. Probatur assumptum: nam corruptio unius formæ præcedit tanquam dispositio generationem alterius: et aliunde a generatione provenit efficienter: cum generatio unius sit alterius corruptio: ergo. Secundo: apertio fenestræ est dispositio ad ingressum aeris: et aliunde fenestra efficienter apperitur per aeris ingressum: ergo.

Ad argumentum nego antecedens. Ad cuius probationem dico corruptionem esse prius actione generativa ut tali: quia forma præcedens corrumpitur quatenus ad adventum ultimæ dispositionis, quam Deus suspendit concursum quo illam naturaliter conservat. Ex hoc autem manifeste colligitur corruptionem efficienter a generatione non profluere, ut intendit probatio. Porro axioma sic accipiendum est ut generatio unius sit corruptio alterius, non quidem effective, sed concomitanter et connexive.

Ad 2um concessa maiori, nego minorem: nequit enim aer ingredi quin fenestra apperiatur: per prius ergo apperitur aeris impulsu, ut ei pateat aditus: nemo enim aulam ingreditur ianuis clausis, quapropter etsi ingressus aeris pendeat ab apertione fenestræ; apertio tamen non ab ingressu provenit sed impulsu. — Quæ ex theologia adduci solent theologis dissolvenda relinquimus.

Dubiolis quibusdam circa Viventium generationem fit satis.

§ Vnicus.

Quæres 1º Cur arbores ab aliis progenitæ non dicantur illarum filii? Respondeo ideo esse, quia unice gaudent filii appellatione, qui generante per cognitionem et amorem operante proveniunt. in arbore autem nec amor est, nec cognitio. — Quæres 2º an uterque parens active concurrat ad generationem? Affirmant DD Conimbricenses. 1º: quia ad formas eiusdem speciei communiter sequuntur potentiæ eiusdem rationis: sed mas et femina formam habent eiusdem speciei: ergo et potentias: Cum autem mas active concurrat idem de femina asserendum. 2º: quia proles nec dum patri sed et matri assimilatur: ergo eodem modo concurrunt uterque.

Medici autem eandem probant oppinionem quia feminæ eadem habent vasa quibus semen defferunt, coquunt et servant ac viri: hoc ergo erit æque activum in utroque. — Aristoteles contrarium eloquitur ducitur quod cum feminæ materiam praestent ad generationem si virtute activa materia illa polleret, possent de solis prolem concipere: dicendum autem semen feminæ imperfectius esse quam ut possit se solo ad actum reduci.

Quæres 3º quænam membra prius efformentur in fœto? Plurimi ex quo universaliora membra invicem cohæreant, foveantur, conspirentque in commune corporis bonum censuerunt nullum confingi prius alio. Quod quidem verosimilius mihi videtur tum ob rationem adductam, tum etiam quia causa membra omnia confingens, semper scilicet necessario operatur, est que sufficienter applicata: ergo necesse est quod omnia simul efformet.

Quæres 2° quo tempore fœtus efformetur? in hac re medicis standum puto. Asserunt autem frequenter mares triginta, fœminas autem quadraginta diebus efformari. Eo autem fœminæ tardius formantur quam mares, quia illæ debiliori; hi autem robustiori semine fiunt. Utrique tamen eodem tempore ad perfectum provehuntur statum; quia fœminæ ut pote humidiores celerius in proprium substantiæ alimentum convertunt et facilius nutriuntur.

Quæres denique an immaginatio vim habeat fœtum immutandi? Sentio affirmative: plurimis namque experimentis constat mulieres ex vehementi pulchræ sive deformis alicuius statuæ sobolem illi per simile edidisse. Quod ergo satis comprobatur ex Genesi capite 30 ubi narrat greges Iacob maculosas fuisse quia tempore conceptionis ovibus virgæ multicolores obiiciebantur.

De principio Individuationis.

§. Unicus.

Non quærimus de principio extrinseco: hoc enim Deum esse censemus. Quapropter difficultas est a quo res habeat intrinsece differentiam individualem? Assero quamcunque rem per suam individualem entitatem ut gradum magis determinatum: 1°. quia res individuatur quatenus est indivisa in se, divisaque a quolibet alio: sed hoc habet per propriam entitatem a qua formaliter provenit quod sit hæc res et non alia distincta: ergo. Secundo: quia genus et differentia sumuntur a tota entitate: ergo et individuatio.

Tertio et specialiter de materia: hæc enim nec individuatur per formam, quippe omnes respicit indifferenter

nec per quantitatem qua iuxta Thomistas nobis adversarios in corruptione compositi quantitas deficit, eadem numero materia permanente. Similiter eadem numero materia valet saltem miraculose quantitatem amittere et aliam subinduere: q. e.

Dices: Doctor Angelicus pluries insignatam materiam signatam quantitate esse principium individuationis. = Dicito tamen loqui de principio individuationis aposteriori, et quoad nos; quatenus materia a his extensionibus et lineamentis affecta nobis deservit ad dignoscendam individuorum multitudinem, ad modum quo multitudo accidentium ex multitudine subiectorum dignoscitur. Qui plura desiderat Theologos et istos ex dignitate discutientes consulere valet.

CAPUT II.^m

De Alteratione et Eius natura declaratur.

§ Unicus.

Jam alteratio est ac actio faciens alterum, id est: accidentaliter distinctum; non vero aliud, sive distinctum in substantia. Sumitur late pro quavis accidentali mutatione; stricte autem pro mutatione ad sensibiles qualitates, ex quarum variatione res altera sensibus apparet. Pressius denique accipitur pro motu ad qualitatem contrarium habentem, ut frigus, calor, siccitas, humiditas, etc. Sic accepta huiusmodi solet definitione explicari: Motus ad qualitatem sensibilem habentem latitudinem cum contrarietate.

Sub ultima acceptione de illa in praesenti pertractamus, quatenus scilicet ad generationem disponit et transmutando subiec-

tum

ab uno in aliud contrarium, ut a calido in frigidum, et haec dicitur alteratio simplex, vel ab statu minus perfecto eiusdem qualitatis ad perfectiorem haec dicitur intensio. Dum autem qualitas ad novas partes subiecti dilatatur adeo sic illas extendens vocatur alteratio extensiva.

QUÆSTIO UNICA.

Quomodo fiat Qualitatis Intensio?

Declaratur titulus, et referuntur Sententiae.

§. I.

Pariter superfixo titulo difficultates innenuntur. Unum autem assumimus disputandum, per quid scilicet transeat subiectum de calore ut remisso ad vividiorem et intensum? Prima opinio transitum defendit per expulsionem contrarii, frigoris scilicet, quae quidem Platoni tribuitur, et ab Aegidio tenetur; facile tamen impugnatur: nam gratia in instanti quo infunditur adequate expellit peccatum: et tamen postea intenditur: igitur intensio non fit per expulsionem contrarii. Similiter lux in diaphano intenditur quin aliquid sit contrarium removendum. Dato tamen intensionem fieri per maiorem expulsionem contrarii adhuc dubium est quomodo fiat talis expulsio. Alii arbitrantur fieri intensionem quatenus destructa qualitate imperfecta, alia perfectior subiecto tribuitur. Sed haec impugnatur: intensio enim stat in augmento maioris qualitatis perfectione: in horum opinione nec perficitur qualitas nec augetur. Secundo: si enim in intensione imperfecta corrumpitur, perfectiorque qualitas generatur, Sive remissione utique fiet econtra: subindeque dum aqua refrescit agens frigefactivum corrumpens calorem intensum generabit remissum, quod est absurdum ab-

Tertia apud thomistas plausibilis asserit intensionem effici per maiorem radicationem qualitatis in eadem parte subiecti, sive per eandem met qualitatem quatenus profundius penetrat subiectum, eique strictius inhaeret. Quarta denique propugnat intensionem fieri per additionem novae partis qualitatis, velut frequenter asserit per additionem gradus ad gradum, eo scilicet modo quo quantitas augmentatur per novam partem praeexistentibus superadditam. Sic Divus Bonaventura, Doctor subtilis, et Eximius, frequensque scola societatis.

Assertio nostra.

§ II

Intensio fit per additionem novae qualitatis partialis, sive per additionem gradus ad gradum in eadem parte subiecti: nam calor intenditur per illud quo subiectum redditur magis callidum: sed hoc est nova qualitas partialis, sive novus gradus caloris realiter superadditus: ergo. Probo minorem: id per quod subiectum est magis callidum est effectus realis caloris: nisi dicas esse aliquid fictum: sed non est effectus caloris praeexistentis: ergo superadditi.

Urgetur et explicatur: novus effectus caloris anovo debet calore produci: sed esse magis calidum est novus effectus caloris: cum non existat usque ad instans intensionis: ergo. Probo majorem: effectus formalis caloris est ipse calor: effectus quippe formae est indistinctus a forma: ergo novus effectus caloris anovo debet calore produci. 2º. esse magis callidum est calorem augeri: sed calor per calorem augetur: ergo.

Dicunt primo: calorem intendi idem esse ac fortius et strictius inhaerere subiecto

propter seu intensionem per adventum novae perfectionis unionis illius cum subiecto. — Sed contra: quia tunc casus daretur duplex unio illa scilicet qua calor prius subiecto iungebatur, et rursus alia superveniens et antecedentem perfectionem. Sic ergo in eodem subiecto foret duplex accidens eiusdem rationis quod negant adversarii.

Dices: adveniente unione perfectiori corrumpi minus perfectam: — Sed contra: nam per intensionem formae nil positivum tollitur a forma quae intenditur: intensio enim formae perfectio est, non autem destructio. 2°: quia dissolutio unionis alicuius formae non a simili agente sed a contrario debet provenire: sed agens formam intendens non est ei contrarium sed simile: ergo. 3°: quia dum calor per agens frigefactivum remittitur unio destruitur: sed simile agens nequit aliquam unionem producere: nullum quippe frigefactivum unit calorem: ergo in remissione caloris adequate desperit calor.

Quarto: quia calor intensus perfectius calefacit: sed non calefacit per unionem: hanc enim ut pura conditio sequitur: ergo per aliquid superadditum. Explicatur: calefactio provenit a virtute calefactiva: ergo maior calefactio a maiori virtute. Item: calor intensus est perfectior remisso: sed unio adveniens non est perfectio caloris sed unionis: igitur calor perfectior redditur per aliquid ab unione distinctum. Item adhuc: magis calefacere est magis informare: sed calor non per unionem sed per calorem informat ergo ut magis calefaciat augeri debet calor in esse talis.

Alia via occurrit Caietanus asserens in intensione nil de novo calori advenire

sed hunc intendi quatenus magis radicatur in subiecto per suam motionem actionis intensivae, ad modum quo in prima productione calor subiectum calefacit per seipsum motantem actionem productivam illius esto: sed calor existens subiecto in prima sui productione per suam motationem actionis productivae illud calefacit propria virtute ab actione productiva recepta: ergo calor intensus magis calefacit per maiorem virtutem receptam quidem ab actione intensiva.

Occurritur contrarijs.

§ III

Angelici Praeceptoris testimonia adversae opinioni favere videntur: plura tamen sic valent exponi, asserendo scilicet intensionem non fieri per novam qualitatem totalem sed partialem, alia vero quibus asserit effici intensionem per maiorem radicationem qualitatis in subiecto, sic accipienda sunt ut ipsa maior radicatio fiat per additionem gradus ad gradum: cum enim minime constet quid nomine radicationis intellexerit in nostro sensu fuisse locum iudicare licebit.

Hoc autem cogitatio haec velut voluntaria reiiciatur illa ex Angelico Praeceptore 2a 2ae quaestione 28 articulo 2 ad 3um decerta ostendo: quidquid dicunt Caritatem non augeri in essentia, sed solum in radicatione in subiecto: sed hi propriam vocem ignorarunt. Istaque necdum qualitatem in intensione magis radicari sed illius virtutem sive essentiam augeri: quod fieri nequit quin ipsum augmentum habeat virtutis et essentiae qualitatis.

Arguet 1o ratione: calor existens subiecto calefacit illud: ergo intensius existens

magis calefacit: s[ed] magis calefacere est calorem intendi: q[uae] intensio sita fuit in unione perfectiori qualitatis cum eius subiecto. = Distinguo ant: per virtutem calefactivam, concedo: per unionem, nego ant. et distinguo consequens: si adest virtus calefactiva, concedo: si non adest, nego conseq: sicut enim ad calefaciendum solum requiritur calor; sic ad magis calefaciendum maior calor requiritur: si enim nullum fit augmentum virtutis nullus effectus valet de novo produci. Igitur quod positio caloris indivisibilis esse nequit magis et minus unitus. imo quaevis unio totius sui caloris subiecto, quia quidem ut pote forma necessaria agere debet quantum potest, nec magis operabitur per solius unionis adventum.

Arguens 2º: vel gradus sunt homogenei soloque numero distincti, vel ethorogenei et diversae rationis: si 2um ob nuper dicenda. n[on] 1um: alias duo accidentia solo numero distincta forent in eodem subiecto: q[uod] = Dicendum puto gradus caloris solo numero distingui cuius probationem in maiori distinguo: duo accidentia partialia, nego: totalia, nego: cum enim accidentia totalia distincta praestent effectum alterum illorum superfluum, ut pote subiecti capacitatem expletam supponens. Porro accidentia partialia ad eundem effectum totalem conspirant.

Arguens 3º: posito gradus homogeneos esse posset calidum ut quatuor quatuor alios gradus caloris producere vel in se, vel in alio subiecto quadruplicem ergo gradum habente: s[ed] hoc nequit dici: alias calidum ut quatuor posset producere ignem ad octo gradus caloris necessario consecutum, ergo consequens: q[uod] probatur maior: quia calidum ut quatuor continet gradus caloris: q[uod] illos valet producere in quovis subiecto, cui sit sufficienter applicatum.

Nego maj: equidem omne agens agit sibi simile: cum autem subiectum quatuor jam habens gradus caloris simile supponatur calido ut quatuor nequit hoc praedictos

gradus illi ipsae sit pote quia deficit finis intentus ab agente, passum scilicet sibi assimilare. Quamquam quod ensi calidum sit quatuor gradibus valeat gradum caloris specificative sumptum producere, nequit tamen illum causare sit mechanism cum forma ignis, veluti accidit in praesenti. Ad modum quo agens homine imperfectius nequit unionem materiae cum forma (semel ab extremis distincta) producere, tametsi perfectius sit ipsa unione.

R. Replicabis: si enim omnes gradus homogenei sunt calor sit octo perfectior non erit octo gradibus caloris per distincta subiecta dispersis: sed calidum sit unum valet in distinctis subiectis octo gradus producere: ergo ergo calorem sit octo. — Distingo maj: calor sit octo absolute et essentialiter sumptus, concedo: collective et sit afficiens unum subiectum, nego: cum enim virtus unita fortior sit ex communi proloquio, gradus caloris perfectiores sunt sit in eodem subiecto collecti quam per plura dispersi. Scota, quae de mixtione cum forma ignis supra insinuavi.

Argues 4º: primus gradus frigiditatis tam ergo caloris expellit: ergo non sunt homogenei: sic enim non est ponere ratio sit tam expellat prae octavo. — Dic per tum gradum frigiditatis unum expelli gradum caloris quilibet ille sit, nec facile maximum suadebis. Si autem dicas cur per tum gradum frigiditatis nunc hus, nunc autem tum caloris expellatur ad causam tum recurrimus, ad illam equidem spectat quod causa plures effectus solo numero distinctos praecontinens unum prae alio producat.

Argues 5º: Si omnes gradus homogenei sunt, valent usque in infinitum augeri: nullus quippe erit ultimus prae alio: sed hoc nequit dici: nam experientia docet solum augeri usque ad introductionem formae ignis: ergo. — Dic verum esse maiorem inspectis

gradibus ij se; falsg vero attenta virtute causary naturalitr opperanty, oblimitatione subiecti. ~

Argues deniq: auditio geminata per equo intensior est: g nec gradu quantumvis replicenr intensione faciunt. — Iceso antecedenti, nego csegq: ga auditio geminata est dupplex adequate & totalitr, nec altera aliq tanquq partg respicit eiusdg auditionis. Gradus autem partes suo ad perfectg qualitatg ordinant. ~

CAPVT III.^m

De Nutritione, Augmentatione, Actione et Reactione.

Existere nutritiong omnis negavit Magister Sententiary Petrus Lombardus, Caeteri autem Omnes existimantes sic illg definiunt: Conversio alimenti in substantiag aliti. Dari autem similg conversiong clarissime patet: ng corpus hominis ad oculy crescit, novasq partes adquirit: n per miraculy (vti panes in deserto) hoc enj asserere viro est Philosopho indigny: nec ergo per rarefactiong: alias corpus hominis robusti rarius foret corpore infantis: nec deniq per creationg, qug n est oppus naturg s illius augtoris: restat g hominu crescere, novasq partes adquirere per dictg conversiong. ~

Dices 1o: omne qd in os intrat in ventrg vadit, & in secesy emittitr, ut habes ex Matheo 15.17: sd qd per secesy emittitr in substg aliti n convertitr: talis gr existit conversio. — Dic praedictg locy esse per distributiong acommodg accipiendy, ita scillicet ut omne qd intrat per os vel aliquid sui in secesy mittatr, qd minime existentiag nutritionis opponitr: sic D. Thoma in locy praedicty. ~

Dices 2°: simul existente reversione et nunquam senescere mus, sumpto videlicet alimento tali proportione, quae sufficeret ad restaurandam substantiam depperditam et humidum radicale servandum: sed hoc est naturaliter impossibile, specialissimumque arboris vitae: quod — probatur sequela: alimentum enim tot noxiis qualitatibus est permixtum ut nequeat humidum radicale debito servare vigore. Fructus vero ligni vitae longe est a noxiis, invicemque dissidentibus qualitatibus.

Hic autem aliquantulum utile, perjucundumque censui nonciis aliqualis inserere mirabilis modi quo praedicta peragitur nutritio. Quivisque quidem cibus in substantiam alitur convertitur varias mirabilesque alterationes subire oportet. Primo igitur dentibus attritus minutatim dividitur, aptèque saliva permiscetur, qua quidem admodum alteratur et ad facultatem digestionis disponitur. Hinc perfecta masticatio et salivae permixtio adeo digestioni deservit ut animalia, quae superiorum dentium ordine carent cornuta scillicet, masticatione imperfecta ruminatione resarciant. Aves autem salivae deffectum tamen in ingluvie resarciunt.

Peracta autem masticatione cibus traducitur in stomacum, ibique fit 1a alteratio, et 1a coctio. Os igitur coquus stomaci censetur, huic enim carnes praeparat coquendas illas frangendo ut facilius coquantur, stomacus vero vi quadam attractiva alimentum complectitur in ventumque cogit ut ejus calore in illius decoctione incumbat, ad quod etiam vicinae partes concurrunt, cor scillicet, lien, jecur, etc: qua quidem coctione masa illa albicans perficitur, quae quilus vocatur, hic autem ab stomaco pyloro relaxato, sive inferiori ventriculi orificio relaxato abiectum in intestinis deducitur, ibique excrementis depositis per venas mesaraicas sugitur et in jecur per venam portae transmittitur.

In iecore autem eq subiit coctionem per calorem spiritusque quibus hec abundat officina, qua quidem coctione quatuor e chilo fiunt humores, sanguis videlicet, pituita, flavabilis, et melaconlia, e quibus non omnes idonei ad corpus alendum reputantur: eaque propter melacolia, sive atrabilis, que excrementum est ad lienem tanquam ad eius naturale receptaculum descendit. Colera autem, sive flavabilis, levior quidem, in folliculum dimittitur fellis. At pituita proprium non habet receptaculum, sed simul cum sanguine per venas totius corporis diffunditur: tum quia apta ad corpus nutriendum, tum etiam quia ut pote humida artus recreat, nec frequenti agitatione inarescant.

Porro quicquid sanguinis portio defecationi eatur usque ad cordis vesiculas ascendit, ibique nimio efervescens calore ita rursus defecatur ut ex purioribus eius particulis spiritus vitales resultent, qui quidem per corporis arterias cordis virtute pulsatrice motu usque equali mittuntur; ex huius autem motus perturbatione varias medici infirmitates deprehendunt. Porro reliquos denique humores alius dignoscitur tenuis quidem et copiosus quo velut vehiculo chilus per mesaraicas ab stomaco in iecur perducitur; qui autem residuum est ut pote ad alendum inutilis per venas emulgentes primo ad renes deinde ad urine vesicam descendit, non quidem via recta sed percolando et velut per transporationem eo quod in vesica unice inferius reperitur orificium.

Sanguis itaque sic expurgatus excipitur in cava magna que variis ramulis per totum corpus diffusa per omnes corporis partes traicit alimentum, in qua quidem traiectione unaquaeque quod sibi utile est sumit iuxta usque servatam distributionem. Ad modum quo (si recte applicat Aristoteles) quo paterfamilias ita cibum distribuit ut optimum liberis,

deterior servū, vilissimisq animalibus conferat, ita etiā pro cuiusq partis conditione quāq natura alimentū distribuit: hoc autem ultimū perfectionis coctionisq in unaquaq subiit corporis parte, et pro cuiusq natura mollitie, duritie humiditate suscipit et siccitate, sicq nutritio peragitur quatenus sanguis in has partis substā convertitur.

Ex dictis facile infertur triplicē coctionē alimenti subire, primā in stomaco, 2ā in hepate, 3ā deniq in partibus illis in propriā substā illud convertentibus; unicuiq autem coctioni præparatio antecedit et perfectio subsequitur. Ad 1ā fit in ore præparatio, illaq in stomacho perficitur. Ad 2ā dispositio fit in mesaraicis, quibus plurimas ad sanguinē chilus recipit dispositiones; perfectio vero in cava magna huiusq ramulis efficitur. Ad 3ā deniq fit in venulis præparatio quatenus sanguis in illis inclusus avicinis partibus in quarū substā convertendus est, immutatur. Per ultimā tamē nutritionē videlicet absolvitur.

Augmentatio est motus a minori ad maiorē quantitatē. Dubitari solet an ne a generatione distinguatur, frequentia autem affirmative respondetur, sive augmentatio in esse actionis sive in esse mutationis accipiatur. 1º quia nutritio diversā naturā habet ab augmentatione: hæc enim proprie motus est non autem illa: 2º etiā quia distinctū habet subiectū et terminū, illud quidē quia augmentatio in quantitate, nutritio vero in substā recipitur, terminū quia altera aliquā novā partē substæ, et alia terminatur ad quantitatē.

Circa actionē plura dispersa sunt in præcedentibus, hic tamen inquires an agens agat in passū sibi simile? Partē negativā supra sumus amplexi. nunc ita suadetur: actio enim ut potè in tendens introducere formā contrariā ei quæ in passo reperitur, non intra similia

so inter mania debet fieri. Agens intendit sibi assimilare passum: quod sibi simile non supponit: alias id haberet quod esset acceptum ab illo.

Inquires 2º: an actio potentior sit resistentia passi. Duplex distinguitur in passo resistentia: activa quae passum desinit activitatem agentis, ut aqua igni minuit frigiditatem in ipsa opperando sic quae illius debilitat virtutem deinde passiva quae etsi activitatem agentis non minuat resistit tamen ne agat ut pondus in lapide respectu sublevantis. Dicendum quod actionem potentiorem esse resistentia passiva: haec enim ab illa superatur: quae est ea potentior.

Tertio inquires: an detur reactio, sive quod idem est an omne agens agendo repatiatur? Pars affirmativa clarissima ostendit experientia: quia licet aqua ignem extinguat, incalescit tamen et magna ex parte abiit in vapores. Similiter, alia omissis, ostenditur in accido et alchali; haec enim mutuo quidem conflictu consuminatur et invicem attemperantur. Porro reactio duo necessario requirit, primum quod agens et passum ~~et passum~~ mutuo approximentur. 2um quod alterum capax sit qualitatis alterius: defectu primi stupa non agit in ignem illum e loco distantis comburentem: bene tamen si proiciatur in ipsum. Propter 2um astra non debilitantur quantumvis in sublunaria opperentur.

LIBER II.

CAPUT UNICUM.

De Elementis, eorum qualitatibus, et mixtione.

Varie alii in locis elementum usurpatur; modo autem de illo pertractamus quatenus corpus quoddam simplex ex quo mixta componuntur, et in

qd resoluta ultimo abeunt. Per li Corpus a materia et forma secernitur. li simplex innuit ex aliorum non resultare comixtione. Additur denique ex quo mixta componuntur ut a corpore distinguatur coelesti qd simplex quidem sit; mixtum tamen non componit, quatuor autem elementa dignoscuntur quibus talis aptatur deffinitio: ignis, aer, aqua, et terra. nec aliud reperiri corpus cui possit convenire.

His autem quatuor elementis primae quatuor distribuuntur qualitates calor, siccitas, frigiditas, et humiditas. Harum qualitates sic soleo deffinire: quae nec ex aliis, nec ex sese mutuo fiunt, et ex ipsis oriuntur coeterae. Primae igitur qualitates ex aliis utique minime resultant, ex ipsis autem comixtis et attemperatis oriuntur coeterae. — Dices: Lux non fit ex alia qualitate: ergo est prima. — Nego conseq. quia nec aliae qualitates fiunt ex illa; ex his autem coeterae fiunt ex aliarum comixtione resultantes.

Ut autem uniuscuiusque naturae dignoscas sic calor descriptive deffinitur: qd congregat homogenea, et disgregat ethorogenea: hoc enim est eius praecipua proprietas: quia si masa aliqua ex ethorogeneis, auro videlicet, plumbo, aere, et argento igni applicetur, fit utique ut omnia illa opere caloris liquefacta, et partibus auri ab argenti partibus segregatis, invicem uniantur et congregantur. Similiter: ligno opere caloris dissoluto partes leviores in fumos simul abeunt, aqua simul utique e poris exudat, et terra denique manet in cinere.

Sic autem soleo frigus describere: prima qualitas homogenea simul et ethorogenea congregans: illo enim nec dum congregantur aquae partes, sed multoties terra, fimus, stercora, et alia. — Humidum est: qd aegre proprio termino, facile autem alieno continetur, ut fit in aqua, quae

effluens parte difficile proprijs terminis coartatur sed ad cavernas alia ve infima loca effluens facile eis adhaeret, eorum terminis continetur. Nota tamen quod fluida tametsi proprijs terminis difficile contineantur, alijs tamen rebus adhaerere minime acceptant, ex quo nec in alienis facile continentur, et in hoc ab humidis differunt.

Siccum dicitur: quod facile termino proprio contentum difficile se acommodat alieno, ut lapis, qui tenacitur retinet proprium figuram, et veluti in se ipso contentus difficile alijs corporibus se accomodat. = Sciendum autem quatuor qualitates sic invicem posse combinari: calidum cum sicco, humidum cum calido, frigidum cum humido, siccum cum frigido, frigidum cum calido, humidum cum sicco. Porro duo ultima componi nequeunt quia frigidum calido, humidum autem opponitur sicco.

Hinc quatuor combinationibus quatuor ergo elementis tanquam eorum conferunt proprietates; ita scilicet ut ignis sit calidus et siccus, aer humidus et calidus, aqua frigida et humida, terra denique sicca et frigida. Sic tamen ut unum eis in summo, alterum vero prope summum conveniat. Ex his alia elementa simbola, dissimbolalia nuncupantur. Prima sunt, quae in una qualitate conveniunt, ut aer et ignis in calore, ignis et terra in siccitate. Secunda vero ea sunt, quae nulla qualitate concordant, ut ignis et aqua, aer et terra.

Quatuor autem relatis elementis totidem ergo loca connaturalia designantur. ignis igitur locus est sub concavo lunae cuius spacium in modum globi circumfusum occupat: illi enim ut pote omnium leviori supremus locus utique debetur, quod ergo ex conatu quo sursum ascendere tentat haud obscure suadetur: aeri autem quia levi infra summum secundus locus merito designatur. in triplici autem regione dividitur suprema,

qua et levior rariorq; existit, media, qua locatur minus levis et rarus, infimaq; qua et pluribus est permixtus vaporibus acorporibus exalatis, ac- quem autem in ea existentes respiramus.

Ex his suprema calidior est ob ignis proximitatem, media autem frigidior tum ob copiam vaporum qui ibi condensantur; tum etiam quia reflexio radiorum solis eo non pertingit. infima denique media calidior est ob naturam rationem: inequaliter tamen magis scillicet pro- rate quoque hiemme regionibus quoque calidus quoque frigidus. terra quia omnium gra- vior infimum locum obtinet; porro aqua quia minus gravis supra ipsam locatur, cum eaque unicum globum constituit.

Dices 1o. ignis non videtur a nobis infra orbem lunae: ergo ibi non est. — Nego consequentiam: quia a nobis non videtur illius tenuitati et raritati tribuitur. — Dices 2o. in loco ignis designato nullum est pabulum: nequit ergo in illo conservari. — Nego consequentiam: eo enim ignis noster pabulum exigit quia pluribus contrariis, quibus cingitur, admodum extenuatur; pabulo autem simile resarcit nutrimentum, ignis autem in loco sibi naturali nullum habet contrarium.

Dices 3o. ignis melius foret inter coelum et aerem, hunc enim accenderet et medio illo coetera sublunaria: hoc falsum experiencia demonstrat: ergo. — Dic ignem in propria regione rariorem esse quam ut possit aerem inflammare; rursusque quia non exigit amplius extendi facile coartatur.

Sic Philosophus mixtionem deffinit: mixtibilium alteratorum unio. De stricta autem mixtione loquitur, quae quidem tum datur cum mixtibilium forma corrupta ea sub una forma copulantur, sive in aliquo tertio conveniunt. Alterationem vocatur quia per prius ad simile invicem mixtionem necessum est quod eorum qualitatibus pugna extenuatis, sic invicem attemperentur,

ut in eodẽ copulentur subiecto. Hic solet inquiri an formę elementorum perma-
neant in mixto, cui breviter respondendum censui.

Assero igitur non per-
manere formaliter: alias usque forent ignis et lapis; deinde plures formę substantiales in
eodem composito essent. Ulterius: si enim permanerent in mixto continuo pugnarent,
ut pote invicem contradicentia, nec ab alia forma in concordiam redactę. Si autem
dicas formas elementorum manere in mixto remissas et attemperatas, parum
philosophice loqueris; refractio siquidem et remissio formę substantiali repugnat.

Dices:
proprietates elementorum, quatuor videlicet primę qualitates remanent in mixto
quę et formę elementorum quasi similes qualitates consequuntur. — Dic prędictas
qualitates manere in mixto attemperatas et refractas; sic autem non elemento-
rum passiones, sed accidentia quędam communia dici debent. Attamen non incongrue
dici valet elementa virtualiter in mixto manere quatenus prędictę qualitates
tametsi attemperatę pro elementis substituuntur.

TRACTATVS VNVS DE MUNDO CŒLESTI

Hæsitabi diu, animi anxietate suspensus: num quæ præsens tractus profert esuggestu dictarem: verebar namque, ne hic tempore insumpto, Philosophus non suppeteret omnia. Superfluit tamen solertia quidem, et fors quoque olfectibus favente. Cœlum igitur stupendæ molis magnitudine immensum iucundis stellarum gemmis pellucidum iucunde suscipio perlustrandum; adeo tamen brevi minerva et quæ plura subiciens ea tantummodo tradere quæ apta pro præcipuis cœlestis machinæ phænomenis exponendis iudicaverim.

CAPVT. I.m

De natura Cœlorum.

Quæri solet num cœli substantia sit ex propria conditione incorruptibilis: quadruplex circumfertur oppinio. Pheureci namque corruptibilem esse totali corruptione deffenderunt. Alii vero partiali corruptione, veluti mundus ellementaris, qui licet destrui nequeat quoad omnes eius partes; quotidie tamen quoad plures alteratur et destruitur. Alii deinde, non quidem ex propria conditione; bene tamen ex beneplacito Dei cœlos incorruptibiles haberi. Ast oppinio quarta naturalem eorum incorruptionem propugnat.

Huic autem adhaerendo existimo: quia enim corruptibile credat quod inalteratum a tot retro seculis aspiciat, et cursus eius regularis et uniformi motu clarissime infert: repugnat namque corrumpi et alterari corpus et eius motum inalteratum manere: sed motus coelorum ab eius initio anni scilicet 1571 iuxta septuaginta uno et eodem fluxit tenore: ergo. = Secundo neque bonum rationi videtur prima alterantia qualia sunt coeli esse quoque inalterabilia: etenim cum nullus in propriis damnum conspiret, nequeunt per semetipsa alterari: nec ergo ab aliis, tunc enim et fore aliis subiecta nullatenus forent prima.

Dices: Omne quod veterascit propria est conditione corruptibile: sic coeli, ut constat ex Psalmo 101: Coeli peribunt et omnes sicut vestimentum veterascent, et velut opertorium mutabis eos et mutabuntur: ergo. = Nonnulli dicunt nomine coeli regionem aeream intelligi, ut Augustinus exponit. At dicere placet coelos passuros quidem praedicto mutationem per divinam potestatem, quod eorum incorruptibilitati nullatenus officit.

Dices 2º: nudis et oculis comperimus nonnunquam in sole maculas generari et corrumpi, sive eius lucem saepe immutari: ergo. Patet antecedens: ita namque lucidit Virgilius libro 1º Georgicorum:

> Ille ergo extincto miseratus Caesare Romam
> Cum caput obscura nitidum ferrugine tinxit
> impiaque aeternam timuerunt secula noctem.

Praedictis maculis admissis, dicito partes esse quasdam densiores sferarum quae soli oppositae velut illius maculae nobis apparent. eaque propter cum mercurius soli opponeretur huius macula fuit existimatus, quo satis constat nil in sole generari aut corrumpi, tametsi praedictae maculae velut conspiciantur in ipso.

Dices 3°: compertum est ergo stellas novas in coelo generari ac deinde corrumpi, ut illa quae anno 1572) apparuit in cassiope asterismo, quae per biennium conspicua postea quoque evanuit. item alia in colo cygni, alia vero in pectore cygni appare et deinde evanescit: q. — Dic minime novae stellae praedictis in eventibus generari, sed nobis apparere et disparere, quia novo modo disposita nunc clarae exhibetur, nunc facie occultatur ut ergo patet in annulo saturni, de quo infra patebit.

Quaeres 2°: anne Coeli et Astra anima polleant? Prisci Philosophi affirmantes opinionem defenderunt existimantes coeli luminaria Angelos aut homines esse sub stellarum specie. Contrarium tamen frequentissime quidem propugnatur, hisce quoque rationibus communitur. Primo: nam coelorum animae vel damnatae forent vel beatae: non primum: siquidem damnati non in coelo locantur sed in inferis. non secundum: nam deuteronomii 4°. 17 cultus coeli inde quoque solus prohibetur expresse: si autem eorum animae beatae forent cultu dulie illas adorare liceret.

Secundo: Coelum incapax est vegetandi, sentiendi, et intelligendi: igitur ei repugnant actus vitales. Prima pars antecedentis suadetur: coelo namque repugnat generatio, nutritio, et augmentatio: quippe quae corruptionem involvunt: sed est incapax vegetandi, cum tales repugnant operationes: q. Quod autem ei munus sensitivi repugnet eo patet, quia ideo est ut animal conservata vita, sibique necessaria procuret: sed tali finis prorsus alienus est a corpore coelesti: q. Hinc colliges animam intelligentem coelo non convenire: nam cum sensus repugnat, nequit utique habere intellectum, cuius operationes a sensuum speciebus deppendent.

Dices 1º ex Baruch 3º. 34: stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis et lætatæ sunt, vocatæ sunt et dixerunt: adsumus: sed loqui nequeunt aut loqui, quin anima polleant: ergo = Resp. hic textum metaphoricè quidem et per prosopopeiam accipiendum. Sicut illud Iob 38. 35: nunquid mittes fulgura et ibunt, et revertentia dicent tibi: adsumus; cum tamen fulgura minime animata sint nec loqui possint.

Dices 2º: Coeli serpentes muscas ranas imo et animalia perfecta producunt: sed viventi productivum viventis: ergo = Deinde: Coeli moventur ab intrinseco: sed vitalis est huiuscemodi motus: ergo = Resp. D. Thomas coelos viventia producere virtute motricis intelligentiæ. Hoc tamen est mihi difficile: quippe Angelus coelum movens nullam ei videtur virtutem conferre: quis enim cogitavit virtutem ignem virtutem accipere ab applicante? Alii dicunt inter non viventia excellentissimum posse producere animal imperfectum: nam supremum infimi attingit infimum supremi.

Porro solutione D. Angelici minime despecta, aliter argumento occurrere libet asserens coelum prædicta animalia producere veluti causam minus principalem et instrumentum nobilioris primæ scilicet: nec novum aliquid apparet causam instrumentalem suo esse effectu nobiliorem. = Ad 2um nego maiorem siquidem astra et Coeli Angelorum moventur ministerio, ut frequens propugnat opinio.

Quæres 3º: an Coeli solidi sint vel potius fluidi? Prima opinio coelos instar aëris fluidos immaginatur. Sic plurimi ex antiquis et frequentes Astronomi et R. Secunda solidos et duros propugnat. Tertia inter utramque media errantium coelos fluidos, inerrantium autem stellarum solidum arbitratur coelum. Largè propter Planetas asserit per propriam uniuscuiusque coelum, veluti pisces in aqua

divagari. Sidera autem inerrantia eorum coelo esse tanquam clavos infixa.

Enim vero in re sane difficili placuit quidem secundam oppinionem tanquam aliis probabiliorem tenere. Ea plurimis sacrae paginae testimoniis a Illmo fulcitur Cardinali. Ea tamen ommittimus, ne sive pertractenda, quae summam tradere proposuimus. igitur ratione suadetur: nam coeli motu ordinatissimo et uniformi moventur: sed ad similem motum prestandum est pro soliditate solicitus: ergo. Probatur minor: praedictus namque motus videtur exposcit quod partes mobilis distantes sint, nullaque fluxibilitate a proprio loco declinent: ergo.

Explicatur: si enim stellae fixae libere possint in eorum coelo fluitare admodum quidem mirabile, sive divinum miraculum foret quod in rapido illo motu quo eorum coelum supra proprium convolvitur axim constantes forent et proprio unicuique loco defixae: sed posita fluiditate, fluitare possunt et vagari: cum nullo corpore resistente coerceantur: ergo.

Dices 1: Compertum ab astronomis est martem, Venerem, et Mercurium modo infra, modo supra solem existere, quod videtur repugnat, admissa soliditate coelorum: qui enim potest fieri ut Mars (supra solem quidem existens) infra ipsum descendat, coelo solis sua soliditate resistente; ergo. idem dicito de Venere et Mercurio in ascensu supra solem.

Hoster Cardinalis praedictum ascensum et descensum admittere renuit asserens astronomos facillime decipi ut pote qui praedictos Planetas alonge respiciunt, quo fit videtur ut eorum species in medio magnae adeo distantiae alterent, aliaque obiecta repraesentent, ac sint in seipsis. ut patet in luna, quae corpulentior apparet in orizonte, quam in summo coelo; cum

tamē per orizontē ascendens plus distat a nobis quam in summitate cœli locata: nam tunc inter nos et lunam mediant ellementa aeris et aquæ, insuperque integra terræ semidiameter; cum vero in summo cœli est, tunc mediat aer et aqua. Itaque propter minor apparet, quam dum ei mediat terræ semidiameter: quia vapores a prædicta terræ semidiametro ascendentes medium incrassant. Subindeque species lunæ grandescere facit.

Non tamen experimentis Astronomorum fidentes Mercurii et veneris ascensum supra solem admittimus. Dicimus tamen eo quidem provenire quod utraque Planeta proprii sferis circa solem tanquam centrum rotetur et circumvolvatur, ut infra constabit. Hoc autem stat quam optime cum soliditate cœlorum. Cum vero Martem infra solem descendere inspectum est: ideoque similem descensum negamus, peritis utique subscribentes Astronomis.

Dices 2: per pergam multiplicandi sunt Planetarum orbes quot necessarii sunt pro phenomenis Planetarum explicandis in nostra opinione: si enim cœli fluxi sunt facilius et absque tanta farragine exponuntur: per cœlos namque fluidos commodius permeant sidera ut nunc elatiora fiant, nunc depressiora &c. ergo.

Sed argumentum hoc debilius est, quam putent contrarii: quis enim sanæ mentis confinget Deum cœlos fluidos creasse ut difficultates fugeret in Planetarum motibus disponendis. imo credibilius apparet in cœlorum structura suæ artis summæ commendasse perfectionem: nam, ut bene Goudinus, homines industrii plura faciunt in eorum solertiæ commendationem, quæ alii naturaliter impossibilia videntur.

Dices 3: Luna non secus ac terra scabra est et aspera, sive altissimis montibus exasperata: ergo moveri debet per corpus cedile aut fluidum, quod eius repleat cavitates, nam

maneant naturalit vacuę.* — Nonnulli dicunt suo esse epicicło fixę sicut nucis nucleus suę est cortici insertus, sicq' quandoq' epicicli partes illius cavitates replere. Dicere tamen potesti ab igne proximo lunę repleri cavitates semel admissas.

Dices 4: lux siderea nequit pervadere cœlo solidior, quin atot, ingentium utiq' mollium refrangatur sferarum, subindeq' diversis inflexionibus et intricatis meandris ad nos usq' perveniat, qd inconguum videtur. — Dic nullum in eo inconveniens deprehendi, qd cœlestes sferę, quantumvis solidę, equalis sint diafanaeitatis, qd sat est ut lux siderea recta ad terram usq' protendatur via. Porro refractio ex inaqualitate medii procedit.

Quęres 4: an in luna aliis ue sideribus alicuius generis incolę reperiantur? Nonnulli lunę inhabitatos censuere, cuius incolas Antictonas, id est in opposito habitantes nuncupanunt. testatur Plutarcus libro 2 de placitis Philosophorum capite 30 his verbis: Pictagorei aiunt terrestrem videri lunam quia sicut et nostra terra circumhabitatur amaioribus quidę et pulchrioribus animalibus quidquies decies nostrorum quantitatę continentibus, nec illis excrementis deficientibus. Alii idq' dixerunt de aliis Planetis simul et stellis.

Contraria autem oppinio communissima est, satisq' ex sacra pagina comprobatur et rursus ex eo constat qd sidera inepta sint ut congrue animalibus prebeant habitationem: hęc enim quandoq' aeris temperiem requirit nullatenus repertam in sideribus, ubi nullus est aer, vel admodum rarefactus et subtilis ut aspirari nequeat et respirari, ut illeq' qui intra recipientem machinę pneumaticę, peractis aliquot extractionibus remanet, qd ergo alio comprobatur exemplo: in America enim mons est ingentis utiq' altitudinis, cui [pomen] Pariacaca

in cuius cacumine nequeunt homines vivere quia aer subtilior et rarior est quam ut respirationi deserviat. ∾

Ergo suaderi valet opinio nostra ex Coelorum incorruptibilitate adequata, quae scilicet in eis generationem et corruptionem minime permittit: fieri autem dummodo incolae existerent. — Si dices: impossibile apparet ingentia adeo corpora eo solum condita fuisse ut terram illuminarent, qui enim ut domum illuminet lucernam domo maiorem accendit? igitur verosimilius est eo fuisse creata ut a viventibus incolantur. — Respondeo astra condita fuisse, nec solum ut terram illuminarent, sed etiam ut diversis influentiis, quae in illa reperiuntur, conservent: similes autem influentiae a determinata distantia et influentiae magnitudine pendent.

CAPVT IIm

De numero cœlorum. — Cœlorum numerus designatur.

§ Vnicus.

Tamersi empyrei existentia nulla physica ratione deprehendatur, concordi omnium theologorum existimatione stabilitur. Dicitur autem empyreum, id est igneum, non ab ardore sed ab eius mirabili splendore: quippe coelum hoc tanquam ignis non comburens sed illuminans habetur. Porro licet verum portionem inferiorem glorum sit, superius quadratum esse constat ex Apocalipsis 21 his verbis: Civitas in quadro posita est. Deinde potest suaderi ex quo simili figura aptior sit ad corpora beatorum divinis sedibus post resurrectionem suscipienda. ∾

Coeli igitur empyrei existentia praemissa, de coelis mobilibus instituitur quaestio. in qua plurimi censent unicum tantummodo esse coelum mobile, quod fluidum ergo existimant in quo stellae fixae eundem

locu[m] servent et situ[m]; Planetæ vero per ipsu[m] errantes nunc altiores, nunc autem depressiores appareant, et hinc inde tanquam pisces in aqua discurrant. Alii tot coelos esse quot stellæ dixerunt. Alii quindecim designarunt; sed ab horum refutatione supervacaneum iudicium nostrum duplici aversione profitemur.

Dico 1. præter empyreum novem sphæras mobiles sive coelos existere: tot enim debent designari quot sunt motus diversi, et invicem oppositi: sed hi novem ad minus sunt: ergo. Probatur minor: primo namque clarus motus quo universus stellarum exercitus viginti quatuor horis ab ortu cietur in occasum. Deinde septem alii, quibus septem Planetæ modo iunguntur modo, autem separantur adinvicem et respectu alicuius constellationis, aut asterismi. Denique ergo alter motus observatur quo stellæ fixæ adeo tamen moventur, ut in [illegible] circulatione absolvenda 36 aut 49 annorum millia iuxta Ptolomeum insumant. Ergo novem existunt motus diversi et oppositi.

Dico 2. satis probabiliter posse sustineri opinionem Alfonsi decimi castellæ Regis asserentis præter motus relatos alterum esse, qui trepidationis sive accessus et recessus nuncupatur, quo sidera modo ad hunc, modo ad illum polum vibrantur: eaque propter aliam sphæram mobilem præter novem relatas existere. valet inquam probabiliter sustineri: nam prædictus motus diligentissime a laudato Rege fuit observatus, adhibitis ad id peritissimis Astronomis ex [illegible] toto terrarum orbe per sapientissimum Regem, ingenti undique sumptu convocatis. in his autem, ut monet Doctor Angelicus, standum est in arte peritis.

Hinc clare colligitur sub empyreo coelum decimum quod sit primum mobile omnes alios coelos viginti quatuor horis ab ortu in occasum secum deferens. Deinde nona sphæra, quæ mo-
tu

illo tardissimo coelo fixarum impressio ab occasu in ortum praedictis annorum millibus veheretur. Huic autem firmamentum Aplane, sive Coelum fixarum immediate subsequitur, quod motu illo titubationis sibi proprio movetur. Denique succedunt septem aliae sferae pro septem Planetis deferendis.

Eo tamen ordine coeli Planetarum disponuntur ut infimum sit lunae, secundum Mercurii, tertium veneris, quartum solis, quintum Martis, sextum iovis, et septimum saturni. Hoc autem stando sistemati ptolomaico. Ast Astronomi RR Venerem et Mercurium non circa terram tanquam centrum, ut sentit Ptolomeus, sed circa solem revolvi frequentissime existimant, in sferis videlicet intra coeli solaris crassitudinem insertis. sed de hoc infra.

Dices 1: S. Paullus raptus est usque ad 3um Coelum: sed ex doctrina Patrum raptus est ad Empyreum: hoc ergo erit tertium sicque Coeli ternarium numerum non excedunt. — Dico plurimos distinguere triplices coelum infimum, medium, et supremum; per supremum autem empyreum deliquor exceden[t] recipiunt, per medium coelum intelligunt stellatum, ab empyreo quidem usque ad regionem ignis protensum, quod etsi diversis sferis componatur, unum esse unitate ordinis dicunt. infimum denique duplici aeris et ignis ellemento, quae in sacris scripturis coeli nuncupantur, recipiunt, in quo quidem sensu verba Paulli nullatenus adversantur nostrae assertiones.

Dices 2: dato coelo ab intelligentiis moveri (sic frequenter asserunt) diversi motus a diversis intelligentiis eidem coelo assidentibus valent provenire: igitur incassum est praedicta coelorum multiplicitas. — Dico intelligentiam coeli movere iuxta huius naturalem propensionem: atque propterea si eidem coelo diversi motus a diversis imprimerentur intelligentiis omnes forent illi

naturales, quod aperte repugnat: eidem siquidem corpori plures motus ejus naturæ non conveniunt.

Dices 3: perperam pro multiplicitate motus cœlestes multiplicantur sferæ: ruit ergo fundamentum assertionis. Assumptum probas: nequit enim primum mobile alios secum rapere cœlos, quin vel eorum locum invadat vel eis quibusdam denticulis conclaveturr, vel denique virtute aliqua magnetica illos circumagat: sed neutro ex his modis cœlos movet, ut patet: ergo. Dic quod ut primum mobile aliis sferis proprium imprimat impulsum sufficit si eas sibi et sibi invicem contiguas propria cavitate contineat.

CAPUT III.m

De Stellis fixis

Consuevit dubitari num stellæ fixæ ab intrinseco luceant, vel lumen suum mutuent a sole. Licet autem aliqui lumen a sole mutuare defendant, contrarium tamen vel ex eo probabilius est quod tanta sit fixarum a sole distantia, ut in fixis existenti sol tanquam minima stellula procul dubio appareret. igitur incredibile est in tam stupenda distantia vividam illam et scintillantem lucem fixarum a sole provenire.

Rursus inquiries an stellæ fixæ valeant numerari, et quot sint hactenus observatæ nudis oculis? Dico primo earum absolutum numerum solertiam humanam superare. Primo: nam Dei proprissimum est numerare multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocare. Secundo: adeo namque plurimæ sunt telescopio detectæ, ut certum appareat plures alias detegi posse invisionibus adhibitis instrumentis. Tertio: nam via lactea, sive galacsia ex communi opinione congeries est plurimarum stellularum, quæ solum confuse cernuntur, non vero clare et distincte, ut necessarium foret ad illas recensendas.

Dico 2 stellas ab Astronomis nudis oculis observatas esse mille viginti duas, quas quidem in 63 constelationes sive asterismos dividunt, duodecim videlicet Zodiacales, 22 Septentrionales aut Boreales, et 29 australes sive meridionales. Zodiacales sic dictae ex quo in quodam tractu coeli sitae qui zodiacus dicitur, sunt 1 Aries, 2 Taurus, 3 Gemini, 4 Cancer, 5 Leo, 6 Virgo, 7 Libra, 8 Scorpius, 9 Sagitarius, 10 Capricornus, 11 Aquarius, 12 Pisces.

Porro constelationes istae signa etiam nuncupantur zodiaci. Aries autem sic dicitur, quia sicut simile animal calidum est, sic dum sol Arietem ingreditur sublunaria calefacere incipit. Secundum nuncupatur taurus, quia ut taurus aries viribus praevalet, sic plus in tauro quam in Ariete callefacit. Tertium Gemini, quia dum sol geminos percurrit calor dupplicatur, et quia tunc plantae germinando geminantur. Quartum Cancer, quia dum ipsum sol pertingit more cancrorum incipit retrogradi. Quintum Leo, quia sicut Leo viribus praestat, sic sol in ipso praestantissime [illegible]. 6 Virgo, quia tum sol nil denuo gignit, imo terram exurens sterilem facit. Septimum libra dicitur, quia dum in illam sol ingreditur dies velut in quadam statera noctibus aequantur. Octavum Scorpius, quia sicut hoc ab cauda pungit, sic dum sol in ipso versatur aer pungit in cauda. Nonum Sagitarius, quia sole ipsum ingrediente, imbres et grandines velut eiaculantur. Decimum Capricornus, quia sicut simile animal ad frondes exigitur arborum, ita sol ipsum ingrediens incipit ellevari et arborum virtutem a radice ad ramos facit ascendere. 11 Aquarius quia dum sol ipsum pertingit continuo fiunt pluviae. ultimum Pisces quia in mense februario [illegible] frondet ob imbrium maiorem abundantiam omnia innatare videntur.

Boreales autem, sive septentrionales Asterismi sunt 1 Ursa minor, sive Cynosura 2 Ursa mayor 3 Draco 4 Cepheus, 5 Bootes 6 Corona Borealis 7 Hercules 8 Lira 9 Olor 10 Cassiopeia 11 Perseus 12 Auriga 13 Serpentarius 14 Serpens 15 Sagitta 16 Aquila 17 Delphinus 18 Equiculus 19 Equus alatus, sive Pegasus 20 Andromeda.

21 Deltoton. 22 Antinous.

Porro australes, sive meridionales sunt 1 Cetus 2 Orio. 3 Eridanus. 4 Lepus. 5 Canis maior, sive Canicula 6 Canis minor 7 Argo navis 8 Centaurus. 9 Crater. 10 Corvus. 11 Hydra 12 Lupus 13 Ara. 14 Corona australis 15 Piscis magnus. 16 triangulus. 17 Avis indica. 18 Chamaleon. 19 Crabro indicus. 20 Crux. 21 Piscis in avo. 22 Piscis dorado. 23 Hidrus. 24 Avis toucan. 25 Phenix. 26 Grus. 27 Columba Noe. 28 indus sagittans. 29 Pavo. Omnes igitur constellationes prędictę per universum firmamentum ubique expansę stellis constant, quarum distincta notitia longitudines latitudines que stabulis Astronomicis ponuntur: ibi enim quęlibet constellatio, sive stellarum congeries descripta est sicut in tabulis geographicis (vulgo mapas) describitur regnum aut Provincia. Quęlibet autem stella respectu constellationis se habet tanquam Civitas respectu regni.

Quęres 3: quanta sit fixarum moles et magnitudo? Certa sciri non posse iudico. Res tamen probabiliter exponunt Astronomi, qui quidem stellas omnes in sex dividunt classes. Quę primę classis sunt, quindecies scillicet, terram centies et decies superant. Secundę classis illam 90 excedunt, numeranturque 45. tertię classis ducentę scillicet et octo maiores terra habentur septuagies et bis. Quartę superant terram quinquagies et quatuor, numeranturque 274. Quintę autem terram superant vigesies et quinquies, sunt vero 217. sextę denique classis excedunt terram decies et octies, sunt autem 249. Prętor relatas quinque nebulosę, novę autem agnoscuntur obscurose, quibus velatus numerus impletur.

Si autem quęras quęnam sit exactissimum siderum magnitudo respondent Astronomi saturnum magnitudine terram ... (continued: tudine terram vincere)

vicibus 91. Jovis 95. Martis semel. Solis 166. Reliqui superantur a terra quippe hæc veneris magnitudinis continet 73. Mercurii 219. Lunæ autem 39. Porro cœlorum crassities et circumferentia est itaque suspenda: ne autem arabicis numeris pagina teneretur ab eius relatione abstineo.

CAPUT IV.m

De Planetis sive errantivus Siderivus in communi.

Errantia ab Inerrantibus Siderivus discernuntur.

§ I.

Duplicis siderum differentiæ designant Astronomi. Alterum inerrantium et errantium aliud. Sidera inerrantia nuncupantur, quæ licet diurna revolutione ab ortu in occasum permeent; inter se tamen eandem continuo distantiæ situs et dispositionis servant. Errantia vero sive Planetæ, necdum feruntur motu communi cum fixis ab ortu ad occasum, sed etiam proprio et speciali ab occasu ad ortum, quo itaque eorum et situs distantia et dispositio continuo variatur.

Rursus in eo a fixis discernuntur Planetæ quod nobis sint admodum præ illis viciniores: eaque propter si occulis telescopio armatis conspiciantur insigniter grandescunt, cuius contrarium accidit in fixis: quippe ob nimiam distantiam nil ad illorum inspectionem telescopium deservit. Denique discernuntur quia fixarum lux vivida est scintillans, Planetarum vero quieta et uniformis.

Numerus Planetarum sat contradictus. His tamen characteribus designari ab AA solent.

♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ☾

Saturnus. Jovis. Mars. Sol. Venus. Mercurius. Luna.

Notandus vero Saturnus et Iovis stellulis quibusdam solo observabilibus thelescopio veluti stipari, quas quidem stellulas comites, satellites, aut latrones dicunt Astronomi. et quia errantia sidera sunt Planetis minores, hi potius minimi dici valent. Porro insigniores Planetae sextenarium numerum non excedunt.

§. II.

De motu Planetarum in genere.

Sextus Planetis integrae sphaerae circulationis supra polos mundi horis viginti quatuor nemo non aspicit. est autem et alius motus unicuique Planetae peculiaris quo supra Zodiaci polos ab ortu in occasum circumfertur. Porro Saturnus integre circumagit annis ferre 30. Iupiter ferre duodecim. Mars intra duplicem. Sol autem diebus 365 horis quinque minutis circiter 49. Venus et Mercurius eodem fere tempore quo Sol. Luna denique 27 diebus horis sextus, minutis 43 secundis sextus circiter.

Ast praeter motus relatos sunt et alii quibus Planetae modo ellevantur, modo autem versus depprimuntur; in ellevatione vero Apogei sive a terra distantiores; in depressione autem Perigei id est terrae viciniores solent dici. Rursus alii motus sunt quibus modo retrogradi videntur quatenus scillicet contra proprii motus feruntur, modo directi sive motus consuetus accelerantes modo denique stationali, sive eidem Coeli loco veluti inhaerentes et defixi. Denique motus quidam est quo Planetae (sole excepto) in quodam epyciclo ab occasu in ortum circumaguntur. epyciclus autem circulus est intra crassitiem coeli Planetici insertus in quo Planeta tanquam gemma in annulo est infixus.

Attamen ut relatos motus plene calleas subsequens schema prae oculis habeto.

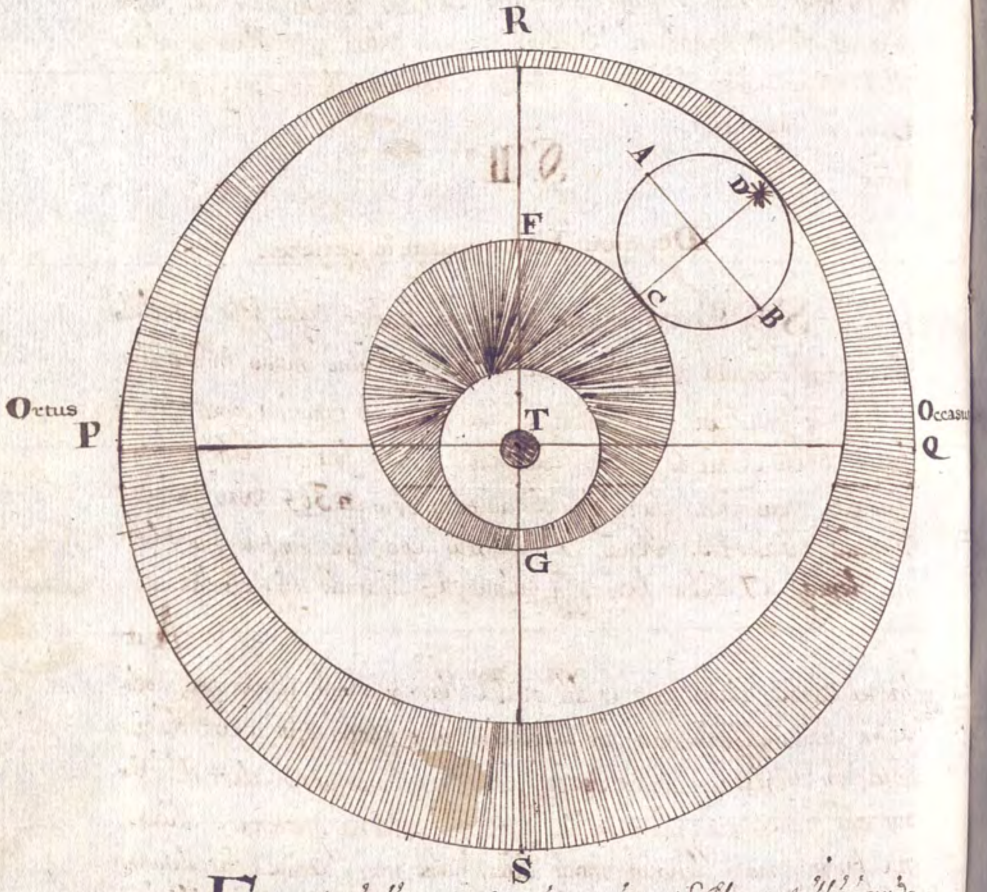

Ergo superiori figura Cœlum tinet cuiuscunque Planetæ triplici quidem sphæra compositum, quarum quæ subnigræ sunt ad varietatem altera sui parte terræ concentricæ sunt, et altera excentricæ; superior scilicet concentrica penes superficiem convexam et excentrica penes concavam; inferior autem econtra, alba vero et inter utramque media excentrica tota est penes utramque superficiem; omnino autem æqualis ut alijs immotis facile ipsa moveatur, Planetaque cum

suo epyciclo ab occasu defferatur in ortum; quo quidem motu accidit unde, ut dum linea D.C. fertur ad punctum F. Planeta sit in Apogeyo, sive in Auge, idest a terra remotissimus. Ut dum diuturno motu pervenit ad punctum G est in Perigeo sive in opposito Augis, idest terrae vicinior. Porro dum pergit ab F ad G. tendit ad Perigeum, dum autem a G. ad F. tendit Apogeum. Linea igitur F. T. G. vocatur linea Augis.

Deinde quia dum excentricus albus praedicto motu circumfertur ergo epyciclus D.B.C.A. circa proprium convolvitur centrum fit ergo ut dum Planeta motu Epycicli fertur versus eandem partem ad quam tendit motu excentrici albi B. scillicet in D. sia D in A dicitur directus sive motum accelerans. Si autem motu epycicli celerius reveatur ab A. in C., sive a C in B quae feratur versus ortum per excentricum album dicitur retrogradus. Denique si Planeta revehitur motu epycicli tantum quantum per album excentricum fertur stationarius vocatur

CAPUT V.m

De Sisthemate Mundi.

Nonnullae apponuntur oppiniones

§ I.

Prima oppinio Descartis est qui terrae quendam motum tribuit recessus a centro quo circulum mundo excentricum describens eo unde diversa terrae positione praecipuis phenomenis (motibus scillicet distantiis inunctionibus &ca) satisfacere tentat. Secunda Tychonis est qui terram in medio mundi constituit immovilem, lunam asserit circa ipsam moveri, solem quoque valde unde a terra distantem circa ipsam ergo circumagit; ipsum tamen centrum esse aliorum Planetarum.

Tertia est Nicolai Copernici, qui solem immobilem ponit in centro mundi asserens Planetas, fixas, et adhuc terram ipsam circa solem tanquam centrum moveri, eo tamen ordine ut primum circumvolvatur Mercurius, deinde Venus, tertio terra circa quam lunam asserit girare, quarto Mars, qui solem tanquam centrum habens praedictas sferas intra proprium circulum complectit, quinto Iupiter, sexto autem Saturnus, qui magis a sole distantes explicatoris circulo circa ipsum feruntur. Ultimo denique fixas immobiles ponit.

Denique Ptolomeus sic mundum universum disponit ut in eius centro globum terraqueum constituat aeris et ignis ellementis circumfusum circa quem Planetas proprio unius cuiusque coelo circumvolvantur; proximiorem autem lunam ponit, deinde Mercurium, Venerem, solem, Martem, Iovem, et Saturnum, octavo vero firmamentum, nono primum mobile, quod ergo circa terram asserit circumagi. Porro ut ex superioribus patet quod infra primum mobile quaedam sfera fuit ab Alphonso Rege inventa, quam motu illo tardissimo moveri ex quo dependent firmamentum motu illo trepidationis moveri. Quibus positis sit.

Assertio nostra.

§. II

Assero sistema Ptholomaicum aliis esse probabilius praedicta Alphonsi sfera superaddita, insuperque situ Veneris et Mercurii emendato. Coetera aliqualiter constant ex dictis; primo situm Veneris et Mercurii emendari debere, sic scillicet ut utraque Planeta circumvolvatur circa solem in sferis infra crassitiem coeli solis insertis primo suadetur ex eo quod sic visum fuerit peritissimis Astronomis, ope thelescopii id experiuntur certum habentibus.

Secundo: nam Venus et Mercurius modo supra, modo infra solem existunt: id hoc fieri nequit, dummodo in sferis soli inferioribus existant; bene tamen si volvantur circa solem: q. Maior sic ex Vincentio Tosca quoad 1am partem

suadetur: quod enim astrum pleno ore lumine solis lucescit, aut supra solem est, aut in opposita coeli parte: cum q venus et Mercurius pleno multotiês fulgeant ore, negleantq in opposita coeli parte consistere, aliâs per integrum semicirculum a sole distarent (cum tamen Mercurius) vice viginta, venus autem quinquaginta gradibus discedant a sole, fit certe utrumque Planetam aliquando supra solem existere.~

Porro qd ergo existant aliquando infra solem, sic ergo suadetur: nam venus et Mercurius multotiês falcati, sive aliqua sui parte apparent obscuri: sed nequeunt nobis sic apparere, quin sint infra solem; si enim inter ipsos et nos sol existeret, eorum faciem nobis obversam necessario illuminaret: ergo. —— Porro ut hactenus de mundi sistemate libata percipias sequentem tibi figuram appono.~

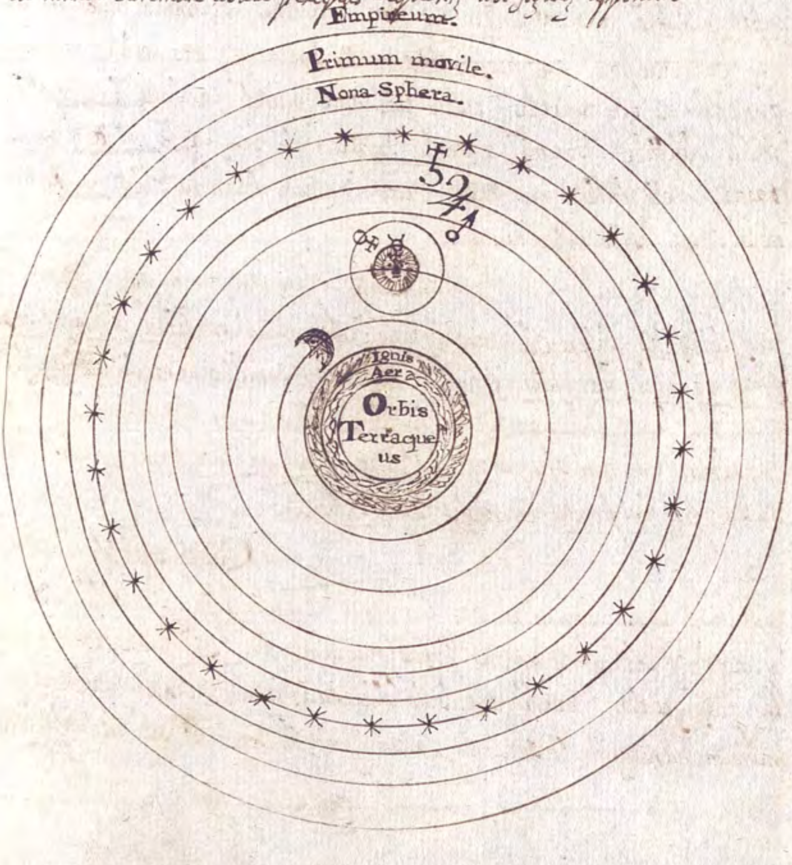

CAPUT VI.^{m}

De Sphera Cœlesti.

Terminorum deffinitiones præmittuntur.

§. I.

Priusquam de Planetis in singulari pertractem cœlestis sferę, sive motuum cœlestium vias ostendere precium erit operæ: quippe motuum viis semel agnitis, ipsorum periodi facilius dignoscentur. Sfera igitur, ut ab eius deffinitione exordiamur, est: Corpus solidum una superficie tentum, cuius lineę omnes ad ambientem superficiem ductę sunt æquales.

Porro et sferę puncta circulos lineasque ob oculos pone hasce deffinitiones perpendam oportet. Axis sferę est: linea supra quam sfera aut revolvitur, aut revolvi concipitur. extrema autem huius lineę vocantur poli. eaque propter puncta illa supra quę tota cœlorum machina quotidie ab ortu in occasum circumducitur poli sive mundi cardines nuncupantur. Alius videllicet Borealis a vento Borea inde insuflante, aut Articus ab urcarum constellationibus, quę Arctoi greco idiomate dicuntur, alius vero Antarcticus, id est Artico oppositus.

Centrum sferę est punctum a quo omnes lineę ductę ad circunferentiam sunt æquales. Diameter est: linea ducta per centrum sferę a quovis circunferentię puncto ad oppositum. Semidiameter dimidium est huiuscemodi lineę. Circulus est in dupplici differentia: Mayor sive maximus, et minor. Maximus est: qui sferę secat in duo emisferia sive partes æquales: minor autem, qui in partes inequales illam dividit.

Circuli Paralleli dicuntur, qui sunt eque distantes. Notandum vero circulum bifariam dividi, quoad quantitatem scillicet et tempus. Quoad quantitatem in 360 partes omnino æquales, quę gradus communi vocabulo dicuntur; quilibet autem gradus in 60 minuta, minutum in 60 secunda, secundum in 60 tertia, et sic deinceps. igitur

Et quot minuta, secunda, tertia quilibet gradus contineat sciatis hanc tabellam perpendite.

Gradus Continet.

Minuta	60
Secunda	3_600
Tertia	216_000
Quarta	12_960_000
Quinta	777_600_000
Sexta	46656_000_000.

Porro quoad tempus quilibet circulus in 24 horas dividitur, hora in 60 minuta, minutum in 60 secunda &c. ideoque si tempus in quantitatem convertas quamlibet horam 15 gradus continere reperies, nam 24 per 15 = 360 componunt. Denique si tempus & quantitatem in mensuram convertas geographicas gradus continet 17 leucas Hispanicas cum dimidia, quod etiam notandum ut terrae dimensionem tabulis dignoscas geograficis.

His autem perspectis ut coelestis sferae machinam calleas scito quidem multiplices circulos in ipsa designari. Praecipui tamen decem numerantur 6 maiores equinoctialis scillicet, Zodiacus, Meridianus, Horizonte, Colurus equinoctiorum, & colurus solsticiorum. quatuor vero minores, id est: Circulus Articus, Circulus Antharticus, Tro-

picus Cancri, & tropicus Capricorni. Nota vero prædictos circulos in primo mobili immaginari; inferioribus autem sferis correspondere: subindeque in qualibet earum simul concipi.

At et penitus æquivocatio tollatur in superficie concava coeli empyrei ipsos concipere valeris immobiles, quippe cum empyreum minime moveatur facile in ipso defixi immaginantur immoti. Hinc quia coeli terraque sub empyreo quidem locati eius concava superficie sunt ergo contenti: in quolibet coelo simul & in terra correspondentia est ad prædictos circulos, quos sparsim et in unoquoque immaginentur.

§. II

De Æquinoctiali.

Æquinoctialis sive æquator, quoniamque lineam solent nuncupare est circulus maior a polis mundi æqualiter distans, coelumque in dupplices dividens partes æquales. Æquator dicitur quia dum sol sub ipso circumfertur, die scilicet 21 Martii & 23 Septembris in quolibet mundi loco noctes diebus æquantur. Deinde prædictus circulus coelum dividit in duo emisferia alterum quod ad Boream est Borealis, quod autem ad Austrum dicitur Australis. Denique est mensura temporis: hora enim est spacium quo 15 gradus æquatoris transcurrunt.

§. III

De Zodiacho.

Zodiacus est ergo circulus maximus coelum in dupplices dividens partes æquales, ac ad angulos obliquos secans æquatorem. Eiusque proprii poli supra quos zodiacus volvitur a polis mundi distantes sunt per 23 gradus cum dimidio; ex qua quidem obliquitate inæqualitas dierum anni, atque variæ oriuntur stationes: huius ratio est: quia cum sol quiet sub zodiaco ab occasu in ortum motu contrario motui primi mobilis, fit utique ut quotidie in diversa orizontis parte nobis appareat.

Deinde circulus iste solet etiam signifer vocari; ex quo in eo sint coelestia signa. Nota tamen ex nuper dictis quod licet verus Zodiacus sit in firmamento ubi signa reperiuntur, pro maiori tamen claritati regulatione de illo hic loquimur ac si ipse et alia signa in empyrei forent superficie concava. Deinde nota in eo Zodiacum ab aliis circulis differre quod non sit pura linea, sed fascia aut zona duodecim gradibus lata.

Ast Zodiacum per medium in latitudine secat ecliptica, quae circulus est sub quo sol semper circumagitur. Reliqui autem Planetae tametsi sub Zodiaco proprius orbitis gyrent; ab ecliptica tamen modo ad Boream, modo autem discedunt ad Austrum. Rursus Zodiacus nedum in 360 gradus, sed etiam in duodecim partes, sive portiones dividitur quarum unaquaeque longa est triginta gradibus: ideoque singulae dictae portiones totam exhauriunt Zodiaci longitudinem: quippe 30 per 12. 360 componunt. Denique portiones illae gradus communi vocabulo dicuntur, quorum nomina et Characteres, quibus ab Astronomis designantur sunt huiusmodi.

♈	♉	♊	♎	♏	♐
Aries	Taurus	Geminis.	Libra	Scorpius	Sagitarius
1	2	3	7	8	9
♋	♌	♍	♑	♒	♓
Cancer	Leo	Virgo	Caper	Aquarius	Piscis
4	5	6	10	11	12

Hae autem signa sol ita percurrit ut singulis singulis mensibus progrediatur; die igitur 21 Martii ingreditur Arietem. 20 Aprilis Taurum

21 mai gemini. 22 iunii Cancri. 22 iulii Leonis. 23 Augusti Virginis. 23 septembris librae. 23 octobris scorpionis. 23 Novembris sagittarii. 22 decembris capricornii. 21 ianuarii Aquarii. 19 Februarii Pisces. Nota sfera omnes sig[no]r[um] primi mobile circa ab occasu in ortu super pollo Zodiaci ideoq[ue] secundum mobile nuncupari consuevit.

§ IV. De Meridiano.

Meridianus maior circulus est ductus per mundi pollos et per Zenit et nadir (Zenit autem est hoc cum exponit est punctum coeli supra caput nostrum imminens; Nadir vero punctum est quod pedibus nostris ex opposito correspondet). Porro circulus iste Meridianus dicitur quia dum sol ipsum pertingit meridies est respectu illorum, qui sub ipso degunt. variatur autem meridianus per accessum ad orientem: ita scillicet ut hi, qui aeque ab oriente distant sub eodem meridiano sint, sub diverso autem, qui sunt inaequaliter distantes. loq[ue] cum ab ortu ad occasum sint infinita pene puncta Zenit et Nadir per quae ducuntur, hi etiam sunt pene infiniti.

Eni vero in Geografia communiter denominantur aut 36, cum unusquisque denis aequalibus gradibus ab altero distat, aut 72 si alter ab alio quinque gradibus distet. At in tempore designantur 24 per quindenos videllicet gradus et iuxta numerum horarum. Sitis autem primi et ultimi per maderas in insulis canariis sitas et Geografici designarunt; secundi vero per Tolletum in Hispania 15 longitudini gradibus a madera distante distantia quidem ab occasu in ortum. Ut vero hanc divisionem in promptu habeas, sequentem perpende tabellam.

Tabula Viginti quatuor temporis Meridianorum

Hora.	Longitudo.	Civitas.	Provintia.
XII	0	Madera	Insulæ canariæ.
I	15	Toletum	Hispania.
II	30	Roma	Italia.
III	45	Camenecum	Polonia
IV	60	Alepum	Siria Palestina.
V	75	Adenum	Arabia felix.
VI	90	Ormussium	Persia.
VII	105	Goa	India intra Gangen
VIII	120	Bengala	India extra Gangen
IX	135	Quian	Sinarum Regnum (China
X	150	Mindanao	Insulæ Philippinæ.
XI	165	Meacum	Japonia.
XII	180	S.ti Thomæ.	Nova Guinea.
I	195	Portus novus	Insulæ Salomonis.
II	210	Tiqueso	Regnum Tolm.
III	225	Cinaloa	Calefornia.
IV	240	Culiacan	Nova Granata.
V	255	Guadalaxara	Nova Hispania.
VI	270	Tepozolan	Regnum Mexicanum
VII	285	Lima	Peruvia (Peru
VIII	300	S.ta Fee	Novum Regnum
IX	315	La concepcion	Regnum Arracualiæ.
X	330	Pernambucus	Brasilia
XI	345	Cabo Verde	Insulæ Hesperidum
XII	360	Madera	Insulæ Canariæ.

Ex qua quidem Meridianorum temporis tabula primo ubi constat terram universam quotidie a sole lustrari quatenus omnes meridianos successive percurrit. Secundo ergo ubi certum est quamque diversis gentibus sit hora. Suppone enim nunc Tolleti esse horam primam post meridiem, Romae procul dubio erit hora secunda. Hoc septima &c. ita ubi constans est nunc respectu diversarum Regionum esse omnes horas diei et noctis simulque omnes anni tempestates.

Rursus colligitur quod in oriente iter agenti dies non est 24 horarum sed minor: nam prius quam sol perveniat ad Meridianum loci a quo iter agens discessit, iam est illi meridies ut pote existenti sub altero Meridiano orientaliori, quem sol prius ingreditur. Si autem versus occidentem iter faciat dies maior erit quam ubi quam 24 horarum: nam prius quam sol ubi sit in meridie iam ingressus fuit meridianum loci a quo discessit.

Hinc admodum curiosum dissolvitur Paradoxum: scilicet fieri posse ut duo fratres simul nati, simul ergo interierint, et alter plus vixerit quam alius, quatenus plures vitae dies enumeraverit per illo; dissolvitur inquam, nam si in dupplici navi ab eodem portu simul discedant; alter tamen in oriente, et alius in occidente, contingere valet ut post longam navigationem in aliquo loco occurrant et integro die invicem discordent. Sic scilicet ut is qui in oriente navigaverit numeret diem Mercurii, alius vero diem Martis.

§. V.
De Horizonte

Horizon, qui et Terminator, est circulus maior dividens caelum in duas partes aequales, quarum altera ad Zenit et nobis conspicua: alia vero a Nadir est et occulta. Terminator autem sive Finitor dici solet quia velut in inter utrumque Emisferium medius existens finis et terminus ergo est utriusque. insuper quia dum caelum aspicimus in circulo orizontali visio finitur et terminatur.

§. VI.

De coluris.

Colurus æquinocciorum est circulus maximus ductus per mundi polos et per puncta æquinoccialia, sive per primos gradus libræ et arietis. Nominatur autem colurus æquinocciorum quia dum sol ipsum pertingit fiunt æquinoccia. Colurus vero solsticiorum transit etiam per mundi pollos et per puncta solsticia, sive per primos gradus cancri et capricorni. Dicitur colurus solsticiorum, quia dum sol ipsum tangit ultra non progreditur, sed versus æquinoccialem dessprimitur.

Hinc patet prædictos coluros æquinoccialem secare ad angulos rectos, quatuorque in æquinoctiali puncta reperiri in quibus sectio fiat, quorum duo solsticia, et alia duo dicuntur æquinoccialia, ut supra. Et hæc de circulis maioribus. Notandum tamen quod meridiani et horizontes possunt pro libito designantis multiplicari; cæteri autem non ita: nam etsi zodiacus aut æquinoccialis et ecclipticus in firmamento, cœlo solis, cœlo lunæ et globo terracheo non proprie, ut ita dicam, sed improprissime multiplicantur.

§. VII.

De circulis minoribus

Præcipui circuli minores quatuor sunt quorum duo tropici cancri et capricornii dicuntur, suntque æquinoctiali paraleli. Tropicus cancri est circulus quem sol die 22 iunii nobis inter omnes maxima descruvit, idest, dum sol cancrum ingreditur. Tropicus autem capricornii est circulus quem sol descruvit die 22 decembris quæ nobis minima est et in qua primum capricornii gradum pertingit. Hi vero prædicti circuli inter se distantes sunt per 47 gradus, singulus autem per viginti tres cum dimidio ab equinocciali distant. ~~Duo alii cir-~~

Duo alii circuli dicuntur pollares, quorum quidem articum antarticus nuncupantur, qui

vero ad Antharcticum est nuncupatus Antharcticus. Hi autem circuli a polis Zodiaci describuntur dum coelum motu diurno circumagitur; cum enim poli Zodiaci 23 gradus cum dimidio distent a polis mundi necesse est ut ipsi dum totum coelum motu diurno circumfertur, polli Zodiaci praedictos circulos circa mundi pollos desiguent.

§. VIII.

De alijs circulis minoribus.

Circuli minores sunt pene infiniti; praeter relatos tamen nonnullos placuit exponere. Primo igitur designantur 365 ab aequinoccialico tropicos, qui paralleli diurni nuncupantur, numerumque dierum anni designant. Ergo ab equinocciali ad utrumque pollum deducuntur 180 paralleli, aut 18, quorum quilibet decem 18 [decem] distinctus. Hi serviunt Geografis pro determinanda latitudine et polli ellevatione.

Quod ut capiatis notandum quidem quod hi, qui sub equinocciali sunt, id quibus equinoccialis verticalis est nullam latitudinem habent nec poli ellevationem. Vero qui sub parallelo decem aut 10 gradus ab equinocciali distanti reperiuntur, 10 ergo aut 10 gradus habent latitudinis, totidemque pollus ellevatus est respectu illorum quia quantum quis ab equinocciali versus pollum discedit, tantum pollus ellevatur supra illius horizontem. Nota tamen quod si latitudo versus Arcticum sit dicitur Borealis, si autem versus Antharcticum, vocatur Australis.

Deinde eodem prorsus modo quo ab equinocciali ad utrumque pollum designantur paralleli, sic ergo circuli ab horizonte usque ad Zenit et Nadir per denos gradus qui paralleli sunt respectu horizontis, deserviuntque ad altitudinem Planetarum supra horizontem cognoscendam, nam dum aliquis Planeta est in secundo parallelo versus zenit decem gradibus ellevatus est supra horizontem, totidemque est distans

infra horizontem, sive in secundo parallelo versus nadir reperi-
atur.

Qui autem parallelus infra horizontem est ad 18 gra-
dus linea crepusculina dicitur: quippe vulgo creditur tunc incipere
matutinum crepusculum, dum sol ad horizontem ascendens praedictam lineam
pertingit; similiterque serotinum deficere crepusculum, dum in descensu in-
fra horizontem occiduum eandemmet lineam ingreditur.

§. IX.

Cœlestis Spheræ apponitur, et explicatur Schema.

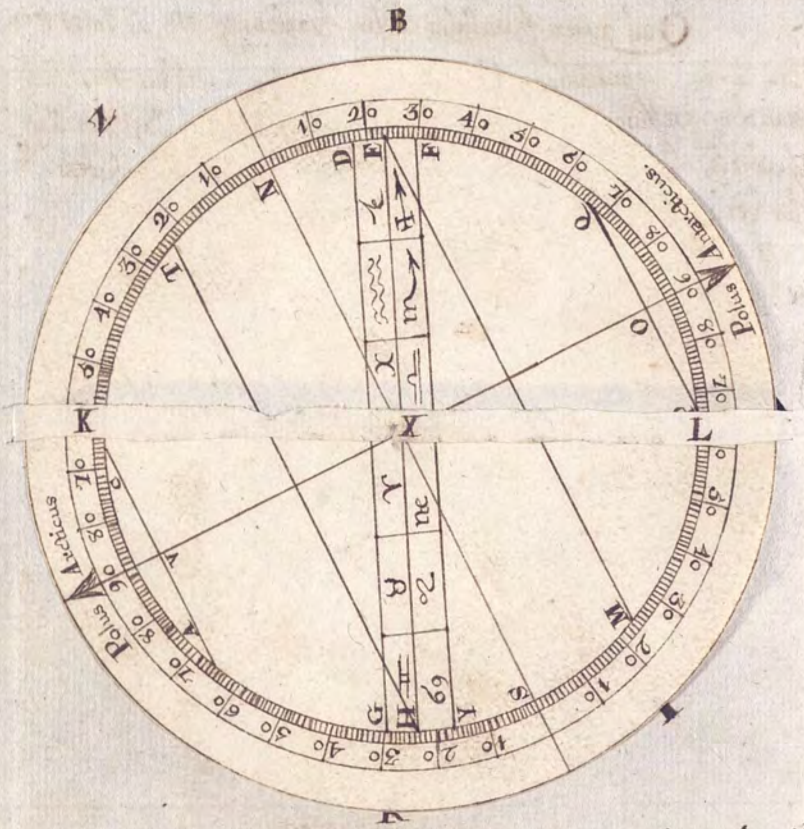

Vtque hactenus etsi brevi calamo explicata ob oculis positae coelestis sferae figurae inspicite. Igitur quot in ea circulos videtis, sicut et sferae ipsae internos, integros immaginamini, tametsi vobis ex unica tantum appareant facie. Rursum in sferae centro contemplamini globum terraqueum, cui omnes circuli in sfera descripti sic correspondeant, ut non secus ac in coelesti sfera, in ipso quoque designati apprehendantur.

His igitur positis B est Zenit, sive punctum verticale. Nadir autem est R. Polli mundi propriis suis nominibus designati. Equinoccialis est circulus S.N. Zodiacus est fascia G.Y.D.F. Porro signa a Cancro usque ad sagittarium concipi debent in opposito semicirculo hic designata descripto, ut tamen ut monui concepto. Ecliptica est circulus H.E. qui medium Zodiaci tenet. Circulus meridianus est A.T.F.M.G. Horizon est K.L. Colurus equinoctiorum est circulus V.X.O. Porro Colurus solsticiorum coincidit cum circulo meridiano. Tropicus Cancri est H.T.; Capricorni autem M.E. Circulus denique Articus est A.C. et Antharticus P.Q.

§. X.

De triplici Sphera situ respectu terræ.

Situs sive positio sferæ triplex est respectu terræ incolarum: Rectus scilicet, obliquus, et inversus, aut Parallelus. Sfera recta est respectu illorum, qui habitant sub equinocciali, sive qui equinoccialem habent supra caput, et pollos mundi in horizonte et velut terræ iacentes, ut si Arcticum in K, et Antharcticum locem in L: hi dies habent noctibus per omne tempus equales: quippe horizon illorum secat equinoccialem et utrumque tropicum ad angulos rectos et in duplicem equalem medietatem, quarum altera sit supra horizontem et alia infra illum: sub indeque tandiu erit sol supra horizontem quandiu infra.

Insuper et hi, quibus sfera recta est omnia sidera singulis diebus exoriuntur: semel namque ac pollos in horizonte habeant, fit, ut addito motu circulari, totum cœlum succesive supra illorum horizontem oriatur: eaque propter Arabes, Persæ, Chaldei, aliique sub equinocciali habitantes peritissimi in Astronomia extiterunt, ut pote quia universum cœlum eis velut offerebatur contemplandum.

Sfera obliqua est respectu illorum quibus alter pollus supra horizontem est, et conspicuus, alter infra horizontem et depressus, ut si pollus arcticus sit in Z. et Antharcticus in I. His non exoriuntur omnia sidera: cum ea quae circa pollum depressum exoriuntur nequeunt ab ipsis spectari. insuper habent dies tanto magis inaequales quanto magis ab aequinocciali versus pollum recedunt. Cum enim illorum horizon secet aequinoccialem oblique, fit utrasque ut tropici secundum partes inaequales sint supra et infra horizontem subindeque quod sol quotidie inaequaliter appareat.

Sfera denique Parallela illi habent, quibus alter pollus est pro Zenit id est supra caput; alius vero pro nadir et infra pedes. ut Arcticus in B. et Antharcticus in L. illis est aequinoccialis pro horizonte, itaque dimidia coeli pars perpetuo supra horizontem exurit; altera vero medietas infra semper est et illis occulta: ob idque quae in sidera exurunt aspicere nequeunt; quae vero in altera medietate sunt semper vident.

Deinde alterum tropicum supra horizontem et visibilem habent, alium infra et invisibilem ex quo manifeste colligere unicam noctem, unicumque diem per annum habere, quarum quaelibet sex mensibus constat. Huius ratio est: sol enim sex menses insumit ab aequinocciali ad tropicum et ab hoc ad aequinoccialem: sed aliunde aequinoccialem habent pro horizonte: ergo fieri debet ut sol ipsis luceat per sex menses, quos utrasque insumit in ascensu ad tropicum et descensu ad aequinoccialem, videlicet ipsis occultetur per alios sex menses, quos etiam insumit in perveniendo ad alterum tropicum et ad aequinoccialem revertendo.

Porro quia in descensu solis ad tropicum depressum et occultum unice ab aequinocciali 23 gradus cum dimidio recedit nox utrasque nimis obscura non est ex quo ad adsint crepusculi diu versa ratione pro aequinocciali in descensu quidem et ascensu. Quapropter ait Goudinus pro crepusculo existere ad mensem et medium postquam sol occultatur, et alterum crepusculo et medium antequam rursus supra horizontem appareat. ideoque noctis caliginosae

trice per tres menses habere, ~~per sex vero~~ per sex vero dies clarissimum: cum
mundus sol illis appareat.

CAPUT VII^m
De Sole.
Alijs omissis, ipsius motus observantur.
§ Unicus.

Quamquam ordine alii posteriori merito primus dignitatis locus soli
inter Planetas offertur: quippe illo nil pulchrius nil ve in toto quadrante tellus
deprehenditur, ipsius elogia tibi certe plurimoque olei insumptu affluentibus re-
censentur. Porro apud ipsos videantur si placet: nobis enim trice de eius
motu vacat pertractare. Primo igitur communi omnibus sideribus motu
ab ortu quotidie gyrat in occasum circulum utique describens, quem in dupli-
cem arcum diviserunt Astronomi; Diurnum videlicet et Nocturnum.

Arcus di-
urnus ille est, quem sol supra horizontem describit; Nocturnus vero ille, quem
describit infra horizontem. Deinde arcum istum in quatuor partes subdivide-
bant Hebraei, diurnum scilicet in duplicem aequalem partem ab ortu usque meridiem
et duplicem aliam a meridie ad occasum, quas primam, tertiam, sextam et nonam
dixerunt. Nocturnum vero in duplicem ab occasu usque ad mediam noctem, aliamque
duplicem a media nocte usque ad ortum. Has vero primam secundam tertiam et quar-
tam vigiliam nuncupaverunt.

Praeterea circulus, quem sol quotidie describit, di-
viditur in 24 partes aequales, quarum quaelibet 15 gradibus constans dicitur hora:
ideoque in praedicto circulo perficiendo spatium insumit 24 horarum. Non-
nulli motum vertiginis circa proprium centrum solem moveri contendunt, quem perfi-
cere diebus circiter 27 eorum propugnant. Hoc tamen incertissimum est eo nam-
que solum sibi persuadent, quod maculae solares velut giro praedicto spatio
moveantur, quod imperceptibile haberent, quin sol illas praedicto motu secum
defferat. Porro macularum motum in girum admisso, dicere vales id ex motu
sphaerarum, quae soli opponitur sunt, et a quibus maculae solares provenire diximus,

ortum ducere.

Tertius denique motus solis dicitur annuus, illoque sol sub ecliptica, quae medium zodiaci tenet ab occasu in ortum 365 diebus et fere sex horis, sive unius diei quadrante circumagitur. in hoc autem motu maxime notandum solem modo ad nostrum pollum accedere, modo autem ab illo versus oppositum ferri. ita scillicet ut die 22 iunii maxime ad nostrum pollum Arcticum accedat, et circulum cancri describat.

Die autem 22 decembris ad pollum Antharcticum maxime declinat, suoque motu circulum Capricornii describit. Porro recessus iste et accessus ad utrumque pollum inde oritur quod ecliptica sub qua sol perpetuo movetur secat aequatorem oblique, quo fit ut una parte ad pollum Arcticum ex alia vero accedat ad Antharcticum ut oculis subiicit apposita figura sferae coelestis.

Solem autem versus ortum moveri eo suadent Astronomi quod quotidie versus ortum ab aliqua fixa recedat. Exemplum apponunt in quadam stella spica virginis nuncupata: si enim ut par est ipsam observes species eam die 23 septembris semi hora ante solis ortum nullatenus in horizonte orientali apparere ex quo ob nimiam solis viciniam ipsius fulgoribus occultatur.

Post aliquot autem dies semihora ante solis ortum eam spectata in horizonte apparet per prius ad solis ortum, subindeque elongata a sole versus occasum. Si autem post 3 menses rursus praedicta ante solis ortum semihora spectetur illam aspicies in suo meridiano: quo satis constat solem a praedicta stella versus ortum recedere, consequenterque ab occasu in ortum deferri. Est vero similis motus annuus nuncupatus, quia in ipso perficiendo sol insumit 365 dies et fere sex horas in quo stat integri anni mensura.

Deinde ecliptica sub qua sol circumagitur in 12 partes equales
sive Zodiaci signa secari suevit in quorum singula peragranda unum circi-
citer mense absolvit. Rursus dividitur in quatuor partes pro quatuor
anni stationibus designandis. Prima est Aries, Taurus, Geminus, quae
stationem veris constituunt. Secunda Cancer, Leo, Virgo ostens stationem aes-
tivae. Tertia Libra, Scorpius, Arcitenens, sive Sagittarius, quae autumnalem
sponit stationem. Quarta Caper, Aquarius, Pisces, dicitaque statio Hiema-
lis.

Nota denique motum solis sub ecliptica inaequalem existere appare-
re: plus namque temporis sol solvit in signis Borealibus ab Ariete scilicet ad primum
punctum Librae, quam in Australibus, a libra videlicet usque ad primum punctum
Arietis: nam ut dixi ex figura caeli Planetici plus requirit ut percurrat semi-
circulum T.R.P. ipsi correspondens in apogeo et in quo sunt signa Borealia
quam ut percurrat alterum semicirculum P.S.T. qui ipsi in perigeo correspon-
det et in quo, vel potius supra quod Australia reperiuntur.

CAPUT. VIII^m

De Luna.

Luna quae Diana Cintia Echates, Proserpinaque dici a Poetis su-
evit, ut vicinior, sic ergo tellurem nostram habetur commoratio. Plura de eius
influxu expendunt Philosophi. Porro nos apposita brevitate nec singula
late dicendi unice de eius motu phasibusque in mente est pertractare.

Supra tetigi solem medium Zodiaci sive eclipticae suo quidem motu
lustrare. Luna vero sicut et caeteri Planetae hinc inde sub Zodiaco vol-
vuntur aliquantulum tamen ab ecliptica deflectentes. Quod ut percipi-
as Zodiacum tanquam Zonam duodecim gradibus latam habeto, in cuius me-
dio sic eclipticae Scito ut ad utrumque latus sese gradus extant latitu-
dinis et diversis orbitis sexe alii Planetae praeter solem ad latus volvantur

eclipticę.

Veruntamen sicut Zodiacus æquatorem secat in duobus punctis, sic etiam circulus, aut orbita sub qua circumagitur Luna in duplici alio puncto secat eclipticam cum eaque angulum quinque graduum constituit; puncta autem huiuscemodi sectionis vocantur nodi sive Caput et Cauda Draconis. Si ab utroque puncto 90 gradus versus pollos recenseas puncta ergo sectionis dicuntur ventres.

Eius vero prædicti nodi loca sunt in quibus eveniunt eclipses: quippe cum loci communes sint utriusque Planetæ, sit utraque et altera eorum eclipsetur si utraque in nodis versatur. de hoc in fra. Nunc autem et Lunæ motus exponere sciendum eodem ac sol motus habere: diurnum scilicet a primo mobili quo ab ortu agitur in occasum et proprium ab occasu movetur in ortum. Motus autem iste inæqualis est, et nunc velocior, nunc vero existit tardior. ob hoc quendam motum excogitaverunt Astronomi inter tardum et velocem.

Hoc autem motu medio Luna averunt absolvere singulis diebus ab occasu in ortum 13 gradus, 10 minuta et 35 secundos. Subindeque interea compleere circulationem diebus 27 horis 7 minutis 43 secundis 7 circiter. Quæ quidem circulatio vocatur mensis lunaris periodicus qua prædicto tempore luna integram peryodum absolvit, alter autem est mensis lunaris Synodicus, idest revolutio lunæ ab una coniunctione cum sole ad alteram; constatque diebus 29 horis 12 minutis quadraginta quatuor. Cuius ratio est: quia posito quod sol et luna in initio coniungantur dum luna ad initium confecta 27 diebus circulatione redit, sol iam discessit ab initio per 27 gradus: ideo que ut Luna ipsi coniungatur duplici die et paullo amplius insumit.

Utriusque autem luminarium coniunctio Synodus, Congressus, Novillunium, Syzigia sive Neomenea vocatur, accidit quoque dum utraque Planeta in eodem gradu reperitur

dy autem luna per 90 gradus a sole discedit dicitur Luna crescens, dy vero per 180 vacatur plena et clara opposito. si autem ellongatur per 270 dicitur luna decrescens et denique dy ig perfecta circulatione ad solem accedit Synody q[ue] cum illo celebrat varie dictu novilunii aut sizigia etc. Expeditum sane colligitur lunam unico mense periodico conficere quod sol per totum annum percurrit.

Lunæ phases brebiter exponuntur.

§. II.

Plurimi RR. lunæ superficiem scabram altissimis q[ue] montibus habere exasperatam, quod quidem ex eius maculis inferre contendunt, Thelescopio q[ue] ipsius conspectu persuaderet. Dicito tamen prædictas maculas ex partibus lunæ diversitate provenire quatenus aliæ rariores minusq[ue] lucem reflectentes sint, eoq[ue] veluti vales appareant; aliæ vero densiores validiusq[ue] lucem reflectentes, quapropter eminentiores et tanquam montes videntur. Eoq[ue] autem Thelescopio conspectu corpus referunt inequale et veluti vallibus et Cavernis montibus, collibusq[ue] conspectu cum stupore eoq[ue] inveniunt.

Ast quia Luna mensis decursu phases sive aspectus diversos exhibet operæ pretium me facturum existimavi si eas proposita brevitate capite occulative coram apponere. nam cum Luna a sole capiat lucem, ex huius alteriusq[ue] situ diverso habetur quidem ut nunc corniculata mychotoma nunc bisecta nunc denique gemini plenis integro vero ore appareat fulgens, sed ut has ut pateat contemplemini hancine figuram descriptas accipite.

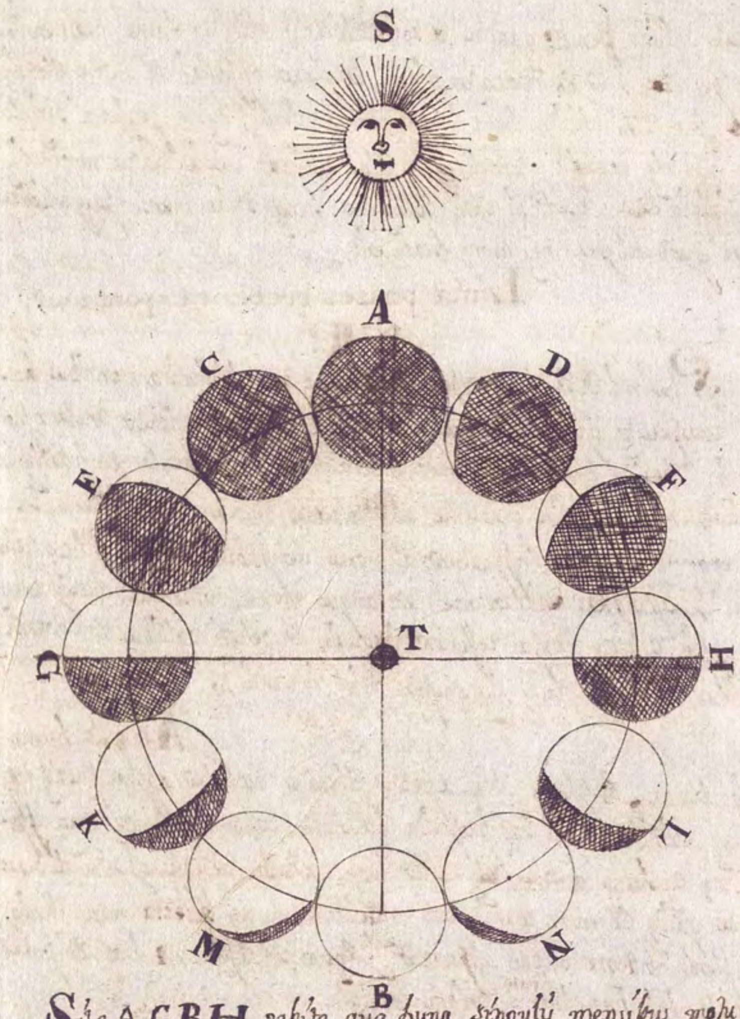

Sitque A.C.B.H. orbita quam luna singulis mensibus motu proprio percurrat, T autem terram exhibet, S solem. luna vero suas diversas phases in praedicto circulo eiusque exhibeat. Dum igitur luna est in A, media scilicet inter oculum nostrum T. et solem S illuminatur quidem in superiori emisphaerio, inferiori vero nobis obverso luce manet prorsus orbatum. hinc autem fit utriusque luminaris coniunctio quippe utraque in eodem Zodiaci gra- du [illegible],

Porro quia luna velociori prae sole motu versus ortum citra accidit usque, ut uno aut altero die ellapso aliquantulum discedat a sole atque appareatque in parte occidentali horizontis post solis occasum corniculata ut in C, diciturque luna nova. Circa diem vero quintum cum plus discesserit a sole luce aucta exhibebitur ut in E. septimo autem die per quadrantem circuli a sole discessa bisecta apparebit sive illuminata penes dimidiam partem emisferii, quod nobis obvertit, ut in G. existitque prima quadratura lunae.

Cum vero per dies plus discedat a sole, gibbosa et lumine apparebit aucta ut in K et M. Porro die 14 aut 15 ut pote iam a sole per 180 gradus sive per integrum semicirculum ellongata ex opposito lucem accipiet penes emisferium nobis conspicuum: subindeque pleno ore fulgens apparebit. existitque plenilunium ex quo satis constat a coniunctione usque ad oppositionem lunae ab occidente illuminari, ideoque pars illuminata occasum obscura vero respiciet ortum.

Transacto vero plenilunio, et luna decrescente eveniet econtra: nam post solis occasum videbitur in orientali horizonte illuminata quidem penes partem orientalem et aliquantulum penes occidentalem obscura ita scilicet ut in dies decrescens in N gibba in L gibbosior in H vero exhibeatur bisecta, existitque secunda lunae quadratura in F. demum et in D. iterum corniculata, cornibus scilicet ad orientem obversis abidubio conspicietur usque dum solem assecuta synodum mensis celebret iterumque novilunium existat.

CAPVT. IX^m^

De Eclypsibus Solis, et Lunae.

eclipsis Eclypsis idem graece ac latine deliquium est alicuius perfectionis deffectus: eaque propter coelestia sidera eclypsari idem sonat ac lucem sive splendorem amittere: Pro eclypsium autem pleniori intelligentia notetur ex opticis aliquod esse corpus luminosum lucem aut splendorem emittens,

et aliud opacum, quod quidem ex altera parte lumen recipit ex alia vero umbram proicit. Corpus autem diaphanum pervium luci est nec ipsius radiationi resistit.

Si autem corpus luminosum maius sit corpore opaco lucem illius recipiente evenit utique ut opacum umbram in modum pyramidis, sive conicae figurae desinentem proiciat. Porro si opacum sit maius luminoso quo magis ab ipso umbra discedit latior exuit, sive quod idem est umbram emittit in modum pyramidis inversae. Terra vero per solem illuminata umbram proicit conicae figurae sive in modum pyramidis cuius basis ipsam pertingat, cuspis vero in oppositum tendat.

Deinde est dicendum sciendum lunam et solem sub zodiaco tamen diversis vias circumagit sol videlicet sub ecliptica, et luna sub eius orbita, quae eclipticam in punctis illis secet quae nodi sive cauda et caput draconis, ut diximus, nuncupantur. Porro caput draconis punctum illud est in quo luna eclipticam secat dum transit a parte boreali zodiaci ad australem, cauda vero est punctum oppositum sive in quo illam secat in transitu ab australi ad borealem.

Denique sciendum eclypses fieri dum utraque planeta in praedictis nodis versantur consequenterque aut in coniunctione aut in eorum oppositione. Cum vero ut tempus quo eclypses debeant fieri perfecte dignoscatur, duplices exigunt tabulae altera scilicet quae locum designet ubi caput draconis reperitur, alia qua ibi constet de loco ubi fiat utriusque luminaris coniunctio. Terra clemens qua signum huiusque gradum dignoscat in quo sol reperiatur. Duplices autem praedictas tabulas hic vobis apponere, dummodo facili negotio videri non possent apud Astronomos.

§ II

Qualiter fiat lunaris eclypsis

Eclypsis lunaris est privatio lucis in luna ob interpositionem globi terraquei inter ipsam et solem quae quidem tunc accidit dum luna in nodo existens

solis respicit in altero ex opposito modo quo status sit ut terra media inter solem et lunam umbram proiciat in partem coeli oppositam ex diametro soli sive versus oppositum nodum in quo tunc luna versatur, subindeque luna praedicta umbra percussa lumine solis orbatur tenebrosaque manet et obscura.

Hinc satis infertur eclipsim lunarem tunc in plenilunio evenire cum luna scilicet per integrum semicirculum distat a sole. Sic enim et non aliter diametraliter opponuntur terraque inter utrumque luminare sufficienter mediat ut ex altera parte a sole illuminetur, ex alia vero umbram versus lunam proiciat. Porro ut eclypsium lunarium species distinguas scito corpus cuiuscumque planetae dividi secundum latitudinem in 12 partes aequales quas digitos Astronomi dicunt. ideoque communi dici solet vocabulo lunam eclypsari 5 aut 6 digitis etc.

Ergo eclypsis lunaris alius totalis est cum tota scilicet luna umbram incurrit; et alius partialis cum non totaliter sed pro parte aliquot digitos obscuratur. Si autem luna per aliquod tempus in tenebris maneat dicitur eclypsis totalis cum mora; sine mora vero cum statim ac umbram incurrit ex illa emergere incipit.

Hae autem eclypsium differentiae ex luminarium apogeo sive perigeo proveniunt: nam cum luna in perigeo terrae vicinior sit et apogeo remotior plus in perigeo quam in apogeo eclipsatur. Patet apposito schemate,

ubi luna existens in **A** et terrae **T** vicinior magis eclipsatur, quam cum in **B** existit et est remotior: nam pyramis umbrae latior est in **A** quam in **B**. Hinc col-

liges

quod si latitudo umbrae aequetur latitudini ~~umbrae~~ lunae licet eclypsis totalis sit sine mora erit: statim enim ac tota umbra luna perfunctata ab ipsa ergo emergere incipiet. Si autem latitudo umbrae excedat latitudinem lunae fiet cum mora ob oppositam rationem.

§. III.

De Eclypsi Solari

Eclysis solaris est privatio lucis solaris in terra ob interpositionem lunae inter ipsam et solem. Utique terra medians inter solem et lunam hanc obscurat, sic ergo luna existens inter solem et terram hanc ergo solari lumine privat; proprie hoc eclypsis solaris potius dici deberet eclypsis terrae: quippe non sol sed terra umbra perfunditur sive luce privatur. Ergo mathematicis terminis solaris eclypsis expianata sic illam placet deffinire: apparens luminis defectus in sole ex apta interpositione lunae inter illum et nostrum aspectum.

Hinc colliges eclypsim solarem tunc fieri posse in coniunctione sive utroque luminare existente in capite aut cauda draconis, vel saltem prope; hoc tamen discrimine quod si utrumque planeta existat in nodo subindeque luna directe supponatur soli maior erit eclypsis; attamen si existant prope nodum fiet econtra. Secundo inferes eclypsim quae in morte christi domini contigit, contra ordinem utique naturalem accidisse: tunc enim erat plenilunium. Ideo Dionisius Areopagita epistola ad Polycarpum asserit tunc lunam, mutato cursu in partem oppositam, fuisse ad solem regressam et ipsum hominibus texisse.

Tertio inferes solis eclypsim universalem non esse: nam cum luna sit longe minor terra, umbrae quae in conum efformatae projicitur aliquam solum partem terrae ~~similiter valet umbra~~ obscurare. Ita quod tegere respectu incolarum in illo terrae tractu existentium velut in figura conspicitur respectu habitantium in B, non vero respectu illorum qui in A aut in B existunt.

Notandum autem eclypsis solaris nonnullas differentias esse: alii namque sunt totales cum mora (ut de Lunaribus dixi), et alii sine illa. Par-

trales vero ergo sunt in dupplici differentia, Corniculares videlicet et centrales: Illi eveniunt cum sol ita supposita luna tegitur ex una parte, ut alia corniculata nobis appareat. Porro centrales ergo bifariam eveniunt ut luna solem omnimode tegente et est eclypsis totalis vel ipsum sic obscurante ut annulus sive extrema solis ora appareat per circuitum lucida, ubi habetur eclypsis annularis. Quae quidem eclypsis differentia ex utriusque luminaris distantia aut propinquitate procedunt, ut supra explicuimus.

CAPUT X^m

De quinque Planetis minoribus.

§. I.

De Saturno.

Licet saturnus valde sit a terra remotus ut stella tamen primae classis occulis nudis apparet. Porro lux eius ob maximam a sole distantiam remisa et languida est, coloremque velut plumbeum refert. occulis autem thelescopio armatis mira phenomena in ipso Astronomi detexere.

Ergo vero observationes adivere facies invicem ut par est non cohaerentes: Alii namque dicunt saturnum duobus comitibus velut ansatum nonnunquam exhiberi, qui hic inde positi ipsum tricorporeum exhibent, ut in figura prima. Rursus dicunt praedictis comitibus circa saturnum circumactis, prius quidem ut cum post eius tergum occultari incipiunt ipsum ovalem resplendere, ut in secunda figura; cum autem post omnino latent asserunt ergo apparere solitarium ut in tertia.

Alii vero nil aliud apparere in saturno praeter annulum quendam aliquantulum extensum per similem quidem (ut ait Goudinus) alis galeae cui prominens partium resecata; ex huius autem annuli quem saturnum ambire dicunt, diversa positione varias exhibere facies affirmant. Alii adhuc ergo aspectus saturni diversimode exponunt. Nos vero, quibus saturnum

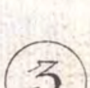

tuborcopiis spectatur liceat de ipsius phenomenis nil amplius possumus pertractare. ~

§ III

De Jove.

Jovis saturnum inter et Martem existens fixis primae classis praestantior apparet. Ut autem ipsius praecipua phenomena explicemus scito modo duplici modo triplici, modo unico baltheo aut nigritante fascia cinctum exhiberi qualiter tibi ostendit figura eius quae quidem fasciae aliquando in medio, aliquandoque in eius extremo disco aspiciuntur: eo posito quod circa proprium centrum revolutus, iam directe iam transverse praedictas phacies exhibeat. In quo autem illae consistant nonnulli conantur exponere: nil tamen praeter coniecturas adducunt. ~

Rursus sciendum Jovem non solitarium esse sed quatuor fulgentissimis stellulis comitari, quas satellites, laterones, aut stiticos, sive asseclas dicunt astronomi. Hae autem stellulae in diversis veluti epycyclis circa Jovem tanquam centrum volvuntur motu tamen inaequali. Eaque propter iam omnes supra, iam infra Jovem, iam vero alia infra alia supra et alia hinc inde aspiciuntur. Ob frequentes vicissitudines diversis et inaequalibus circulis sive quorum alii sint alii explicationem circa Jovem volvi, ab eoque inaequaliter distare. ~

Satelles autem Jovi vicinior, scillicet Cosmas minor ab eo per tria minuta discedit. Secundus qui et Cosmas maior nuncupatur per quinque minuta. Tertius Maria dictus per 8. Ultimus denique et a Jove remotior, cui nomen Catharina per quindecim minuta recedit. Deinde primus integram perficit revolutionem intra diem unum horas 18, minuta 30. Secundus 3 diebus horis 13 minutis 18. Tertius diebus 7 horis 3 minutis 56 secundis 34. Quartus denique et a Jove distantior diebus 16 horis 19 minutis 9 secundis 15. Denique sciendum Jovem in opposita soli parte umbram proicere, quo accidit ut praedicti satellites quandoque in suis circulationibus incurrant eclypseim. ~

§. III.

De Marte.

Iovi subsequitur Mars, qui luce rubicunda fulgens tanquam ignis flammas spirans eis apparet, qui ipsum telescopiis inspiciunt. In medio autem eius disci nigricans maculam exhibet, quam alii cavitatem, alii umbonem, alii caecam dicunt voraginem. Ex quo autem praedicta macula non semper appareat, circa proprium axem hunc Planetam asserunt circumvolvi: ita scilicet ut pro diverso Planetae situ nunc macula spectetur, nunc vero recedat ab oculis. Denique asserunt Astronomi Martem non semper uniformi vultu, sed aliquando gibbum sive non integre illuminatum videri.

§. IV.

De Venere, et Mercurio.

Venerem et Mercurium circa solem tanquam proprium centrum moveri constat ex dictis. Utrumque vero diversas phases, lunae phasibus similes exhibere adeo telescopiorum auxilio operam habent Astronomi ut hoc asserere dubium non permittere, tametsi mercurium utpote minus a sole distantem eiusque aliquando fulgoribus latentem rarius observent. Quia autem venus ampliori circulo mercurius vero minori circa solem volvuntur, fit utrumque ut modo utrumque supra solem sit modo infra.

Rursus accidit ut alter eorum iam infra et iam supra alium existat; sic scilicet ut dum utrumque supra solem est mercurius sit infra venerem; supra vero si utrumque infra solem versetur. Si autem Mercurius supra solem et apogeus sit et venus perigea, hic infra illum est: supra autem si venus apogea sit et mercurius perigeus. Sciendum deinde venerem fulgentiorem prius Mercurio esse, et forte inter omnes stellas fulgentissimam.

Cum vero moveantur circa solem iam ipsum praecedit maneque ante eum oritur, iam illum subsequitur vespereque post ipsum occidit.

Porro dum solem mane praecedit stella matutina, lucifer aut Phosphorus dicitur; dum autem solem subsequitur post eiusque vespere occidit Hesperus sive Vesper nuncupatur. Et haec de Planetis simulque de mundo caelesti.

TRACTATUS ALIUS.

DE MUNDO TERRAQUEO, SIVE SPHERA TERRESTRI.

Vel ipsum epygraphe terrae globositatem supponit: quippe adeo hoc pacificum habemus ut potius supponi debeat quam probari: qui enim navigando versus aliquam terrae plagam procedit tandem ad locum derelictum peracta circulatione revertitur quod minime eveniret dummodo terrae superficies plana foret: tunc enim certis innecterentur terminis, qui minime possent penetrari.

CAPUT I.m

De Terræ in præcipuas sui partes divisione. Terminorum deffinitiones præmito.

§. I.

Priusquam terraquei globi divisionem afferam opportunum censui terminorum expositionem praemittere. Continens quae est ~~quaedam~~ ingens quaedam terrae pars magno tractu ut Europa aut America etc. Insula est terrae portio undique mari circumfusa. Peninsula sive Chersonesus est ea quaedam terrae portio quae fere cingitur mari sive quam mare circumdat, aliqua tamen parte excepta qua terrae unitur. Isthmus est angustus terrae tractus, sive arcta terrae portio duo maria adinvicem dividens, ut Achaicus sive Chorinthiacus, qui mare Ionium dividit ab Aegeo.

Procurrens est ingens portio terrae inter duo maria in longum protensa, ut Italia, quae inter mare mediterraneum et Adrianum

in longum extenditur. Promontorium est mons excurrens in mare et intra ipsum prominens, quod ergo caput dicitur solet, ut caput viride, vulgo cavo verde, et Promontorium sacrum vulgo ergo, Cavo de S.n Vicente. Sinus, vernacule Golfo, est portio maris intra terram excurrens et veluti inter duo promontoria inclusa ut Sinus Valenciæ, Arabicus &c.

Fretum vulgo estrecho, est angustus ~~terræ~~ tractus maris quo alterum mare cum alio communicat ut fretum Magellanicum, id est, estrecho de Magallanes, et fretum Galitanum vulgo, estrecho de Gibraltar. Canalis sive Bosforus in eo differt a freto quod maior sit et angustior. Pelagus, est profundum mare valde distans a terra. Archipelagus est quoddam maris tractus in quo plurimæ insulæ reperiuntur.

Terræ divisio designatur.

§. II

Supposita orbis divisione in aqueum et terreum, dividitur ergo in antiquum et novum. Novus orbis vocatur America ob regiones quas continet amplitudine. Orbis antiquus dicitur quidquid terræ est ab antiquis detectum. Usitatior autem terræ divisio est, quæ illa in quatuor partes præcipuas partitur, Europæ scilicet, Asiæ, Africæ et Americæ de quarum singulis in mente est summatim tractare, missis aliis divisionibus, quibus Geographi et Topographi singulas mundi partes minutatim distribuunt.

§. III.

De Europa.

Europa tametsi inter alias mundi partes habeatur minima; omnes tamen nobilitate antecedit, ab occasu autem terminatur Occeano, a meridie vero mediterraneo ipsoque ab Africa discernente. A septentrione in mari glaciali finitur. Porro ab oriente coniungitur cum Asia a ponto Euxino usque ad glacialem occeanum: attamen fluvius Tanais invicem utrasque dividit.

Deinde subdividitur europa in alias partes, quarum prima est Hispania in qua reperiuntur Reg(na) Castella, Navarra, Aragonia, Catolonia, Andalusia, Granata, Murcia, valencia, Legio, Galecia, et Lusitania eius habitatores ad decem milliones extenduntur. Civitates maiores 213 recensentur. Eclesiastici cum Relligiosis et monialibus 173000 numerantur.

Secunda est Gallia in qua sunt Normania, Picardia, Campania, Lotharingia, Burgundia, Bresia, Delphinatus, Provincia, Languedoquium, Vasconia, Bearnia, et Galli habitatores ad 20 milliones adscribuntur. Tertia est italia in qua Roma est et cui adiacent insulę Sardinia et sicilia, quę parent Hispaniarum Regi. Quarta est Germania in qua comprehenditur Austria, Bavaria, Palatinatus Rheni, Hassia, suecia, Franconia, Westphalia, Saxonia, Marchionatus Brandeburgensis, Pomerania etc. Quinta est Illyricum ex magna parte sub turcarum ditione comprehensa esclavonię, Croacię, Bosnię, et Dalmatię.

Sexta est grecia quę cum Illyrico ex parte est sub potestate turcarum. Septima Ungaria. Octava Polonia ad quam attinet Prusia, Libonia, Morobia, Lituania, et Russia nigra. Nona est moscobia. Decima Scandia comprehendens Norvegię, Suecię, Lapię, et Gocię. Undecima est Regnum Danię, vulgo Dinamarca. Duodecima est Britania comprehendens Anglię et Hibernię et scocię.

§ IV.

De Asia.

Asia ab oriente occeano cingitur sinensi (vulgo de la China) a septentrione mari glaciali, a meridie mari indico et ab Austro mari mediterraneo. eius partes quinque potissimum recensentur; imperium scillicet turcarum Minoris natolię in qua est pontus et Bithinia, deinde Phrigię, Mog, Eolidę, Ionię in qua ephesus, Dorin, Lidię, Licię, Panphilię, Cylicię, Capadocię, Gallacię, Armenię maioris et minoris, Mingrelię, Iberię, Albanię

sive Georgiæ, Syriæ, Mesoppotomiæ, Babiloniæ, Palestinæ, ubi ierusalem et Arabiæ.

Secunda pars est imperium sophorum, sive Persarum ubi Assyria, media Parthia, Persia et Armenia continentur. — Tertia est india in qua Regnum mogol et terra chersonesus existit, cuius variæ insulæ adiacent, ut Philippinæ &a. — Quarta est Regnum Sinense, sive de la China. — Quinta denique est tartarea vera, et tartarea desserta. Hæc est modo breviter asserenda. Porro tartarea verus imperium est magni Cami (del gran Can) varia quæ Regna eaque opulentissima continet.

§ V.

De Africa.

Africa ab occidente et meridie finitur ab occeano a septentrione per mediterraneum, ab oriente vero per mare Rubrum. Cuius Regna sunt Ægiptus ad mediterraneum sita, cui Barbaria usque ad fretum Galitanum continuatur in qua sunt Regna tunea, tremecen, Fez, Marrueco, et Fagel, insuperque Regio Barcana. Deinde ad occeanum æthiopicum est interior et Æthiopia, sive imperium Abysinorum, et Æthiopia exterior in qua sunt Regna Congo, et Angole Ruarumque monomotapæ et Cafes.

§ ultimus

De America.

America altera septentrionalis est et Australis alia, quæ quidem Isthmo de Panama coniunguntur et vastissimo mari circundatur undique. Septentrionali continet novæ Hispaniæ ubi Mexico est, cuique adiacet California, Florida, Virginea, terra novorum belgorum, novæ Angliæ, et novæ franciæ. In meridionali vero est nova Granata, Andalousia, Regnum Peruanum et Chilense; Paraquaria et Brasilia; Americæ autem nobiliores civitates præter Mexicum sunt Panama, Lima, Cusco, Potosi, Quito, et Pernambuco &a.

CAPUT. II.m

De Maris divisione

Mundus aqueus, aquarum aggregatio sive mare dividitur in oceanum, et illud quod intra terras est, sive mediterraneum. Mare oceanum diversas ex his quas alluit appellationes sortitur. Quatuor ex praecipuis mundi partibus dicitur orientale occidentale septentrionale et meridionale. Orientalis oceanus extenditur a capite bonae spei usque ad Japoniae littora, a diversis vero partibus aeternis quas alluit vocitatur Arabicus, Indicus, Sinensis, etc. Oceanus autem occidentalis incipit a Lusitano littore et usque ad Mauritaniam extenditur; a diversis autem terrae partibus vocatur Lusitanus, Atlanticus, Aethiopicus, et Brasilicus.

Australis oceanus ille est, qui et terras australes incognitas alluit, vocaturque mare de sur, sive mare Pacificum. Septentrionalis denique ab Hispania et Galia ad Polum usque protenditur. In Polo autem Glacialis vocatur quia fere semper est glacie tectus. — Porro mare mediterraneum velut per antonomasiam dictatur quod a freto Galitano sive Herculeo usque ad Palestinam extenditur. Communissime tamen acceptum dividitur in mare rubrum iacens inter Asiam et Africam, in caspium undique terra cinctum, Verricum a Galia usque ad Moscoviam per Sueciam, Germaniam et Poloniam protensum, Persicum ab Hungaria usque ad hostium Eufratis se extendens, et denique in pontum euxinum circa Constantinopolim exiens terminumque inter Europam et Asiam.

Maris denique insulae in maiores mediocres et minores valent dividi. Maiores sunt California, ad Americae plagam: Britania, quae Angliam, Scotiam, Hiberniam ~~[illegible]~~ comprehendit; Madagascar in mari Indico, iuxta quam etiam Borneo, Sumatra et Java: terra del fuego ad meridiem freti Magellanici, Islandia in septentrionali oceano, terra nova, in America septentrionali ad oriente, Cuba prope mexicanum sinum ubi etiam insula sancti Dominici et denique nova Zambla et nova Guinea de quibus num insulae sive continentes sint dubitatur. Mediocres insulae sunt: Manilia, Mindanao, Celebres, Zeylan, Cicilia, Sardinia, Candia, Cyprus, Borinquen,

Jamaica et Girolo. minores denique sunt: Baleales, Maiorica scillicet, et Minorica, ibiza, Corcega, Roda et aliae pene infinitae.

CAPUT III.^m

De alijs globi terraquei divisionibus.

Ergo dividitur mundus universus in quinque Zonas, sive plagas diversas, in torridam scillicet intra tropicos, mediam sive comprehendentem terram illam quae iacet sub tractu coeli ab uno tropico ad alium, in dupplicem temperatam ab utroque tropico usque ad circulos pollares, et dupplicem aliam frigidam a circulis pollaribus usque ad utrumque pollum: omnes autem has zonas inhabitari modernis operis est et experientia firmatum; tametsi antiqui dubitaverint.

Torrida quidem inhabitari eo manifestum est quod in ea sint in Asia indi, in Africa Aethiopes, in America Brasilienses, Peruviani, &ca. imo plures asserunt nullam in mundo regionem Peruviana temperatiorem existere: triplici quidem ex causa: primo, quia cum noctes omni fere tempore diebus aequentur frigus nocturnum temperat diurnum calorem. secundo: quia cum Regio illa sit mari circunfusa vaporibus consequenterque pluviis abundat. tertio denique quia eadem de causa fere omnes venti lenes sunt et temperati. De Zonis frigidis haud dubium est ergo inhabitari, quippe earum incolae frigoris incommoda arte declinant: varii namque generis pellibus tegguntur, subeuntque cavernas et loca subterranea, denique illic est lignorum abundantia et ut faces ad illuminandum conficiant et ut frigus igne coerceant.

Alia est ergo terrae divisio ex diversitate qua eius habitatores umbram proiciunt. Igitur qui sub torrida degunt Amphisci vocantur quia umbram modo ad ~~mer~~ Boream, modo ad Austrum proiciunt, deinde qui in temperatis habitant, dicuntur etherosci, quia versus illorum pollum omni tempore umbram proiciunt. Denique qui in Zonis frigidis aut sub pollis sunt Perisci nuncupantur

ex quo undequaq; ~~pro~~ sive in modu circuli umbra projiciant, quatenus ex omni lattere pro diversis diei horis a sole illuminantur.

Deniq; ratione situ quadruplex incolarum differentia in terra designatur. Primi nuncupantur Antipodes sive Antictones qui inter se sunt diametraliter oppositi, sive certe alter habet 14 gradu latitudinis borealis 0 g. et 180 longitudinis: alius vero 14 tertiq latitudinis australis et 360 ~~latitud~~ longitudinis. hi habent meridianum eundem, tamesi ex opposito existant. ideoq; dum alteri est media nox alius habet meridiem. Differunt autem stationibus anni quatenus dum alter aestatem alius habet hiemem &c. Cujus nota Manilenses et Mexicanos minime antipodas esse ut vulgo censetur: Manilla namq; est in latitudine 20 graduum et in longitudine 14; Mexicum vero in latitudine 20 graduum et longitudine ~~..~~ 275.

Antaeci sunt qui utrinq; equaliter quoad parallelos distant ab equatore, sub eodemq; existunt meridiano, sive qui sunt sub eodem meridiano et parallelo, caeterum ad polos diversos. Hi stationes oppositis temporibus habent; eodem autem tempore est illis meridies. — Perieci dicuntur, qui distant meridiano, sunt q; in eodem parallelo: hi conveniunt in stationibus anni et dum alter mediam noctem alius habet meridiem. — Sinecii deniq; nuncupantur tum qui habent eundem parallelum et meridianum oppositum; non tamen diametraliter sive per dimidium circuli; tum qui habent eundem circulum meridianum, et diversum parallelum, non tamen diversitate polorum.

CAPVT ULTIMVM.

Chartarum Geographicarum ussum exponit.

Vt facilius in chartarum geographicarum usu methodum capias, totius orbis chartam, sive terrestrem globum prae oculis habe in qua totius mundi superficies duplici circulo plano exhibeatur. Hinc diligenter singulos praedicti globi circulos contemplare meridianos scillicet, parallelos, aequatorem, duplicem

illy circuly per mediu secant &c. Quatuor præcipuarum partium orbis situm dignosce ita scillicet ut tibi in promptu sit quisnam situs Europæ, Asiæ, Africæ, et Americæ, facta quidem quadruplici per huius præcipuæ parti ex arte determinatione.

Hic rite perspectis et ad memoriam vocatis chartam pro singulis partibus accipe, in easque primum regna horumque provincias præcipuas item eorum civitates perpendere illarumque distantias circino metire. Demum insulas adiacentes, ut par est, contemplare. Ne autem ab una charta ad aliam pertranseas obsecro, quin primo tum præcipuarum tum etiam minorum notarum partium dispositionem distantiamque memoria teneas: his namque ita factis ad Geographiæ vales accedere, qui cuiuscunque Regni opes, politiam, moresque minutatim explicant.

Sed ut urbium locorumque distantias facile dimetiaris scito quidem sumendam esse latitudinem a circulo maximo descripto in superficie globi terrestris transeuntemque per pollos mundi et ab æquatore incipiente: ita scillicet ut ab æquatore ad pollum descriptus habeat 90 gradus. longitudo vero geographica sumitur ab æquatore in quo gradus longitudinis descriptos invenies quot igitur gradus æquatoris numerantur a primo meridiano Maderæ usque ad locum cuius longitudinem quæris, tot prædictus locus habet longitudinis gradus.

Ex his facile colliges distantiam unius meridiani ab alio dici longitudinem; latitudinem vero nil aliud esse præter distantiam unius ab alio parallelo, quæ quidem latitudo etiam polli altitudo vocatur: nam constat ex dictis quot gradibus aliqua civitas ab æquatore versus pollum discedit tot pollus ellevatus est supra illius horizontem; ut autem gradus distantiæ ad leucas reducas in memoriam revoca quemlibet gradum continere 17 leucas Hispanicas cum semise quot autem germanicas Italicas Gallicas &c. contineat in tabulis Geographicis clare reperies.

Pro praxi autem habito terrestri globo ut distantias locorum dimetiaris sume circino intervalum dupplicis civitatis aut loci, cuius distantiam quæris. Deinde intervalum transfer ad æquato-

rem

ut ibi distantias gradu distantiæ; quæ postea 17 cum dimidio multiplicati leucas Hispanicas dabunt, et liber molestus appareat. Pro pleniori claritate notandum circulos circini applicandos esse ad gradus globulos, qui in prædictis tabulis iuxta civitates et loca inveniuntur descripti.

Maxime denique notanda differentia inter chartam totius alicuius vel præcipuæ partis ut Americæ aut Europæ, et Chartam particularem Hispaniæ, aut Galliæ: nam cum dimensio fit in charta totius mundi aut parti præcipuæ distantia locorum applicanda est ad gradus æquatoris; si autem fiat in charta particulari erit ad latterales applicanda. Nec autem in prædictis distantiis dimetiendis adhuc decipiaris denique nota quod cum civitates maxime distant recte metienda non est earum distantia, sed ducto circino per loca illa per quæ iter fit ab una ad aliam civitatem. Et hæc, proposita brevitate servata, de Astronomia sat

COMMENTARIA IN LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

Sat mens nostra per totius naturae spatia progrediens a propria domo exulavit. igitur revertatur ad propria ne externis admodum familiaris familiaribus admodum extera merito quidem appareat. Quae quidem cum in longinquis terris peragrandis tempus insumpsit propriis genus et cognatione coniunctissima agnoscat potius, sensusque contempletur domesticos, ne sui met incuriosa propria negligat, admodum exterorum solicita

CAPUT I^m

De Anima in communi.

QUAESTIO I.^a

Quid sit Anima?

Alijs rejectis, Aristotelicam deffinitionem amplectitur.

§ Unicus.

Plurimi recensentur a vero antiqui Philosophi circa animae naturae deffiniendae. Heraclitus censuit esse quandam exalationem calidam. Diogenes esse tenuissimum aerem. Empedocles quandam esse elementorum temperaturam. Democritus qualescere censuit ex quibusdam corpusculis rotundis fortuito constantis, quae arduo motu agitata res alias commoverent et secum raperent. Plato existimavit esse substantiam a se ipsa motam, coeteraque moventem. Aliorum opiniones quae ridiculae sunt relatuque communiter despiciuntur.

Rejectis igitur aliorum deffinitionibus, Aristotelicam amplectentes, ita deffinimus:

Actus primus corporis phisici organici, potentia vitæ habentis. Dicitur actus primus, quod esse formæ substantialis dignoscat. Dicitur autem: Corporis phisici organici innuitur quidque corpus ab anima actuatum organis pollere quibus illius peragantur functiones. Denique to potentia vitæ habentis indicat organizationem illam debere esse ad vitam ordinatam aptamque ad operationes vitales, non vero ingestam quali organizatione cadaveris.

Cæterum particulam illam corporis phisici organici adhuc diversimode authores accipiunt. Scotistæ per illam materiam intelligunt quod forma corporeitatis actuatam: in quovis namque vivente praeter eius animam formam illam corporeitatis tenacissime astruunt, quæ educta ex materia hanc in esse carnis, ossis, nervi, brachii, pellis, etc. constituat. Sed oppinio hæc formæ substantialis aperte cum accidentali confundit: quæ enim forma materiam ad animam suscipiendam disponit, manifeste est propter formam substantialem: ita se habet forma corporeitatis: ergo.

Secundo: quod materia formæ corporeitatis suscipiat alia forma substantiali non disponitur: daretur enim processus in infinitum: ergo etiam suscipere valet formam vitalem quin forma illa corporeitatis disponatur. 3o: generatio unius omnium consensu est corruptio alterius: sed hoc falsum est, data scotistarum oppinione, in illa enim dum forma vitæ generatur, corporeitatis non corrumpitur: ergo. Denique: forma quæ vere substantialis est actus primus completivus materiæ: sed actus primus alium primum non supponit: ergo nec forma vitæ formam corporeitatis.

Thomistæ per corpus organicum materiam intelligunt actuatam per formam cum gradu corporeitatis ei capacitatem conferentem ad suscipiendum gradum vitæ. Sed oppinionem istam reiecimus probantes quidque nullam formam posse recipi quoad gradum

genericy et dispositiones producat ad specificy. Hoc igitur per corpus organicy materiq intelligimus accidentalibus dispositionibus affecty, eisq ad vitq functiones ordinaty. Sic plures bong notq DD.

QVÆSTIO II.a
Quid sit Vitta ?

Dubium resolvitur, et a contrarijs vindicatur.

§ Vnicus.

Censeo vitq rationem esse definiendq: motus a principio intrinseco se movente per illq adhuc dy est in statu naturali. Sic D. Eximius Hortarq eminentissimus Sphrondatus, quibus alii subscribunt. Qd vita sit motus a principio intrinseco eo perspicuy est qa omnia inanimata reputantur, quq ab extrinseco moventur: eaqs propter omni loquendi usu homines illos vividos, sive vivaces nuncupamus, qui facile a se ipsis moventur, promptequs opperationes efficiunt; mortuos vero, qui et aliis indigent ut moveantur, aegreque opperationes efficiunt.

Ultimq particulq addimus ut viventia ab illis secernantur, quq tunc se movent ut adquirant staty naturaly, qualia levia sursy, et gravia deorsy. Porro simuli statu assecuto, staty quiescunt; viventia autem adhuc in statu naturali (sub scillicet perfectione, quq eis in instanti debetur generationis) moventur, sive per nutritiony, sive per augmentationy etc.

Ex his facile occurritur maniis obiectionibus: si enim aqua calida movetur ad frigiditaty restaurandy, inde oritur qd ei debetur in statu naturali: ideoqs motus ille non aquq proprie tribuitur sed generanti.

— Dices: ignis aliq generans se movet ab intrinseco: et tamen in statu naturali supponitur: ergo erit vivens, quod nullus dicit. — Nego maj: quia actione illa generativa dicitur posse transeunte improprie se movere, dicitur autem proprie moveretur necesse foret quod in ipso tali actio maneret.

Replicabis: actio qua ignis nutritur in ipso utique remanet: aliquid enim intra ipsum producit: ergo erit vitalis. — Dic ignem productum per accidens omnino producentem, ideoque actionem productivam esse accidentaliter immanentem; non vero per se, qualis est actio vitalis. Huius rationem superius tetigi asserens ignem elementarem nec pabulum exigi, nec in statu illo naturali nutriri: quod si aliquando se nutriat tribuendum est qualitatibus contrariis, quibus cingitur extra statum naturalem existens, quod ei est omnino accidentale.

Dices 1º: productio verbi divini Deo est naturaliter debita: et tamen illa perfectissime vivit: ergo. — 2º: Angelo in instanti creationis debetur actus quo se ipsum cognoscat: et tamen actus ille vitalis est: ergo. — Ad 1um dic Patrem non producere verbum dicitur debitum acquirat perfectionem, sed ex eius summa fecunditate: igitur productio illa est proprie vitalis. — Ad 2um dic nec angelo deberi actum sui cognoscitivum tanquam eius naturae complementum: quippe illius naturalis perfectio sine tali actu salvatur.

Dices 3º: Chyclragidus (?) hic inde se movet in statu naturali: et tamen vivens non est: ergo. Similiter: vinum in cupa fervet, et se movet intrinsece: sed habet perfectionem debitam quidem in suo generationis instanti: ergo. — Ad 1um dic

Hydrargiri, sive argenti vivi prae aliis metallis fluiditate et gravitate pollere ratione huius exigit in centrum descendere; illius autem se in globum colligere ut gutta aquae in pulverem decidens: cum motu istud illud non sinant ad statum naturalem reduci ideo est in continua ebullitione.

Adde

dicesa maiori, nego min: cum enim vinum in cuppa deiicitur variis est particulis permixtum; graviores autem infundum descendere et in feces abire tendunt; leviores sursum ascendere affectant. Per dictas ergo partium ebullitiones ut eius particulae ad statum reducantur naturalem: ergo motus illarum in statum naturalem non efficitur quod est ad conceptum vitae essentialiter requisitum. Ex dictis facile colliges vivens esse quod ab intrinseco modo iam relato se movet; vitam autem in actu 2º esse motum illum quo vivens movetur.

Se

cundo colligitur animam dividi adaequate in vegetativam, sensitivam et rationalem: tot enim sunt animae in genere quot modis quibus animata in suis operationibus perficiuntur et elevantur. sed triplici modo hoc habent, plantae enim ut pote ab intrinseco per nutritionem et augmentationem se moventes specialem vitae dicunt perfectionem: sensibilia vero supra illas elevantur quatenus sensatione et materiali cognitione efficiuntur, et denique intelligentia sensibilibus perfectiora sunt quatenus obiecta a materia abstrahendo et quatenus est ex se independenter a materia cognoscunt: ergo.

Dices: vivens perficitur et elevatur per motum progressivum, sive locomotivum: ergo aliqua praeter relatas animas designare tenemur. — Nego ans: quia motus progressivus est quid ad sensibilitatem consecutum. ideoque vivens talimo ru

nec specialem perfectionem nec ellevationem dicit intra lineam vitæ.

Replicabis:

vita sensitiva separari valet a loco motiva ut patet in ostreis et aliis chondliis, quæ, licet sensibilia sint, non tamen moventur: ergo — Si ego aut quæ et si ostreæ moverentur motu progressivo (cuius maritimi ab incola maritimo audivi) moventur tamen localiter per compressionem et dilatationem. motus autem progressivus specialem perfectionem non importat præ motu locali, et si hunc aliquantulum excedat: quippe talis excessus moralis est et accidentalis, specialemque ellevationem non inferens.

QVÆSTIO IIIa

Quænam partes Corporis informentur ab Anima?

Aliqua præmittuntur

§. I.

Nemo inficiatur partes principes ab anima informari. illæ sunt: Cor, iecur, liem, Caput, cæteraque organis pollentes, quibus animæ præcipuæ opperaciones ellicuntur. idem fere omnes existimant de venis, nervis, musculis, arteriis, occulis, et carne; de partibus vero excrementitiis ut sudore, lachrimis, et saliva ab anima minime informari frequenter iudicatur. superest igitur difficultas de sanguine, spermate, lacte, aliisque humoribus liquidis, nec non ergo de unguibus, capillis, et dentibus: quæ quidem dupplici expediam assertione.

Assertio 1.a

§. II.,

Sanguis non informatur ab anima. ita sentit S.tus Thomas 1a parte quæstione 21 articulo 5 Christus autem quidem in ecia corrupta separare, nullam corruptionem aut diminutionem integritati manus suæ inferre

debuit, ut supra dictum est: et ideo non debuit corpus christi formari de carne vel ossibus virginis sed de sanguine, qui non dum est actu pars sed potentia tantum, ut dicitur libro de generatione animalium. et ideo dicitur carnem de virgine sumpsisse: non quod materia corporis eius fuerit actu caro sed sanguis, qui est pota caro.

Ex his deprompta pro assertione nostra exurgit ratio: quod actu pars corporis non est ab anima minime informari: sed sanguis non est actu pars corporis, nec ad eius integritatem spectat: ergo. Probatur minor: nam in conceptione christi Domini corpus beatae virginis suae integritatem non amisit, sed integrum mansit et perfectum: ergo nulla pars ab illo fuit ablata: cum tamen adiuncte fuerit ablatus sanguis ille purissimus ex quo formatum fuit corpus christi, certum itaque est sanguinem quantumvis purum et deffecatum non esse corporis partem integralem.

Rursus eadem minor suadetur: sanguis mediante nutritione convertitur in substantiam alitam: ergo propria forma per nutritionem amissa, corporis aliti formae subinducitur: ergo sanguis in esse talis non informatur ab illa. Urgetur: sanguis non continuatur cum partibus corporis, ossibus scillicet, carne &a: in illius quippe emissione nulla discontinuatio intercedit sicut nec dolor sentitur: sed quod partibus corporis non unitur eius pars integralis dici non debet: ergo. Ex his manifeste colligitur nec lac, nec sperma informari per animam: de his enim eaeque probant rationes adductae.

Assertio 2.ª

§ III

Ungues, dentes, et capilli ab anima informantur (idque de animalium

plumis, ungulis, cornibus, setis, et cicuamis sentiunt. Probat: quippe omnia relata nutriuntur et per intussuntionem augmentantur: ergo informantur ab anima et gradu vegetativo ad quem nutriri spectat et augmentari. Confirmat: omnia praedicta cum aliis partibus corporis continuantur et sentire significat dolor qui in eorum evulsione sentitur: sed quae continua sunt in corpore eius anima informantur: ergo.

Adversis occurritur.

§. IV.

Argues 1º. sanguis ad corporis integritatem spectat: ergo illius anima informatur. Antecedens suadetur 1º: quia sine sanguine nequit corpus naturaliter conservari. 2º: quia verbum divinum corpus cum sanguine assumpsit: sed solum assumpsit quod ad illius spectat integritatem et perfectionem: ergo. 3º. verbum divinum nil assumpsit inanimatum: sed assumpsit sanguinem: ergo.

Ad argumentum distinguo antecedens: spectat actu, nego: in potentia, concedo antecedens. et nego consequentiam: corpus enim nequit sine cibo conservari, et tamen cibus ad illius integritatem non spectat. Praeterea ex argumento inferretur sanguinem partem principaliorem esse brachio, aut pede: his namque praecisis animal conservatur; minime autem sanguine effuso. Si autem arguens contenderet sanguinem non esse corporis partem, dicito quidem esse actualem partem late et per aggregationem, non vero per continuitatem, quae exigitur, ut anima totius informetur.

Ad 2um verbum sanguinem assumpsisse negant Henricus, et Durandus; quia tamen Theologi contrarium frequentissime profitentur, misso antecedenti, negamus consequentiam asserentes verbum sanguinem assumpsisse tanquam quid ad corporis conservationem deserviens

velut proprium alimentum illius. Et certe nescio quanam consequentia plurimi asserant adversariorum non informari ab anima sanguinem minus puram consequentiam: hic enim ergo est assumptus a verbo. Sed ergo fit ad Ium: licet enim sanguis sit inanimatus assumi potuit tanquam corporis alimentum.

Replicabis: vera igitur erit propositio haec: verbum divinum sanguine est inanime: cum sanguis sit inanimatus. — Nego consequentiam inconsequentiam ab adversariis deductam: quia licet sanguis informetur ab anima: non tamen quoad gradum intelligendi; quin ex hoc colligere liceat verbum divinum sanguini non esse intellectivum. Ratio utriusque, quia ut notat Dn. Leximius propositiones non de parte sed de tota natura frequenter theologorum stilo proferuntur: consequenter ossa per verbum assumpta, dici non valet: ossa sunt Deus, aut Deus est ossa.

Replicabis: posito sanguinem non ab anima sed ab alia forma informari plures formas esse in unico composito: sed hoc nemo asserit: ergo. — Negatur assumptum: sanguis enim ad constitutionem compositi non spectat, ideoque non est forma compositi, sed alicuius quod intra illud est tanquam aqua in vase. Sicuti ergo vas aqua plenum minime duplici forma informatur, sic nec corpus, cuius venae sanguine sunt repletae. Praeterquam quod forma chili distincta est a forma compositi in adversa opinione, quin ex hoc duplices formas in eodem composito admittat.

Argues 3°: sanguis competit animali in 1° animationis instanti: sed in tali instanti nequit corpus nutriri: ergo non est alimentum, sed est pars principalis competens: sicque ab anima informatur. — Datis praemissis, nego consequentiam: quia est sanguis tanquam alimentum competens sed est quo illo nutriri queat animal pro instantibus subsequentibus: illi enim

ergo competit

in eo instanti pota nutritiva et sic soli valeat in subsequentibus nutriri.~

Replicabis: post resurrectionem nullus est locus nutritioni: et tamen sanguis manebit in corpore: ergo non est nutrimentum, sed est pars illius intrinseca. — Dic ergo post resurrectionem permansuras esse potentias nutritivam et generativam tamen ratione illius status accidentalis nequeunt exercere: Corpus enim post resurrectionem erit cum omnibus illis, quae ad eius statum naturalem spectant. Denique quod sanguis ergo deservit ad calorem fovendum naturalem: manere quod potest et sic non transformari nutrimentum.~

Argues 4°: Sanguis movetur: sed motus est signum vitae et ab anima vivificatur. — Dic sanguinem moveri ab extrinseco, ope scilicet spiritus vitalis ab anima in aliis partibus residente causatum. — Demum arguitur in 1a assertione: dentes, et capilli, aliaque in assertione relata corporis videntur excrementa et excrementitia alita: sed talia ab anima non informantur. 2°: nam observatum est dentes et capillos in cadaveribus crescere: quod animatione nequeunt informari: alias non crescerent illa deficiente.~

Ad 1um dic dentes, capillos etc. non esse partes excrementitias sed ad membrorum conservationem et deffensionem necessarias: alimentum ergo quo aluntur proprie tale est tamen residuum a partibus nobilioribus: illud enim quod superfluit domino proprie est alimentum servorum. Ad 2um dic dentes et capillos minime in cadaveribus crescere sed aliis partibus deffluxis et arescentibus illos magis apparere.~

QUÆSTIO IV.ª
An sola anima rationalis sit indivisibilis?
Aliqua notantur.
§. I.

Triplex genus formarum distinguit Caietanus. aliæ igitur sunt, quæ æque in materiæ huiusque partes respiciunt, ut formæ corporum vita non gaudentium in quibus nulla est organorum diversitas. Aliæ vero sunt formæ, quæ partes materiæ, ut pote diversimode organizatas non æque respiciunt sed in aliis nequeunt servari, ut anima rationalis in pede; bene tamen in aliis habentibus sufficientem organizationem. Aliæ denique sunt, quæ tametsi partes diversimode respiciant in qualibet notabili parte valent servari quia sufficientem organizationem habent.

Assertio 1.ª
§. II.

Hæc dicimus anima rationalis sed et animæ perfectorum animalium sunt indivisibiles. Suadetur: nam subiectum animæ rationalis, simulque perfectorum animalium est formaliter indivisibile: ergo et ipsa anima: haec enim ut pote expers quantitatis solum valet dividi ratione subiecti. Probo ans: subiectum talium animarum est corpus organicum ut tale: sed hoc nequit formaliter dividi: ergo. Probatur minor: quia corpus organicum nequit secari in duplicem partem quarum quælibet habeat organa ad vitam requisita: ergo in esse tali nequit dividi.

Assertio 2.ª
§. III.

Animæ Plantarum, et animalium imperfectorum qualia sunt Anguilla, Coluber,

lacerta, serpens &c. sunt divisibiles. Et ex eodem principio quo hoc praecedens assertio: neque similes animae vivere possunt in duplici parte subiecti invicem divisa et separata: plantae enim in varios ramos dividuntur, quorum quilibet vitam vegetativam servat: siquidem rite cultus in folia, flores, et fructus erumpit. similiter divisa lumbrica, lacerta, aut serpente &c. utraque non modico tempore vivit et dolore afficitur, ut vulgari isto experimento: praedictae ergo animae habent subiectum divisibile: ergo divisibiles sunt.

Argumenta disolvo.

§. IV.

Arguescent. membra animalium perfectorum vita sunt abscisa palpitare et localiter moveri: sed motus est signum vitae: ergo. — Dic motum illum non ab anima, sed a spiritibus vitalibus in nervis et musculis post animam amissam residentibus provenire. — Dices: ergo eadem asserere possumus de animalibus imperfectis. — Nego consequentiam: quia illorum partes invicem separatae diu permanent in motu, imo fatentur plurimi observatum esse in lumbricibus aliisque annulosis animalibus eorum partes nutriri et augescere.

Replicabis: abscisso naso, iterumque medicamentis corpori restituto, vivit in illo: ergo vitam non amiserat. — Nego consequentiam: quia etsi illam amiserit iterum dispositus per calorem vitalem vita corporis informatur. Praeterquam quod ex replica inferretur animam rationalem divisibilem esse, quod nullus asserit.

Arguescent. anima rationalis est indivisibilis quia spiritualis: sed anima bruti spiritualis non est: ergo. — Data praemissa nego consequentiam: quia licet spiritualitas indivisibilitatem inferat, haec spiritualitatem non infert: ni dicas punctum indivisibile quantitativum esse aliquid spirituale: attamen maior negari potest: neque spiritualitas animae rationalis probatur aliquis ex immaterialitate in esse et operari.

Argues 3º: anima bruti educitur de tota materia: ita tamen ut non educatur in tota equavis materiæ particula: ergo tota educitur ex tota materia et pars de parte: ergo tota toti, et pars parti informat: ergo est divisibilis. — Dic animam bruti educi de tota materia sufficienter organizata ut in illa sit et servetur. Porro ut superius diximus subiecti sufficienter organizati ut anima bruti est (in ipso reperitur) forliter indivisibile, quod satis probat indivisibilitatem animæ.

Argues denique: ex dictis colligitur animam bruti esse totam in toto: et totam in qualibet parte: sed hoc dici nequit: cum proprium sit rei spiritualis: ergo. — Concedo illatum, et nego subsumptum: quia præsentia diffinitiva convenit formæ non habenti partes integrales in quas dividi possit. Nec aliqua sufficiens ratio designabitur ut talis præsentia peculiaris sit spiritualis.

QUÆSTIO V.ª

Qualiter Anima Vegetativa, et Sensitiva contineantur in Rationali?

Nonnulla præmitto

§. I.

Datur continentia formalis, qua continens dicitur formaliter de contento, ut vivens de animali, et animal de homine; virtualis vero qua continens formaliter non est in contento sed in hoc est virtus ad ipsum causandum, ut sole respectu auri. Alia autem est continentia eminentialis in eo consistens quod res contenta sit in continente modo quodam perfectiori, et elevatiori quam in aliis, sive ut communiter dicitur, ablatis imperfectionibus, modo utique quo est in Deo continentia creata.

Dubium deciditur, & contraria solvuntur.

§ II

Anima vegetativa & sensitiva formaliter eminenter continentur in rationali; unice tamen in gradu generico: Prior pars ita suadetur: homo per animal rationale habet esse formaliter sensitivum & vegetativum; alioqui quodque modo quo planta & brutum: ergo anima rationalis est formaliter eminenter vegetativa & sensitiva: quippe effectus formalis formae est ipsa forma. Quod autem unice contineantur quoad gradum genericum planum est: nam quoad gradum particularem & specificum conveniunt plantae & bruto: prout sic autem nequeunt in anima rationali contineri.

Dices 1°: Sat est animae rationali esse virtualiter vegetativae & sensitivae, ut homo vegetet & sentiat formaliter: quia ad quemlibet praestandum effectum sufficit virtualis continentia: ergo ratio facta nihil probat. — Dic speciale esse causae formalis effectum formaliter continere: hunc enim praestat quatenus veluti forma communicata subiecto; aliae vero causae non sic: ideoque ut effectum praestent sat est illum virtualiter continerent.

Dices 2°: anima vegetativa & sensitiva sunt ex proprio conceptu materiales: sed materiale in spirituali minime continetur: ergo nec illae in anima rationali. Maior patet: nam sentire & vegetare est aliquid materiale: ergo. — Distinguo maiorem: in conceptu specifico & contracto ad plantam & brutum, concedo: in generico nego: sic enim a materiali & immateriali praescindunt. Ad probationem maioris, concedo antecedens, distinguo consequens & eius principium quod, concedo: quo, nego consequentiam. Nam sicut anima rationalis materiae coniungitur, sic esse valet principium quo operationum materialium.

Dices 3°: anima ut sic in vegetativam, sensitivam, & rationalem dividitur: sed nullum membrum dividens aliud includit: ergo nec anima rationalis

vegetativa et sensitiva. — Dic animam rationalem non includere vegetativam et sensitivam quoad rationes specificas et particulares, sed quoad rationes genericas et communes, et dictum manet in ratione conclusionis.

CAPUT II.m

De Anima Vegetativa.

Eius deffinitio apponitur, et potentiæ dessignantur.

§ Unicus.

Animæ vegetativæ deffinitio ex dictis infertur, estque: Actus primus corporis phisici organici potentia vitam vegetativam habentis. Cum tamen triplex vis in vegetabilibus dignoscatur, triplex ergo potentia eius designatur: Nutritiva, qua partes substantiæ depperditas restaurare per conversionem in substantiam alimenti. Augmentativa qua substantiam ad statum eius convenientem promovere, et debitam quantitatem adquirere. Generativa denique qua speciem conservare in individuorum productione.

Potentiæ autem nutritivæ quatuor frequenter vires designantur. Prima dicitur attractiva, qua alimentum ad partes, in quibus coctio fit, adducitur et in unum colligitur. Secunda retentiva qua perfecticum alimentum prout fuerit servatur et retinetur. Tertia digestiva qua alimentum præparatur et decoquitur. Quarta denique expulsiva qua ineptum dejicitur et ab utili separatur.

CAPUT III.m

De Anima Sensitiva.

Quid sit exponitur, et eius potentiæ numerantur.

§. I.us

Anima sensitiva est primum sentiendi principium, sive actus primus corporis organici, potentia vitam sensitivam habentis quo satis constat ipsius natura. Eius autem potentiæ sensus nuncupantur quorum alii interni sunt de quibus infra, et

externi alii: visus scillicet, auditus, gustus, odoratus et tactus.

Porro obiectum sensus est sensibile singulare, praesens localiter extensum et debite distans. Singulare dicitur, quia universalia non sunt sed intellectu capiuntur. Praesens: quia sensus species obiecti non conservant: subindeque absens obiectum non percipiunt; ponitur autem localiter extensum, quia nequit obiectum sentiri quin sit circumscriptum a loco, et idcirco christus non sentitur in Eucharistia ob defectum localis extensionis. Additur denique debite distans, quia nec obiecta remota, nec nimis proxima et supra sensum posita sensu percipiuntur.

Obiectum sensibile triplex asseritur: aliud namque dicitur proprium quod ad unicum attinet, ut sapor ad gustum. Commune quod pluribus percipitur sensibus, ut figura quae visu sentitur et tactu. Per accidens denique quod non ratione sui sed sensibilium percipitur qualitatum, ut quivis substantia.

De Sensu Vissus.

§. II.

Ideo mirabilis huiusce sensus reputatur structura ut velut aliis excellentior primum sibi vendicet locum. illius organum occulus dicitur figurae quidem sphericae, cuius pars anterior palpebris munitur, ut ab adversis tegatur. Superior autem celerrime movetur inferiori prorsus immota. occulus deinde geminus est et intra calvariae orbitas collocatur; triplici autem humore, sextuplici vero membrana aut tunica constat.

Prima adnata, sive coniunctiva vocatur, quae a pericraneo orta usque ad iridis circulum expanditur, occulumque cum orbita connectit et unit. secunda anterius cornea dicitur, quia diaphana, pellucida, et dura instar corneae lamellae, posterius autem sclerotica dicitur quia dura et opacca. tertia croydes vocitatur et uvea; uvea unique

quae ad instar acini uvae, subtracto pendiculo, anterius est ad lucis transmissionem perforata, cuius foramen nuncupatur pupilla. dicitur Uvoidea quae uvae simi-similitudinem refert. Anterius denique circulum exhibet iris ob varietatem colorum nuncupatum: in diversis enim diversos exhibet: nigrum scilicet, caesium, coeruleum, etc.

Quarta tunica retina, sive reticularis vocatur quae ad instar retis varie est contexta fibris. est autem expansio quaedam substantiae medullaris nervi optici, sive huius fibrarum. Quinta deinde vitrea nuncupatur ex quo vitreum humorem continet. Sexta arachnoydes vocatur, quae araneae texturam imitatur; crystallina vero quae continet crystallinum humorem dici consuevit. Porro quatuor priores membranae utpote ad communem oculi structuram spectantes, dicuntur communes; duplex autem ultima particularis quae ad vitreum et crystallinum humorem continendum destinatur. Humores ut superius tetigimus tres ab omnibus recensentur: aqueus, crystallinus, et vitreus, colore quidem expertes et omnes pellucidi.

Aqueus intra superficiem internam uveae et externam tendit crystallini, fluidus instar aquae frequenter censetur, tametsi Martino Martinez celebri quidem anatomico dubiosus videatur. Vitreus oculi posteriorem occupat inter retinam scilicet et crystallinum; anterius vero concavus est suaque cavitate crystallinum excipit; aqueo denique et ducilior est et copiosior. Crystallinus in puncto oculi locatus et instar purissimi crystalli caeteros excedit consistentia, ex eo autem fibrillae quaedam erumpunt, quae in coroydem terminantur.

Oculi praeterea sic dispositi duobus nervis, qui optici nuncupantur, e cerebro pendent et continuantur cum illo, qui quidem nervi divisi descendentes, et media via copulati iterum dividuntur, singulusque ad singulum permeat oculum. Porro ut oculus moveatur sex ei musculi deserviunt: hic superbus, quae oculum elevat,

nuncupatur, tus qa ipsy deprimit, dicitur humilis, tertius bibitorius ex quo occu-
ly ad nares incline, ut tunc bibendy accidit. Quartus indignatorius, qa occu-
ly movet ad canthum oppositum, ut fit in iracundo. Quintus autem et sextus oc-
culy circulariter movent, et vocantur amatorii, qa occuli ita moti blandiusculy
aspectum et benevoly exhibent.~

Sciendum autem tria praecipue ad visio-
nem concurrere specierum, sive obiecti radiationum debita collectio, receptio illarum, et
obiecti repraesentati perceptio. igitur ut haec aliquantulum capiantur, fovitur quaeres qua-
liter fiat obiecti radiationum, sive specierum collectio? assero species, sive obiectorum ra-
dii ab eis immissi statim ac in humores delati et praecipue cristallinum inciderunt ab
hoc versus perpendicularem inflecti (ut constat ex optica) et in minimum spacium col-
ligi, ita ut fundum occuli traiectae debitum obiecti depingant immaginem.~

Quaeres 2o: qua in occuli parte obiectum depingatur? in retina assero depingendum,
1o quidem qa species per cristallinum refractae retinam usque perveniunt nec alius
sinus designari valet propter depingere obiectum. Secundo: qa similis tunica ex
fibulis nervi optici contexta aptior utique est ut in ea veluti describatur obiecto-
rum immago per nervum opticum ad sensum communem defferenda. hinc visionem
in ipsa retina fieri mihi certum apparet qa nervulis fibulisque contexta est qui-
bus spiritus animales per opticum descendentes similem in ea sensationem efficiant.
~

Porro ut haec exemplo declarem sciendum utique quod
si in aula obscura lens vitrea convexa foramini in fenestra facto debite
aptetur, cartaque improporzionata distantia opponatur, fiet utique ut obiecta ex-
tra praedictam aulam existentia in carta depingantur et suis propriis colori-
bus appareant distincta. Quo utique patet obiectorum radios per vitrum traiectos,
eorumque refractos in determinata distantia depingere obiectum: quid quod occu-

linus instar vitri in fenestra locari radios 9vergat obiecti ut in retina velut in carta deppingantur, ibiq; fiat visioni servato.

Quaeres 3°: cur gemini occuli non cernant obiecta geminata; cum tamen obiecti immago in utroq; deppingatur retina? Respondeo ideo esse quod a gemino occulo in eodem loco obiectum aspicitur; nequit autem dupplicatum videri quin duplici loco existens aspiciatur.

Quaeres 4°: in quo consistat occulorum vitium quod myopes et praesbitae patiuntur. Praesbitas nuncupamus, qui obiecta remota distincte, vicina vero obscure percipiunt; Myopes vero, qui 9fuse remotiora, clare autem videant nimis propinqua? Assero itaq; in eo stare praesbitarum deffectum quod cristallinum habeant non satis 9vexum, sive aliquantulum expansum: sic enim species obiectorum uniuntur ad maiorem distantiam, sive post retinam, ideoq; ad diaphanam retinam perveniunt quae non satis unitae inepte obiecti depinguunt immaginem.

Cum autem aliunde quo viciniora sunt obiecta eorum radii, sive species debile uniantur ad maiorem distantiam, quo autem remotiora ad minorem (ut demonstratur in opticis) ideo praesbitae propinqua 9fuse, remota vero vident distincte quatenus per expansionem cristallini ad minorem distantiam deppinguntur, quae ad maiorem deppingi debebant, et econtra.

Hinc miopum deffectus stare deprehenditur: in eo quippe stat quod habeant cristallinum nimis 9vexum: sic enim radii, sive obiectorum species uniuntur priusquam ad retinam perveniant: ideoq; invicem 9fuse retinam pertingunt: cumq; aliunde obiecti viciniorum radii uniri debeant ad maiorem distantiam, sic per cristallini 9vexitatem uniuntur ut similis unio in ipsa retina peragatur. — Secundo colligitur praesbitarum deffectum aspicillis 9vexis, miopum vero

plani aut concavi corporis, sic quidem quia conspicilia convexa nimis conturbant radiationes obiecti: eaque propter etsi crystallinus illas post retinam uniret ob eius expansionem sed tunc non uniat in retina. Secundum autem ob contrariam rationem.

Obiecti visus esse colorem plures referentes habent; quid tamen color sit nunc aliquantulum explanare intendo. igitur ex D. Thoma Libro 2º de anima Lectione 14. Color nihil aliud est quam lux quaedam quodammodo obscurata ex admixtione corporis opaci. Ex quibus eruenda cernitur coloris deffinitionem sub hac forma: color est lumen modificatum. Porro dupplex est alius scilicet in actu 1º, quem intelligere dicimus in variis superficiei obiecti dispositionibus quibus lumen remittitur refrangitur et umbra sive opacitate miscetur. Alius deinde in actu 2º, qui est ipsum lumen ita modificatum, et de hoc procedit deffinitio.

Huius veritas ipsa comprobatur experientia: nam pro diversa figura et dispositione corporis lumen recipientis etiam variantur colores ut patet in nube, quae ex diversa radiatione solis receptione diversos etiam exhibet colores. item flamma fuliginibus permixta varie etiam colorata pro maiori aut minori permixtione. Deinde si lapides nigri admodum conterantur in pollinem album resolvuntur exquo ita contundendi habent dispositionem ut lumen recipiant. Denique: atramentum agitatione quidem in bullas, sive spumam conversum plurimum albescit: sed hoc non aliunde petendum nisi quia pro diversa corporum dispositione lux diversimode modificatur: ergo.

Dices diversa lux nequit eundem colorem efficere: sed obiecti albi diversa luce perfusum eandem refert albedinem: ergo non consistit in luce. — Dic, dato dupplicem lucem maiorem scillicet et minorem idem obiecti albi alternatim illuminare eius immutare colorem. ita scillicet ut ea perfusum non ita album appareat. Et hoc: si enim caerulea lux et viridis idem met obiecti albas albi illuminent diverse colorati

erit pro diversa lucis diversitate.

Dices 1º: posito colore a luce non distingui hac deficiente et color ipse deficeret: sed hoc inauditum est: quis enim dicet picturas omnes noctibus veluti aboleri et rerum omnium colores in illis deficere: ergo — Neeia maiori, nego minorem quoque quidem (ut bene asserit Vincentius toca) nullo experimento probabunt adversarii quin aliqui eorum in tenebris positi aliquando videant obiecta colorata. Dicimus ergo nullum in tenebris remanere colorem sed omnes ad recessum lucis recedere et lucis adventu reddire: quod ut canit Æ. ceteris: rebus quoque color reddit vultum nitentium siderum.

Notandum autem quod cum lux infinitis pene modis valeat refringi et umbra permisceri diversi ergo colores ex eius modificatione resultant: enim vero albus et niger invicem extremi sunt et oppositi et veluti omnium primi: aliorum ergo expositionibus relictis, in eo stare albus coloris existimo quod plurimi lucis radii a corpore in quod incidunt, resiliant: sic enim nullis umbelis, sive opacitate lux incidens permiscetur. Nigrum vero in eo quod similes radii ex opposita dispositione velut ebibantur et absorbeantur a corpore.

Hoc autem ut ex eo patet quod corpora nigra nimia luce perfusa in colorem album degenerant: tunc enim si plurimi radii absorbeantur plurimi ergo manent non absorti. Hinc corpora nigra citius ad solem calent prae albis quia ab his radii resiliunt eaque velut deserunt; in illis vero citius remanentes validius imprimunt calorem.

De Auditu.

§ III

Auditus organum interna et externa parte disponitur. Haec est auricula variis quidem anfractibus inaequalis quibus sonus aliquantulum re

fractus

usq; ad partes pervenit interiores, quæ delicatissima ìsta membrana quæ a nervo et cerebro descendente appensa timpanum nuncupatur. Post prædictam membranam immediate sequitur cavitas timpani varijs ìnq; meandris et inflexionibus inæqualis ex hac deniq; tres protenduntur canales et. Corum altera apperita in palato et dicitur aquæductus. Alii vero ad labirintum descendunt, qui est alia pars prædictæ cavitati immediata et valde ìnq; anfractuosa.

Sonus est obiectum auditus, qui qualitas est ex corporum collisione et medii resistentia resultans; idonea quidem ut auditum immutet. Ut prædicta qualitas ut auditui percipienda defferatur aeri tanquam aptissimo medio constituitur: sonus quoque in quodam tremore consistit, qui quidem facillime per aerem diffunditur ex quo aer facile moveatur.

Notandum quod dum corpus cavum sono occurrit, quædam fit soni reciprocatio, quæ dicitur echo. Similiter si plures adsint cavitates pluries sonus reciprocatur et aliquoties per dictas cavitates modificatus repetitur.

De odoratu.

§ IV.

Nares ad id deserviunt ut odores suis foraminibus colligant illosq; ad olfatus organum defferant. Hoc autem situm esse censetur in quibusdam carunculis glovulosis prope cerebrum existentes, quæ processus mamilares dicuntur, quæ mamilarum similitudinem habent; pendent autem duplici nervo ex cerebro descendente. In prædictis autem carunculis sensationem fieri frequentur asseritur.

Huius sensus obiectum est odor, qualitas scillicet ex quatuor his resultantibus prædominante siccitate, caloreque in fumos humiditatem resolvente. Medium odoratus est aer, sive aliud corpus capax susci-

piendi exalationes fumosque ex odoriferis resultantes. Sensus hic in animalibus eminet; vultures enim ad quadraginta leucas olfaciunt cadavera. Canes autem necdum homines odorari dicernunt, sed ex effluviis in progressu demissis illos insequuntur.

De Gustu et Tactu

§. V.

Organum gustus intra oris ambitum comprehensum situm quidem est in quodam nervo diversis ramulis per linguam expanso cuius vivacior activitas in linguae cuspide residet. eius obiectum est sapor qualitas resultans ex humido per calorem temperato resultans. hinc sapidum et insipidum ergo est odoriferum; hoc enim ex humido calore in fumo resoluto, illud autem ex humido calore temperato resultat. Medium autem ad percipiendum saporem est calor linguae, quae ut pote expongiosa facile excipit sapores.

Organum tactus nervi sunt per totum corpus expansi, hoc autem sic ex eo constat quod ubi nullus nervus reperitur nullus est tactus, sic accidit in ossibus, vividior autem est ubi plures sunt nervi. illius obiectum est quidquid res nervos comprimens et dicendens dividens aut descindens et ideirco affectiones tactus aliae gratae sunt, illae videlicet quae nervos suaviter et moliter commovent, ingratae vero quae praedictos nervos ultra modum immutant aut nimium discendendo aut comprimendo et ea in qua quidem affectione doloris situm esse censemus.

De Sensibus internis.

§ Vltimus.

Nonnulla de illis in logica tengimus nec omnino est ut amplius dicghaut

praesentialiter autem praeter sui ibi relatos aliis esse qui appetitus sensitivus communiter dicitur et est inclinatio boni et fuga mali per sensum apprehensi. Haec inclinatio hic a theologis sensualitas nuncupata, simul fomes peccati. de illo autem apostolus loquitur his verbis: sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. cuius obiectum per modum prosecutionis est bonum sensibile et delectabile, ad per modum fugae malum nocivum et insuave.

Dividitur in concupiscibilem et irascibilem. prior est inclinatio in bonum facile assequibile et fuga mali facile vitabilis. irascibilis vero est inclinatio in bonum arduum et fuga mali vitatu difficilis. Appetitus concupiscibilis sex habet motus et passiones amorem, odium, desiderium, fugam, gaudium, et tristitiam.

Amor et odium circa bonum et conveniens et malum et disconveniens versantur. si autem bonum et malum ut absentia apprehendantur fit oritur fuga huius et desiderium illius. cum vero si bonum aut malum praesens apprehenditur de illo datur gaudium, de hoc autem tristitia. Appetitus denique irascibilis quinque impetus suos aut passiones: spes circa bonum difficile assequibile. desperatio circa bonum ut inassequibile apprehensum. audacia qua ad expugnanda pericula quibus boni possessio impeditur instigamur. timor circa malum imminens et inevitabile apparens. ira denique circa malum ut ab aliquo illatum.

CAPUT IV.[m]
De Anima Rationali.
QUAESTIO I.[a]
An Anima rationalis Spiritualis sit et immortalis?
Aliqua praemitto.
§. I.

Quidam putarunt animam minime corpus informare sed ei extrinsece assis

assistere velut intelligentia Coelo et movili motor. sed ablata sunt damna non sunt in Concilio Viennensi. Suppono quod anima rationalis esse actus primus corporis phisici organici potentia vitam rationalem habentis breviter: primum ratiocinandi principium, quo positio sit.

Assertio Vnica.

§ II

Anima rationalis spiritualis est et immortalis. Prima pars ratione suadetur: etenim anima rationalis nullatenus a materia pendet in operatione: quod nec dependet in esse: est quod spiritualis. Probatur antecedens: anima rationalis suis operationibus attingit obiectum spirituale Dei videlicet, aut Angeli, sive res universales omnimodeque a materia independentes: sed cognitio haec ergo independet a materia: quippe omnis operatio cum eius proportionata obiecto: quod.

Explicatur: anima rationalis attingit res spirituales: quod est cum illa in eodem ordine. 2°: anima rationalis sua activitate materialitatem praetergrediens de immaterialitate disputat eamque penetrat et a materiali discernit: sed immaterialitatem penetrans, capiens, et velut comprehendens materialis non est, imo supra materiam elevatur: non quod materialis est, sed spiritualis et supra omnem materiam.

Secunda pars ita ergo probatur: anima rationalis est independens a materia sub hac natura: sed materia est corruptionis principium: quod est ex sua natura incorruptibilis: quod ergo immortalis. Maior patet: etsi enim dependeat a materia pro hoc statu reduplicative, non autem expropria ignius conditione. Nega ergo infertur de immortalitate quidem naturali, sive attenta eius natura: non absolute a Deo destrui valet. = 2°: nec anima rationalis ex contrariis componitur elementis, nec corpo-

reis

agentibus subiacet ex corporis concursus suspensione desinat. 3º: anima rationalis naturaliter appetit aeternam durationem: sed appetitus iste frustraneus censeri non debet: ergo est in aeterna duratura: ergo est immortalis.

Solvuntur opposita.

§ III.

Argues 1º. Quod a corpore pendet corporeum est et materiale: sed anima rationalis est huiuscemodi: cum operationes elicitae dependeant ab organo corporeo: ergo = distinguo majorem: quod dependet absolute et ex propria conditione, concedo: pro aliquo statu sibi accidentali, nego. Anima autem rationalis solum a corpore pendet in operationibus pro hoc statu immersionis in materia, et ut organo corporeo quasi, sive ut potius dicam non sui conditione statu.

Argues 2º: materiale nequit attingere spirituale: ergo nec spirituale materiale: sicut enim potentia materialis cum obiecto spirituali, sic potentia spiritualis improportionata est cum obiecto materiali: nunc ita: sed anima rationalis materiale obiectum attingit: ergo non est spiritualis. = concedo antecedentem, nego consequentiam, cuius minime paritas extorquetur, nam improportio potentiae spiritualis cum obiecto materiali est perfectionis cum minus perfecto: perfectius autem minus perfectum attingere potest: alias Deus, quae fecit, non cognosceret. improportio vero potentiae materialis cum obiecto spirituali se habet econtra.

Argues 3º in 2am partem assertionis: status coniunctionis cum corpore est animae rationali naturalis: ergo status separationis est illi violentus: sed nullum violentum manet, nec est incorruptibile: ergo = dic coniunctionis statum esse animae naturalem: nullum enim naturaliter per alio exigit = dices: refugit mortem: ergo statum separationis: sed nullum refugit quod illi naturale: ergo = concedo antecedentem, nego consequentiam: non enim anima fugit statum separationis in se inspectum, sed ob indifferentiam quam deserit ut bea[tam] et aeterno igni mittatur.

Arguet denique: anima rationalis materialibus est obnoxia affectionibus, infirmitatibus scillicet quibus corpus interdum patitur quippe deliquiis, amentiae &c. q ergo cum corpore moritur. — Dic animam non laborare in se ipsa deliquio aut amentia; sed talia patitur quia pro hoc statu a sensibus pendens, illis ob infirmitatem vitiatis, minus recte subministrantibus species: ideo quae praedictae affectiones non animae laesioni, sed sensuum deffectui tribuendae.

Hic quaeri solet num potentiae animae realiter sint ab illa distinctae? Negative respondeo: si enim voluntas exempli gratia distinqueretur ab anima actus odii et amoris non forent animae imputabiles, ineaque poena afficeretur aut praemio. Suadetur assumptum: posito enim voluntatem distinqui ab anima haec non occurreret immediate ad actus amoris et odii, sublata deque nec posset amorem determinare aut odium cohibere: eo nulla ab ea proveniret opperatio aut erga amorem et odium, aut erga potentiarum actum similium, non forent illi imputabiles.

QVÆSTIO II.ª

An intellectus egeat Spetiebus impresis ad intelligendum?

Aliqua notantur.

S. I.

Alia est species impressa, expressa alia. Illa quidem est intentionalis qualitas foecundans et determinans intellectum ut in cognitionem prorumpat obiecti. Species autem expressa illa est quae intellectus per impressam foecundatus in se format ut in illa velut in speculo contempletur obiectum. De hac procedit disputatio, in qua sententiam negativam nonnulli veterum et aliqui recentiores amplexantur. Affirmativa vero recepta est.

Assertio nostra S. II.

Intellectus eget ad intelligendum speciebus impressis. Suadetur ratione

1

omuni: intellectus ex se indifferens est ut hoc obiectum cognoscat prae alio: sed ab indifferenti qua tali nulla provenit determinatio: ergo ut unum obiectum prae alio cognoscat aliquo egget quo ita determinetur. Atqui ita: sed id per quod determinatur est species impressa: cum debeat esse de ordine et linea intelligibili: ergo.

Dices: ut intellectus ad hoc obiectum prae alio determinetur sufficit interna sensatio huius obiecti potius quam alterius: quia etsi sensatio inferioris ordinis sit respectu intellectus valet tamen determinari per illam. Ut in sole, qui licet causa superior determinatur tamen ab inferioribus dispositionibus scilicet cerae et luti ut illam emolliat, hunc autem induret.

Sed contra: quia intellectus humanus et angelicus determinantur in statu separationis ad intelligendum: sed non per sensationem cuius sunt incapaces: ergo. — 2º: dato per sensationem determinari intellectum velut dispositive aut extrinsece egget ergo alia forma qua determinetur intrinsece et habitu, et que in ipso perseveret pro tempore huius cognitionis potius quam alterius: sed haec non est sensatio intellectui quidem extrinseca sed aliquid ab ipsa in intellectu derelictum quo maneat ut ita dico determinatus ad modum quo idea domus hanc intrinsece non informat sed dispositio in domo recepta: ergo.

Exemplum in adversum dum retorquetur: nam dispositiones luti et cerae non determinant intrinsece solem ut determinatam operationem eliciat sed extrinsece afficiunt concursum solis ad determinatum effectum: sol autem in se ipso aliquid habet intrinsecum quo determinatur ad operationem velut inclinetur.

Rationes contrariorum enodantur.

§. III.

Arguesus: potentia appetitiva fertur propendetque erga proprium et determinatum obiectum, quin aliqua determinetur specie: idemque dicendum de potentia in-

tellectiva. — Suppositum assumpti: sicut enim potentia appetitiva non fertur in obiectum, quin ei praesens fiat per cognitionem, ita nec cognitio percipere valet determinatum obiectum, quin ei per aliquam speciem praesentetur, qua et obiectum attingatur, aliquo modo quod ipsum immutet.

Arguitur 2°: posita specie impressa obiecti repraesentativa, hoc cognosceret intellectus praeviam cognitionem elicere: sed nemo tale asserit: ergo. Probatur assumptum: quia intellectus pro priori ad intellectionem simili informatur specie: sed pro illo tunc quo informatur specie obiectum cognoscit: cum species sit ipsum obiectum sub esse repraesentativo: ergo. — Dicendum intellectum specie impressa secundatum esse in actu 1° proximo ut cognoscat obiectum: quippe species impressa illud in actu 1° intellectui repraesentat, ad distinctionem expressae, quae repraesentatio est in actu 2°, ut infra patebit.

Arguitur 3°: Admissis speciebus impressis, intellectus plura simul cognosceret: sed hoc communiter negatur: ergo. Probatur maior: species enim ut potentiae causae necessariae semel in intellectu existentes illum moverent ad obiecta cognoscenda, cum essent repraesentationes. — Nego maiorem, et ad probationem ans: siquidem intellectus necessario a fantasmatibus pendet in acquisitione specierum impressarum, sed etiam in illarum usu: eaque propter et si plures in eo existant species illa tantum cognoscit obiecta, quae pro illo tunc repraesentantur in fantasia: ex hac enim repraesentatione excitantur quidem species, quae ibi velut mortuo modo et habitualiter erant.

Quod autem in fantasia determinata aliqua species sive fantasma hic et nunc excitetur tribuendum sive humori praedominanti, sive exterioribus obiectis tunc occurrentibus, cum imaginatio similium rerum imaginationes quas aliquando habuimus denuo excitat; ideoque si de Petro explicite interrogavi quod de illo aliquando imaginasti nunc occurrit et altera species velut aliquo vocat et in ipsa imaginatione excitat.

Argues 2°: potentia spiritualis nequit actuari & determinari ab obiecto materiali: ergo nec ab eius specie, quae saltem necesse est naturae obiecti. = Dic potentiam spiritualem non posse actuari ab obiecto materialiter accepto: bene tamen ab illo intelligibiliter accepto & a materialitate depurato, consequenterque ab eius specie. = Nec ex quo albedo & nigredo nequeant simul esse in eodem subiecto fortasse colligas varias species non valere simul esse in intellectu: quia licet praedictae formae opponantur, non tamen intentionaliter sive intelligibiliter.

Inquires: an detur intellectus agens? Affirmativa ex dictis infertur: quia species spirituales quales ad cognitionem requiruntur ab spirituali potentia proveniunt: sed haec est intellectus agens: per hunc enim communi consensu nil aliud concipitur quam potentia species intelligibiles ellaborans & materialitate depurans: ergo.

Dices 1°: repugnat intellectus non intelligens: sed intellectus agens est talis non intelligit: hoc enim proprium est intellectus passibilis: ergo. = Nego maj: quia intellectus dicitur vel ab intelligendo vel ab efficere obiectum intelligibile. Si autem adhuc insistas in pura nominis ethimologia, de vocibus pure disputas. = Dices 2°: non datur sensus agens: ergo nec intellectus. = Nego consequentiam quia obiecta sensibilia emittere possunt species sensibiles quae sensus afficiant: non vero spirituales quae intellectum actuent: ideoque intellectus agens requiritur qui ipsas efformet.

Inquires 2°: an intellectus agens realiter distinguatur a passibili? Thomistae affirmant; id tamen nulla urgenti probatione: praecipua enim haec est: eadem potentia nequit esse activa & passiva ratione respectu eiusdem: sed intellectus agens activus est respectu specierum: ergo illas non patitur: sicque a passibili distinguitur. Infirma quidem ratio: idem namque intellectus passibilis & agit intellectionem & eandem patitur, sive recipit: est enim actio immanens.

Dices 2º: actu intellectus agentis distinguitur ab actibus intellectus possibilis illius enim est ellaboratio, huius autem speciei receptio: ergo et ipsi intellectus inter se realiter distinguuntur. — Dico utrumque actum ad idem modo obiectum primarium ordinari obiectorum scillicet intellectiones. Porro per actum idem modo obiectum primarium respicientes minime distinguuntur ut in logicis diximus.

Dices 3º: intellectus possibilis est realiter cognoscitivus: non sic intellectus agens: ergo — Dico minorem: quia licet intellectus agens ut artifex specierum non sit cognoscitivus, bene tamen in sua reali identitate, exemplum habes in animali respectu discursus. igitur eadem entitas animæ quatenus specierum effectrix dicitur intellectus agens, possibilis vero ut illarum susceptiva. Nec multiplicandæ entitates quoties thomistæ urgentissimæ non afferant rationes.

QUÆSTIO IIIa

Qualiter Phantasma cum intellectu Agente concurrat ad productionem Speciei impræsæ?

Aliqua noto.

§. I.

Solemne est intellectum agentem phantasmata sive phantasiæ species a materialitate depurare ut sic valeant usque ad intellectum pervenire. Hoc tamen non ita intelligendum ut idem entitative phantasma velut quadam luce perfusum ad intellectum perveniat: alias idem accidens de subiecto in subiectum, sive a phantasia in intellectum transiret, quod Scholastici abhorrent. intellectus ergo phantasmata et a materialitate depurat, producens quidem species spirituales phantasmatibus in esse repræsentativo assimilatas.

Porro quia hanc producit dependenter a phantasmate quo usque indiget ut hanc deliniat speciem efformo

disputandum summimus quomodo phantasma ad similem speciei productionem concurrat. Scotus in genere causae efficientis principalis concurrere opinatur. thomistae tanquam instrumentum per illustrationem intellectus agentis elevatum. Alii per modum causae exemplaris ~~agen~~ intellectum agentem extrinsece determinantis. ita sentit D. Eximius et nonnulli recentiores.

Assertio 1.ª
§. II.

Phantasma non concurrit ad productionem speciei intelligibilis, nec ut ~~instrumentalis~~ ~~nec ut~~ principalis ~~causa~~ [causa / nec ut instrumentum elevatum / causa principalis]. Quoad 1.am partem suadetur (sive partialis sit, sive totalis) effectum continet in propria virtute: sed species intelligibilis nequit in virtute phantasmatis contineri: cum nullum spirituale contineatur in materiali: ergo.

— Dices: species intelligibilis assimilatur phantasmati: valet ergo in eius virtute contineri. — Nego consequentiam. quia effectus ergo assimilatur causae exemplari a qua efficienter non provenit, praecipue si illam entitative excedat.

Secunda pars assertionis, aliis omissis ita probatur: si enim phantasma concurreret tanquam instrumentum elevatum prius elevaretur per aliquem actum intellectus agentis: sed hoc repugnat: ergo. Probatur minor: nam actus ille, ut pote determinatus a phantasmate dependeret: sed actus illuminativus phantasmatis ab hoc non dependet: quin phantasma supponit illustratum et elevatum pro priori ad illustrationem et elevationem: ergo.

Assertio 2.ª §. III.

Phantasma concurrit tanquam causa exemplaris extrinsece determinans ad productionem speciei intelligibilis. Probatur: illud est causa exemplaris ad cuius similitudinem agens effectum producit. sed species intelligibilis producitur ad similitudinem phantasmatis, ut ex se patet, et amplius infra patebit: ergo. Quod autem phantasma extrinsece intellectum agentem determinet eo fit, quia non in illo sed in phantasia residet.

Contrariæ oppinionis Argumenta solvuntur.

§ IV.

Argues 1º. species impressa est formalis obiecti similitudo: sed hæc efficienter provenit a phantasmate: ergo. Probatur minor: formalis obiecti similitudo provenit a causa in qua tali formalitas resplendeat: sed ipse formalis similitudine obiecti non resplendet in intellectu agente, sed in phantasmate: ergo. — Dic sufficere intellectum agentem esse virtualiter similitudinem obiecti ut formalem similitudinem producat, sic autem se habet quatenus causa æquivoca destinata a natura pro simili specie producenda. ~

Argues 2º. intellectus agens determinatur per phantasma ut speciem impressam effective producat: sed quod causam determinat ad effective producendum, etiam effective producit: ergo. — Distinguo maiorem: determinatur extrinsece et obiective, concedo: intrinsece et effective, nego: phantasma enim ut pote inferioris ordinis respectu intellectus nullam ei virtutem conferre effectivam, sed se habet exemplariter ut propria virtute speciem producat ad eius similitudinem. ~

Argue 3º in ea parte assertionis primæ: res corporea valet sufficienter elevari ad effectum spiritualem et supernaturalem: ergo et phantasma ad producendam speciem intelligibilem. Et ansi tum in aqua baptismali respectu gratiæ perfusæ collatæ, tum in igne materiali elevato usque ad animas spirituales cruciandas. Denique corpus ab Angelo immutatum concurrit ad ubi spirituale resultans ex tali immutatione: quid ergo quod phantasma per intellectum agentem illustratum elevetur ad producendam speciem intelligibilem saltem per modum instrumenti. ~

Ad argumentum, adhuc dato antecedenti negatur consequentia ob rationem pro 1ª asser-

efformatq. Si autem vobis placet, dicere potestis aque et ignes elevari ab omni potentia divina super naturaliter opperante. Porro hic de phantasmate loquimur, attenta lege naturae. Ad 3um dicitur ibi angelicas unice provenire a corpore immutato tanquam a motore extrinseco; minime vero ut ab instrumento elevato.

Argues 4o: phantasma non est causa exemplaris respectu intellectus agentis: ergo nec ut exemplar concurrit. Probatur antecedens: quia causa exemplaris intellectus agentis locum habet respectu cognoscentis et ex illius attentione opperantis: sed intellectus agens cognoscitivus non est: ergo. = Dicendum necessario dici exemplar quod ex sui cognitione movet causam efficientem, sed ergo quod per quandam simpatiam et motionem methaphoricam determinat agens ut producat aliquid ei simile. Sicut ergo determinatur intellectus agens per phantasma, quod satis est ut hoc concurrat tanquam causa exemplaris, non tamen in stricto, sed in sensu lato.

56 Notandum D. Thomae plures asserere intellectum agentem ut causam principalem, phantasma vero ut instrumentum ad species concurrere intelligibiles: sed frequenter exponitur asserendo loqui de instrumento late sumpto, quo sensu quaelibet res aliena ad productionem effectus deserviens illius instrumentum dici solet.

QUAESTIO IV.a

An speties impraesa sit formalis obiecti similitudo, qualiterque ad intellectionem concurrat?

Exponitur titulus.

§ I

9 **I**lla formaliter obiecto assimilantur, quae praedicata habent similia illi, quae in obiecto reperiuntur; virtualiter vero, quae etsi talia praedicata non habeant, virtutem habent ut illa producant. Quo praemonito, et nihilominus declarantur.

declarantur

Assertio 1ª
§ II

Species impressa est solum obiecti similitudo. Probatur: intellectus specie impressa secundatus intentionaliter generat verbum: ergo ita secundatus assimilatur saltem verbo. aliàs generatio non foret in similitudine naturae. sed non assimilatur per semen ipsum: ergo per speciem impressam: hujus ergo erit verbo saltem similis, et consequenter obiecto.

Confirmatur: obiectum per speciem expressam est saltem in actu 2º repraesentatum: ergo per speciem impressam repraesentatum erit saltem in actu 1º. cum species utraque tantum differant penes actum 1um et 2um. — Item species ex proprio conceptu est immago obiecti: sic enim communi usu vocitatur: sed immago obiecti est eius saltem similitudo: ergo. — Denique species impressa ellaborata ad similitudinem phantasmatis se habentis tanquam illius causa exemplaris: sed phantasma est saltem obiecti similitudo: ergo et species impressa.

Assertio 2ª
§ III

Species impressa concurrit effective ad intellectionem. Sic divus Thomas 1a parte quaestione 51 articulo 1º his verbis: species intelligibilis se habet ad intellectionem sicut forma quae est principium actionis in aliis agentibus: sed forma est principium effectivum: ergo. — Ratione ergo suadetur: intellectus effective producit intellectionem et verbum mentis prout est principium effectivum intellectionis et similitudinis obiecti in actu 2º. sed esse principium effectivum similitudinis obiecti habet ab specie impressa: ergo. Probatur minor: esse principium effectivum repraesentationis in actu 2º habet a repraesentatione in actu 1º: sed species impressa est similitudo et repraesentatio in actu 1º: ergo.

Confirmatur: species impressa praestat concursum, quem obiectum praestaret si adesset: est enim eius vicaria: sed obiectum concurreret effective: ergo. Probatur minor

essa divina concurrens ut obiectu ad sui visionis producendo concursu effective: cum non concurrat in genere causae materialis aut formalis: sed concurrens ut obiectum id facit quod alia obiecta si immediate concurrerent: ergo — Deinde: intellectus media specie impressa verbum intentionaliter generat: sed generatio est concursus effectivus: ergo species impressa effective concurrit.

Dico: quod intellectus habet ab specie impressa esse principium effectivum: quod sola species impressa effective concurrit. — Probatur species impressa se habere tanquam quid complens intellectum ut efficiat intentionem; quae autem forma aliquid ad eius propriam operationem complet non ut totalis, sed ut partialis causa concurrit.

Solvuntur argumenta.

§IV

Argues 1o: species impressa non est formalis obiecti repraesentatio: ergo nec eius formalis similitudo. Antecedens probatur: posita namque formali repraesentatione obiecti in intellectu, illud cognoscitur, omni alio secluso: sed posita specie impressa adhuc intellectus non cognoscit obiectum: ergo. Probatur maior: formalis repraesentatio obiecti est ipsum obiectum in esse repraesentativo: sed posito in intellectu obiecto in esse repraesentativo illud cognoscit, excluso quovis alio: ergo.

Dico species impressa esse formalem repraesentationem habitualiter et per modum actus primi intellectum determinantis, non vero per modum actus secundi obiectum ostendentis: quia ad cognitionem obiecti necessario requiritur repraesentatio exercita, quae obiectum intellectui ostendat, sed ergo signata et per modum principii quae intellectus complet virtutem ut obiectum intentionaliter parturiat, ipsumque ad intentionalem generationem fecundet.

Replicabis: habens formalem similitudinem non est in potentia ad similitudinem formalem: sed intellectus habens speciem impressam est in potentia ad formalem similitudinem: speciem videlicet expressam

— Dic intellectum habentem speciem impressam similitudinem formalem repraesentativam esse in potentia ad formalem similitudinem repraesentantem in quo nullum absurdum designabis.

Argues 2º: essentia divina unita mentibus beatorum tanquam species impressa repraesentans creaturas: sed non est formalis similitudo creaturarum: hoc ergo non est de conceptu speciei impressae. — Concesso antecedenti, distinguo consequens: non est de conceptu speciei impressae infinitae, concedo: creatae et finitae, nego: nam essentia divina ut sui repraesentativa non est similitudo obiecti sed obiectum, respectu autem creaturarum ut potentiae ordinis undequaque superioris non se habet tanquam illarum repraesentatio et formalis similitudo. Porro species creata et est in eadem linea cum suo obiecto et ad huius repraesentationem naturaliter ordinatur.

Argues 3º: species impressa se habet ad modum seminis intellectus fecundantis: sed semen non assimilatur formaliter effectui ab ipso provenienti: ergo nec species impressa assimilatur expressae: ergo nec obiecto. — Dic neutrum se habere per modum seminis sed ergo gerere vices obiecti aut esse ipsum obiectum repraesentative, ut verum sit ex obiecto et potentia pariter noticiam. Ad semen ergo non requiritur formalis similitudo; bene tamen ad verbum: alias verbum intentionaliter genitum non evadere simile generanti.

Argues 4º in hac assertione: quod vitale non est nequit actionem vitalem efficere: sed species impressa vitalis non est: ergo intellectionem non efficit. — Dic actionem vitalem posse partialiter partialitate causae effici a principio non vitali, ut videre est in sole viventia producente et in habitibus ad actus scientiarum concurrentibus, qui quidem actus vitales sunt ut potentiae ab intellectu provenientes.

Argues demum: species impressa verbum assimilatur phantasmati: sed hoc non concurrit ad illud effective: ergo nec

species impressa ad productionem expressae tametsi haec illi assimiletur. — Item praemissis, nego consequentiam: quia species impressa se habet per modum principii intentionalis generationis de cuius ratione est concurrere ad productionem prolis; phantasma autem non generat speciem impressam et quia haec illud excedit et quia nequit intellectum agentem vitaliter perficere.

QVÆSTIO V.ª

An intellectio realiter distinguatur a verbo mentis?

Assertio nostra.

§ I

Intellectio realiter a verbo mentis distinguitur. Probatur: intellectio realiter distinguitur ab eius termino: sed hic est verbum mentis: ergo. Probatur minor: absente obiecto adhuc intellectus ipsum contemplatur: sed non in ipso quod potest non adstantis: ergo in eius immagine, aut verbo: sed id in quo obiectum contemplatur est terminus intellectionis contemplantis et consequenter intellectionis: ergo. — Confirmatur: species expressa exprimit obiectum quod intelligatur: ergo illud exprimit intellectionem: ergo ab ea distinguitur.

Secundo: intellectus cognoscit obiectum absens: ergo praesens est in aliquo esse intelligibili: sed hoc esse est verbum mentis: hoc ergo est ipsum obiectum in esse intelligibili: sed intellectio distinguitur ab eius obiecto: ergo. Hanc doctrinam Magnus confirmat Augustinus libro 15 de Trinitate: sic aiens: verbum nostrum simile est in hoc aenigmate verbo Dei: quoniam sic et hoc de nostra nascitur quemadmodum et illud de scientia Patris natum est. Sed quod nascitur de nostra scientia sive intellectione ab illa distinguitur: ergo.

Opposita diluo

§ II

Argues 1º: verbum est actualis objecti manifestatio: sed ergo intellectio: ideo, nam quod est objectum intelligere ac ipsum intellectui manifestare: ergo. — Concedo maiorem, nego minorem: nam intelligere non est objectum manifestare sed manifestationem et repraesentationem percipere: eo enim objectum ostenditur et manifestatur et ipsum percipitur intellectui media quidem intellectione: haec ergo ab illius immagine aut verbo repraesentante distinguitur. ∾

Replicabis: species impressa est formalis similitudo objecti in actu 1º: ergo intellectus illa fecundatus est repraesentativus objecti in actu 1º: sed per intellectionem transit de actu 1º ad 2um: hoc ergo erit in actu 2º objecti repraesentatio, sive verbum mentis. — Concedo antecedens, distinguo consequens: est repraesentativus causaliter, concedo: formaliter, nego consequentiam et distinguo subsumptum: ad 2um causalem, concedo: formalem, nego, quo in sensu et consequens distinguitur. ∾

Intellectus species impressa informatus est repraesentativus in actu 1º, quatenus proxime capax elliciendi intellectionem; non tamen utcunque, sed ad objectum in esse intelligibili terminatam. Ad hoc autem certe requiritur ex parte termini cognitionis aliquid esse intentionale objectum repraesentans et intellectui objiciens quod formalissime est verbum mentis. Ideoque licet intellectus per intellectionem transeat de repraesentativo in actu 1º ad repraesentationem causalem in actu 2º, formalem tamen et terminativam habet denique in specie expressa. ∾

Insurges: species impressa valet esse terminus cognitionis objectum quod intellectui praesentare: superfluit ergo species expressa ab intellectione distincta. — Nego antecedens: nam species impressa se habet ut perficiens intellectum ex parte actus primi et ut determinans

ad particulare intellectionem, quod sane probat non se habere per modum repraesentationis actualis obiectum, cum intellectui ponenti qualitatem requisitam ut terminet intellectum. Praeter illud quod alia vividiori actualiorique evidentia qua obiectum in actu ut repraesentetur, sive praesens intellectui reddatur. Praeterquam quod species impressa ad intellectionem praesupponitur, quod sat est ut non sit terminus illius.

Argues 1o: intelligere est obiectum ad se trahere et intellectui coniungere: sed hoc fit per speciem expressam obiecti in actu ut repraesentantem: ergo. Distinguo maiorem: trahere et coniungere active, concedo: repraesentative, nego. Porro per verbum mentis trahitur repraesentative talis obiectum quatenus illud ostendit ut per intellectionem coniungatur intellectui: eaque propter intellectio se habet veluti manus capiens quod offert verbum mentis.

Inquires an intellectus noster directe cognoscat singularia materialia? Negative respondeo, quia materiale ut tale directe spectat ad sensum, non ad intellectum. Ratio: obiectum directum intellectus est directe intelligibile: non sunt singularia: nam ut haec intelligantur necesse est quod despoliarentur a materia: ergo. Adverte tamen abstractionem a materia non ita accipiendam esse ut species intelligibiles sine materia repraesententur, sed tantum sine materia individuali et sensibili, non vero sine illa sub conceptu communi et materia essentiali materiae: hic enim spiritualis est et non sensibilis.

Ex hic sane non infertur intellectum indirecte per reflexionem et conversionem ad phantasmata singularia dignoscere. Quomodo autem hoc fiat luculenter explicat Divus Thomas quaestione 1a de anima articulo 2o sic: intellectus cognoscit singularia non quidem directe sed quandoque per reflexionem in quantum scilicet ex hoc

qd apprehendit suu intelligibile revertitur ad considerandum suum actum et speciem intelligibilem, quae est principium suae operationis, et eius speciei originem; et sic venit in considerationem phantasmatum et singularium, quorum sunt phantasmata.

Tertio ex D. Thoma intellectus singularia cognoscit quatenus in specie impressa repraesentantur: non quidem directe et expresso conceptu, sed ut modificata et determinata est per phantasma a quo (ut superius dixi) provenit in esse causae exemplaris, et hoc sensu habent dicti singularia non cognosci directe sed reflexe et per conversionem ad phantasmata tanquam ad originem speciei intelligibilis.

De Memoria, et Voluntate.

§ Vnicus.

Quaeri solet: num memoria sit ab intellectu indistincta? Respondeo affirmative: nam memoria est cognitionis repetitio, sive (ut ait Cicero) per quam animus repetit ea quae fuerunt: sed intellectus necdum cognoscit, sed cognitionem repetit: ergo est realiter a memoria indistinctus. — Quaeres 2° a quo deprendeat qd verba eodem ordine quo didicimus, repetamus? difficilis absque dubio resolutio. Advertit tamen qd in eo consistere qd usus specierum plurimum pendeat ab ordine quo sunt acquisitae. ita scillicet ut altera alteram vocet. eaque propter dum quaerimus quonam psalmi versiculo sit aliquod verbum totum repetimus psalmum.

Quaeres 3° an sit in brutis memoria sensitiva? haud potest negari illorum quae diligenter a quo beneficium acceperunt et illorum fugiunt a quo sunt aliquando vexata. Cum vero Aristoteles muscis memoriam denegavit, eo dixit qd si memoriam haberent locum a quo mortis periculo avigurunt adeo moleste non repeterent,

sd hæc ratio non urget: eo enim locum illum repetunt quia objectum delectabile ibi existens memoria retinent et cum illius delectum superans quantumvis aviganda, spreto quidem periculo redeunt.

Voluntas majorique sublimiorem officio quam quæ potest a puro Philosopho dicitur: est autem rationalis inclinatio in bonum per intellectum apprehensum. ideoque sicut bonum sensibile objectum est appetitus sensitivi, omne ergo quod est bonum cognoscitur est voluntatis objectum. Attamen quia est voluntas libera solet inquiri in quo ejus consistat libertas? Sic explicat S. Thomas in quæstione 17 articulo 10 ad 2um: radix libertatis est voluntas sicut subjectum; sed sicut causa est ratio: ex hoc enim voluntas libere potest ad diversa ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni, et ideo Philosophi definiunt liberum arbitrium: quod est liberum de ratione judicium, quasi ratio sit causa libertatis.

Porro duplex solet libertas distingui: contrarietatis et contradictionis, illa inter duo opposita, ut vitium et virtutem versatur. Contradictionis autem circa idem objectum quatenus scilicet illud valemus prosequi aut avertere, velle aut nolle. — Et hæc de voluntate sufficiat, cujus in limine hoc eo dum cursui nostro auspicari finem impono.

Copia dela Carta de Hermandad, que hicieron los Discip.los de el M.ro de el R.e fr. Fran.co Aznar, de decirse mutuam.te quando mueran las missas q. abaxo se expresan; sacada al pie dela Letra del origin.l q. está en el Libro delas Cartas de Hermandad de el Coleg.o de S.n Estev.n endonde se hizo d.ha carta, a 30 de Abril de 1737.

Primo. se invoca las SS.ma Trin.d y R.ma S.ra y los S.tos S.n Est.n etc.a
Despues prosigue como se sigue.

Nos los que abaxo firmamos, todos unanimes, y conformes, deseando q. el estrecho amor q. nos tenemos, y hemos vivido en este Coleg.o se conserve p.a siempre, y se ordene al serv.o de D.s y bien de n.ras almas: aviendo obtenido Liz.a de N. R. m. fr. Matheo Doming.z M.o Gen.l de n.ra Sagrada Relig.n y al pres.te Abb.d de este Coleg.o en prueba de n.ro amor Juramos a D.s y una ✝ po- niendo las manos sobre los evangelios para maior solem- nidad, decir, o mandar decir seis missas p.r qualq.ra delos Condiscipulos, q. primero muriere, aplicando solam.te p.r su Alma el valor de ellas. iten: nos obligamos con Juramento a d.has missas dentro de un mes, q. se contará desde

desde el dia, q. supieremos de su muerte, a no estar impe-
didos para celebrar, o con carga de missas: pero libres
de esto, y en finalizando dhas missas, no podemos tomar o-
tra oblig.on asta cumplir con esta: y p.a q. esto tenga el
debido cumplim.to nos obligamos con el mismo juram.to
de avisarnos unos, a otros delas casas mas cercanas.

Tambien prometemos de ayudarnos en licitas co-
sas; y juntam.te p.r q. este coleg.o ha sido el primer semina-
rio de nra educacion, q. es el esmalte dela virtud,
nos reconocemos obligados, y confesamos tenerle un
grande amor, que sirvira p.a defenderle, y procurar sus au-
mentos, quanto es de nuestra parte. Iten: en cumpli-
m.to delas oblig.s amor, y cariño, q. reconocemos tener a
N.o R. M. Fr. Matheo Dominguez nro dignisimo Abb.d
nos obligamos a decirle mutuam.te una missa. Con
maior razon movidos del entrañable afecto de Padre,
q. hemos experimentado en nro muy amado M.o
Fr. Fran.co Aznar, p.r corresponder, ya q. no en todo, en
parte al cariño, que le debemos, y mostrar el q. le tene-
mos, nos obligamos a decir cada uno seis missas p.r
su Alma. Y p.r q. despues de instarle todo el coleg.o p.a q.
acetara este filial rendim.to sin alg.a correspondencia de su
parte, dixo q. de ning.n modo avia de entrar sin la mutua
oblig.on de seis missas: hemos resuelto, q.to es de nra parte,
q. quede esento de tal oblig.on dejandole con la precisa de
que en sabiendo la muerte de alg.o de nosotros, lo enco
mien-

encomiende a D.s conforme a su patern.l voluntad.

Iten: p.r lo mucho q.e reconocemos nos favorece, y ha favorecido el R.e m.ro F.r Bern.do Somoza nro Pas.te le hemos pedido honrrase esta nra Carta, y aviendolo admitido, nos obligamos a decir mutuam.te seis missas. Assimismo: p.r el d.o R.e m.ro F.r Pedro Baz.z tambien nro Pas.te aviendole hecho el mismo cortejo, y admitido con la mutua pension de dos missas, quedamos obligados a decirlas con el mesmo juram.to. Iten: p.r el grande i excessivo amor q.e experimentamos en el R.o m.o F.r Ysidoro Rubio Pas.te q.e fue en este nro coleg.o y al pres.te lo es en el imperial de Colonia, nos obligamos a decir mutuam.te p.r su Alma una missa, no mas, con cuyo oblig.on se nos prometio entrar en esta nra Carta en su desseada pedida ante todo el coleg.o. Iten: admitimos a esta nra Carta a los R.R. Predic.s F.r Leandro Gonzalez, F.r Fran.co Irabien, y F.r Fran.co Zulueta, en agradecim.to de su buena voluntad, y affecto, q.e les debemos con la reciproca oblig.on de dos missas. I finalm.te p.r la summa devocion q.e tenemos a Maria SSma M.e de Dios y S.ra nra, y p.r q.e deseamos, q.e esta nra Carta se ordene al maior serv.o de D.s y su bendita M.e nos obligamos a defender, enseñar, y predicar, q.e fue concebida sin mancha de peccado original; y p.r esta verdad y a honrra suya moriremos. P.a evitar

Pª. evitar algunas dudas q̃ en adelante suelen occurrir, advertimos, q̃ todos los que en esta nrã Carta de hermandad van expresados, entran solamte. con el Colegº. pero no mutuamte. entre si.

Dada en este Colegº. a 30 de Abril de 1737.

Es copia ad pedem literæ y puntual de su original.

Fr. Placido Ramirez

En el Noviembre de 77, a cuyo tiempo no contabamos ni mi Condiscipulo el Mrõ Rodriguez ni yo sino diez y nueve muertos de los Condiscipulos nrõs por los quales tenia yo ya dichas las missas, mandé decir, y se dixeron, otras doce missas mas que apliqué en primer Lugr. por los Condisciplos muertos hasta dho Noviembre de 77 por si acaso me faltaba algº. ó algs. de estos q̃ huvieren muerto ya antes del referido Noviembre de 77, y por q. yo acaso no huviese dicho las seis missas a q̃ nos obligamos mutuamte. en esta Carta de Hermandad por no aver sabido tal vez la muerte de todos los q̃ avian muerto.

La Sigte. es la Lista de todos los que entramos en la referida Carta de Hermandad del Curso del Mrõ Aznar.

CARTA DE HERMÃDAD DEL CVRSO DE NRO. P. Mº. FR. FRANCISCO AZNAR IN COLEGIO RIPE-SILENSI.

Ojo. Las cruces dela margen indican los muertos

	Nombre		Missas	Casas
†	Nr.º P.e M.º Fr. Domingo	†		Cardeña
†	P.e M.º Fr. Franc.º Aznar.	† obiit.	6	S.n Millan.
†	P.e Pas.te Fr. Bernardo Somoza.	†	6	Valladolid
†	P.e Pas.te Fr. Isidoro Rubio	†	1	Arlanza
†	P.e Pas.te Fr. Pedro Barquez.	† obiit.	2.	Nagera
	Monges Particulares.			
†	P.e P.dor Fr. Leandro Gonz.s	†	2	Cardeña.
†	P.e P.dor Fr. Franc.º Irabien.	† obiit.	2	Cardeña.
†	P.e Fr. Francisco Zuleta.	† obiit.	2	Cardeña.
	Condiscipulos.		Missas	
† 1.	P.e Fr. Joachin Barrio	† obiit.	6	Arlanza.
† 2.	P.e Fr. Placido Frontaura.	†	6	Oña.
† 3.	P.e Fr. Agustin Garcia.	†	6	Sahagun.
† 4.	P.e Fr. Gregorio Armentia.	†	6	Valladolid.
5.	P.e Fr. Fulgencio Remon.		6	Arlanza.
6.	P.e Fr. Andres Solopuren.		6	Nagera.
† 7.	P.e Fr. Joseph. Oñate.	† obiit.	6	Nagera.
† 8.	P.e Fr. Miguel de Soto.	†	6	Sahagun.
† 9.	P.e Fr. Isidoro Quintero	†	6	Sevilla.

Nota. Las cruces dela marg.n denotan los que han muerto

Estan todos p.r sus gradas de habito.

Pe. Fr. Rosendo Carrera. 6 Carrion,

		Missas	Casas.
10.	Pe. Fr. Rosendo Carrera.	6	Carrion.
11.	Pe. Fr. Joseph Copons.	6	Monsarrat de Cataluña
✝ 12.	Pe. Fr. Benito Mugeimes ✝.	6	Lorenzana.
✝ 13.	Pe. Fr. Melchor Valenciano ✝	6	Valladolid.
✝ 14.	Pe. Fr. vidal minguez ✝ —	Misas. 6	Casas. Dueñas,
✝ 15.	Pe. Fr. Baltasar Yzquierdo ✝.	6	Valladolid.
✝ 16.	Pe. Fr. Grego. Lauarejos. ✝.	6	Carrion.
✝ 17.	Pe. Fr. Bernardo Arias. ✝	6	Sahagun.
✝ 18.	Pe. Fr. Inigo Barreda. ✝	6	Oña.
✝ 19.	Pe. Fr. Pedro Zepeda. ✝, obiit.	6	Silos,
✝ 20.	Pe. Fr. Joachin Salaverri. ✝	6	Balbanera.
✝ 21.	Pe. Fr. Manuel Gomez. ✝. obiit.	6	Nagera.
✝ 22.	Pe. Fr. Anselmo Ramos. ✝.	6	Burgos.
✝ 23.	Pe. Fr. Leandro Medina. ✝ —	6	Burgos.
✝ 24.	Pe. Fr. Fernando Caballero. ✝	6 obiit	Cardeña.
✝ 25.	Pe. Fr. Martin Martinez. ✝	6	Cardeña
✝ 26.	Pe. Fr. Guillermo Melum. ✝	6	Samos.
27.	Pe. Fr. Joseph Rodriguez.	6	Santiago
✝ 28.	Pe. Fr. Benito Joubes ✝	6	Montes.

29. Pe. Fr. Alonso Nieto. ✠		6.	Oña.
30 Pe. Fr. Gregorio Sosa. ✠		6	Leon.
31. Pe. Fr. Joachin Riva.		6.	Santiago.
32. Pe. Fr. Antonio Pomar. ✠		6. obiit.	Sn. Millan.
33 Pe. Fr. Juan Pantanilla.		6.	Zelanova.
34. Pe. Fr. Miguel Francos. ✠		6	Zelanova.
35. P.e Fr. PLACIDO RAMIREZ		6.	Santiago.

Indice General de los Collegiales, que alcance en Salamanca.

Condiscipulos.

		Casas.	Collegios
1	P.F. Gregorio Armentia ✠	Valladolid.	Sn. Esteban.
2	P.F. Miguel Soto ✠	Sahagun.	Sn. Esteban.
3	P.F. Melchor Valenciano. ✠	Valladolid	Sn. Esteban
4	P.F. Vidal Minguez ✠	Bueñas.	Sn. Esteban.
5	P.F. Martin Martinez ✠	Cardeña.	Sn. Esteban.
6	P.F. Guillelmo Melun. ✠	Samos.	Sn. Esteban.
7	P.F. Joseph Rodriguez	Santiago	Sn. Esteban.
8	P.F. Alonso Nieto. ✠	Oña	Sn. Esteban.
9.	P.F. Placido Ramirez	Santiago	Sn. esteban.

Estan todos puestos pr. sus gradas o ancianidades de habito.

Contemporaneos.

1	P.F. Fernando Estephania ✠	Oña	Lerez
2	P.F. Antonio Burgues.	Monserrate.	Lerez
3	P.F. Pablo Arce. ✠	Celanova.	Lerez
4	P.F. Millan Sarmiento.	Samos	Lerez
5	P.F. Mauro Ramos. ✠	Santiago	Lerez
6	P.F. Leandro Arabazos.	Corias.	Lerez

Hirache, y Celorio. Curso primero.

1	P.F. Melchor Azquieto. ✠	Silos.	Hirache.
2	P.F. Millan Hernando. ✠	Silos.	Hirache.
3	P.F. Joseph Villasana ✠	Santiago.	Hirache.
4	P.F. Esteban Romero.	Nagera	Celorio.

			Casas	Collegios
5	P. F. Antonio Garcia	†	Burgos	Hirache
6	P. F. Feliz Castellanos	†	Naxera	Hirache
7	P. F. Helladio Roboa		Samos	Celorio
8	P. F. Manuel Ordoñez		Cełanova	Celorio
9	P. F. Pedro del Rio		S.n Millan	Celorio
10	P. F. Manuel Viña		S.n Millan	Hirache
11	P. F. Anselmo * Rodriguez salio Gen.l Año de 1773		Lorenzana	Hirache
12	P. F. Bernardo Salazar		Cardeña	Celorio.
13	P. F. Miguel Orobio		Valvanera	Hirache.
14	P. F. Joseph Somolinos	†	Arlanza	Hirache.
15	P. F. Luis Ortiz		Sopetran	Celorio
16	P. F. Anselmo Yxturriz	†	Carrion	Hirache.
17	P. F. Mauro Esgueba	†	Burgos	Hirache.
18	P. F. Luis Granda, y Suarez	†	Corias	Celorio

Dieronle exencion.s de Gen.l Año de 84.

* Salio obispo de Almeria, p.r el S.n Jul.o o princip.s de Julio de este año de 80.

Obona y Espinareda Curso Primero.

1	P. F. Joseph Manzon	†	Sahagun	Obona.
2	P. F. Alonso Azpeciia	†	Valvanera	Espinareda
3	P. F. Simon Rivera	†	Naxera	Espinareda
4	P. F. Judas Suarez	†	Naxera	Obona.
5	P. F. Joseph Zeballos		Silos	Obona.
6	P. F. Alonso Mier		Carrion	Espinareda
7	P. F. Fulgencio Losada	†	Sahagun	Obona.
8	P. F. Pedro Merce	†	Samos	Espinareda.
9	P. F. Pedro Arias	†	Corias	Espinareda
10	P. F. Ysidoro Vazquez	†	Oña	Obona.
11	P. F. Andres Pacheco	†	Sahagun	Espinareda.
12	P. F. Juan Coton	†	Cardeña	Espinareda.
13	P. F. Benito Perez		Valladolid	Espinareda
14	P. F. Feliz Moirato		S.n Feliu	Espinareda
15	P. F. Baltasar Borbuja		S.n Millan	Obona.
16	P. F. Ygnacio Porres, y Lopez		Nagera	Espinareda.

Hirache y Celorio. Curso segundo.

1 P.F. Marcos Nicola — ✝ — Sahagun — Celorio
2 P.F. Joachin Herze — ✝ — Sahagun — Celorio
3 P.F. Joseph Lopez — ✝ — Valladolid — Hirache
4 P.F. Manuel Arnedo — Cardeña — Celorio
5 P.F. Bernardo Albarez — ✝ — Oña — Celorio
6 P.F. Manuel Seguria — S. Millan — Hirache
7 P.F. Miguel Rueta salio Genl. Año del 769. — Naxera — Hirache
8 P.F. Sebastian Perez — ✝ — Valbanera — Hirache
9 P.F. Bernardo Somoza — ✝ — Leon — Hirache
10 P.F. Domingo Arabazos — ✝ — Cardeña — Hirache
11 P.F. Gregorio Marino — ✝ — Samos — Hirache
12 P.F. Joseph Ibarra — ✝ — Silos — ~~Celorio~~ Hirache
13 P.F. Matias Requeno — ✝ — Silos — Celorio
14 P.F. Joseph Quixano — S. Millan — Celorio

Obona y Espinareda. Curso segundo.

1 P.F. Prudencio Llerada — Naxera — Espinareda
2 P.F. Bernardo Colmenares — Obarenes — Espinareda
3 P.F. Diego Lopez y Lozano — Valbanera — Espinareda
4 P.F. Benito Muro — ✝ — Sahagun — Espinareda
5 P.F. Eugenio Bermejo — Naxera — Espinareda
6 P.F. Benito Fernandez — Oña — Espinareda
7 P.F. Pablo Balcarcel 90. salio Genl. año de 84 — Leon — Espinareda
8 P.F. Joseph Carrió — ✝ — Corias — Obona
9 P.F. Benito Alonso — Corias — Espinareda
10 P.F. Joseph Bullon — Cornellana — Espinareda
11 P.F. Ambrosio Igai — S. Millan — Obona
12 P.F. Agustin Gonzalez — Silos — Espinareda
13 P.F. Francisco S. Pedro — ✝ — Valladolid — Espinareda

14 P.F. Alonso Olibares —— Valladolid —— Obona.
15 P.F. Ambrosio Quirós —— Valladolid —— Obona.
16 P.F. Fulgentio Fernandez ✝ —— Santiago —— Obona.
17 P.F. Joseph Segura ✝ —— Santiago —— Obona.
18 P.F. Angel Iturbide —— Oña —— Obona.

Omnium Numerus Octoginta
Cum Condiscipulis, &
Contemporaneis.